

ละครเพื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ความเป็นพลเมือง เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีของ
นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4

ปริญญานิพนธ์
ของ
นรฤทธิ์ เสร็จกิจ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
สิงหาคม 2560

ละครเพื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ความเป็นพลเมือง เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีของ
นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4

ปริญญานิพนธ์
ของ
นรฤทธิ์ เสร็จกิจ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

สิงหาคม 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ละครเพื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ความเป็นพลเมือง เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีของ
นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4

บทคัดย่อ
ของ
นรฤทธิ์ เสร็จกิจ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
สิงหาคม 2560

นรฤทธิ์ เสร็จกิจ. (2560). *ละครเพื่อการศึกษา เพื่อส่งเสริมการรับรู้ ความเป็นพลเมืองเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. ปรินญานิพนธ์ศ.ม. (ศิลปศึกษา: ศิลปะการแสดงศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ที่ปรึกษาปรินญานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอุดมพันธุ์.

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งใช้กระบวนการละครเพื่อศึกษามาพัฒนาทักษะการรับรู้นำมา สอดแทรกใช้ในการเรียนการสอน ผ่านกระบวนการละครเพื่อการศึกษาและทำการประเมินผลการรับรู้ ความเป็นพลเมือง เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธี โดยการใช้ละครเพื่อการศึกษา มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 /3 จำนวน 30 คน โรงเรียนสาธิตสวนสุนันทา ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและผลการทดลองจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยพื้นฐาน

ผลการศึกษารูปพบว่า 1.) การสร้างละครเพื่อการศึกษา เพื่อส่งเสริมการรับรู้ความเป็นพลเมืองเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นการนำหลักของกระบวนการละคร มาผสมผสานกับทฤษฎีละครเพื่อการศึกษา และนำรายวิชาหน้าที่พลเมืองเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีสอดแทรกเข้าไป ผ่านทางกระบวนการละครเพื่อการศึกษา โดยมีตั้งแต่กระบวนการ 1.ขั้นเตรียมละครเพื่อการศึกษา ลงพื้นที่ สัมภาษณ์ ปัญหา หาข้อมูล หาปัญหาเรื่อง การรับรู้วิชาหน้าที่พลเมือง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 2.ขั้นตอนการผลิตละครเพื่อการศึกษาให้นักเรียนในชั้นร่วมกันสร้างบทละคร หาแนวคิดของเรื่อง ช่วยกันคิดบทสนทนา คิดดนตรีการแสดงร่วมกันดูทัศนภาพ การแบ่งงานตามหน้าที่ตามความสมัครใจ สร้างแบบประเมิน ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือข้อละคร ออกแบบและจัดทำจากกับเสื่อผ้า ทำแบบประเมินก่อนดูละคร แสดงละครเพื่อการศึกษาเรื่องเรามาอย่างสันติ 3.ขั้นสุดท้ายของการทำละครเพื่อการศึกษา จัดทำแบบประเมินหลังดูละคร รวบรวมแบบประเมินการรับรู้ความเป็นพลเมือง เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ประชุมสรุปงาน เพื่อหาปัญหา 2.) ผลการทดลองระหว่างก่อนและหลังการชมละครเพื่อการศึกษา เพื่อส่งเสริมการรับรู้ความเป็นพลเมืองเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังการเรียนด้วยละครเพื่อการศึกษา สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยได้พิจารณาเป็นรายด้านแล้ว ทำให้พบว่านักเรียนสามารถมีการรับรู้ในด้านสันติวิธีได้มากที่สุดเท่ากับ 7.15 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือด้านหน้าที่พลเมืองเท่ากับ 4.29 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 30 อันดับสุดท้ายคือด้านการขัดแย้งเท่ากับ 2.86 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 20

THE USE OF THEATRE IN EDUCATION FOR PROMOTING AWARENESS OF BEING
CITIZENSHIP FOR 4TH GRADE STUDENTS

AN ABSTRACT
BY
NORRARIT SETKIT

Presented in Partail Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Art Education
at Srinakharinwirot University

August 2017

Norrit Setkit. (2017). *The Use of Theatre in Education for Promoting Awareness of Being Citizenship for 4th Grade Students*. Master Thesis (Art Education:Performing Arts Education), Bangkok: Bandit College Srinakharinwirot University. Thesis Advisor: Assistant Professor Dr. Kittikorn Nopdompan

This researcher focused on the process of drama education process. (1) and had the following objectives; To develop perception skills and applied learning and teaching through the educational drama process and evaluation of citizenship for peaceful coexistence and perceptions of drama for education. The sample used in this research contained thirty Prathom Suksa Three and Four students at Suan Sunanta Demonstration School. The thirty data was collected from the sample group. The data analysis used basic average statistics.

The results of the mad the following conclusions 1) to perform Theater for Education and promote student awareness of citizenship for peaceful coexistence in a fourth grade classroom in a primary school in Prathom Four It is the main conduction of the drama process to combined with theater theory for education and bringing the perception of citizenship through the educational drama process. The process is as follows 1. pre-production processes in interview areas, findings, problems of citizenship and peaceful coexistence. The students in class should be instructed to create plays involving, Finding the concept of the subject. thinking about dialogue, thinking about musical performances and sharing a visual. Furthermore, there Should be a voluntary division of duties, the creation of an evaluation form and check-quality the quality of the tool; (2) production process rehearsal, designing and making the scenery and costumes. An assessment should be made before the drama, dramas about peace specifically to study and dramatic theatre for education, (3). the post-production process and a post-theater evaluation. This is followed by the collection of Citizenship Appraisal Form on Peaceful Coexistence, consultations and conclusions.

The before and after results of the experiment before and after using the drama of Theater for Education to promote the awareness of student, Citizenship for peaceful coexistence in primary schools in Prathom Four were higher after studying with theater for education is higher than instruction. The statistical significance was at .05 and it was found that the mean of the sample after learning with theater for education was 14.30. The standard deviation was 2.83, the average sample size before learning with drama was 7.63, and the standard deviation was 0.81. This results of learning with theater for education was higher after school the experiment than before it.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
ละครเพื่อการศึกษาเพื่อส่งเสริมการรับรู้ความเป็นพลเมือง เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีของ
นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4
ของ
นรฤทธิ์ เสร็จกิจ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (ศิลปะการแสดงศึกษา)
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ที่ปรึกษา ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอุดมพันธุ์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรณ์ นพอุดมพันธุ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ณัฐภรณ์ รัตนชัยวงศ์)

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณสำหรับความกรุณา เมตตา และความมอดทนของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติกรรณ์ นพอดมพันธ์ อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ตั้งแต่เริ่มกระบวนการทำวิจัยที่สละเวลา เป็นที่ปรึกษาพร้อมให้คำแนะนำสิ่งดี ๆ และการแก้ไขปัญหาในการศึกษาปริญญานิพนธ์ จนประสบผลสำเร็จและผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณวรรณวิไชย ประธานกรรมการการสอบปริญญานิพนธ์ ที่ให้โอกาสตลอดการศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณดร.กฤษฎา เทพรักษ์ ที่เป็นผู้ชี้แนะและให้แนวทางให้กับผู้วิจัยและดร.ณฐภรณ์รัตนชัยวงศ์ กรรมการปริญญานิพนธ์ที่กรุณามาเป็นผู้ตัดสินองค์ความรู้ใน การสอบครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญอันประกอบไปด้วยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา มณีวัฒนา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล อินทร์จันทร์ ดร.วรวิมล สุภาพ ที่กรุณาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีความกรุณา ช่วยปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องรวมถึงคำแนะนำในการสร้างเครื่องมือที่จะสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาวิณี โสระเวช อาจารย์วินิตตา แ่นประโคน และอาจารย์ฝึกสอน ไกรสร เอี่ยมสุวรรณ อาจารย์โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่กับคำแนะนำในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาคพร พิมสาร อาจารย์สรร ถวัลย์วงศ์ศรี อาจารย์วนศักดิ์ ผดุงเศรษฐกิจ อาจารย์ประจำสาขาศิลปการละครมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณ คุณอรชา เสร็จกิจและครอบครัวของผู้วิจัยที่คอยเป็นกำลังใจในการทำวิจัยในครั้งนี้ขอขอบคุณ คุณโกมล ศรีทองสุข คุณนริศรา เมธีธรรมกุล คุณทิพากร พูลดี และ ทีมศิลปการแสดงละครสวนสุนันทาทุกท่าน ที่ให้การช่วยตลอดกระบวนการละครเพื่อการศึกษา

คุณค่าของการวิจัยครั้งนี้เป็นปริญญานิพนธ์ ในการศึกษา ละครเพื่อการศึกษาที่สามารถช่วยในการเรียนการสอนในศาสตร์หลากหลายแขนง และจะสามารถพัฒนาได้อีกในทางที่ดีเป็นประโยชน์อย่างยิ่งๆขึ้นไป

นรฤทธิ์ เสร็จกิจ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
วัตถุประสงค์	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	3
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
สมมติฐานของการวิจัย	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับละครเพื่อการศึกษา	5
คุณค่าของละครเพื่อการศึกษา	5
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพลเมืองและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ	14
ความหมายของพลเมือง	14
หน้าที่พลเมือง	16
ความหมายของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ	17
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้	20
ความหมายของการรับรู้	20
ทฤษฎีการรับรู้	20
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการและจิตวิทยาของเด็กวัยเรียน	27
ทฤษฎีพัฒนาการวัยเรียน	27
ทฤษฎีจิตวิทยาเด็ก	29
พัฒนาการของเด็กช่วงอายุวัย 9-10 ปี	30
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
งานวิจัยในประเทศ	32

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	34
การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง.....	34
การเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	34
กระบวนการสร้างละครเพื่อการศึกษา.....	34
ขั้นตอนการรวบรวมแบบประเมินเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล.....	38
วิธีการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม.....	39
วิธีการดำเนินการทดลอง.....	40
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	41
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	41
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	43
การนำเสนอผลการวิเคราะห์.....	43
บทละครและการวิเคราะห์จากแบบประเมิน.....	62
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	80
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	80
สมมติฐานในการวิจัย.....	80
ขอบเขตของการวิจัย.....	80
ตัวแปรที่ศึกษา.....	80
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	61
สรุปผลการวิจัย.....	61
อภิปรายผล.....	61
ข้อสังเกตที่ได้จากการทดลอง.....	82
ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้.....	89
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	89

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	90
ภาคผนวก.....	94
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	111

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แผนกิจกรรมละครเพื่อการศึกษา.....	35
2 ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องแบบตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมิน ของผู้เชี่ยวชาญ.....	40
3 ปัญหาจากการสัมภาษณ์.....	49
4 การสร้างบทละครเพื่อใช้เป็นสื่อในการสอน.....	56
5 ตารางคะแนนเฉลี่ยเรื่องการรับรู้ความเป็นพลเมือง เรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ.....	78

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กระบวนการรับรู้ที่เกิดจากสิ่งเร้า.....	25
2 กระบวนการตอบสนองที่เกิดจากการรับรู้.....	26
3 การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง.....	47
4 ตัวละครสิงโต.....	52
5 ตัวละครลิงหนึ่ง ลิงสอง ลิงสาม.....	53
6 ตัวละครกระต่าย.....	54
7 ตัวละครนกฮูก.....	54
8 โปรดักชั่น.....	66
9 ซ้อมละครเพื่อการศึกษา เรื่องเรามาอย่างสันติ	67
10 ฉากป่าเรื่องเรามาอย่างสันติ	69
11 เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายของสิงโตด้านหน้าและด้านหลัง.....	70
12 เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายของลิงหนึ่งด้านหน้าและด้านหลัง	70
13 เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายของลิงสองด้านหน้าและด้านหลัง.....	71
14 เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายของลิงสามด้านหน้าและด้านหลัง	72
15 เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายของกระต่ายด้านหน้าและด้านหลัง.....	72
16 เสื้อผ้า เครื่องแต่งกายของนกฮูกด้านหน้าและด้านหลัง	73
17 การแต่งหน้าเลียนแบบสัตว์ กระต่าย สิงโต นกฮูก ลิง.....	74
18 เด็กกรอกแบบประเมินการรับรู้ก่อนดูละคร	75
19 นำสู่คำถาม	75
20 การแสดงละครเพื่อการศึกษา.....	76
21 เด็กกรอกแบบประเมินการรับรู้หลังดูละคร.....	76

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจหลักคือทำให้โอกาสกับผู้ที่อยู่ในวัยเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคน ได้เรียนรู้ตามวัยอย่างมีคุณภาพ ภายใต้การจัดการศึกษาด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ในอดีตที่ผ่านมาการคมนาคมไม่สะดวกเหมือนปัจจุบัน หากมีประชากรอยู่ที่ใด รัฐบาลก็จำเป็นต้องไปตั้งโรงเรียนเพื่อบริการผู้ที่อยู่ในวัยเรียนในพื้นที่เหล่านั้น จึงมีโรงเรียนจำนวนมากตั้งอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ แต่ในปัจจุบันการคมนาคมสะดวกขึ้น ประกอบกับโครงสร้างประชากรเปลี่ยนไปจากเดิมมาก กล่าวคือ อัตราการเกิดของเด็กไทยมีการชะลอตัวลง จึงทำให้จำนวนนักเรียนของโรงเรียนมีแนวโน้มลดลงตามลำดับ ส่งผลให้โรงเรียนต่างๆ ลดขนาดลง และเพิ่มจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีโรงเรียนขนาดเล็กทั้งสิ้น 15,577 โรงเรียน จากโรงเรียนทั้งหมด 30,816 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 50.55 ของโรงเรียนทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2558: 17) นอกจากนี้พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ครอบคลุมเด็กนักเรียนประมาณหนึ่งล้านคนทั่วประเทศ และเมื่อจำแนกโรงเรียนขนาดเล็กตามจำนวนนักเรียนพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่มีนักเรียน มีจำนวนถึง 137 แห่ง ในขณะที่โรงเรียนขนาดเล็ก ที่มีจำนวนนักเรียน 1-20 คน มีจำนวน 1,059 แห่ง โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียน 21 - 40 คน มีจำนวน 2,488 แห่ง โรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียน 41 - 60 คน มีจำนวน 3,388 แห่ง โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียน 61 - 80 คน มีจำนวน 3,515 แห่ง โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียน 81 - 100 คน มีจำนวน 2,768 แห่ง และโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียน 101 - 120 คน มีจำนวน 2,359 แห่ง และมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. 2555: 1 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2558: 17)

การที่โรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนมากและมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ทำให้ไม่สามารถสะท้อนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพได้ กล่าวคือ โรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรทั้งด้านคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ส่งผลให้การบริหารและการจัดการเรียนการสอนค่อนข้างยากลำบาก มีการลงทุนค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ประกอบกับผู้ปกครองนักเรียนมีฐานะยากจน ทำให้ขาดความกระตือรือร้นต่อการศึกษาของบุตรหลาน ผู้ปกครองที่ฐานะดีก็จะส่งบุตรหลานของตนเองไปเรียนในโรงเรียนใหญ่ที่มีความเจริญ ทำให้นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

มีจำนวนลดลง ครูและผู้บริหารไม่ต้องการลงไปบรรจุ ขาดครูที่มีความรู้ความสามารถ เนื่องจากครูที่มีประสบการณ์มักจะย้ายไปอยู่โรงเรียนที่ใหญ่กว่า เกิดปัญหาครูไม่ครบชั้น เนื่องจากจำนวนครูในโรงเรียนแต่ละแห่งจะคิดเทียบอัตราส่วนจากจำนวนนักเรียน อีกทั้งยังอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร ขาดแคลนสื่อ เทคโนโลยีและวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีสภาพทรุดโทรม ซึ่งสภาพปัญหาเหล่านี้ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีผลการเรียนตกต่ำ คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในระดับที่ไม่พึงพอใจ (พนม พงษ์ไพบูลย์.ม.ป.ป: 103; ศาสกร บัวศรี.2547; พิธาน พันทอง และคณะ.2548: 10; กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1-5; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2555: ออนไลน์;สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.2556:ออนไลน์) และจากผลการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) พบว่า นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่านักเรียนจากโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ และมีอัตราการได้รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาต่ำสุด (อมรวิชัย นาคทรรพ. 2551: 35; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2558: 3)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้พยายามหาแนวทางการแก้ไขปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กไว้หลายวิธี โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนให้สูงขึ้น และการเพิ่มอัตรานักเรียนต่อครูสูงขึ้น โดยดำเนินการดังนี้ 1) ส่งเสริมการสอนแบบบูรณาการ 2) สนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3) อำนวยความสะดวกในการเดินทางของนักเรียน เช่น จัดสรรค่าพาหนะนักเรียน จัดทำโครงการจักรยานยืมเรียน จัดหารถบรรทุกเล็กเพื่อรับส่งครูและนักเรียน จัดทำแผนบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กด้วยรูปแบบการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก โดยให้นักเรียนไปเรียนที่โรงเรียนหลัก ส่งผลให้จำนวนครูและนักเรียนมากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2558:ออนไลน์) แนวทางการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดขึ้นดังกล่าวข้างต้น ได้มีการนำมาทดลองใช้และได้มีการนำร่องการแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กด้วยการบูรณาการรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดการเรียนแบบรวมชั้น การนำนักเรียนไปเรียนรวมกับโรงเรียนอื่นที่ใหญ่กว่าในละแวกใกล้เคียง การจัดทีมครูผู้สอนเคลื่อนที่ไปช่วยสอนในโรงเรียนใกล้เคียงที่ขาดแคลนครู การใช้เทคโนโลยีการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นต้น ทำயที่สุดแล้ว หากไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหารโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพได้ กระทรวงศึกษาธิการก็มีความจำเป็นจะต้องดำเนินการยุบ ควบ รวมโรงเรียนเรียนขนาดเล็กในที่สุด ซึ่งการดำเนินการยุบ ควบ รวมโรงเรียนขนาดเล็กของกระทรวงศึกษาธิการนี้ ได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีนโยบายให้ยุบโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนจำนวนไม่ถึง 60 คน และให้ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง โดยให้เหตุผลสำคัญสองประการ คือ รัฐบาลไม่มีงบประมาณพัฒนาโรงเรียนทุกแห่ง

และไม่สามารถนำงบประมาณจากเงินภาษีมาดูแลทุกโรงเรียนได้เท่าเทียมกัน (กระทรวงศึกษาธิการ.2558:ออนไลน์ ; จันจิรา จุมพลห้ำ และคณะ.2557:ออนไลน์) แต่อย่างไรก็ตามมาตรการยุบ คบ รวมโรงเรียนขนาดเล็ก มีชี้แนวทางแก้ไขปัญหาลำบากสำเร็จไปทุกกรณี ชุมชนที่มีความเข้มแข็งส่วนใหญ่จะต่อต้านไม่ยอมให้ยุบโรงเรียน เพราะเกรงว่าบุตรหลานต้องเดินทางไกลจากบ้าน และการมีโรงเรียนในชุมชนเป็นการแสดงสัญลักษณ์ทางความเจริญและศูนย์รวมของคนชุมชน ซึ่งการจัดตั้งโรงเรียนในอดีตเกิดขึ้นจากความเรียกร้องและความต้องการของชุมชน ที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อให้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นในชุมชนของตนเอง โรงเรียนขนาดเล็กหลายแห่งชาวบ้านช่วยกันหาไม้มา ก่อสร้าง ชุมชนให้การสนับสนุนโรงเรียนโดยตลอด เพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งประสิทธิประสาทวิชา ความรู้ให้ลูกหลาน มีความสำคัญต่อชุมชนและท้องถิ่นในฐานะเป็นที่อบรมสั่งสอน ปลูกฝัง สืบทอด สร้างความเป็นท้องถิ่นให้แก่ลูกหลาน ไม่เพียงแต่การถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่โรงเรียนขนาดเล็ก ยังเป็นศูนย์รวมของแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมากมาย เป็นสถานที่ถ่ายทอด ความรู้ให้ลูกหลานไม่หลงลืมรากเหง้า รักหวงแหน รวมทั้งเป็นตัวแทนของพลังความรู้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น และเป็นส่วนประสานความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ของชุมชนอันได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งหากโรงเรียนขนาดเล็กเหล่านี้ถูกยุบ ผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ การทำลายโอกาสของเยาวชนที่จะได้ เข้าถึงการศึกษาสร้างผลกระทบทางจิตใจต่อการปรับตัวและการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในชุมชน และก่อภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการเดินทางไปเรียนยังโรงเรียนที่ห่างไกล (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ.2555: 1 – 4; สุรพล ธรรมร่มดี, 2555: 1; พนม พงษ์ไพบูลย์. ม.ป.ป.:103; กระทรวงศึกษาธิการ.2551: 1)

จะเห็นได้ว่าโรงเรียนขนาดเล็กกับชุมชนมีความผูกพันกันมาอย่างยาวนาน โรงเรียนขนาดเล็กหลายแห่งเกิดขึ้นจากความร่วมแรง ร่วมใจของชุมชน ร่วมกันสร้างโรงเรียนขึ้นมา และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (สุรพล ธรรมร่มดี. 2555: 1) ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ได้ปรากฏ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในส่วน ที่ 10 เรื่องนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ในมาตราที่ 87 การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนเศรษฐกิจสังคม รวมถึงด้านการศึกษา ทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น เปิดโอกาสในการตัดสินใจ ตรวจสอบประเมินผล ช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณะ และ กิจกรรมของทางราชการ รวมถึงสามารถรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบ ให้เสรีภาพในการ แสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนตามในพื้นที่ของตน (สำนักงานเลขาธิการ วุฒิสภา.2550:ออนไลน์) กอปรกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2533 ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โดยได้กล่าวไว้ในมาตรา 8(2) ว่าให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 24(6) การจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนานักเรียนตามศักยภาพ และ

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุทธ ชุมชน องค์การชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์การเอกชน องค์การวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน การจัดการศึกษาที่ดีเยี่ยมเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและท้องถิ่น หากหลักสูตรและเนื้อหาวิชาที่สอนตรงกับความต้องการในการดำรงชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพของนักเรียนในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.2543: 126)

จากผลการดำเนินการที่ผ่านมา พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กเป็นโรงเรียนที่ประสบปัญหาในทุกด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2558:ออนไลน์) ส่งผลให้ระดับคุณภาพการศึกษาของนักเรียนอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ ทำให้ทุกหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องระดมสรรพกำลังทุกด้าน เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนให้โรงเรียนขนาดเล็ก สามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้ แต่สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร การเรียนการสอนยังเป็นไปแบบแยกส่วน แยกรายวิชา ขาดการผสมผสานกันทั้งบ้าน วัด โรงเรียน และกระบวนการเรียนรู้สำหรับการประกอบอาชีพในชีวิตจริง ละเลยกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการศึกษาโดยเอาตำรา หรือวิชาเป็นตัวตั้ง การจัดการเรียนการสอนแบบแยกสอนนี้ ส่งผลให้นักเรียนขาดการเชื่อมโยงความรู้ในห้องเรียนเข้ากับชีวิตประจำวัน และไม่สามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้ (รุ่ง แก้วแดง. 2540; เสน่ห์ จามริก. 2537: 6-7;ฉลาด จันทรมบัติ . 2557: 177 ;ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์ และคณะ. 2557) จากกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยังเป็นแบบแยกส่วน และการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนยังเป็นการจัดการศึกษาที่รวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และหลักสูตรที่ใช้สำหรับโรงเรียนทั่วประเทศเป็นหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้สำหรับโรงเรียนทั่วประเทศในระดับกว้าง การใช้หลักสูตรแกนกลางเพียงอย่างเดียว จึงไม่สอดคล้องและสนองตอบความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ส่งผลให้นักเรียนขาดความรู้ที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่น เกิดความรู้สึกแปลกแยกกับสังคมชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ดังนั้นโรงเรียนต้องร่วมมือกับบุคคล ครอบครัวยุทธ ชุมชน องค์การส่วนท้องถิ่น รวมถึงสถาบันอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน มีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล เลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน ซึ่งกระบวนการในการดำเนินงานดังกล่าวต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนจึงต้องมีรูปแบบที่เหมาะสม โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก จำเป็นต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน หรือท้องถิ่น ซึ่งมีความผูกพันกับโรงเรียนอย่างแนบแน่นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษา

ในโรงเรียนจะต้องไม่แปลกแยกออกจากชุมชน ต้องเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดกับการดำเนินชีวิตในชุมชนและมีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจะช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตยและส่งผลต่อโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ทำให้มีความเข้มแข็ง และทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียน (เยาวภา ประคองศิลป์.2556:ออนไลน์ ; รัตนะ บัวสนธ์, 2543: 163; วีรณัฐ ปิณฑวนิช. 2543; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2551 ;Hamdan. et al., 2013: 382)

โดยที่การจัดการศึกษาที่ดีต้องเป็นการศึกษาที่สอดคล้องและเกื้อกูลต่อชีวิตจริง เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและท้องถิ่น เนื้อหาวิชาที่สอนตรงกับความต้องการและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพของนักเรียนในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.2545: 26; กระทรวงศึกษาธิการ. 2545: 72) ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ จึงถือเป็นจุดสำคัญที่สุด และการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนที่สำคัญก็คือ การเปลี่ยนแปลงด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จากการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง มาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีวิถีชีวิตเป็นแกนกลาง โดยหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับท้องถิ่นที่ตั้งของโรงเรียน ยึดสภาพชีวิตจริง ปัญหา ความต้องการเป็นโจทย์ ซึ่งในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนยังเป็นไปตามหลักสูตร ที่ถูกกำหนดจากส่วนกลาง ทำให้นักเรียนและผู้ปกครองบางคนไม่ยอมรับ และไม่เกิดความรู้ใจในวัฒนธรรมและท้องถิ่นของตน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพ่อแม่กับลูก คนรุ่นใหม่เข้ากับชุมชนเดิมไม่ได้ รวมทั้งวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกละเลยทอดทิ้ง จนค่อย ๆ สูญหายไป การจัดการศึกษายังขาดการบูรณาการเข้ามาเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน (อมรวิทย์ นาครทรรพ และคณะ. 2551: 97; Holden; & Connelly.2004) ดังนั้นการจัดการศึกษาในโรงเรียนทุกขนาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งตั้งอยู่ในชุมชน และมีความใกล้ชิดกับชุมชนเป็นอย่างมาก มีฐานะเป็นโรงเรียนของชุมชน เป็นศูนย์รวมของมรดกทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม อุดมไปด้วยทรัพยากรที่ทรงคุณค่าที่หาจากที่อื่นไม่ได้ ควรมีการปรับแนวคิดเกี่ยวกับการยุบควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กและปรับแนวคิดการมองว่าโรงเรียนเล็กเป็นภาระของกระทรวงศึกษาธิการ มาเป็นการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนเล็กโดยมีชุมชนเป็นฐาน และร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม มีส่วนร่วมพัฒนาผู้บริหาร ครู และพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับพื้นที่ โดยเน้นการจัดการศึกษาตามสภาพบริบทและความต้องการของชุมชนนักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ ตามมาตรฐานหลักสูตร รวมทั้งมีทักษะในการใช้ชีวิต เรียนรู้จากเหง้าของตน สืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างสมดุล การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กจึงมีความจำเป็น และต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมและแตกต่างไปจากโรงเรียนขนาดอื่น ๆ การมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นกลยุทธ์หนึ่ง ที่จะช่วยพัฒนาการศึกษา และเป็น

กลไกสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง (ฉลาด จันทรสมบัติ. 2553:179; สมาคมการศึกษาทางเลือก.2557: 1; Mistsue.1999: 1)

การพัฒนาคุณภาพการโรงเรียนขนาดเล็กจึงเป็นเรื่องที่มีความท้าทาย และจำเป็นจะต้องหาวิธีการที่เหมาะสม อีกทั้งโรงเรียนขนาดเล็กเป็นโรงเรียนที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน และเป็นแหล่งรวมของแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เป็นสถานที่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานของคนในชุมชนและเมื่อเด็กจบการศึกษาออกมาก็ต้องใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ชุมชนควรมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุตรหลาน และควรจะได้รู้และกำหนดว่าบุตรหลานควรมีลักษณะเช่นไร มีความสามารถด้านไหน ควรทำอะไรได้บ้าง และนำความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นเข้ามาใช้ ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน นอกจากชุมชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนแล้ว ยังจะช่วยแก้ปัญหาความไม่เข้าใจกันในการจัดการเรียนรู้อะหว่างโรงเรียนและชุมชน เพราะเมื่อมีปัญหาใดๆเกิดขึ้นในการให้การศึกษาของบุตรหลาน ก็จะเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน ที่จะต้องหาวิธีการแก้ปัญหา

ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนทุกกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย วัด บ้าน โรงเรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ โดยการนำเรื่องราว สภาพปัญหาในวิถีชีวิตของนักเรียน และชุมชน ซึ่งต้องประสบพบเห็นเป็นประจำ มาพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการบูรณาการให้มีความสอดคล้องกับบริบท และความต้องการของชุมชนทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ไม่แปลกแยกจากชุมชน มีการออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองนักเรียนและชุมชนเป็นหลัก ไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ แต่สามารถขยายผลและใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันตลอดชีวิตระหว่างโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ นักเรียนมีความรู้และทักษะที่หลากหลาย มากกว่าการมีความรู้ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว

คำถามของการวิจัย

1. การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีแนวทางอย่างไร
2. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายหลัก เพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีความมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วม

ของชุมชน

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสำคัญ ดังนี้

1. สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือ และการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการศึกษา
3. เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนทรัพยากร ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้เลือกสถานที่ในการวิจัยคือ ชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าแย้ หมู่ที่ 5 ตำบลด่านมะขามเตี้ย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 1 ระยะเวลาในการวิจัย ตั้งแต่ ตุลาคม 2559 - มีนาคม 2560

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มผู้มีส่วนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มผู้มีส่วนรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าแย้ และกลุ่มผู้มีส่วนรู้ด้านความต้องการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้มีส่วนรู้ด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์/ผู้แทนองค์กรศาสนา กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างละ 1 คน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน รวมทั้งหมด 8 คน

1.2 กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าแย้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโรงเรียนบ้านท่าแย้ จำนวน 3 คน ศิษยานุศิษย์ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน

1.3 กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ ตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) ประกอบด้วย หัวหน้าห้อง และรองหัวหน้าห้อง จำนวน 6 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษานำร่อง ในการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) โรงเรียนบ้านหนองหิน ทั้งหมด จำนวน 10 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการนำการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ไปใช้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) โรงเรียนบ้านท่าแย้ ทั้งหมด จำนวน 27 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

- 1) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ผลการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน อุดมการณ์เด็กดีของนักเรียน และความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน
- 2) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนและโรงเรียน ได้แก่ ความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน ความพึงพอใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) กลุ่มผู้มีส่วนร่วม

ด้านสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านทาแย้ และ 3) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันจัดกิจกรรมขึ้นมา แล้วนำมาใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ และได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และในชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ความสามารถ เจตคติและค่านิยมที่ดี ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ตั้งแต่การระดมความคิด การวางแผน การดำเนินการ การวัดประเมินผล จนกระทั่งการมีส่วนร่วมชื่นชมยินดีต่อผลงานที่เกิดขึ้น

3. ประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

1. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่

1.1 ผลการเรียนรู้ของนักเรียน หมายถึง สิ่งที่พัฒนาขึ้นในตัวนักเรียนหลังจากการใช้การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจเด็กไทยพอเพียง” ได้แก่ ความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และเจตคติของนักเรียน โดยใช้แบบวัดผลการเรียนรู้

1.2 อัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่พัฒนาขึ้นในตัวนักเรียนหลังจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ได้แก่ เด็กดีมีวินัย มารยาทงามอย่างไทย ใฝ่ใจเรียนรู้ และกินอยู่อย่างพอเพียง โดยใช้แบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดี

1.3 ความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน หมายถึง ความรู้สึกชอบและพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ได้แก่ ด้านความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ด้านความรู้สึกที่มีต่อหน่วยการเรียนรู้ที่เรียน และด้านความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม โดยใช้แบบประเมินความสุขในการเรียนรู้

2. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนและโรงเรียน ได้แก่

2.1 ความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน หมายถึง ความรู้สึกหรือความพึงพอใจ ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน ที่เกิดจากการร่วมกันจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียนซึ่งเป็นผลงาน ที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) จนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินงาน ของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม และ

ผู้เข้าร่วมชมนิทรรศการทุกคน ได้แก่ ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าชมนิทรรศการ เนื้อหาสาระ/เรื่องที่น่าสนใจ จัดนิทรรศการ คำอธิบายของนักเรียนประจำฐาน การประชาสัมพันธ์กิจกรรม รูปแบบการจัดนิทรรศการ เอกสารเผยแพร่ความรู้ สถานที่ในการจัดนิทรรศการ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน

2.2 ความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ในกระบวนการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดี โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ตั้งแต่เริ่มกระบวนการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์โรงเรียน การให้บริการชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น โดยใช้แบบประเมินความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

4. ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีการรวมตัวกัน โดยสมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์กัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ การติดต่อสื่อสาร และกระทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ชุมชนประกอบด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์หรือผู้แทนองค์กรศาสนาในพื้นที่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างละ 1 คนและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

2. กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าแร่ ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอนโรงเรียนบ้านท่าแร่ จำนวน 3 คน คีษานีเทศก์ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน

3. กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) ซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าห้องและรองหัวหน้าห้อง ห้องละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน

5.การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าแร่ และกลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมพลังความพยายาม

หรือทรัพยากรต่างๆเข้าด้วยกัน แล้วมาช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน โดยมีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด (Brainstorming) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชนในด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญความต้องการในการจัดการศึกษา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนที่ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ กำหนดวิธีและแนวทางการดำเนินงาน การรวมถึงการกำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงาน

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา (Implementation) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการนำแผนงานที่วางไว้ ไปร่วมมือกันปฏิบัติงาน หรือแบ่งงานกันรับผิดชอบ มีการส่งเสริมช่วยเหลือกันให้การปฏิบัติงานสำเร็จตามแผน โดยอาจมีการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ทุน โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ หรือประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (Monitoring and evaluation) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลงานที่ร่วมกันปฏิบัติ โดยการประเมินผลงานหรือโครงการที่ได้ร่วมกันดำเนินการนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยมีการประเมินความก้าวหน้าเป็นระยะตามแผนงานที่กำหนด และเมื่อพบปัญหาก็ร่วมกันแก้ไขปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

5. การมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดีต่อผลที่เกิดขึ้น (Rejoicing) เป็นขั้นตอนการนำเอาผลงาน หรือกิจกรรมมาแสดงเพื่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งผู้มีส่วนร่วมจะได้รับผลทางด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ เช่น ความพึงพอใจในผลงาน ความภาคภูมิใจ อันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

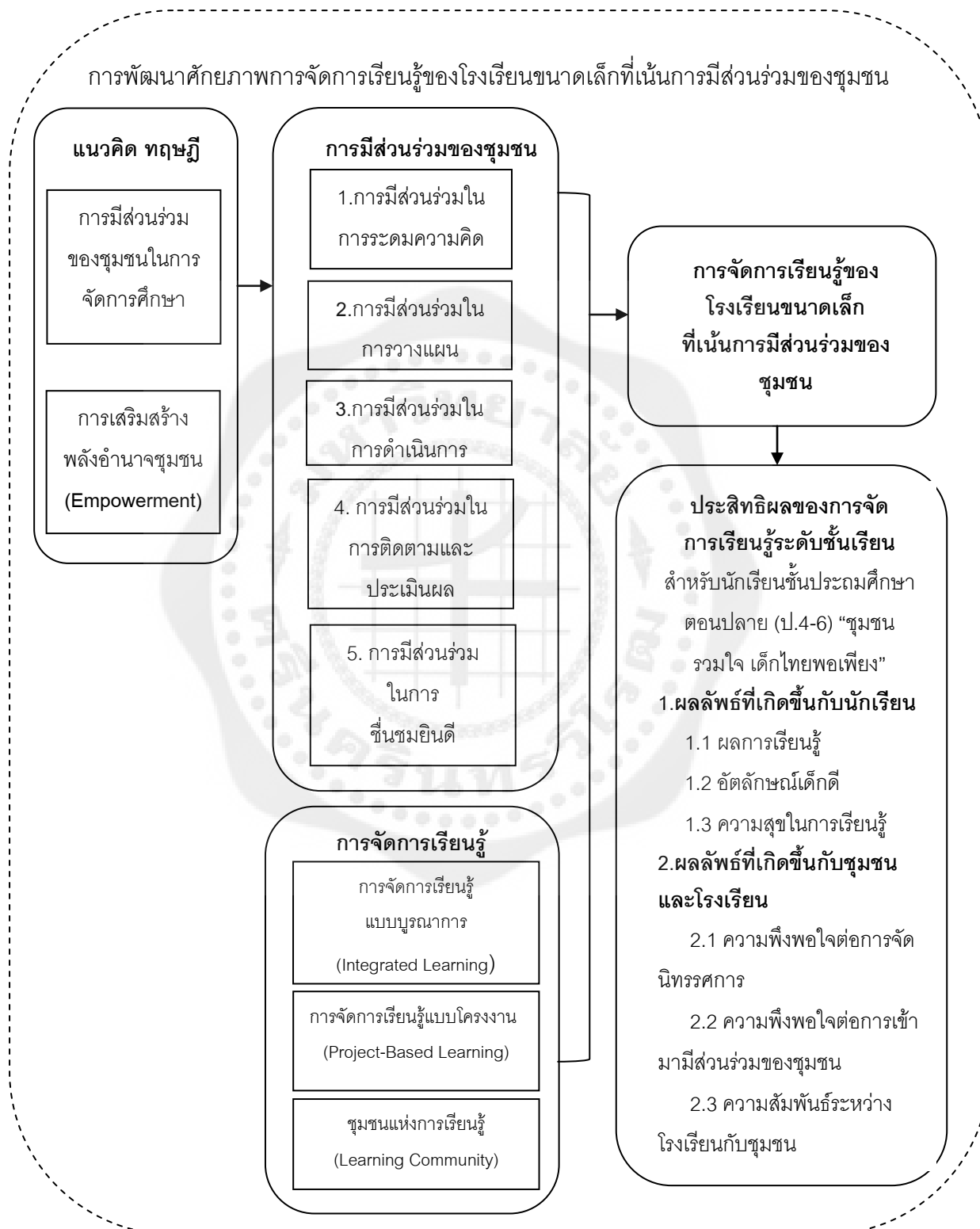
6. โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดสอนระดับชั้นประถมศึกษา มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คนลงมา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้การดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research :PAR) ซึ่งจากการศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชน การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน นำมาสังเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของ

โรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ไว้ในเบื้องต้น 5 ขั้นตอน (กระทรวงศึกษาธิการ.2543: 27; Cohen and Uphoff .1980,219-223; WHO and UNICEF. 1978) ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด (Brainstorming) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ ค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชนในด้านการจัดการศึกษา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญ ความต้องการนั้นๆ 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรืออภิปรายเพื่อเป็นการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการ รวมถึงการกำหนดทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการนำแผนงานที่วางไว้ ไปร่วมมือกันปฏิบัติงาน หรือแบ่งงานกันรับผิดชอบ มีการส่งเสริมช่วยเหลือกันให้การปฏิบัติงานสำเร็จตามแผน โดยอาจมีการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ทุน โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ หรือประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (Monitoring and evaluation) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลงานที่ร่วมกันปฏิบัติ เมื่อพบปัญหาสามารถร่วมกันแก้ไขได้อย่างทันท่วงที และร่วมกันปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น 5) การมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดีต่อผลที่เกิดขึ้น (Rejoicing) เป็นกระบวนการที่ชุมชนมีส่วนร่วมชื่นชมยินดีต่อผลงานที่เกิดขึ้น จากความร่วมมือ ร่วมใจกันปฏิบัติงาน จนประสบความสำเร็จ ซึ่งจะนำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนด้วยกัน ซึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอน ชุมชนจะได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) เพื่อสร้างแรงจูงใจภายใน ให้สามารถแสดงศักยภาพที่แท้จริงของตนเองออกมา ให้สามารถร่วมกันพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยร่วมกันพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ที่มีความเหมาะสมกับบริบทและความต้องการของชุมชน ยึดหลักการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning) การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) และชุมชนแห่งการเรียนรู้การเรียนรู้ (Learning Community) ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการหาประสิทธิผลของการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่พัฒนาขึ้น โดยประเมินจาก 1) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ผลการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน อุดมการณ์เด็กดีของนักเรียน และความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน 2) ประเมินจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน ได้แก่ ความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน ความพึงพอใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาและความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันเป็นภาพรวม

ของการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
 ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา
3. การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนในการจัดการศึกษา
4. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชน
5. การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
6. การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนที่เน้นการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ มีภารกิจหลักคือ การให้โอกาสกับผู้เรียนอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เรียนรู้ตามวัยอย่างมีคุณภาพ ภายใต้การจัดการศึกษาด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ในอดีตที่ผ่านมา การเดินทางและการคมนาคมยังไม่มีความสะดวกเท่าปัจจุบัน ดังนั้นหากมีประชากรอยู่ที่ใด รัฐมีความจำเป็นต้องไปตั้งโรงเรียนเพื่อบริการให้นักเรียนได้รับโอกาสทางการศึกษา ณ พื้นที่เหล่านั้น ปัจจุบัน การคมนาคมสะดวกมากขึ้น ประกอบกับโครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก กล่าวคือ อัตราการเกิดของประชากรในประเทศไทยลดลง ส่งผลให้ประชากรในวัยเรียนมีแนวโน้มลดลงตามลำดับ รวมถึงความนิยมของผู้ปกครองที่ต้องการส่งบุตรหลานไปเรียนโรงเรียนในเมือง ส่งผลให้มีโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มขึ้นทุกปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2557: ออนไลน์; ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. 2555: 1)

1.1 สภาพปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดสอนระดับชั้นประถมศึกษา มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คนลงมา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 1-4) ทั้งนี้จากการศึกษาสภาพปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กที่ผ่านมาพบว่า โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ประสบปัญหาลำบากคล้ายกัน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเรียนการสอน ด้านความพร้อมทางปัจจัยของโรงเรียนและด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งในแต่ละด้านสรุปรายละเอียดพอสังเขป ได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551: 1-4; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน. 2555; สุวิทย์ ยอดสละ.2557: 10 ; พัทธนันท์ หรรษาภิรมย์โชค และจิราภรณ์ กาแก้ว. 2557: 97)

1) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา การคมนาคมภายในประเทศนับว่าไม่ค่อยสะดวกมากนัก ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องตั้งโรงเรียนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่ แต่ในปัจจุบันความจำเป็นดังกล่าวได้ลดลง ประกอบกับประชากรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้มีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากขึ้น ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวมีอัตราส่วนครูต่อนักเรียนและนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คนสูงกว่าโรงเรียนขนาดอื่นๆ ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ กล่าวคือ มีการลงทุนค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่กว่า เช่น อัตราส่วน ครู : นักเรียน ซึ่งตามมาตรฐานต้อง 1: 25 แต่สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก อัตราครู : นักเรียน เท่ากับ 1: 8 เท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555: ออนไลน์) นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนขนาดเล็กอีกจำนวนหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ เช่น พื้นที่ห่างไกลความเจริญ พื้นที่บนภูเขาสูง บนเกาะ ชายขอบของประเทศ เป็นต้น ซึ่งนักเรียนในโรงเรียนลักษณะดังกล่าวมีปัญหาในการเดินทางไปโรงเรียนเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่านักเรียนจะได้รับค่าพาหนะในการเดินทางแล้วก็ตาม แต่ค่าพาหนะที่ได้รับนั้นก็เพียงพอและต่อเนื่อง นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการบริหารจัดการโรงเรียน ซึ่งมีบริบทที่ต่างไปจากโรงเรียนขนาดอื่นๆ การใช้ข้อมูลสารสนเทศ และนำผลของการประเมินงาน/โครงการมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุง พัฒนางานยังมีน้อยนอกจากนั้นการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรวัยเรียนที่ย้ายไปรับจ้างงานต่างพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมาก

2) ปัญหาด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสภาพที่ครูไม่ครบชั้นและนักเรียนมีจำนวนน้อยในแต่ละชั้น ครูมีภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการเรียนสอน เช่น การประชุมอบรม งานธุรการ เป็นต้น หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ค่อยสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งการเรียนรู้มีจำนวนจำกัด ซึ่งมีสาเหตุมาจากโรงเรียนได้รับงบประมาณน้อย สื่อเทคโนโลยีมีใช้อย่างจำกัด และสื่อบางชนิดที่โรงเรียนมีอยู่ก็ไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในท้ายที่สุดก็ส่งผลทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำไปด้วย

3) ปัญหาด้านความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยในการจัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียนซึ่งขนาดโรงเรียนเป็นเกณฑ์หนึ่งในการจัดสรร เนื่องจากมีการคำนึงถึงประสิทธิภาพในการใช้จ่ายงบประมาณ ดังนั้น จึงทำให้โรงเรียนให้โรงเรียนขนาดเล็กได้รับการจัดสรรบุคลากรงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้างเป็นจำนวนน้อยโดยเฉพาะสื่อและเทคโนโลยีที่มีราคาแพง สภาพอาคารเก่า ชำรุด

ทุติยภูมิ เนื่องจากก่อสร้างมาเป็นเวลานาน คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ยังมีไม่เพียงพอ โรงเรียนไม่สามารถระดมทรัพยากรจากผู้ปกครองชุมชนได้มากนัก เนื่องจากผู้ปกครองและชุมชนดังกล่าวมีความยากจน และนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ มาจากครอบครัวที่ยากจน

4) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากชุมชนเนื่องจากที่ผ่านมานั้น ถึงแม้ว่าจะมีตัวแทนของชุมชนและองค์กรต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานก็ตาม แต่บทบาทของคณะกรรมการดังกล่าวยังมีไม่มากนัก การประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนมีน้อยมาก หรือไม่มีเลยในบางพื้นที่ ชุมชน ผู้ปกครอง มีฐานะยากจน ไม่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนและการเรียนของบุตรหลานได้เท่าที่ควร

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนขนาดเล็ก สามารถสรุปได้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540: ออนไลน์) ศึกษาเรื่องสาเหตุที่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่าผู้บริหารโรงเรียนไม่มีแรงจูงใจที่จะบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเต็มตามความสามารถครูผู้สอนสอนไม่ครบตามเนื้อหาวิชา และกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนและคู่มือครูนักเรียนถูกจำกัดอยู่ในวงสังคมแคบๆ ไม่มีแรงจูงใจที่จะเรียน ผู้ปกครองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและให้ความสนใจต่อการศึกษามอบบุตรหลานของตนเข้าไปเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่อยู่ใกล้เคียงกันหรือโรงเรียนอื่น ผู้บริหารทั้งระดับจังหวัดและระดับอำเภอให้ความสำคัญในการตรวจสอบติดตามผลจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กค่อนข้างน้อยเนื่องจากมีข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลา สถานที่และงบประมาณงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนมีจำนวนน้อยไม่มีโรงอาหารหรือโรงฝึกงานที่จะจัดการสอนตามหลักสูตรได้ทำให้ครูไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร และสอดคล้องกับ สาคร บัวศรี (2547) ที่พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กขาดแคลนงบประมาณ ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดสรรงบประมาณจะจัดสรรตามจำนวนนักเรียนในโรงเรียนดังนั้นโรงเรียนขนาดเล็กจึงได้รับงบประมาณจำนวนน้อย นอกจากนี้โรงเรียนขนาดเล็กมีความต้องการพัฒนาปรับปรุงในการพัฒนาการบริหารจัดการบุคลากรมากที่สุด เพราะจำนวนครูในโรงเรียนแต่ละแห่งจะคิดเทียบอัตราส่วนจากจำนวนนักเรียน ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กมีความขาดแคลนบุคลากร แต่โรงเรียนขนาดเล็กมีปริมาณงานเท่ากับโรงเรียนขนาดใหญ่ ทำให้งบประมาณที่มีจำนวนจำกัดและบุคลากรครูจำนวนน้อย จึงเป็นปัญหาอุปสรรคที่สำคัญในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนั้นโรงเรียนขนาดเล็กจึงควรวางแผนจัดการการบริหารโรงเรียน ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ส่งเสริมการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมและการหมุนเวียน

ครูในบางวิชาโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดสื่อการเรียนการสอนส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์ภาษาไทยและวิทยาศาสตร์และสอดคล้องกับ พัทธมน สอนสมนึก (2553) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กค่อนข้างต่ำ เนื่องมาจากโรงเรียนขนาดเล็ก บริหารและจัดการเรียนการสอนค่อนข้างยาก ครูและผู้บริหารไม่ยอมลงไปบรรจุ ขาดครูที่มีความรู้ ความสามารถ เนื่องจากครูที่มีประสบการณ์มักจะย้ายไปอยู่โรงเรียนที่ใหญ่กว่า อีกทั้งยังอยู่ในท้องถิ่น ทุรกันดาร ขาดสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ส่งผลให้ครูและ นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กกลายเป็นครูที่ได้รับการทอดทิ้งจากระบบการศึกษา อีกทั้งผู้บริหาร โรงเรียนและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ยังขาดความรู้และทักษะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบคณะชั้น ครูไม่ครบชั้น ครูมีภารกิจพิเศษมาก พฤติกรรมการสอนแบบครูยังสอนแบบเดิม ขาดการวัดประเมินผล ตามสภาพจริง และสอดคล้องกับ ศุภาวดี ดีอินทร์ (2552) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมและบริบทใน โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษา เนื่องจากขาดแคลนงบประมาณ บุคลากรและ การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้บุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดย ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ การบูรณาการการสอน การเตรียมการสอน วิธีการและเทคนิคการสอน และการ วัดประเมินผล ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ

บาร์นฮาร์ท (Barnhart: 2001) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้การจัดการศึกษาล้มเหลว เมื่อพิจารณาจำแนกโรงเรียนเป็น 3 ประเภทคือโรงเรียนขนาดเล็กโรงเรียนที่อยู่ชนบทและโรงเรียนที่มี ความพร้อมทางทรัพยากรการบริหารโดยได้ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) การรับทราบ สภาพปัญหาทางการเงินของโรงเรียนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแตกต่างกันบางกลุ่มรับทราบข้อมูล ละเอียดบางกลุ่มรับทราบข้อมูลทั่วไปและบางกลุ่มรับทราบข้อมูลจำกัด 2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของ โรงเรียนจะมอบภาระเรื่องงบประมาณว่าเป็นเรื่องที่รัฐจะต้องรับภาระ 3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของ โรงเรียนจะดำเนินการที่จะสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนเฉพาะโรงเรียนของตนเองเท่านั้น 4) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียนรับทราบว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีความเสี่ยงเรื่องภาระค่าใช้จ่ายสูงกว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ 5) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียนทราบว่าคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก มักจะไม่ ดีในเรื่องของหลักสูตรและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิฟฟิน (Griffin, 2001) ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดโครงสร้างเรียนขนาดเล็ก พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กจะดำเนินการได้ดี ถ้ามีการดำเนินการตามขั้นตอน 8 ขั้น คือ 1) สร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 2) ให้โรงเรียนได้มีโอกาสในการสรรหาครูด้วยตนเอง 3) เน้นหลักสูตร เกี่ยวกับการเตรียมตัวครู และเตรียมการเรียนการสอน 4) เน้นการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณา การเนื้อหาที่หลากหลาย 5) จัดตารางการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น 6) ครูจัดการเรียนการสอนโดย

การคำนึงถึงเป้าหมายของโรงเรียน 7) ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน 8) การวัดและประเมินผลดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเน้นผลลัพธ์ที่เกิดกับนักเรียน

ชอว์ (Shaw.2008: 131-133) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านบวกและด้านลบที่มีต่อโรงเรียนขนาดเล็กผ่านทางการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนซึ่งจากการศึกษาเป็นการช่วยผู้บริหารการศึกษาได้ไตร่ตรองถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีการพิจารณาให้ยุบโรงเรียนลักษณะที่ตั้งโรงเรียนรวมถึงบุคลากร, แหล่งทรัพยากร, โอกาสความร่วมมือของทีมงาน ผู้ปกครองและการสัมพันธ์ชุมชนโดยทำการศึกษาที่โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาลในนอร์ทแคโรไลนา ผลการศึกษาพบว่าด้านบวกที่ได้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนขนาดเล็ก คือด้านความเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องการสนับสนุนของชุมชนและความรู้ที่หลากหลายของนักเรียนและครอบครัวความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนส่วนด้านลบที่ได้จากการศึกษาได้แก่ความเป็นทีมและการจำกัดด้านงบประมาณการแบ่งปันด้านทรัพยากรของครูกับโรงเรียนอื่น

จากสภาพปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มีคุณภาพและมาตรฐานต่ำกว่าโรงเรียนขนาดอื่นๆ เพราะมีข้อจำกัดหลายประการ ส่วนใหญ่ประสบปัญหาการขาดแคลนในทุกด้าน ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร สื่ออุปกรณ์การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนค่อนข้างลำบาก ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558: 7-10) จึงได้วางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ไว้ดังนี้

1.2 ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก

1) ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการโดยมีแนวทางและมาตรการในการพัฒนา ดังนี้

1.1) พัฒนาระบบวางแผนการจัดตั้งและการพัฒนาโรงเรียนในแต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยดำเนินการร่วมกับสถาบันประชากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย องค์การยูเนสโก และหน่วยงานภายในจังหวัด ในการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้สามารถจัดทำแผนการจัดตั้งและพัฒนาโรงเรียน โดยคาดการณ์จำนวนเด็กและเยาวชนในวัยเรียนในอนาคต วางแผนจัดตั้ง ยุบ เลิก รวม ปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพในพื้นที่ โดยจัดทำแผนในตำบล และอำเภอที่นำร่องเป็นอันดับแรก และขยายผลไปสู่แผนที่ครอบคลุมทั้งพื้นที่ ในกรณีที่โรงเรียนจำเป็นต้องยุบเลิก อาจร่วมกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาเป็นศูนย์ปฐมวัย โรงเรียนที่เปิดสอนเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 หรือแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ

1.2) พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้มีข้อมูลพื้นฐานที่ครอบคลุม พอเพียง ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน

บุคลากรมีความรู้และเข้าถึงการใช้สื่อ ICT ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำ Best Practice ในโรงเรียนที่ดำเนินการได้ผลแล้วมาเผยแพร่ พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์ ICT ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และศูนย์เครือข่ายโรงเรียน เพื่อบริการโรงเรียนขนาดเล็ก

1.3) พัฒนาระบบบริหารจัดการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน โดยจะพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กที่สามารถใช้เจ้าหน้าที่ธุรการร่วมกัน เพื่อปฏิบัติงานธุรการ งานข้อมูล งานพัสดุ งานจัดซื้อจัดจ้างร่วมกัน ตลอดจน ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและการจัดการทรัพยากรอื่น ๆ ร่วมกัน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกล ไม่สามารถรวมกลุ่มกับโรงเรียนอื่นจะพัฒนาและนำระบบเทคโนโลยีเพื่อการบริหารและสื่อสารมาใช้

1.4) สร้างแรงจูงใจแก่ผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ด้วยวิธีต่างๆ ที่จะทำให้นักบุคลากรเหล่านั้นมีกำลังใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น เช่น การพิจารณาความดีความชอบ การนำผลงานการพัฒนาโรงเรียนมาประกอบการแต่งตั้งโยกย้าย และการปรับปรุงตำแหน่ง ปรับปรุงระบบบริหารบุคลากร และมาตรฐานอัตรากำลังให้เหมาะสม

2) ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพการศึกษา มีแนวทางและมาตรการในการพัฒนา ดังนี้

2.1) พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก โดยปรับปรุงหลักสูตรที่เอื้อต่อการสอนคณะชั้น เน้นการสอนแบบบูรณาการ การสอนคณะชั้น

2.2) พัฒนาผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ให้มีศักยภาพเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพ พร้อมทั้งจะดำเนินงานในโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3) ผลิตและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอน พัฒนาสื่อสำเร็จรูป ที่สามารถพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนนำการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม และระบบคอมพิวเตอร์มาเสริมการเรียนการสอน นำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาช่วยในการจัดการเรียนการสอน และการหมุนเวียนครู

2.4) นิเทศ ติดตาม กำกับ โรงเรียนขนาดเล็กอย่างใกล้ชิด อย่างต่อเนื่อง

2.5) วิจัยและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีช่วยสอนที่มีประสิทธิภาพ

3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 เสริมสร้างความพร้อมและพัฒนาความเข้มแข็งของโรงเรียนมีแนวทางและมาตรการในการพัฒนา ดังนี้

3.1) จัดทำมาตรฐานโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุ และครุภัณฑ์

3.2) ปรับปรุงและพัฒนาสถานที่เรียน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้แก่นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเพียงพอและเหมาะสม

3.3) จัดอัตรากำลังครู ในโรงเรียนขนาดเล็กให้เพียงพอตามเกณฑ์ แก้ปัญหาการขาดแคลนครูด้วยรูปแบบต่างๆ เช่น สอนบูรณาการเนื้อหา บูรณาการกลุ่มอายุ (คณะชั้น) ครูเวียนสอน ครูฝึกสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

3.4) พัฒนาผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ให้สามารถปฏิบัติงานได้ในสภาวะการณ์ที่โรงเรียนมีข้อจำกัดเรื่องทรัพยากร

3.5) พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในทุกๆด้าน เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องเขียน แบบเรียน อาหารกลางวัน การอำนวยความสะดวกในการเดินทางแก่นักเรียน กรณีที่มีการยุบรวมโรงเรียน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้สามารถมีความพร้อมในการเรียนจนจบการศึกษา

4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษามีแนวทางและมาตรการในการพัฒนา ดังนี้

4.1) พัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2) สร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครองให้เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4.3) ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก และรับโอนโรงเรียนบางส่วน เพื่อเปลี่ยนสภาพเป็นเด็กปฐมวัย แหล่งเรียนรู้ของชุมชน

4.4) เตรียมความพร้อมในการมีส่วนร่วม ได้แก่ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้เห็นความสำคัญ และตระหนักถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วม การเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และแนวปฏิบัติของการมีส่วนร่วม

4.5) จัดให้มีระบบและกลไกในการระดมทรัพยากรที่จะเอื้อประโยชน์ แก่การจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยโรงเรียนมีวิธีการระดมทรัพยากรที่เหมาะสม โปร่งใส มีแผนการดำเนินการที่ชัดเจนว่าจะนำทรัพยากรที่ได้ไปพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริมศักยภาพนักเรียนในด้านใดบ้าง ผลประโยชน์ที่ผู้บริจาคจะได้รับ อาทิ เช่น การลดหย่อนภาษี

4.6) วิจัยและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม จัดหา Best Practice การมีส่วนร่วม เผยแพร่ต่อสาธารณชนได้รับรู้

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์เชิงรุกที่กำหนดเป้าหมายภายในปีการศึกษา 2561 ตั้งเป้าลดจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กลง ร้อยละ 50 โดยแบ่งเป็น 3 ระยะกล่าวคือ ระยะที่ 1 ปี การศึกษา 2554 – 2556 ภายในปีการศึกษา 2556 จะสามารถรวมโรงเรียนขนาดเล็กได้ จำนวน 5,627 โรงเรียนระยะที่ 2 ปี การศึกษา 2557 – 2559 ภายในปี

การศึกษา 2559 รวมโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 100 คน จำนวน 6,395 โรงเรียน อย่างน้อยร้อยละ 50 ระยะที่ 3 ปีการศึกษา 2560 – 2561 กำหนดให้ภายในปีการศึกษา 2561 รวมโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน จำนวน 2,372 โรงเรียน อย่างน้อยร้อยละ 50 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2558:ออนไลน์)

จากที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่ากระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กไว้ทั้งหมด 5 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพการศึกษา ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างความพร้อมและพัฒนาความเข้มแข็งของโรงเรียน ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาและยุทธศาสตร์สุดท้าย ยุทธศาสตร์เชิงรุก การยุบควบ รวมโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ อย่างน้อยร้อยละ 50 ภายในปี 2561 ซึ่งจากสภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบปัญหาและเกิดความขาดแคลนทรัพยากรเกือบทุกด้าน ทั้งด้านการบริหารจัดการโรงเรียน ด้านการเรียนการสอน ด้านความพร้อมทางปัจจัยของโรงเรียนและด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กทั้งสิ้น จึงได้มีผู้เสนอรูปแบบการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก สรุปได้ดังนี้

1.3 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546: 4-24) ได้กำหนดนโยบาย เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการบริหารจัดการในโรงเรียนขนาดเล็กให้เกิดประสิทธิภาพ และส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตร จึงกำหนดรูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กไว้ ดังนี้

1) รูปแบบศูนย์โรงเรียน (School Center) เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คนลงมา ในลักษณะนำนักเรียนมาเรียนรวมกันทั้งหมด หรือมาเรียนรวมกันบางชั้นเรียน หรือจัดการเรียนการสอน เป็นช่วงชั้น และพัฒนารูปแบบเป็นการบริหารจัดการร่วมกัน มีลักษณะการดำเนินการดังนี้

1.1) รูปแบบเรียนรวมทุกชั้นเรียน เป็นการนำโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คนลงมา มีจำนวนโรงเรียนตั้งแต่ 2 -5 โรงเรียน กระจายตัวตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน มีเส้นทางคมนาคมระหว่าง 2-5 กิโลเมตร มีสภาพการคมนาคมที่สะดวกทุกฤดูกาล ให้คัดเลือกโรงเรียนที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่อาคารสถานที่เหมาะสมและตั้งอยู่ศูนย์กลาง หรือสามารถเดินทางได้สะดวกเป็นโรงเรียนหลัก ส่วนโรงเรียนที่เหลือเป็นโรงเรียนเครือข่ายนำนักเรียน ทุกระดับชั้นมาเรียนรวมที่โรงเรียนหลัก โดยได้รับการสนับสนุนค่าพาหนะในการเดินทางมาเรียน มีการวางแผนจัด

อัตรากำลังครู ทั้งผู้บริหาร และครูสายผู้สอน ตลอดจนบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานร่วมกันที่โรงเรียนหลัก นำทรัพยากรจากโรงเรียนเครือข่ายมาใช้ร่วมกันที่โรงเรียนหลัก และปรับสภาพโรงเรียนเครือข่ายเป็น แหล่งเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551:ออนไลน์)

1.2) รูปแบบเรียนรวมบางชั้น เป็นการนำนักเรียนจากโรงเรียนเครือข่ายในบางชั้น เช่น อนุบาล 1- 2 ป. 1- 3 หรือ ป.4 -6 ไปเรียนรวมกับโรงเรียนหลัก จัดระบบการเรียนการสอน ร่วมกันระหว่างโรงเรียนหลักและโรงเรียนเครือข่ายสนับสนุนค่าพาหนะให้กับนักเรียนที่เดินทางมาเรียน ร่วมทุกคน จัดให้มีการประกันอุบัติเหตุให้กับนักเรียนที่เดินทางมาเรียนร่วม การบริหารจัดการโรงเรียน ในกรณีที่มีผู้บริหารของโรงเรียนเครือข่ายอยู่ให้บริหารจัดการโรงเรียนเครือข่าย สำหรับโรงเรียน เครือข่ายที่ไม่มีผู้บริหาร ให้ผู้บริหารโรงเรียนหลักเป็นผู้รักษาราชการในตำแหน่งโรงเรียนเครือข่าย

1.3) รูปแบบเรียนรวมช่วงชั้น ดำเนินการโดยศึกษาข้อมูลโรงเรียนทั้งข้อมูลจำนวน นักเรียนในปัจจุบันและคาดการณ์ล่วงหน้า 5 ปี จำนวนครู สภาพเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของชุมชน สภาพพื้นที่ใกล้เคียงสภาพการคมนาคม แล้วจัดกลุ่มกำหนดเป็นศูนย์รวมโรงเรียน โดยคำนึงถึงสภาพ ที่ตั้งของการปกครอง คือ สภาพเทศบาลตำบล สภาพระยะทางการเดินทาง จัดประชุมผู้บริหาร โรงเรียนขนาดเล็กเพื่อชี้แจงและหารือแนวดำเนินการเพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินการร่วมกันใน ลักษณะการจัดการศึกษาเป็นช่วงชั้น คือ จัดแบ่งการเรียนการสอนออกเป็นช่วงชั้น ได้แก่ ศูนย์อนุบาล (อนุบาล 1-2) ศูนย์ ป. 1-2 ศูนย์ ป.3-4 ศูนย์ ป. 5-6 หรือจัดช่วงชั้นตามหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐานมีการวางแผนกำหนดจัดครูในโรงเรียนในตำบลรวมกัน โดยจัดครูเข้าสอนตามระดับช่วงชั้น ตามความรู้ ความสามารถ และความถนัดของครู โดยพิจารณาการจัดจำนวนครูตามเกณฑ์จำนวน ครูที่จะทำการสอนจริงในชั้นเรียน จัดประชุมผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กและข้าราชการครูทุกคนตามจุด ศูนย์โรงเรียนระดับตำบลเรียนรวมช่วงชั้นเพื่อวางแผนร่วมกันในการบริหารและจัดการเรียนการสอน ร่วมกันประชุมกับผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้ปกครอง กรรมการโรงเรียนขั้นพื้นฐาน องค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น เพื่อชี้แจงแนวดำเนินการจัดทำโครงการจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์โรงเรียนระดับตำบลต่อ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานการเรียนการสอนแบบศูนย์ วิทยาลัยระดับตำบล เพื่อให้มีหน้าที่ดูแลให้คำปรึกษา แนะนำ และประสานงานการดำเนินการใน ระดับตำบล อำเภอ และโรงเรียนดำเนินงานจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์โรงเรียนระดับตำบล

1.4) รูปแบบศูนย์โรงเรียนแบบพักนอน เกิดขึ้นจากการดำเนินการรวมศูนย์โรงเรียน ในรูปแบบต่างๆ ดังได้กล่าวมา แต่เนื่องจากนักเรียนที่เดินทางมาเรียนรวม ไม่สะดวกเดินทางไปกลับ ระหว่างโรงเรียนหลักได้ เนื่องจากบ้านเรือนตั้งอยู่ห่างไกลและการคมนาคมยากลำบาก หลายแห่งเป็น ภูเขาและป่าทึบ ดังนั้นนักเรียนจึงจำเป็นต้องพักนอนค้างคืนที่โรงเรียนหลัก

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น อาจดำเนินการได้โดยการจัดชั้นเรียนแบบช่วงชั้น และการบูรณาการเนื้อหารายวิชาตามช่วงชั้น การจัดการเรียนแบบช่วงชั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551:ออนไลน์) อาจจัดให้สอดคล้องกับจำนวนบุคลากรที่โรงเรียนมีอยู่ โดยการรวมชั้นที่ติดกันเข้าด้วยกัน เช่น ช่วงชั้น ป. 1 – 2, ป.3 – 4 ,ป. 5 – 6 หรือช่วงชั้นตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ช่วงชั้น ป. 1 – 3 , ป.4 – 6, ม. 1 – 3 เป็นต้น

สำหรับการบูรณาการเนื้อหาวิชา สามารถดำเนินการได้โดยการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรแล้วนำวัตถุประสงค์และเนื้อหาการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มวิชาที่สอดคล้องกัน มาเชื่อมโยง สู่การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ หลังจากนั้นจึงนำหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการแล้วมากำหนดกิจกรรมเพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้ครั้งเดียวพร้อมกันในแต่ละช่วงชั้น

3) การดำเนินการตามกฎหมายเป็นการดำเนินการพัฒนาประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่สามารถแก้ไขโดยวิธีอื่นได้เนื่องจากข้อจำกัดต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการรวม และเลิกล้มโรงเรียนให้ดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

ไมตรี อินทุสุต (2553:ออนไลน์) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กไว้ว่า โรงเรียนขนาดเล็กจะต้องมีการสำรวจข้อมูลชุมชน โดยครูกับนักเรียนต้องช่วยกันและนำมาจัดทำเป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาจัดทำแผนการเรียนรู้และหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนตำบลหรือแผนชุมชนจัดสภาพและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนพัฒนาให้ครูมีทักษะในการสอนแบบบูรณาการและเทคนิคการสอนที่เหมาะสมหลากหลายเหมาะกับการพัฒนาการของสมองและวัยของนักเรียนครูมีความใกล้ชิดกับนักเรียนและคอยเป็นผู้กำกับและคอยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิด ไม่ตัดสินแค่ถูกหรือผิด ไม่เน้นการสอบแข่งขันมากนักการสร้างเครือข่าย สร้างความรู้ความเข้าใจในภารกิจของโรงเรียนสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกัน ให้ชุมชนตระหนัก และสนับสนุนกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน มีการติดตามผลและพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและถูกวิธี เพื่อผลักดันให้โรงเรียนมีคุณภาพตามความคาดหวังของชุมชนมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงาน เพื่อให้ชุมชนทราบกิจกรรมและความเคลื่อนไหวของโรงเรียนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน มีการสะท้อนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะใช้ปัญหาหรือความต้องการของคนในชุมชนเป็นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้ เพื่อเกิดทักษะกระบวนการคิด ตัดสินใจ คิดวิเคราะห์เป็น สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีความใฝ่รู้ รักการเรียนรู้ และใช้กระบวนการวิจัยท้องถิ่นหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการวิจัยชั้นเรียนมาใช้ร่วมกัน มีการจัดสภาพแวดล้อม และการปรับปรุงอาคาร

สถานที่ให้มีภาพลักษณ์ที่ดีสะอาดร่มรื่น มีการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่มาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กาญจนา จุมพลห้ำ และคณะ (2557: V) ได้เสนอแนวทางการจัดการโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีประสิทธิภาพ ไว้ดังนี้

1) ปรับกระบวนการคิด สร้างจิตสำนึกใหม่ในการบริหารงานโรงเรียนขนาดเล็กของผู้บริหารโรงเรียน ภายใต้บริบทของความขาดแคลน

2) พัฒนาโรงเรียนเป็นองค์กรนวัตกรรม มีมาตรฐานและความรับผิดชอบต่อสังคมฐานราก

3) สร้างฐานความรู้และองค์ความรู้ใหม่ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเชิงสัมพันธ์ 3 ด้าน ได้แก่ มิติด้านนวัตกรรม เทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร (ICT) มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและภูมิปัญญา และมิติด้านกระบวนการมีส่วนร่วมและระบบเครือข่าย

4) สร้างความเชื่อมั่นและพลังศรัทธา เพื่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชุมชนให้เกื้อหนุนต่อการเปลี่ยนแปลงพร้อมสำนึกรักท้องถิ่น เกิดเป็นภูมิคุ้มกันและสร้างความมั่นคงให้กับฐานความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชน

5) ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการบริหารจัดการ

5.1) ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมขององค์กรและกระบวนการทัศน์ใหม่ของบุคลากร คือ โรงเรียนเป็นองค์กรนวัตกรรมและสังคมแห่งการเรียนรู้ ผู้บริหารเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง ครูหรือบุคลากรมีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิดนอกกรอบ คิดกว้างและลึก และนักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีภูมิคุ้มกันและเสริมฐานความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชน

5.2) ปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจัดการจากเดิมที่เป็นการบริหารเชิงอำนาจหรือสายบังคับบัญชาจากบนลงล่าง (Top down) มาเป็นระบบเครือข่าย (Network) เชื่อมโยงในลักษณะแนวระนาบให้มากยิ่งขึ้น เช่น ผู้บริหารกับครู และครูต่อครูด้วยตนเอง ครูกับนักเรียน ครูกับชุมชน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การแก้ปัญหา และการนิเทศติดตามผลงาน

5.3) พัฒนาองค์ความรู้ จากฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในบริบทของชุมชน เชื่อมโยงกับกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อสร้างความสมดุลอย่างมีเหตุผล

6) สร้างความร่วมมือกับชุมชน โดยเฉพาะองค์กรชุมชนหรือเครือข่าย คือ กลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน เช่น สถาบันครอบครัว การศึกษาและศาสนา กลุ่มอาชีพ กลุ่มเครือข่าย ชมรมที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามวิถีชีวิต เช่น กลุ่มช่างพื้นบ้าน กลุ่มชาวนา กลุ่มหาปลาพื้นบ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น กลุ่มเครือข่ายดังกล่าว จะเป็น พลังขับเคลื่อนและเคลื่อนไหวอย่างมีชีวิต

และมีพลัง โดยสร้างความร่วมมือระหว่างแกนนำเครือข่ายองค์กรในชุมชน คือ กำนันกำนันผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ มีแนวคิดและมีประสบการณ์ มาร่วมเวที เสวนาเพื่อสร้างกระบวนการ ค้นหาประเด็นเชิงยุทธศาสตร์และผลักดันสู่การปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557:ออนไลน์) ได้สรุปรูปแบบการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กที่ได้ผล 7 รูปแบบได้แก่

รูปแบบที่ 1 การจัดการเรียนรู้แบบรวมชั้นเรียนประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้แบบช่วงชั้นและการเรียนรู้แบบคละชั้นโดยวิธีการยุบชั้นเรียนให้โรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้นสามารถจัดการเรียนการสอนได้โดยไม่ทิ้งห้องเรียนซึ่งโรงเรียนสามารถปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

รูปแบบที่ 2 การบูรณาการหลักสูตรเป็นการนำความรู้มารวบรวมประมวลไว้ในหน่วยเดียวกันสำหรับโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้นมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่รวมทั้งการนำหลักสูตรไปใช้ให้บังเกิดผลตามที่ต้องการสำหรับการบูรณาการเนื้อหา รายวิชาสามารถดำเนินการได้โดยศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรจากนั้นนำวัตถุประสงค์ตลอดจนเนื้อหา การเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มวิชาที่สอดคล้องกันมาเชื่อมโยงสู่การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการแล้ว นำมากำหนดกิจกรรมเพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้ครั้งเดียวพร้อมกันในแต่ละช่วงชั้น

รูปแบบที่ 3 ความร่วมมือจากชุมชนเพื่อแก้ปัญหาที่สำคัญและเร่งด่วนของทุก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในเรื่องการขาดแคลนครูงบประมาณไม่เพียงพอและขาดสื่อเทคโนโลยี โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ปกครอง กรรมการโรงเรียน องค์กรท้องถิ่นเครือข่ายโรงเรียนตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายซึ่งเป็นแรงสนับสนุนให้โรงเรียนขนาดเล็ก ได้รับการพัฒนาต่อยอดทั้งในด้านการบริหารจัดการงบประมาณตลอดจนทรัพยากรต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบที่ 4 การใช้ ICT ในการพัฒนาคุณภาพโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหลาย แห่งได้นำเทคโนโลยีมาใช้อย่างหลากหลายเช่นรถคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ (Mobile unit) เพื่อให้บริการสอนคอมพิวเตอร์แก่นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกล และการส่งเสริมการเรียนการสอนด้วยการรับสัญญาณการสอนทางไกลจากโรงเรียนไกลกังวลหัวหิน เป็นต้น

รูปแบบที่ 5 รูปแบบโรงเรียนเครือข่ายเป็นการร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนหลักและโรงเรียนเครือข่ายในการวางแผนการจัดการศึกษาตลอดจนผู้บริหารและครูได้รับการพัฒนาจนสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบที่ 6 ผสมผสานด้วยวิธีการหลากหลายเป็นการผสมผสานรูปแบบที่ 1- 5 ดังกล่าวข้างต้นมาดำเนินงาน

รูปแบบที่ 7 การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเป็นรูปแบบที่มีผู้บริหารใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความเป็นประชาธิปไตยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ยอมรับของทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนตลอดจนมุ่งมั่นสร้างเครือข่ายการทำงานโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กิฟฟิน (Griffin.2001) ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดโครงสร้างโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กจะดำเนินการได้ดี ถ้ามีการดำเนินการตามขั้นตอน 8 ขั้นตอน คือ (1) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (2) ให้โรงเรียนได้มีโอกาสในการสรรหาครูด้วยตนเอง (3) เน้นหลักสูตรเกี่ยวกับการเตรียมตัวครู และเตรียมการเรียนการสอน (4) เน้นการจัดการเรียนด้วยการสอนแบบบูรณาการเนื้อหาที่หลากหลาย (5) จัดตารางการเรียนการสอนแบบยืดหยุ่น (6) ครูจัดการเรียนการสอนโดยการคำนึงถึงเป้าหมายของโรงเรียน (7) ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน และ (8) การวัดและประเมินผลดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และเน้นผลลัพธ์ที่เกิดกับนักเรียน

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าได้มีนักวิชาการและหน่วยงานการศึกษาได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กไว้หลายรูปแบบซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบรวมชั้นเรียน ประกอบด้วยการเรียนรู้แบบช่วงชั้น และการเรียนรู้แบบคณะชั้นโดยการรวมชั้นที่ติดกันเข้าด้วยกัน เช่น ช่วงชั้น ป. 1 – 2, ป.3 – 4, ป. 5 – 6 หรือช่วงชั้นตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ช่วงชั้น ป. 1 – 3, ป.4 – 6 , ม. 1 – 3 เป็นต้น

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น โดยการนำความรู้มารวบรวมประมวลไว้ในหน่วยเดียวกัน และบูรณาการเนื้อหาวิชาที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันไว้ในหน่วยเดียวกัน เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้ครั้งเดียวกันและเหมาะสำหรับการจัดการเรียนการสอนในแต่ละช่วงชั้น

3. รูปแบบศูนย์โรงเรียน เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ในลักษณะการนำนักเรียนทั้งหมดจากโรงเรียนขนาดเล็กตั้งแต่ 2 โรงเรียนขึ้นไปมาเรียนรวมกัน หรือมาเรียนรวมกันบางชั้นเรียนหรือจัดการเรียนการสอนเป็นช่วงนั้น โดยมีการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ร่วมกัน

4. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เช่นรถคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่ (Mobile unit) เพื่อให้บริการสอนคอมพิวเตอร์แก่นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกล จัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม (ไกลกังวล) เป็นต้น

5. สร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเฉพาะองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น สถาบันครอบครัว การศึกษาและศาสนา กลุ่มอาชีพ กลุ่มเครือข่าย ชมรมต่างๆ ที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตามวิถีชีวิต ให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิด

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของการจัดการศึกษาของชุมชน พร้อมสำนึก รักท้องถิ่น บ้านเกิด เกิดเป็นภูมิคุ้มกันและสร้างความมั่นคงให้กับฐานความรู้ที่มีอยู่เดิมในชุมชนเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อแก้ปัญหาต่างๆของโรงเรียนขนาดเล็ก ยังคงจำกัดอยู่ในโรงเรียนส่วนน้อยเท่านั้นโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแบบแยกชั้นเรียนตามปกติ โรงเรียนขนาดเล็กบางโรงเรียนอาจจ้างครูภายนอกมาช่วยสอน หรืออาจจะเชิญพระ หรือปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ที่มีความรู้ในชุมชนเข้ามาช่วยสอนหรือบางโรงเรียนอาจใช้วิธีการจัดห้องเรียนแบบรวมชั้นชั้น แต่เวลาที่ครูทำการสอน ยังคงแยกสอนทีละชั้น การจัดการเรียนการสอนยังคงเป็นแบบแยกส่วน ตามหลักสูตรที่ถูกกำหนดมาจากส่วนกลาง และยังไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน จึงส่งผลให้การจัดการศึกษาตามรูปแบบวิธีการดังกล่าว ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างแท้จริง

และเนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในชุมชนชนบท ที่มีสภาพแวดล้อม บริบท วัฒนธรรม ประเพณี แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละพื้นที่ อีกทั้งโรงเรียนขนาดเล็กยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและมีสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียนมาอย่างช้านาน ดังนั้นการจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กจึงมีความจำเป็นที่ บ้าน วัด โรงเรียน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน ในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้เรียนและชุมชน สะท้อนถึงคุณค่า ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้มีความสอดคล้องกับจริง และไม่เกิดความแปลกแยกออกจากชุมชนและวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่เคยผูกพันกันมาแต่อดีต

1.4 ความท้าทายสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก

แม้จะมีความพยายามในการหารูปแบบและแนวทางการแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งจากหน่วยงานต้นสังกัดและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไว้มากมายหลายวิธี แต่ก็ยังไม่มีวิธีใดที่สามารถแก้ไขปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กได้โดยสิ้นเชิง โรงเรียนขนาดเล็กยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆทุกปี และยังคงอยู่เป็นจำนวนมาก จากการเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณ แต่ไม่ใช่เชิงคุณภาพ ทำให้การศึกษาเกิดปัญหาทั้งระบบโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ชนบทของประเทศไทย (อมรวิษัย นาคทรรพ. 2552: 36 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2557: 1) และท้ายที่สุดแล้ว หากไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพได้ กระทรวงศึกษาธิการก็มีความจำเป็นจะต้องดำเนินการยุบ รวมโรงเรียนขนาดเล็กในที่สุด ซึ่งการดำเนินการยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็กของกระทรวงศึกษาธิการนี้ได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง โดยกระทรวงศึกษาธิการมี

นโยบายให้ยุบโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนจำนวนไม่ถึง 60 คน และให้ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง โดยให้เหตุผลสำคัญคือโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ รัฐบาลไม่มีงบประมาณพัฒนาโรงเรียนทุกแห่ง และไม่สามารถนำงบประมาณจากเงินภาษีมาดูแลทุกโรงเรียนได้เท่าเทียมกัน (กระทรวงศึกษาธิการ.2558:ออนไลน์ ; จันจิรา จุมพลห้ำและคณะ.2557:1-4;Barnhart: 2001) ซึ่งสะท้อนให้เห็นในยุทธศาสตร์เชิงรุกของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยกำหนดเป้าหมายภายในปีการศึกษา 2561 ที่ตั้งเป้าลดจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กลง ร้อยละ 50 โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554:6-7) ดังนี้

ระยะที่ 1 ปีการศึกษา 2554 - 2556

ภายในปีการศึกษา 2556จะสามารถรวมโรงเรียนได้ จำนวน 5,627 โรงเรียน โดยให้เร่งรัดดำเนินการตามเป้าหมายที่กำหนด ดังนี้

1. ภายในปีการศึกษา 2554 รวมโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 20 คนจำนวน 581 โรงเรียน
 2. ภายในปีการศึกษา 2555 รวมโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 40คน จำนวน 1,964 โรงเรียน
 3. ภายในปีการศึกษา 2556 รวมโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 60 คนจำนวน 3,082 โรงเรียน
- สำหรับโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 61-120 คน หากมีความพร้อมสามารถดำเนินการรวมโรงเรียนได้

ระยะที่ 2 ปีการศึกษา 2557 -2559

ภายในปีการศึกษา 2559 รวมโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 100 คน จำนวน 6,395 โรงเรียนอย่างน้อยร้อยละ 50

ระยะที่ 3 ปีการศึกษา 2560 -2561

ภายในปีการศึกษา 2561รวมโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน จำนวน 2,372 โรงเรียน อย่างน้อยร้อยละ 50

อย่างไรก็ตาม มาตรการยุบและรวมโรงเรียนขนาดเล็ก มิใช่แนวทางแก้ไขปัญหาที่สำเร็จไปทุกกรณี ชุมชนที่มีความเข้มแข็งส่วนใหญ่จะต่อต้านไม่ยอมให้ยุบโรงเรียน เพราะเกรงว่าบุตรหลานต้องเดินทางไกลจากบ้าน และสิ่งสำคัญการมีโรงเรียนในชุมชนถือเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญและศูนย์รวมของชุมชน (กระทรวงศึกษาธิการ.2551: 1) ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชนบทซึ่งหากย้อนอดีตไป จะพบว่าการจัดตั้งโรงเรียนนั้นเกิดจากความเรียกร้องและความต้องการของ

ชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อให้จัดตั้งโรงเรียนในชุมชน โรงเรียนขนาดเล็กหลายแห่ง ชาวบ้านช่วยกันหาไม้มาก่อสร้างโรงเรียน ชุมชนสนับสนุนโรงเรียนโดยตลอดเพื่อให้โรงเรียนเป็นแหล่งประสิทธิประสาทวิชาความรู้ให้ลูกหลาน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคต โรงเรียนจึงมีความสำคัญต่อชุมชนและท้องถิ่นในฐานะเป็นที่ปลูกฝัง – สืบทอด สร้างความเป็นท้องถิ่นให้แก่ลูกหลาน ไม่เพียงแต่การถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่โรงเรียนขนาดเล็ก ยังเป็นศูนย์รวมของแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมากมาย เป็นสถานที่ถ่ายทอดให้ลูกหลานไม่หลงลืมรากเหง้า รักหวงแหน รวมทั้งเป็นตัวแทนของพลังความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นส่วนประสานความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ของชุมชนอันได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียนเข้าด้วยกัน (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ.2555: 1-4, พนม พงษ์ไพบูลย์.ม.ป.ป:103) ซึ่งหากปล่อยให้โรงเรียนขนาดเล็กเหล่านี้ถูกยุบควบรวม ผลกระทบที่เกิดขึ้น ก็คือ การทำลายโอกาสของเยาวชนที่จะได้รับการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และทุกภาคส่วนของสังคมในการจัดการศึกษา สร้างผลทางจิตใจต่อการปรับตัวและการเรียนรู้ของเยาวชน และก่อให้เกิดภาวะค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการเดินทางไปเรียนยังโรงเรียนที่ห่างไกล (สุรพล ธรรมรัตน์.2555: 1) ดังนั้นปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กจึงเป็นปัญหาที่ทำลายการศึกษาของไทย ที่จะต้องเร่งมือแก้ไข หากปล่อยให้ปล่อยอย่างตามมีตามเกิด ไม่สามารถที่จะพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาได้ก็อาจต้องถูกยุบโรงเรียนเรียนในที่สุด

แม้โรงเรียนขนาดเล็กจะมีข้อจำกัดในหลายด้าน แต่ก็มีความโดดเด่นประการสำคัญก็คือ การมีชุมชนที่มีความรักและหวงแหนโรงเรียน เป็นศูนย์รวมของแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมากมาย และมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ระหว่าง วัด บ้าน และโรงเรียน และจากการศึกษาเอกสารยังพบว่าแนวทางสำคัญประการหนึ่งที่จะพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กให้มีประสิทธิภาพ โดยไม่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณและทรัพยากรจากต้นสังกัด คือการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดศึกษา โดยการคืนการศึกษาให้แก่ชุมชนโดยชุมชน เพื่อชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน มีการพัฒนาคุณภาพของการเรียนรู้และการบริหารที่สอดคล้องเหมาะสมกับการเป็นโรงเรียนของชุมชนชนบท นักเรียนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีการใช้ทรัพยากรวัฒนธรรม วิถีชีวิต องค์ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เชื่อมโยงกับโลกและสังคมปัจจุบัน นำเอาสภาพการณ์หรือปัญหาที่เป็นจริงของชุมชนท้องถิ่นมาเป็นโจทย์สำคัญของการศึกษาเรียนรู้ เพื่อให้ลูกหลานเกิดความรักและแรงใจที่จะร่วมกันพลิกฟื้นสร้างความสำเร็จให้กับบ้านเกิด และที่สำคัญคือสามารถสร้างงานสร้างอาชีพขึ้นได้ด้วยตนเอง สร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน จนสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้และอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีในท้องถิ่นบ้านเกิดของตนซึ่งการมีส่วนร่วมนี้ชุมชนและโรงเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบที่มีความเหมาะสมกับโรงเรียนของตน นำแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน มีประสานชุมชนในท้องถิ่น โดยการระดมทรัพยากรที่มีอยู่

ในท้องถิ่นร่วมกันรับผิดชอบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้โรงเรียนคงไว้ตามความต้องการของชุมชน (ยุทธชัย เฉลิมชัย.2554; สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.2546:43) ซึ่งในปัจจุบัน ได้มีความพยายามในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนอย่าง หลากหลาย แต่จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมนั้นยังมิใช่การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ชุมชนยังขาด ความรู้ความเข้าใจและไม่เข้าใจในกรอบบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของตนเองแม้จะมีการนำภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งในด้านอาชีพ ศิลปวัฒนธรรมและด้านต่างๆ แต่ส่วนใหญ่ยัง ไม่ได้นำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่ชัดเจนครูผู้สอนส่วนใหญ่จะเป็นผู้ดำเนินการกำหนด รายละเอียดของเนื้อหาวิชาและการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญา ชาวบ้านและจากประสบการณ์เดิมของตนมากำหนดรายละเอียดของเนื้อหาวิชาโดยครูจะดำเนินการ สอนเองหรือให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ (ณัฐพงศ์ ฉลาดแย้ม .2554; เพ็ญณี แรพท และถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข. 2546; นิตยา บุตรศรี.2542)

โรงเรียนขนาดเล็กจึงจัดเป็นปัญหาที่ทำนายของสังคมไทยมาช้านาน ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็ก เหล่านี้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี และยังคงประสบปัญหาที่ยังไม่สามารถหาวิธีแก้ไขที่ดีและเหมาะสม ที่สุดสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กแต่ละโรงเรียนได้ เนื่องจากสภาพบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กในแต่ละ พื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่เกิดโรงเรียนขนาดเล็กก็เนื่องมาจากอัตรา การเกิดที่ลดลงและความนิยมของผู้ปกครองที่ต้องการส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนมีคุณภาพที่ตั้งอยู่ ในเมือง และสภาพปัญหาที่เป็นข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็กที่สำคัญคือปัญหาการพัฒนาระบบ การศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ต้องส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียน ขนาดเล็กสามารถดำเนินการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้ได้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนด อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ข้อจำกัดด้านทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งปัญหาการขาดแคลนครูขาดแคลน งบประมาณ ขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์ที่ทันสมัย รวมทั้งปัญหาด้านการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ล้วนส่งผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนทั้งสิ้น ทั้งปัญหาผลการประเมิน O-NETของ นักเรียนต่ำและไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานการศึกษาการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพ จึงจำเป็นต้องมีการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงทำให้แต่ละโรงเรียนจึง มีความจำเป็นที่จะต้องหารูปแบบหรือแนวทางเพื่อจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับโรงเรียนขนาด เล็กของตน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนในโรงเรียนที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการและค่านิยมของ คนในชุมชน ลดการส่งนักเรียนเข้าไปเรียนโรงเรียนในเมือง ซึ่งกระบวนการหนึ่งที่สำคัญก็คือ การให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาซึ่งโคแนนท์ (Konant.1996: 1 อ้างอิงจาก ชนะศักดิ์ สิทธิอมร.2557: 14) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างโรงเรียนและ ชุมชนการพยายามแยกโรงเรียนออกจากชุมชนนั้น เป็นความคิดที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงซึ่ง

อาจจะนำไปสู่ความล้มเหลว ดังนั้นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งหากชุมชนใดสามารถจัดการศึกษาในโรงเรียนของตนให้มีคุณภาพได้แล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่ผู้ปกครองจะต้องส่งบุตรหลานไปเรียนที่อื่น ที่มีความเสี่ยงทั้งทางด้านการคมนาคม และเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายแก่ผู้ปกครอง ในขณะที่เดียวกันโรงเรียนก็จะรอดจากการถูกยุบ ควบรวม ยังคงอยู่เป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาสู่ชุมชนนักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักสูตร สอดคล้องกับบริบทและต้องการชุมชน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

2.1 ความหมายของชุมชน

ชุมชนเป็นคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า “Community” ชุมชนสามารถกำหนดขอบเขตบทบาทของสมาชิกในชุมชนโดยการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันวัฒนธรรม ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย ภูมิศาสตร์ วรรณะ และเชื้อชาติ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความของชุมชนไว้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันมีการจัดการและติดต่อสื่อสารกันมีขอบเขตอันเดียวกัน มีสถาบันทางสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและการกระทำต่างๆร่วมกัน โดยสมาชิกในชุมชนมีบทบาท ความรับผิดชอบ มีการแบ่งปัน มีพื้นที่ครอบครอง และมีการปกครองตนเองในท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ต่อการอยู่อาศัยร่วมกัน (พนิดา จีระชาติ .2542: 14 ; พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน.2546:368; ประเวศ วะสี .2541: 13)

จากการให้ความหมายดังกล่าวข้างต้นชุมชนจึงหมายถึง กลุ่มคนที่มีการรวมตัวกัน โดยสมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์กัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ การติดต่อสื่อสาร และกระทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน

2.2 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคล ประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามามีส่วนร่วมทั้งทางตรง หรือทางอ้อม ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอนในการช่วยเหลือ สนับสนุน อาจมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหาร ตั้งแต่การศึกษา ปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การขึ้นขมยินดี และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา .2550: 3; เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. 2537: 178; ฉลาด จันทรสมบัติ .2553: 176 ;Shaeffer. 1994) และสหประชาชาติ (United Nations .1978: 4) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในด้านต่างๆ ได้แก่ การตัดสินใจ การกำหนด

เป้าหมายของสังคม และการจัดสรรทรัพยากรในการปฏิบัติตามแผนงานโครงการต่างๆด้วยความสมัครใจ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้ 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสังคมได้ร่วมกิจกรรมกัน ซึ่งมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และเอื้อให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน 2) การมีส่วนร่วมเป็นไปโดยความสมัครใจและเป็นประชาธิปไตย ที่มีการเอื้อให้เกิดการพัฒนา มีการแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย การวางแผน และการดำเนินโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม 3) การมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ นอกจากนี้ สเตเฟน (Stephen . 1984) ยังได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของชุมชน ว่าประกอบด้วย 1) การระบุชุมชน เข้าใจความต้องการ ประเมินความสนใจ ระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) การเผยแพร่ข้อมูลเบื้องต้น 3) ทบทวนโครงการ กิจกรรมที่ร่วมปฏิบัติกับสมาชิกในชุมชน 4) เตรียมความพร้อมและทบทวน ตัวเลือก และความกังวลเกี่ยวกับชุมชนที่อยู่ 5) ใช้ผลการมีส่วนร่วมของชุมชนเลือกตัวเลือกที่ต้องการ หรือการแก้ปัญหา 6) วางแผนอย่างต่อเนื่องสำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชน และไวท์ (White, 1982: 9) ยังได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ 1)การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำและควรทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เช่น การดำเนินงานตามที่ได้วางไว้ 3) การแบ่งสรรผลประโยชน์จากโครงการที่ทำ

จากการให้ความหมายดังกล่าวข้างต้นการมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มคนรวมพลังความพยายาม หรือทรัพยากรต่างๆเข้าด้วยกัน แล้วมาช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน โดยมีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) มีส่วนร่วมในการระดมความคิด 2)มีส่วนร่วมในการวางแผน 3)มีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4)การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และ 5) การมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดีในผลงาน

2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เนื่องจากโรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชน เป็นสถานที่สำหรับการศึกษาอบรมให้แก่บุตรหลานในชุมชน และเมื่อเด็กเหล่านั้นจบการศึกษามาแล้วก็ย่อมใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนของตน ด้วยเหตุผลนี้จึงเป็นหน้าที่ของชุมชนที่สมควรจะมีสิทธิเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการดำเนินงานของโรงเรียน ตามบทบาทและหน้าที่ ที่มีข้อผูกพันร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (ชนะศักดิ์ สิทธิอมร. 2557:13; กระทรวงศึกษาธิการ. 2558) ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีสาระที่บัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด

การศึกษาขั้นพื้นฐานโดยระบุไว้ในหมวดที่ 1 ความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษา มาตรา 8(2) ระบุว่าให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 9(5) ระบุว่าการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาและในมาตรา 9(6) ได้ระบุให้มีการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา หมวด 2 ให้ผู้สนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี มาตรา 14 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ซึ่งสนับสนุน หรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี หมวด 7 ด้านครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้ระบุเรื่องการระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชน มาตรา 57 ระบุว่าให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาหมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ได้ระบุถึงการระดมทรัพยากรจากชุมชน และมาตรการจูงใจในการระดมทรัพยากรในมาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศ มาใช้ในการจัดการศึกษา มาตรา 58(1) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาโดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด มาตรา 58(2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น และในวรรคสองระบุว่า ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุนการอุดหนุนและใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมและความจำเป็น

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการเรียนรู้ โดยให้ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากร ทั้งในลักษณะที่เป็นทรัพยากรบุคคล เป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นแหล่งทรัพยากรสนับสนุน รวมทั้งมีมาตรการทางด้านกฎหมาย เพื่อดึงดูดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆตามศักยภาพ และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาได้มีนักวิจัยทำการศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน ไว้ดังนี้

สุมงกช นาโควงษ์ (2547) ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานวิชาการตามความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนและครูปฏิบัติการสอนโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษากระบี่พบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูปฏิบัติการสอนมีความคาดหวังในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างมากทั้ง 12 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) การนิเทศการศึกษา 6) การแนะแนวการศึกษา 7) การพัฒนาการประกันคุณภาพสถานศึกษา 8) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 9) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 10) การส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน

บุบผา เมฆศรีทองคำ (2547) ทำการศึกษาเรื่องการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาผลการสังเคราะห์งานวิจัยมี 2 ประเด็นที่ปรากฏในงานวิจัยทั้ง 10 เรื่อง ได้แก่ ประเภทบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาคือผู้ปกครองนักเรียนกับผู้นำชุมชนและนักการเมืองท้องถิ่นและลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาคือร่วมสละเงินแรงงานวัสดุสิ่งของและอุปกรณ์ต่างๆให้ทางโรงเรียนและเป็นวิทยากรในชั้นเรียน/ให้สัมภาษณ์นักเรียนและจากการเปรียบเทียบความเหมือนหรือความต่างของผลการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ซึ่งมี 2 กลุ่มคือกลุ่มงานวิจัยที่มีสารสนเทศเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุน/ปัจจัยอุปสรรคที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาอย่างหลากหลายและมีครอบคลุมหลายประเด็น

จิณณวัตร ปะโคทั้ง (2549) ศึกษาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นโรงเรียนกันทรารมณีสี่จังหวัดศรีสะเกษผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่นมีอยู่ 5 กลุ่มคือ 1) การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 3) การมีส่วนร่วมแบบเครือข่ายผู้ปกครองนักเรียน 4) การมีส่วนร่วมในการระดมทุน 5) การมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยทั้ง 5 กลุ่มมีความเกี่ยวข้องและปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างกันและยังพบว่ามีรูปแบบที่เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนดีเด่น 5 ประการคือ 1) การระดมความคิด 2) การร่วมวางแผน 3) การร่วมลงมือทำ 4) การร่วมติดตามประเมินผล 5) การรับประโยชน์ร่วมกันส่วนเงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีเงื่อนไขที่ส่งเสริมและสนับสนุนอยู่ 5 ประการคือ 1) การมีผู้นำทางศาสนาให้การสนับสนุนและเห็นความสำคัญของการศึกษา 2) ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนช่วยเหลือสนับสนุนอย่างจริงจัง 3) การมีการรวมกลุ่มกันเองในชุมชนหลายกลุ่ม 4) คณะครูมีความสามัคคีและร่วมพัฒนาอย่างต่อเนื่องและ 5) ผู้บริหารเป็นที่ยอมรับของคณะครูและชุมชนส่วนเงื่อนไขการมีส่วนร่วม

ร่วมน้อยคือ 1) ชุมชนขาดความรู้เรื่องการดำเนินการของโรงเรียนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนและ 2) เงื่อนไขเกี่ยวกับการทำงานของระบบราชการ

มุกิตา แพทย์ประทุม (2549: 178) ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมผลการวิจัยพบว่าได้รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนที่มีความเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กันในการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนของการมีส่วนร่วมที่สำคัญ 6 ประการคือ 1) การมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเป็นการร่วมคิดค้นและการวิเคราะห์ปัญหาและสร้างความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดการวางแผนงานร่วมกันด้วยการกำหนดความสำคัญกำหนดเป้าหมายการตัดสินใจและสร้างผู้นำรุ่นใหม่ 3) การมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติเป็นขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมและการส่งเสริมช่วยเหลือให้การปฏิบัติกิจกรรมสำเร็จตามแผน 4) การมีส่วนร่วมในการลงทุนเป็นทุนที่อยู่ในรูปของงบประมาณทุนทางปัญญา 5) การมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลและตรวจสอบเป็นการตรวจสอบผลการดำเนินงานและสอบถามความคิดเห็นและ 6) การมีส่วนร่วมรับประโยชน์เป็นการร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งผลประโยชน์ทางตรงและผลประโยชน์ทางอ้อม

โกลด์ (Gold .2000) ทำการศึกษาเรื่องการจัดตั้งองค์กรชุมชนบริเวณโรงเรียนมัธยมศึกษา: คำสัญญาและภาวะวิกฤติในการสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือ ระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษา การปฏิรูปการศึกษา พบว่าต้องมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวชุมชนและโรงเรียนเนื่องจากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีความคาบเกี่ยวกัน จึงเน้นการสร้างหุ้นส่วนในการจัดการศึกษาให้เป็นรูปธรรม การจัดตั้งองค์กรชุมชนเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและครอบครัวมีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการอ่านการเขียนและการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชนทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชนซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าบ่อยครั้งที่ความรู้ในชุมชนและความสามารถในการอ่านการเขียนของผู้ปกครองชุมชนเมื่อถูกซ่อนอยู่การดำเนินงานที่มีความสัมพันธ์กันการแสดงให้เห็นคุณค่าแต่บ่อยครั้งที่ไม่ได้สำรวจความร่วมมือของผู้ปกครองและนักศึกษาดังนั้นการสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษาทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและมีความสมดุลเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ในโรงเรียน

ไพรเออร์ (Pryor.2005) ทำการศึกษาเรื่องการระดมกำลังการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองสำหรับจัดการเรียนการสอนในชนบท กรณีศึกษาประเทศกานา ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมในชุมชนเกิดจากความต้องการของชุมชนเองโรงเรียนควรจะกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในการพยายามสร้างความร่วมมือมากกว่าการหวังพึ่งให้ชุมชนเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียน

เพงกู (Bhengu.2007) ทำการศึกษาเรื่องการลดช่องว่างระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้วยวิธีการร่วมมือระหว่างหุ้นส่วน: กรณีศึกษาสภาการศึกษาชุมชน พบว่าสภาการศึกษาชุมชน มีความมั่นคง เนื่องจากการเข้าถึงโครงสร้างของชุมชนและให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็นโดยเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ที่มีสิทธิ์ในการปกครองโรงเรียน ชุมชน นักการศึกษาและเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นขอบข่ายการดำเนินงานของสภาการศึกษาชุมชนจึงมีศักยภาพในการพัฒนาและลดช่องว่างระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของชุมชน การจัดเรียนการสอนจะต้องไม่แยกจากชุมชน ควรจัดให้สอดคล้องกับประสบการณ์ ความต้องการและบริบทของชุมชนที่อาศัยอยู่

2.4 สถานการณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จากนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทางการศึกษาอย่างชัดเจนต่อเนื่อง ทำให้ในปัจจุบันได้มีกลุ่มผู้มีส่วนร่วมได้เข้ามาร่วมทางการศึกษามากขึ้น (ดนุตา จามจุรี. 2555: 18) ดังนี้

1. ภาคประชาชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน จากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กระตุ้นให้ครอบครัว ชุมชน สังคม เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ทำให้กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองตื่นตัวและพัฒนาการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายพ่อแม่ผู้ปกครอง การร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา อย่างไรก็ตาม พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังใช้แนวทางการมีส่วนร่วมในการเรียนของบุตรหลานแบบดั้งเดิม โดยการเข้ามามีส่วนร่วมตามหน้าที่ที่โรงเรียนร้องขอ สำหรับการมีส่วนร่วมด้านวิชาการและในฐานะคณะกรรมการสถานศึกษายังมีน้อยมาก นอกจากนั้นโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่เปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียนเท่าที่ควร ขาดการให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูลูกหรือการช่วยเหลือในด้านการเรียนของลูก การช่วยให้มีทักษะในการทำหน้าที่เป็นผู้แทนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องใช้การตัดสินใจร่วมกับโรงเรียน จะช่วยให้พ่อแม่ผู้ปกครองสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนของลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การประกาศกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว พ.ศ. 2547 ทำให้ครอบครัวสามารถจัดการศึกษาให้กับบุตรหลานได้เอง ทั้งนี้จากการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในปี 2552 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2554: 6) พบว่า ครอบครัวมีการจัดการศึกษาตามปรัชญาแนวคิด ความถนัดความสนใจและความพร้อมในการเรียนรู้ของลูกเป็นหลัก สภาพการจัดการเรียนการสอนของครอบครัวแต่ละบ้านจึงแตกต่างกันการจัดการเรียนการสอนของครอบครัวทำให้เด็กเรียนรู้ได้จริงและเรียนรู้ได้ดี เพราะพ่อแม่ทุ่มเทการสอนอย่างเต็มที่ตามความต้องการของเด็ก ทำให้เรียนอย่างมี

ความสุข และจัดการเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ ส่วนนักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ พร้อมกับได้รับคำแนะนำตลอดเวลา ได้เรียนในสิ่งที่ชอบ สนใจและเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ ได้ฝึกปฏิบัติจริงตามความถนัด

2. ภาคเอกชน/ธุรกิจ สถานประกอบการ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 5 ได้กล่าวถึงการบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชน และมาตรา 12 ได้กำหนดให้สถานประกอบการ มีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ตามกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของสถานประกอบการในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้ พ.ศ. 2547 จากแนวโน้มการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน มีการขยายกลุ่มเป้าหมายผู้อยู่นอกระบบ และการจัดบริการการศึกษาในนอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ สถานประกอบการส่วนหนึ่งได้จัดการศึกษาตามกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของสถานประกอบการในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้ พ.ศ. 2547 โดยในปี 2552 มีสถานประกอบการที่จดทะเบียนจัดการศึกษาแล้วจำนวน 23 แห่ง เช่น บริษัท เซเวน-อีเลฟเว่น บริษัท เอสแอนด์พี ซินดิเคทจำกัด(มหาชน) บริษัท เทรน ไทม์เทสต์ จำกัด เป็นต้น นอกจากการจัดการศึกษาเองแล้ว ภาคเอกชนหรือสถานประกอบการยังจัดฝึกอบรมให้กับพนักงาน ซึ่งสามารถนำค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมไปลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.2554:11)

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ภาคเอกชนจำนวนมากได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเป็นกำลังสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศที่เป็นความจำเป็นเร่งด่วน ให้มีคุณภาพและปริมาณที่พอเพียง ที่ผ่านมภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ ทั้งการให้ข้อมูลความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับสถานศึกษาในการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการ การเข้าร่วมจัดสหกิจศึกษากับสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ การจัดการศึกษาระบบทวิภาคีกับสถานศึกษา สังกัดการอาชีวศึกษา รวมทั้งมีส่วนร่วมในการกำหนดคุณวุฒิวิชาชีพและหลักสูตรฐานสมรรถนะต่างๆ การสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาภาครัฐในรูปแบบต่างๆ ทั้งด้านงบประมาณและการสนับสนุนสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน อาคารสถานที่และอื่นๆ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.2554: 12)

4. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยิ่งจะมีบทบาทมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากกฎหมายสำคัญหลายฉบับได้บัญญัติให้กระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 นอกจากนี้ข้อเสนอการปฏิรูป

การศึกษาในทศวรรษที่สอง ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปให้ส่งเสริมบทบาททั้งที่จัดการศึกษาเองและมี
ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นอกจากนั้น อบท. ยังมีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา โดย
สนับสนุนงบประมาณในการจัดจ้างครู จัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ การปรับปรุง ซ่อมแซมหรือก่อสร้างอาคาร
ซึ่ง อบท. ส่วนใหญ่ได้ให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการจัดการศึกษา การระดมผู้รู้ในชุมชนให้มีส่วน
ร่วมในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการมีส่วนร่วมเป็นกรรมการสถานศึกษา กรรมการเขตพื้นที่
การศึกษา กรรมการที่ปรึกษาหรือกรรมการอื่น ๆ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาแนะนำ กำหนด
ทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา การวางแผน และติดตามประเมินผล(สำนักงานเลขาธิการสภา
การศึกษา.2554: 13-14)

5. สื่อมวลชน และสถาบันทางสังคมอื่น ปัจจุบันการมีส่วนร่วมของสื่อมวลชนเป็นการศึกษา
และเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนบางส่วนได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาและ
ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาใน
ทศวรรษที่สอง อาทิเช่นคณะกรรมการโครงการเครือข่ายปฏิรูปการศึกษา มีการจัดเวทีเสวนาทาง
วิชาการเพื่อร่วมขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง สำหรับกรณีตัวอย่างของสื่อมวลชน
ในการมีส่วนร่วมทางการศึกษา ได้แก่ บริษัทมติชนโครงการ “โรงเรียน I see U” โดยดำเนินการ
ประชาสัมพันธ์และเป็นสื่อกลางในการรับเงินบริจาคปัจจัย อุปกรณ์การเรียนการสอนของโรงเรียน
ขนาดเล็กที่ต้องการความช่วยเหลือ เพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพให้สังคมรับทราบ
เพื่อจัดซื้อปัจจัย ทรัพยากร อุปกรณ์การเรียนการสอน นอกจากนั้น ยังมีหลายหน่วยงานหรือองค์กรร่วม
สนับสนุนและบริจาค ทั้งในรูปเงิน การจัดส่งนักศึกษาไปพัฒนาปรับปรุงซ่อมแซมและสร้างภูมิทัศน์
รอบโรงเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.2554: 18) สำหรับสถาบันทางสังคมอื่น ตามที่
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 12 ได้กำหนดให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กร
เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นมีสิทธิในการจัด
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ซึ่งต่อมาได้มีการประกาศใช้กฎกระทรวงว่าด้วย
การจัดการศึกษาของครอบครัว สถานประกอบการ และสถาบันพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่มีการ
ประกาศใช้กฎกระทรวงส่วนที่เหลือตามมา ทำให้องค์กรเอกชน องค์กรชุมชน และสถาบันสังคมอื่นยัง
ไม่มีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550
ม. 49 วรรคสาม กำหนดให้ “...การศึกษาทางเลือกของประชาชน...ย่อมได้รับความคุ้มครองและ
ส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ...” จึงเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐในการส่งเสริมสนับสนุนให้ภาค
ส่วนต่างๆสามารถจัดการศึกษาได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม มีกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนไทยไท ซึ่งเป็น
เครือข่ายโรงเรียนทางเลือก ร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เครือข่ายเยาวชนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา
กลุ่มเยาวชนเครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งส่วน

ใหญ่เป็นองค์กรชุมชน องค์กรเอกชน เข้ามาจัดและร่วมจัดการศึกษาที่เน้นความต้องการของนักเรียน โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาและเรียนรู้ที่แตกต่างจากการศึกษาแบบเดิม มีทั้งที่จัดการศึกษาอย่างเป็นทางการ (การศึกษาในระบบ) เช่นโรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนดรุธสิกขาลัย เป็นต้น การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.2554: 16-17)

จากสถานการณ์การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในปัจจุบันไม่ได้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานต้นสังกัด กระทรวงศึกษาธิการ หรือ ของโรงเรียน หรือหน่วยงานใดงานหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการศึกษาที่เกิดจากความร่วมมือกันของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครอบครัว ชุมชน ภาคเอกชน สถานประกอบการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สื่อมวลชน และสถาบันสังคมอื่นใดได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุน ผลิตและพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศที่เป็นความจำเป็นเร่งด่วนให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

2.5 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การศึกษาไม่ได้กำหนดให้เกิดขึ้นเฉพาะในโรงเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่การศึกษาสามารถเกิดขึ้นได้ ทั้งในครอบครัว ชุมชน และสังคม โรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชน เพื่ออบรมสั่งสอน บุตรธิดาของชุมชนนั้นๆ เมื่อเด็กจบการศึกษาออกมาก็ต้องใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนของตน ดังนั้นจึงไม่ใช่เพียงแต่ครูเท่านั้น ที่จะทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนในโรงเรียน แต่พ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชนหรือสมาชิกคนอื่นๆในชุมชน ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย และต้องช่วยสนับสนุน การศึกษาของนักเรียน ทั้งก่อนและหลังการเรียนในโรงเรียน นอกจากนั้นชุมชนยังต้องมีส่วนร่วมในการ พัฒนาคุณภาพครูในการจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียน ซึ่งนักเรียนจะต้องไม่เรียนรู้เฉพาะแต่ใน ตำราเรียนเท่านั้น แต่นักเรียนจะต้องทำการเรียนรู้จากโลกภายนอก ซึ่งครอบครัว ชุมชนและสังคมต้อง ให้การสนับสนุน ในขณะที่โรงเรียนคือสถาบันที่สามารถเตรียมความพร้อมของนักเรียน โดยจัดหา ทักษะที่สำคัญทางสังคมให้นักเรียนได้เรียนรู้ และเป็นการเรียนรู้ที่ไม่แบ่งแยกสิ่งที่เป็นจริงภายในสังคม ออกจากการเรียน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีบทบาทที่แตกต่างกันในการสนับสนุนการศึกษา ดังนั้นการสร้าง ความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชนจึงสิ่งสำคัญที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ นักเรียน ชุมชนควรจะได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน อีกทั้งยัง จะช่วยแก้ปัญหาคัดทอดหรือโยนความผิดซึ่งกันและกัน เพราะเมื่อมีปัญหาใดๆเกิดขึ้นในการให้ การศึกษา ก็จะต้องถือว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจึง เป็นสิ่งจำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Uemura.1999; Konant.1996:1 อ้างถึงใน ชนะศักดิ์ สิทธิอมร. 2557: 14)

ผลการศึกษาวิจัยจำนวนมากได้ข้อคิดเห็นของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไว้หลากหลาย โดยเฉพาะชุมชนที่สามารถ

เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของเด็ก ซึ่ง คอลเลตตา และเพอร์กิน (Calletta and Perkins :1995) ได้ยกตัวอย่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไว้หลายรูปแบบได้แก่ 1) การวิจัย และการรวบรวมข้อมูล 2) การสนทนากับผู้กำหนดนโยบาย 3) การจัดการโรงเรียน 4) การออกแบบหลักสูตร 5) การพัฒนาสื่ออุปกรณ์การเรียน และการก่อสร้างโรงเรียน เฮเนเวลด์และแคริก (Heneveld; & Craig: 1996) ได้จำแนกรูปแบบและการสนับสนุนของผู้ปกครองและชุมชนเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่กำหนดประสิทธิภาพของโรงเรียน ในเมืองซาสาราชของแอฟริกา ประกอบด้วย เด็กมาโรงเรียนเพื่อที่จะเรียนรู้ และควรการเรียนรู้ประเพณีพื้นฐานของชุมชน ซึ่งในแต่ละชุมชนกำหนดให้เยาวชนรุ่นใหม่จำเป็นต้องศึกษาเพื่อเผยแพร่ประเพณีประจำท้องถิ่น (Williams: 1994) ชุมชนจึงควรให้การสนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์แก่โรงเรียน และชุมชนจะสนับสนุนข้อนโยบายของรัฐบาลเพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา และต้องมีการประสานความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว โรงเรียนและชุมชน (Epstain:1997) มีการสื่อสารระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนบ่อยๆ ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการปกครองโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และครูต้องแสวงหาความร่วมมืออย่างหลากหลายและสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในทุกรูปแบบ เช่น การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของผู้ปกครองและชุมชน การเป็นแหล่งข้อมูลให้แก่ครูและนักเรียน ตลอดจนงานบริหารโรงเรียนในด้านต่างๆ ในลักษณะของการให้ความรู้เพิ่มเติมหรือการบรรเทาปัญหาค่าใช้จ่ายทางการศึกษา นอกจากนี้ชุมชนยังต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการสนับสนุนครูในการจัดการเรียนการสอน การกำกับดูแลการเรียนการสอน การสนับสนุนการเรียนรู้ในห้องเรียน การกำกับดูแลนักเรียนและการรับสมัครนักเรียน (Berger.1995:255-256; Williams: 1994;Heneveld and Craig :1996; Swift; & Morgan: 2006) ซึ่งเบรนดัน (Brendan,2011) กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ว่าประกอบด้วย 5 ขั้นตอนคือ 1) ขยายวิสัยทัศน์ของโรงเรียนร่วมกับชุมชน 2) การเข้าถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ประสานความสัมพันธ์ พบปะพูดคุย แบ่งปัน มีการเชื่อมต่อการทำงานและแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน 3) สร้างแผนที่ทรัพยากรชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกันและทำงานร่วมกัน 4) การเชื่อมต่อกับหลักสูตร หาวิธีการทำงานร่วมกันกับกิจการในท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญ เชื่อมต่อหลักสูตรแกนกลางกับโลกภายนอก ออกแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจากประสบการณ์เรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน อาจจัดในรูปของโครงการ และไม่ลืมความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ปู่ย่าตายาย 5) การออกแบบที่ทำนายสำหรับชุมชน โดยการปรับเปลี่ยนการออกแบบห้องเรียน การสร้างชุมชน การสร้างและเปิดพื้นที่แห่งการเรียนรู้ การออกแบบหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงวิธีการ นอกจากนี้โคเฮนและ อัฟฮอฟ (Cohen; & Uphoff.2001) ได้แบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากร

ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติ ตามแผนที่วางไว้ (Epstein:1997) 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ในส่วนที่องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ซึ่งในการดำเนินงานโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำ ประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่นช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงานและขอความช่วยเหลือเป็นต้น 3) การมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมทั้งผลประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบ ที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็น ประโยชน์และเป็นโทษได้ทั้งต่อบุคคลและสังคม 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องสังเกตคือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Reference) และความหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆได้ และนอกจากนี้เอสเทน (Epstein: 1997) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนที่สามารถทำงานร่วมกันเพื่อให้ประสบผลสำเร็จด้วยกันได้ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูในฐานะพ่อแม่ ซึ่งมีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูกตามธรรมชาติอยู่แล้ว ดังนั้นบทบาทของพ่อแม่และผู้ปกครอง ต้องเลี้ยงดูลูกอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการจัดหาอาหาร อาหารเสริม และการตรวจความพร้อมทางด้านร่างกายของเด็ก เพื่อให้เข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคมของเด็ก

2. การสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียน เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมั่นใจว่าโรงเรียนจะดูแลบุตรหลานของตนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักวิชาการ ในขณะเดียวกันโรงเรียนก็จะได้ทราบถึงสภาวะทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมของเด็กอย่างถูกต้อง ความร่วมมือในระดับนี้จะเน้นการส่งเสริมระบบการสื่อสารระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง กับโรงเรียน

3. งานอาสาสมัครเพื่อการศึกษา การดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน และศูนย์การเรียนรู้ประเภทต่างๆ เช่น ห้องสมุด ห้องพิเศษต่างๆ ไม่สามารถดำเนินงานเพียงลำพังได้ ต้องการรับการสนับสนุนจากชุมชนต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับบริการโดยตรง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการเป็นอาสาสมัครในโรงเรียนจะดำเนินการภายใต้การสร้างทัศนคติต่อกลุ่มเป้าหมายว่าการจัดการเรียนรู้ที่บ้านเป็นกระบวนการต่อเนื่อง พ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรอุทิศแรงกายแรงใจเพื่อช่วยการปฏิบัติงานของโรงเรียน โดยไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบาย

4. การจัดระบบการเรียนรู้ที่บ้าน พ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เริ่มจากขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมประจำครอบครัว จนถึง การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองแนวทางการดำเนินงานตามหลักการดังกล่าว เริ่มต้นจากการฟื้นฟู ความรู้ ทักษะและความชำนาญของผู้ปกครอง ในการอ่านและการคำนวณ ถ่ายทอดให้แก่เด็กในการ ปกครองของตน ในบางกรณี ผู้ปกครองที่อยู่ในละแวกเดียวกันอาจจะรวมกลุ่มกันเพื่อถ่ายทอดความรู้ แก่บุตรหลานของตนด้วย

5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน เป็นการเปลี่ยนสถานะจากการมีส่วนร่วม ทางการศึกษาที่บ้าน มาสู่การดำเนินงานอย่างจริงจังในโรงเรียน โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการคิด วิเคราะห์ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ การบริหารการเงิน และการ บริหารบุคคลากร ซึ่งมีระดับตั้งแต่ การเข้าร่วมประชุมครู ผู้ปกครอง จนถึงการลงสมัครเป็น คณะกรรมการสถานศึกษา โดยหวังว่าความรู้ความสามารถและความชำนาญของตนจะส่งผลให้การ จัดทำและการดำเนินงานตามนโยบายของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6. การเป็นผู้ประสานงานในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา เป็นการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการเป็นผู้ประสานงานให้โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียนมีความเชื่อมโยงกัน ด้วยการระดมทรัพยากร เงิน วิทยากรใหม่ๆ และการบริหารงาน เพื่อช่วยให้โรงเรียนสามารถ บริหารงานได้อย่างแท้จริง เป็นการผสมผสานระหว่างความเป็นอาสาสมัครทางการศึกษา กับการอุทิศ ตนอย่างจริงจังในการบริหารการศึกษา โดยพยายามแสวงหาทรัพยากรต่างๆ มาสนับสนุนการ ดำเนินงานในพื้นที่ของตน

สำหรับในประเทศไทย นักวิชาการได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย ขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. รวมคน หมายถึงการรวมเป็นกลุ่มและการเชื่อมต่อองค์กรเป็นเครือข่าย โดยการรวม คนมีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังใจ เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหา และพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคีและความเอื้ออาทร ถ้าองค์กรชุมชนที่มีสมาชิก หลากหลาย ทั้งเพศวัยและอาชีพ ได้พบปะกันอย่างต่อเนื่อง องค์กรชุมชนนั้นย่อมมีความเข้มแข็งซึ่ง สามารถกระทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในแต่ละท้องถิ่น วิธีที่ได้รับความนิยม ได้แก่การจัด เวทีอาจเรียกว่าเวทีชาวบ้าน หรือเวทีประชาคม เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม แล้วนำประเด็นที่ชุมชนให้ ความสนใจมาเป็นเครื่องมือในการรวมคน กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนใช้คนซึ่งเป็นทั้งปัจจัยและ เป้าหมายการเรียนรู้ดังนั้น การรวมคนจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดถ้าใช้ความคิดเป็นเครื่องมือในการ รวมคน จะสามารถรวมพลังใจของผู้นำจิตวิญญาณได้เป็นอย่างดี ทำให้ได้คนที่มีคุณภาพ มีพลัง และ

รวมตัวกันอย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานในขั้นต่อไป ประสบผลสำเร็จ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2543: 27)

2. ร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมพลังความคิดให้รู้แจ้งแทงตลอด โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมองเพื่อระดมความคิด ร่วมคิดค้นและหาวิธีการแก้ปัญหาของชุมชน หรือสร้างสรรค์ สิ่งใหม่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน สร้างความเข้าใจ ร่วมกัน รวมทั้งปรับกระบวนการทัศน์สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิเคราะห์ ปัญหาและโอกาสอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ประชาชนยังเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดความต้องการ ตลอดจน จัดอันดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทางวิธีการแก้ปัญหาและแผนงาน ในการแก้ปัญหา (อำนาจ บุญทวี .2546: 22-23 ;เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล.2554: 25; กระทรวงศึกษาธิการ. 2543:27)

3. ร่วมวางแผนดำเนินการพัฒนา เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชาวชนบทได้มีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางในการดำเนินงานและทรัพยากรที่ ต้องการใช้ (เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล. 2554: 25)

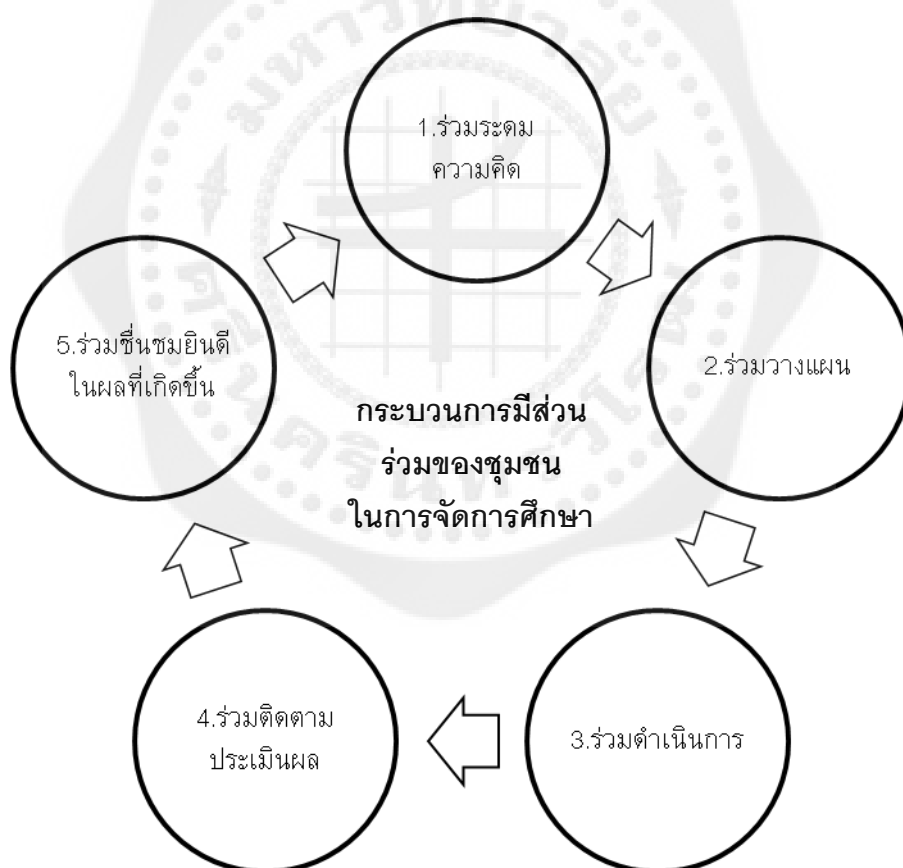
4. ร่วมทำ เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น กำหนด นโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางในการดำเนินงานและทรัพยากรที่ต้องการใช้ ร่วมปฏิบัติตาม นโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยใช้การฝึกฝนจากการทดลองทำ และการปฏิบัติในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือการเข้าร่วมบริหารงาน ทั้งด้านวัตถุประสงค์และจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ของบุคคลและสังคม มีระบบการบริหารจัดการที่ดี แบ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบทางการ พัฒนาต่างๆ อย่างเหมาะสม มีการใช้ทรัพยากรเกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด (อำนาจ บุญทวี .2546: 22-23;เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล.2554:25; กระทรวงศึกษาธิการ. 2543: 27; ปาริชาติ วลัยเสถียร; และคณะ .2543: 143)

5. ร่วมในการติดตามและประเมินผล เป็นกระบวนการที่ชุมชนเข้าร่วมในการควบคุม ติดตามประเมินผลการพัฒนาว่าได้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่หรือมีปัญหาอุปสรรคที่จะต้องแก้ไข อย่างไร (อำนาจ บุญทวี .2546: 22-23; เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล.2554:25)

6. ร่วมรับผลจากการกระทำ เป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ จากการพัฒนาทั้งทางด้านวัตถุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพลังปิติโดยการยกย่องชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้กับ ชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน ส่วนผลจากการ กระทำอาจได้รับในมิติที่แตกต่างกัน เช่น สมาชิก องค์กรชุมชนได้รับผลทางด้านเศรษฐกิจ ผู้เรียนได้

เรียนรู้วิธีคิดและการทำงานเป็นทีม ส่วนครูได้เรียนรู้ศักยภาพท้องถิ่นซึ่งนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการปฏิรูปการเรียนการสอนในโรงเรียน (เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล.2554: 25; กระทรวงศึกษาธิการ. 2543: 27)

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เป็นกระบวนการที่โรงเรียนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรวมพลังความพยายาม หรือทรัพยากรต่างๆเข้าด้วยกัน แล้วช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน โดยมีองค์ประกอบของกระบวนการการมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) มีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และ 5) การมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดีในผลที่เกิดขึ้น แสดงดังภาพประกอบ 2

ประกอบภาพ 2 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

จากภาพประกอบ 2 สามารถอธิบายรายละเอียดได้ในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด (Brainstorming) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชนในด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญความต้องการในการจัดการศึกษา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ กำหนดวิธีและแนวทางการดำเนินงาน การรวมถึงการกำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงาน

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา (Implementation) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการนำแผนงานที่วางไว้ ไปร่วมมือกันปฏิบัติงาน หรือแบ่งงานกันรับผิดชอบ มีการส่งเสริมช่วยเหลือกันให้การปฏิบัติงานสำเร็จตามแผน โดยอาจมีการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ทุน โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ หรือประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (Monitoring and evaluation) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลงานที่ร่วมกันปฏิบัติ โดยการประเมินวางแผนหรือโครงการที่ได้ร่วมกันดำเนินการนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยมีการประเมินความก้าวหน้าเป็นระยะตามแผนงานที่กำหนด และเมื่อพบปัญหาก็ร่วมกันแก้ไขปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

5. การมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดีต่อผลที่เกิดขึ้น (Rejoicing) เป็นขั้นตอนการนำเอาผลงานหรือกิจกรรมมาแสดงเพื่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งผู้มีส่วนร่วมจะได้รับผลทางด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ เช่น ความพึงพอใจในผลงาน ความภาคภูมิใจ อันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

3. การเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนในการจัดการศึกษา (Empowerment)

การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเกิดได้อย่างเต็มศักยภาพ สิ่งสำคัญประการหนึ่งก็คือ คนในชุมชนต้องมีศักยภาพในการเรียนรู้ และชุมชนมีโครงสร้างที่เหมาะสมที่จะเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยพลังภายในของบุคคลและของกลุ่มคน ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามและร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งพลังดังกล่าวนี้ทางจิตวิทยาสังคม เรียกว่า พลังอำนาจ (Empowerment) การเสริมสร้างพลังอำนาจ จึงเป็นการสร้างแรงจูงใจ ให้ชุมชนเกิดความมั่นใจในตนเองว่ามีความสามารถในการทำงานให้สำเร็จได้ เป็นการพัฒนาความรู้สึกรับรู้ของบุคคลให้มีความเชื่อในเรื่อง ประสิทธิภาพของบุคคลเพื่อทำงานร่วมกันไปสู่เป้าหมายของงาน หรือขององค์กรการให้อำนาจและความรับผิดชอบแก่ผู้ปฏิบัติงาน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและการควบคุมงานได้ด้วยตนเอง

ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งส่วนบุคคล ทีมงาน และองค์กร มีการจัดเครื่องมือและทรัพยากร เพื่อการพัฒนาก่อสร้างและเพิ่มพูนประสิทธิภาพและความสามารถของบุคคล เน้นถึงการเสริมสร้างพลังอำนาจด้านจิตใจ โดยการขจัดความรู้สึกไร้อำนาจของบุคคล ให้มีความรู้สึกมั่นใจในการทำงาน (มิ่งขวัญ คงเจริญ และ อาชัญญา รัตนอุบล.2554:22-23; Hawks.1992;Tebbitt: 1993; Kinlaw.1995; Conger; & Kanungo.1988 ;Thomas; & Velhouse. 1990; Spreitze. ,1995)

การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) เป็นแรงสนับสนุนในตัวบุคคลที่จะทำให้บุคคลนั้นแสดงออกหรือเกิดการปฏิบัติ แล้วส่งผลให้เกิดพลังของบุคคล เป็นกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มความสามารถให้ชุมชนได้ใช้แหล่งประโยชน์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน มีทั้งในระดับบุคคลและในระดับชุมชน การเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับบุคคล เป็นเรื่องของพัฒนาศักยภาพตนเองให้ มีความเข้มแข็งพอที่จะควบคุมตนเอง จากปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลในการดำเนินชีวิต สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองประพฤติ ปฏิบัติ จนมีความภาคภูมิใจในตนเอง ส่วนการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับชุมชน เกิดจากการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน มีวิถีชีวิตเดียวกัน มีความร่วมมือ ร่วมใจ สร้างประโยชน์ และควบคุมสมาชิกในชุมชน ที่จะจัดการให้เกิดความเสมอภาคการกระจายทรัพยากร แล้วส่งผลดีต่อชุมชนหลักการพื้นฐานสำคัญ ของการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) คือทำให้บุคคลมีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่เป็นพลังความสามารถในการทำงาน รวมทั้งการเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงออกซึ่งความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และพลังในการทำงาน โดยมีแนวคิดหลักว่าการให้อำนาจบุคคลนั้นเป็นไปเพื่อให้มีการพัฒนาอำนาจที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลซึ่งมีอยู่ในระดับหนึ่งแล้วให้เพิ่มมากขึ้น หรือทำให้บุคคลค้นพบพลังอำนาจที่ตนมีและใช้ประโยชน์ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย (อุมาพร ห่านรุ่งชโรทร. 2551:1; มิ่งขวัญ คงเจริญและ อาชัญญา รัตนอุบล,2554: 23; Zimmerman; & Rappaport. 1988; Gutierrez, Parsons & Cox, 1998; Lord .1991: 18-19)

ขั้นตอนการเสริมสร้างพลังอำนาจ

การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) เป็นกระบวนการที่เริ่มต้นในระดับบุคคล ด้วยการรับรู้ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เพื่อให้บุคคลเกิดความตระหนัก ความคาดหวังในความสามารถของตนเอง ซึ่งเป็นแรงสนับสนุนในตัวบุคคลที่จะทำให้บุคคลนั้นแสดงออกหรือเกิดการปฏิบัติแล้วสนับสนุนให้เกิดพลังการมีส่วนร่วมของบุคคลในสังคม เมอร์เรล (Murrell .1990) ได้เสนอขั้นตอนในการเสริมสร้างพลังอำนาจ โดยเสนอเป็นทฤษฎี Murrell-Armstrong Empowrment Matrix ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนคือ 1) การให้การศึกษา (Education) เป็นการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารและ

ช่วยเหลือผู้อื่นในการเรียนรู้การใช้ข้อมูล และการคิดสร้างสรรค์ข้อมูลใหม่ๆ 2) การเป็นผู้ชักนำ (Leading) เป็นการชักนำผู้อื่นให้ตัดสินใจ 3) การเป็นที่ปรึกษา (Mentoring) เป็นการให้การช่วยเหลือสนับสนุนและให้คำชี้แนะแก่ผู้อื่น เพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น 4) การเตรียมการ (Providing) มีการเตรียมทรัพยากรหรือแหล่งประโยชน์เพื่อความสำเร็จ 5) มีแบบแผน (Structuring) รวมถึงการส่งเสริมการจัดองค์กร หรือข้อจำกัดในการจัดกิจกรรม 6) การดำเนินการ (Actualizing) เป็นการอาศัยประสบการณ์ในอดีตหรือวิธีการเดิมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและองค์การในการเตรียมดำเนินการได้ดีที่สุด เทรซีและลอร์ด (Tracy .1990 : 87; Lord .1991 : 18-19) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ว่า ประกอบด้วย 1) การสร้างความตระหนัก ให้ความชัดเจนเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงาน ช่วยให้เขาเกิดความภูมิใจ และเป็นเจ้าของบทบาทความรับผิดชอบที่พวกเขาได้รับ 2) มอบหมายอำนาจหน้าที่ตามขอบข่ายการปฏิบัติงานของเขา 3) สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรรู้สึกถึงผลสำเร็จแห่งมาตรฐานความเป็นเลิศ 4) การฝึกอบรมและการพัฒนา 5) การให้ความรู้สึกและข้อมูลข่าวสาร 6) การให้ข้อมูลย้อนกลับ 7) การรับรู้ 8) ความไว้วางใจ 9) การรับรู้ต่อความล้มเหลว 10) การให้เกียรติ นอกจากนี้แจ๊คสันและคณะ (Jackson. et al ,1989 : 66-73) ได้เสนอรูปแบบ ของการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การพัฒนาตนเอง 2) การสนับสนุนซึ่งกันและกัน 3) การระบุประเด็นและการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อรณรงค์ 4) การมีส่วนร่วมผลึกกำลังเป็นกลุ่มเพื่อผลักดันประเด็น 5) การสร้างพลังทางสังคมและการเมือง

การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ของชุมชนในการจัดการศึกษา สำหรับการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสาร การสร้างความตระหนักและแรงจูงใจการให้คำปรึกษา การมอบอำนาจการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมและทำงานเป็นทีม และการให้ข้อมูลย้อนกลับ

4. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

การสร้างการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) จะสามารถประสบความสำเร็จได้นั้น สิ่งสำคัญที่จะเป็นสิ่งขับเคลื่อนให้การทำงานสำเร็จคือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนและโรงเรียน ซึ่งชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นการปฏิบัติการในชั้นเรียนเพิ่มเติมเข้ากับชุมชน มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยให้นักเรียน ครู ผู้บริหาร และชุมชนเอาใจใส่กับการเรียนรู้ เป็นชุมชนที่เติบโตมาจากการคิดแบบมีส่วนร่วม สมาชิกในชุมชนที่มีความสนใจ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายชุมชนแห่งการเรียนรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (Collaborative learning) การเรียนรู้ประสบการณ์การปฏิบัติงานในพื้นที่ (Field) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Charing learning) อย่างต่อเนื่อง เป็นการ

เรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการสอน มีการทำงานร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นชุมชนที่มีการแบ่งปันและสร้างองค์ความรู้ใหม่ผ่านแหล่งเรียนรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน (นลินี บุญธรรม .2554:35 ; วิโรจน์ สารรัตน์.2544: 11;เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล .2554: 38; วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนาผล .2557:76 ; Kilpatrick; & Barrett and Jones .2009; ญัฐิกา นครสูงเนิน.2556: 47) ชุมชนแห่งการเรียนรู้มีลักษณะเป็นชุมชนที่ไม่จำกัดขนาด อาจเป็นชุมชนขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก และจะตั้งอยู่ที่ใดก็ได้ โดยตระหนักถึงความสำคัญ ความจำเป็นของการเรียนรู้มีความพยายามที่จะวิเคราะห์สภาพของชุมชนตนเองเทียบกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ว่าจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง ต้องพัฒนาความรู้ทักษะอะไรแก่ประชาชนด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์ภายในชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยที่ชุมชนแห่งการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน บุคคลที่พบปะพูดคุยกันเพื่อพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ ครูกับครู ซึ่งอาจเป็นครูในโรงเรียนเดียวกัน แต่ต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ครูกับผู้เชี่ยวชาญภายนอกสถานบัน ครูกับผู้ปกครองนักศึกษา หรือผู้ปกครองกับผู้ปกครองของนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน 2) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนอกโรงเรียน บุคคลที่พบปะพูดคุยกันเพื่อพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ ครูกับตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ครูกับผู้นำชุมชน ครูกับผู้เชี่ยวชาญภายนอกโรงเรียน นักเรียนกับตัวแทนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักเรียนกับผู้นำชุมชน นักเรียนกับประชาชนในชุมชน (สุมาลี สังข์ศรี. 2548: 15-20; ภัทรา เสงี่ยมในเมือง และคณะ .2552: 20-21)

การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในโรงเรียนนั้น จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมและกระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการทลายกำแพงที่แบ่งแยกระหว่างโรงเรียนและชุมชนออกไป มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคนอื่นๆในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีความมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกันเพื่อพัฒนาความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้โรงเรียนไม่สามารถที่จะแปลกแยกออกจากชุมชนได้ ดังนั้น การปฏิบัติกิจกรรมใดๆก็ตามในโรงเรียน จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน ซึ่งกระบวนการสำคัญที่จะสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายนี้ก็คือ การมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม โดยให้ชุมชนนักเรียน ครู ผู้บริหารเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เติบโตมาจากการคิดแบบมีส่วนร่วม ที่สมาชิกในชุมชนมีความร่วมมือร่วมใจกันในทุกขั้นตอนการปฏิบัติงาน เชื่อมต่อกันจนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการสอน เป็นชุมชนที่มีการแบ่งปันและสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน ผ่านแหล่งเรียนรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน

5. การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

การจัดการเรียนรู้เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการวางแผนแผนการจัดการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การวัดผลประเมินผลตลอดจนการจัดสิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ (Peterson, 1992: 11; Moore, 1992: 4) มนุษย์ทุกคนล้วนมีศักยภาพหรือความสามารถที่แฝงอยู่ในตนเองเมื่อได้รับการพัฒนาหรือได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) อย่างตรงจุด ก็จะสามารถแสดงพลังหรือความสามารถนั้นให้ปรากฏได้ ซึ่งสิ่งที่เป็นอำนาจหรือคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในตนเองของมนุษย์นั้น คือ ศักยภาพ (Potential) ซึ่ง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของศักยภาพไว้ว่า ศักยภาพ หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้ ดังนั้น ศักยภาพของการจัดการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการแสดงความสามารถที่มีอยู่ในตัวชุมชน ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาด้านในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ

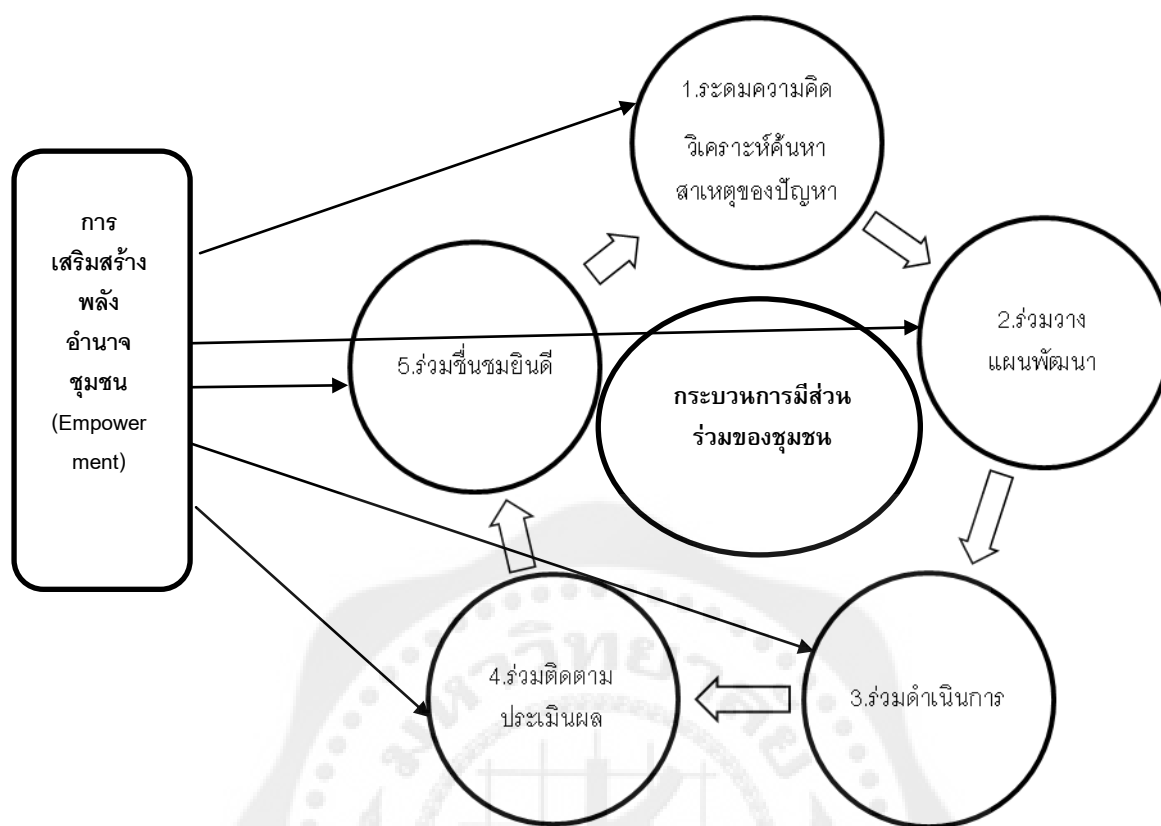
การจัดการศึกษาของไทยตั้งแต่อดีต เป็นการจัดการศึกษาโดยชุมชนหรือท้องถิ่นมีวัดเป็นศูนย์กลางสำคัญของการจัดการศึกษาการถ่ายทอดความรู้ โดยพระสงฆ์เป็นหลักรวมทั้งผู้อาวุโส พ่อแม่ ปราชญ์ชาวบ้าน ช่างฝีมือ เป็นต้น ได้ร่วมกันทำหน้าที่ให้การอบรมสั่งสอนความรู้ต่าง ๆ แก่บุตรหลานของตนเองด้วยจึงเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ เยาวชนไทยสมัยก่อนจึงได้รับทั้งภูมิธรรมและภูมิปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากวัด หรือพุทธศาสนาซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่เก่าแก่เคียงคู่มากับชาติไทยเป็นรากฐานของระบบจริยธรรมของสังคมไทยที่เป็นที่ยอมรับยึดถือปฏิบัติเป็นมาตรฐานกันต่อ ๆ มา ด้วยเหตุนี้วัดและบ้านจึงมีบทบาทอย่างสำคัญในการเป็นเครื่องมือที่ได้ช่วยพัฒนาชีวิตและสังคมไทยในอดีต (เยาวภา ประคองศิลป์, 2556: ออนไลน์) ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ได้กำหนดหลักการสำคัญไว้ในมาตรา 8 ว่า การจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก 3 ประการคือเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาสาระและการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประเด็นการมีส่วนร่วมนั้นได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของสังคมในการจัดการศึกษาว่าสามารถแสดงออกได้หลายลักษณะเช่นร่วมเป็นกรรมการร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษาร่วมสนับสนุนทรัพยากรร่วมติดตามประเมินร่วมแก้ไขปัญหาอุปสรรคของการจัดการศึกษาและช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาไปตามเป้าหมาย (ปรัชญา เวสารัชช์, 2545: 32) และในมาตรา 24 (6) การจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนานักเรียนตามศักยภาพ นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติ (2544: 2) ได้สรุปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติว่า มีสาระสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรกการศึกษาเป็นสิทธิของนักเรียนเดิมมีความเชื่อว่าการศึกษาเป็นสิทธิของสถานศึกษาที่จะจัด แต่ปัจจุบันกฎหมายได้ระบุไว้ว่าการศึกษาเป็นสิทธิของนักเรียน ไม่ใช่สิทธิของครู ฝ่ายเดียวดังนั้นการจัดการศึกษาจึงเป็นสิทธิของผู้ปกครองที่จะเข้าไปใช้สิทธิแทนลูกหลานประการที่สองเดิมการจัดการศึกษาจะขึ้นอยู่กับคนเพียงไม่กี่คนเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีความมุ่งหมายและเจตนารมณ์ว่าทุกฝ่ายในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อสามารถให้การศึกษากับคนทุกคนทั่วประเทศเพราะฉะนั้นพ่อแม่ผู้ปกครองจึงมีโอกาสมิติดกในการจัดการศึกษาให้ลูกหลานของตนเอง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ว่าโรงเรียนขนาดเล็กเป็นโรงเรียนที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในชุมชน และมีความสัมพันธ์กับชุมชนมาอย่างยาวนาน การจัดการเรียนรู้อาจไม่ควรแปลกแยกออกจากชุมชน ควรจัดให้มีรูปแบบที่เหมาะสม โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และสอดคล้องกับสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545: 12) ที่เสนอว่าชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้หลายทางเช่น การมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการ การมีส่วนร่วมจัดการศึกษา การสนับสนุน การจัดการศึกษา การกำกับดูแล เป็นต้น ทำให้เกิดการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการ และสอดคล้องกับอัลเบน และ ฮิวส์ (Ubben & Hughes, 1992: 298) ที่ได้เสนอแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการของโรงเรียนขนาดเล็กว่า ครูและบุคลากรในโรงเรียนต้องทำงานใกล้ชิดชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสัมพันธภาพที่เหมาะสม ซึ่งจะต้องคำนึงถึง พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ชุมชนและนักเรียน ครูควรหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดวิกฤตหรือความขัดแย้งโดยไม่จำเป็น ครูต้องสนใจนักเรียนเพราะนักเรียนคือผู้สื่อสารสำคัญ ที่นำเรื่องราวของโรงเรียนไปบอกพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน การสร้างสัมพันธภาพกับพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน ควรมีความสม่ำเสมอในระดับนโยบายเกิดการปฏิบัติที่ดีและเป็นจริง นักวิชาการหรือนักการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ควรผูกขาดหรือแทรกแซงความคิดและควรเคารพซึ่งกันและกัน การสร้างความสัมพันธ์ ควรพัฒนาจากระดับส่วนตัวไปสู่ระดับกลุ่มและสาธารณะให้กว้างขวางขึ้น การจัดกิจกรรมใดๆควรวางกฎที่ยึดหยุ่นต่อการระดมความร่วมมือของบ้านและชุมชน เน้นการกระจายทรัพยากรของชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาสอดคล้องกับกัญญา โพธิ์วัฒน์ (2547: 3) ที่เสนอว่า กระบวนการสร้างความร่วมมือ (Collaboration) ระหว่างชุมชนและโรงเรียนจะต้องดำเนินการทบทวนที่แบ่งแยกให้ต่างคนต่างอยู่ ทั้งในและนอกโรงเรียนออกไปเพื่อให้ครู ผู้ปกครอง และคนในชุมชน มีความมุ่งมั่นที่จะร่วมมือกันเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ซึ่งชุมชนจะต้องได้รับการเสริมพลังอำนาจ สนับสนุน กระตุ้นและจูงใจ ให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่าง

แท้จริงและสอดคล้องกับสเปก (Speck.1999: 105-106) ที่เสนอว่า ปัจจัยสำคัญของกระบวนการความร่วมมืออยู่ในการดำเนินการ 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาทั้งหมู่คณะ (Developing Collegiality) 2) การกระทำกับครูเหมือนมืออาชีพ (Treating Teachers as Professional) เป็นมาตรฐานที่มุ่งหวังให้ครูเป็นมืออาชีพ 3) การร่วมกันเป็นผู้นำ/ ตัดสินใจ (Shared Leadership/Decision Making) เป็นการให้อำนาจแก่ครู ผู้ร่วมงาน ในการนำ และการตัดสินใจ เพื่อพัฒนาหลักสูตรการสอน และการประเมินผล 4) การเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองและชุมชน (Involving Parents and Community) เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนการเรียนรู้ภายในโรงเรียนและโลกกว้างที่เป็นสภาพจริง 5) การสนทนาและการสะท้อนผลกลับ (Dialogue and Reflecting) เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้คำแนะนำและข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้บริหารและครูเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน 6) การวางแผนและการประเมินผล (Planning and Evaluating) เป็นการรับผิดชอบร่วมกัน ตั้งแต่การวางแผนการทำงานจนถึงการประเมินผลงานโดยผู้บริหารและครู 7) การเรียนรู้วิสัยทัศน์ชุมชน (Learning Community Vision) ผู้นำที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมีวิสัยทัศน์ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

การจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีข้อจำกัดทางทรัพยากรทั้งทางด้าน บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งการบริหารจัดการที่ค่อนข้างลำบาก แต่มีความอุดมไปด้วยแหล่งเรียนรู้และทรัพยากร รวมทั้งภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่น และมีสัมพันธภาพที่ใกล้ชิดกับสมาชิกในชุมชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็กเป็นจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยประสานความร่วมมือจาก วัด บ้าน โรงเรียน หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนและชุมชน อาศัยการเรียนรู้ในท้องถิ่นและชุมชน สะท้อนคุณค่า วัฒนธรรม ประเพณี และศักยภาพของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะต้องดำเนินการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) เพื่อให้ชุมชนแสดงศักยภาพที่แท้จริงของตนเองออกมา ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากภาพประกอบ 3 สามารถอธิบายรายละเอียดขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด (Brainstorming) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชนในด้านการจัดการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญความต้องการในการจัดการศึกษา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Planning) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ กำหนดวิธีและแนวทางการดำเนินงาน การรวมถึงการกำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงาน

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา (Implementation) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการนำแผนงานที่วางไว้ ไปร่วมมือกันปฏิบัติงาน หรือแบ่งงานกันรับผิดชอบ มีการส่งเสริม

ช่วยเหลือกันให้การปฏิบัติงานสำเร็จตามแผน โดยอาจมีการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ทุน โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ หรือประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (Monitoring and evaluation) เป็นขั้นตอนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลงานที่ร่วมกันปฏิบัติ โดยการประเมินว่างานหรือโครงการที่ได้ร่วมกันดำเนินการนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยมีการประเมินความก้าวหน้าเป็นระยะตามแผนงานที่กำหนด และเมื่อพบปัญหาก็กว่ร่วมกันแก้ไข ปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

5. การมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดีในผลที่เกิดขึ้น (Rejoicing) เป็นขั้นตอนที่นำเอาผลงานหรือกิจกรรมมาแสดงเพื่อให้เกิดประโยชน์ ซึ่งผู้มีส่วนร่วมจะได้รับผลทางด้านจิตใจมากกว่าวัตถุ เช่น ความพึงพอใจในผลงาน ความภาคภูมิใจ อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

โดยในแต่ละขั้นตอนจะต้องดำเนินการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) เพื่อให้ชุมชนสามารถแสดงศักยภาพที่แท้จริงของตนเองออกมา

6. การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนที่เน้นการมีส่วนร่วมของโรงเรียนและชุมชน

การจัดการเรียนรู้เป็นวิธีการที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันจัดกิจกรรมขึ้นมา แล้วนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์และได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียนและในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการในการเรียนรู้ของตนเองอันทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ความสามารถ เจตคติและค่านิยมที่ดี (สำนักส่งเสริมและงานทะเบียน.2553:45; ปรัชญนันท์ นิลสุข. 2545:19) สำหรับการจัดครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยจึงได้ทบทวน แนวคิด หลักการ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning) การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ (Project-Based Learning) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6.1 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning)

ปัจจุบันโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ประสบปัญหาการขาดแคลนครู ครูไม่ครบชั้น และมักจัดชั้นเรียนแบบคละชั้น การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนง่ายขึ้น โดยครูคนเดียวหรือหลายคนสามารถจัดการเรียนรู้ ได้ครั้งเดียวพร้อมกันหลายชั้น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สนองตอบความต้องการของนักเรียนและเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่จริงของโรงเรียนขนาดเล็ก

6.1.1 แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Learning)

แนวความคิดเรื่องบูรณาการเกิดขึ้นจากความเห็นของจอห์น ล็อก นักปรัชญาชาวอังกฤษ ที่มีความเห็นว่าเด็กจะไม่มีเวลาและกำลังที่จะเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้หมด ดังนั้นเด็กต้องสนใจเฉพาะสิ่งที่จำเป็นที่สุดและเขาใช้บ่อยที่สุดในชีวิตประจำวัน ต่อมาจอห์น ดิวอี้ นักปรัชญาชาวอเมริกามีความเห็นในเรื่องนี้ว่า การให้การศึกษาแก่เด็กนั้นควรนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ เพื่อการอยู่รอด กิจกรรมขั้นมูลฐานของมนุษย์ย่อมทำให้เด็กเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้เอง เห็นเอง รู้สึกเอง ดังนั้นเด็กย่อมจะสนใจขึ้นโดยธรรมชาติ ความคิดเห็นของจอห์นดิวอี้นี้มีอิทธิพลและ พัฒนาการเป็นหลักในการบูรณาการ หลังจากนั้นแนวคิดเรื่องการบูรณาการก็ได้มีวิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน (สุวัฒนา สุติวัฒนพงศ์.2548: 123) ซึ่งแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ลำลี รักสุธี และคณะ (2544: 20-24) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการมีหลักพื้นฐานของแนวคิด ประกอบด้วย 1) ผู้เรียนทุกคนมีบทบาทรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่มนักเรียนทุกคน มีส่วนร่วมในกิจกรรมและเกิดการเรียนรู้มากขึ้น ลักษณะเด่นของการเรียนการสอนแบบบูรณาการก็คือการเรียนรู้ร่วมกัน (Cooperative Learning) การปรับเปลี่ยนรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ ความยืดหยุ่น ความสมดุล และความชัดเจนในเรื่องของความคิดรวบยอดและทักษะต่างๆ ที่จะสอนเด็ก 2) ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมเรียนรู้ร่วมกัน (Cooperative Learning) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการเป็นการเรียนแบบหนึ่งที่เน้นให้นักเรียนทำงานร่วมกันทุกคนได้พูดคุย อภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น ทบทวน ตรวจสอบความรู้ความเข้าใจเดิม เพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจใหม่ที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น 3) การแสดงออกของนักเรียนมีมากขึ้น 4) มีความยืดหยุ่นและสมดุล เป็นการให้โอกาสแก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ 5) ความชัดเจนในเรื่องความคิดรวบยอดและทักษะต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้น ครูจะต้องมีความเข้าใจและมีความชัดเจนเกี่ยวกับความคิดรวบยอดและทักษะต่างๆ ที่จะพัฒนาให้เกิดขึ้นในผู้เรียนเพราะสิ่งนี้จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในการแสวงหาความรู้ต่อไป 6) ครูเป็นนักเรียนและนักวิจัย ครูศึกษาหาวิธีสอนใหม่ๆ อยู่เสมอ นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในตัวผู้เรียน รวมทั้งวิธีการสอนต่างๆ ที่ใช้อยู่ ทั้งนี้ครูก็ต้องมีความเชื่อว่าไม่มีวิธีการเรียนรู้หรือวิธีการคิดแบบใดๆ แบบเดียวเท่านั้นที่ถูกต้องสมบูรณ์ทุกประการ ซึ่งจะเป็นแรงกระตุ้นให้ครูแสวงหา คิดค้นวิธีการใหม่ที่จะนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของลูกศิษย์ของตนต่อไปได้เรื่อยๆ

การจัดการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการ (Integrated Learning) จะเป็นการกำหนดเป้าหมายในการเรียนร่วมกัน ลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาสาระและประหยัดเวลาในการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วย

ตัวเอง รู้จักแก้ปัญหา และสามารถผสมผสานเนื้อหาวิชาและกิจกรรมให้สัมพันธ์กัน เกิดเป็นการเรียนรู้ และสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

6.1.2 ความหมายของบูรณาการ (Integrate)

บูรณาการ (Integrate) เป็นการผสมผสานระหว่างเนื้อหาสาระวิชาที่มีลักษณะคล้ายๆกัน เข้าด้วยกัน ช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา และลดเวลาในการจัดการเรียนการสอน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามสภาพจริงของชีวิต ซึ่งกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543: 1) ได้ให้ความหมายของบูรณาการไว้ว่า บูรณาการเป็นการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจและทักษะในศาสตร์หรือวิชาต่างๆมากกว่าหนึ่งวิชาขึ้นไป รวมเข้าด้วยกันภายใต้เรื่องราวโครงการหรือกิจกรรมเดียวกันเพื่อแก้ปัญหาหรือแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นอกจากนี้ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของบูรณาการไว้ว่า บูรณาการ หมายถึงการเชื่อมโยงระหว่างวิชาต่างๆในหลักสูตร ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการระดับของตัวของผู้เรียนเอง และเกิดความตระหนักว่า สิ่งที่ได้เรียนรู้ มีประโยชน์และสามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย เกิดองค์ความรู้ ความคิดแบบองค์รวมหรือการคิดที่เป็นระบบ เห็นความเชื่อมโยง เกิดประสบการณ์ ลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาสาระและลดเวลา (กระทรวงศึกษาธิการ.2540: 6; วิชัย วงษ์ใหญ่ .2554: 130; สราโรช บัวศรี .2552: 275) นอกจากนี้ สุภาพร แพรพพนิต (2543: 1) ยังได้กล่าวว่า บูรณาการมีความหมายได้ 2 นัย คือความหมายโดยทั่วไปและความหมายเฉพาะทางศึกษาศาสตร์ ความหมายโดยทั่วไป หมายถึง การทำให้สมบูรณ์ โดยทำให้หน่วยย่อยๆที่สัมพันธ์กันร่วมทำหน้าที่อย่างผสมกลมกลืนกัน เป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัวเอง ส่วนความหมายทางศึกษาศาสตร์ บูรณาการหมายถึง การนำเอาศาสตร์สาขาวิชาต่างๆที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อประโยชน์ในการจัดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน หลักสูตรที่พัฒนาหรือดำเนินการด้วยวิธีบูรณาการเรียกว่าหลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum)

จากความหมายของ การบูรณาการข้างต้น สรุปได้ว่า บูรณาการหมายถึง การนำกระบวนการเรียนรู้ระหว่างสาระการเรียนรู้เดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ เป็นการผสมผสานระหว่างเนื้อหาสาระวิชาที่มีลักษณะคล้ายๆกัน เข้าด้วยกัน ช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา และลดเวลาในการจัดการเรียนการสอนและเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามสภาพจริงของชีวิต

6.1.3 รูปแบบของการสอนแบบบูรณาการ

นักวิชาการได้กำหนดรูปแบบการสอนแบบบูรณาการ ไว้ดังนี้

1) การบูรณาการแบบสอดแทรก เป็นการบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียวสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่างๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนด

ขึ้นมา ซึ่งวิธีการสอดแทรกนี้ ผู้สอนวิชาใดวิชาหนึ่งจะนำวิชาอื่น ๆ มาบูรณาการกับวิชาที่ตนเองสอน และสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ต่างๆ ให้เชื่อมโยงกับหัวเรื่อง ชีวิตจริง หรือภาระการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นมา มีลักษณะกลมกลืนกัน จัดเป็นหัวเรื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ 2540:8-10; วิชัย วงษ์ใหญ่ 2554: 130)

2) การบูรณาการแบบคู่ขนาน เป็นการบูรณาการที่มีผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จากหลายวิชา มาวางแผนการสอนร่วมกัน เพื่อรวบรวมความคิดรวบยอดหลัก ร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน วางแผนร่วมกันโดยมุ่งสอน หัวเรื่อง/ความคิดรวบยอด/ปัญหาเดียวกัน (Theme/Concept/Problem) ระบุสิ่งที่ร่วมกันและตัดสินใจ ร่วมกันว่าจะสอนหัวเรื่อง/ความคิดรวบยอด/ปัญหานั้น ๆ อย่างไรในวิชาของแต่ละคน งานหรือการบ้าน ที่มอบหมายให้นักเรียนทำแตกต่างกันไปในแต่ละวิชา แต่ทั้งหมดจะต้องมีหัวเรื่อง/ความคิดรวบยอด/ ปัญหาาร่วมกัน (กระทรวงศึกษาธิการ.2545: 21-22; วิชัย วงษ์ใหญ่.2554: 130)

3) การบูรณาการแบบโครงการ วิธีนี้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอน โดยบูรณาการเป็น โครงการ โดยผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนรู้ต่อเนื่องกันหลาย ชั่วโมงด้วยการนำเอาชั่วโมงของวิชาต่างๆ ที่ผู้สอนเคยสอนแยกกัน มารวมเป็นเรื่องเดียวกันมีเป้าหมาย เดียวกันในลักษณะของการสอนเป็นทีมเรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ผู้สอนสามารถแยกสอนกันได้ กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 21-22; วิชัย วงษ์ใหญ่ .2554: 130)

4) การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือ กลุ่มวิชาแต่ในบางเรื่องผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน (กระทรวงศึกษาธิการ.2545 : 21-22)

จากการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ สามารถสรุปได้ว่าการบูรณาการ ประกอบด้วย 4 รูปแบบคือ การบูรณาการแบบสอดแทรก การบูรณาการแบบสอน คู่ขนาน การบูรณาการแบบโครงงานหรือโครงการ และการบูรณาการแบบสหวิทยาการ ซึ่งครูผู้สอน สามารถเลือกใช้รูปแบบการบูรณาการให้เหมาะสมตามความถนัด ความสนใจ และเหมาะสมกับ สภาพบริบทของเนื้อหาวิชา และบุคลากรที่มีอยู่ในสถานศึกษา

6.1.4 การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นต้องมีแกนวิชา ซึ่งมีเนื้อหากว้างใหญ่และ ผสมผสานกันในตัวของมันเป็นอย่างดี และวิชาแกนนี้จะเป็นตัวนำไปสู่การเรียนรู้ทุกสาระการเรียนรู้ (บันลือ พฤกษ์วัน.2546: 36) หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ อาจจัดทั้งภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยกำหนดการจัดหน่วยการเรียนรู้เป็นหัวเรื่อง (Theme)

ที่กว้างพอสมควร แล้วดูว่าบูรณาการได้มากหรือน้อยจากจุดประสงค์การเรียนรู้หรือมาตรฐานการเรียนรู้ของหน่วยและกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 41-42) กล่าวถึงการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ว่า การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการ จัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ซึ่งหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วยผลการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ และเวลาสำหรับการเรียนรู้ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี/รายภาคโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. นำสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาคมาวิเคราะห์ เลือกหัวเรื่อง (Theme) แยกเป็นหัวข้อเรื่อง หัวข้อย่อย (วลัย พานิช .2544: 166; กระทรวงศึกษาธิการ .2545: 41-42; สาลี รักสุทธี. 2545: 88)

2. นำหัวเรื่อง / หัวข้อย่อยมากำหนดเป็นหน่วยการเรียนรู้โดยพิจารณาจากสาระการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน (สาลี รักสุทธี. 2545: 88) นำหัวข้อเรื่อง 1 หัวข้อย่อยมาเขียนเป็นหน่วยการเรียนรู้ นำหัวข้อเรื่อง หัวข้อย่อยมาบูรณาการโดยพิจารณาจากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน คือบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้บูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยใช้การจัดผังกราฟฟิกในรูปของเครือข่ายความคิด (web)หรือผังความคิด (concept map) (วลัย พานิช .2544: 166; กระทรวงศึกษาธิการ .2545 : 41-42) ตั้งชื่อหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ และกำหนดเวลาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547: 17) ได้เสนอขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจุดเริ่มต้นของขั้นนี้คือการมีฐานข้อมูลที่ดีตัวอย่างข้อมูลที่ควรนำมาพิจารณาในการกำหนดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการเช่น

- 1.1 ข้อมูลข้อกำหนดหรือกรอบหลักสูตรมาตรฐานการเรียนรู้คำอธิบายรายวิชาเป็นข้อกำหนดพื้นฐานในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน

- 1.2 ข้อมูลลักษณะและความต้องการของผู้เรียนเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถช่วยให้สถานศึกษาหรือครูผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดหน่วยการเรียนรู้ที่เป็นไปตามความสนใจความต้องการและเหมาะสมกับวิถีชีวิตผู้เรียน

- 1.3 ข้อมูลสภาพและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเป็นข้อมูลที่สถานศึกษาไม่ควรละเลยเพื่อการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่น

2. กำหนดหัวเรื่อง (theme) หรือชื่อหน่วยการเรียนรู้มีความสำคัญเป็นจุดเด่นของหน่วยการเรียนรู้ลักษณะของหัวเรื่องหรือชื่อหน่วยการเรียนรู้ควรมีลักษณะเช่น

- 2.1 เป็นเรื่องที่น่าสนใจมีความชัดเจนเขียนเป็นลักษณะชื่อทั่วไปหรือเป็นคำถามได้

2.2 สะท้อนความเชื่อมโยงของจุดประสงค์การเรียนรู้สาระและกิจกรรมการเรียนรู้

2.3 มีความหมายหรือสอดคล้องกับวิถีชีวิตหรือสังคม

2.4 เหมาะสมกับความต้องการหรือความสนใจของผู้เรียน

3. กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ซึ่งถ้าเลือกมาจากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้จะเป็นจุดเริ่มต้นของการบูรณาการแบบสหวิทยาการหรืออาจวิเคราะห์กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่มีความละเอียดมากขึ้นเจาะจงมากขึ้นตามที่ครูจะพิจารณาว่าเหมาะสมทั้งกับกรอบหลักสูตรหรือวิถีชีวิตและกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้เรียนระดับใดระดับหนึ่งหรือผู้เรียนชั้นใดชั้นหนึ่งซึ่งจะทำให้ขอบเขตของมาตรฐานหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังต่างกันไปมาตรฐานการเรียนรู้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังหรือจุดประสงค์การเรียนรู้มีความสำคัญมากเป็นขอบเขตของสิ่งที่ต้องการทั้งหมดของหน่วยการเรียนรู้นั้นๆ ข้อควรคำนึงในการเลือกหรือกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังหรือจุดประสงค์การเรียนรู้คือการกำหนดที่ครอบคลุมพัฒนานักเรียนในด้านความรู้(K) คุณธรรมจริยธรรมค่านิยม (A) ทักษะกระบวนการต่างๆ (P) หรือยึดกรอบการพัฒนาพิสัย 3 ข้อคือพุทธิพิสัยจิตพิสัยและทักษะพิสัยหรือตามกรอบไตรสิกขาศีลสมาธิปัญญาในพุทธปรัชญาให้สอดคล้องกับหลักพัฒนาเป็นองค์รวมพัฒนาทุกด้านอย่างสมดุลตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาที่กำหนดไว้

4. กำหนดเวลาที่ใช้หน่วยการเรียนรู้เป็นลักษณะหนึ่งของการวางแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งต้องทราบว่าจะจัดการเรียนรู้เรื่องอะไรมีเป้าหมายอย่างไรใช้เวลาเท่าไรในการจัดการเรียนรู้ทั้งหน่วยกรอบเวลากำหนดโดยพิจารณาจากโครงสร้างเวลาที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดพิจารณาจากมาตรฐานและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ว่ามีมากน้อยเพียงไรถ้าหน่วยการเรียนรู้ใหญ่จะใช้เวลามากหน่วยการเรียนรู้เล็กจะใช้นเวลาน้อยลง

5. กำหนดหัวข้อสาระการเรียนรู้ (Topic) เป็นการกำหนดหัวข้อหรือประเด็นสาระการเรียนรู้ว่ามีอะไรบ้างโดยกำหนดแตกย่อยจากหัวเรื่องที่กำหนดไว้พิจารณามาตรฐานการเรียนรู้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังประจำหน่วยในตอนต้นว่าต้องการอะไรวิเคราะห์แจกประเด็นย่อยๆเมื่อเรียนครบแล้วจะบรรลุตามมาตรฐานหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่กำหนดไว้ได้

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปขั้นตอนการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ได้ดังนี้

1. วิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก

2. วิเคราะห์สาระ มาตรฐาน ตัวชี้วัดชั้นปีตามหลักสูตรสถานศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา

ตอนปลาย (ป.4-6)

3. นำสาระการเรียนรู้จากการวิเคราะห์ที่มีความเชื่อมโยงและคล้ายคลึงกันระหว่างกลุ่มสาระ ตั้งแต่ 2 สาระการเรียนรู้ขึ้นไป มาบูรณาการกันระหว่างวิชา แล้วกำหนดเป็นสาระการเรียนรู้ใหม่หรือ หัวข้อเรื่อง ที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาและกลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพการณ์ (SWOT Analysis) แยกเป็นหัวข้อเรื่อง / หัวข้อย่อย

4. นำหัวข้อเรื่อง/หัวข้อย่อย มาเขียนเป็นหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งประกอบด้วยชื่อ หน่วยการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ กำหนดเวลา สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้

6.1.5 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดทำแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นการวางแผนขั้นสุดท้ายและมีความจำเป็นอย่างยิ่งก่อนลงมือจัดการเรียนการสอนโดยการออกแบบและกำหนดหน่วยการเรียนรู้ที่ละเอียด การบูรณาการที่ชัดเจนสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ และที่สำคัญมีความเหมาะสมกับผู้เรียนในการ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ นักวิชาการได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้ (วัฒนาพร ระงับทุกข์.2545: 139; ถวัลย์ มาศจรัส.2548: 164 – 165; สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน.2551:ออนไลน์)

1. เลือกรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ นำหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ไปพิจารณาทำแผนการ จัดการเรียนรู้
2. ตั้งชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ตามหัวข้อสาระการเรียนรู้
3. กำหนดจำนวนเวลา ระบุระดับชั้นเรียน
4. วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้จากมาตรฐานรายปี/รายภาคที่เลือกไว้เขียนเป็นจุดประสงค์ การเรียนรู้
5. เลือกจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วิเคราะห์แล้ว เฉพาะข้อที่สัมพันธ์กับหัวข้อสาระการเรียนรู้ ตามธรรมชาติวิชา
6. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้เป็นรายละเอียดสำหรับนำไปจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ จะเป็นเนื้อหาใหม่ของมวลเนื้อหาที่กำหนดไว้
7. กำหนดจุดประสงค์นำทางตามลำดับความยากง่ายของเนื้อหานั้นๆ
8. เลือกกิจกรรมและเทคนิคการสอนที่เหมาะสม
9. เลือกสื่ออุปกรณ์ สำหรับใช้ประกอบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ที่เลือกมา เช่น รูปภาพ บัตรคำ วีดิทัศน์
10. จัดทำลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงขั้นตอนการสอนตาม ธรรมชาติวิชา ตามจุดประสงค์นำทาง และควรคำนึงถึงการบูรณาการ เทคนิคและกระบวนการ

11. กำหนดการวัดประเมินผล โดยระบุวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งที่เกิดระหว่างเรียน ตามจุดประสงค์ และเกิดหลังการเรียนเมื่อจบแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้วิธีวัดหลากหลายรูปแบบ ตามความเหมาะสม เช่น ปฏิบัติจริง การทดสอบความรู้ การทำงานกลุ่ม เป็นต้น

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ (2545: 130-132) ได้กล่าวถึง การวางแผนการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ ว่าสามารถดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เลือกเนื้อหา โดยคณะผู้สอนจะต้องมาร่วมปรึกษาหารือ กำหนดหัวข้อที่จะศึกษา โดยพิจารณาหัวข้อที่เป็นปัญหา ควรศึกษาแนวทางแก้ไข ซึ่งเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกันสามารถ บูรณาการได้หลายวิชา

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาหัวเรื่อง คณะผู้สอนช่วยกันคิดประเด็นปัญหา และพิจารณาว่าแต่ละ ปัญหาเกี่ยวข้องกับวิชาใด ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้และค้นคว้าได้จากที่ไหน

ขั้นตอนที่ 3 หาแหล่งข้อมูล คณะผู้สอนจะต้องรวบรวมเอกสารประกอบการสอน หนังสือเรียน หนังสือค้นคว้าต่างๆ รวบรวมแหล่งข้อมูล เอกสารการศึกษา แนวทางการศึกษาค้นคว้าเพื่อชี้แนะ แนวทางให้ผู้เรียน และเสนอแหล่งข้อมูลอื่นๆให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างกิจกรรมและวางแผนพัฒนากิจกรรม ผู้สอนที่เป็นแกนนำต้องให้ผู้เรียน กำหนดกิจกรรมว่าต้องทำกิจกรรมอะไร มีวัตถุประสงค์อะไร กิจกรรมนั้นต้องหลากหลาย ตอบสนอง ความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนได้

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างกิจกรรมและการดำเนินกิจกรรมตามแผน มอบภาระงานให้ผู้เรียนได้เข้า กลุ่มเลือกประธาน รองประธาน เลขานุการ และกรรมการอื่นๆตามความเหมาะสม ให้กรรมการประชุม ปรึกษาหารือและวางแผนทำกิจกรรมตามความถนัด ความสนใจของตนอย่างอิสระ ผู้เรียนวางแผน การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำชี้แนะแนวทาง หรือสอนทักษะที่ จำเป็นให้ เช่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการใช้ภาษา ทักษะทางสังคม การทำโครงงาน การ นำเสนอโครงงาน ฯลฯ ผู้สอนร่วมคณะมีหน้าที่เตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ให้คำปรึกษาเมื่อผู้เรียนเกิดปัญหา ทำหน้าที่ในฐานะแหล่งเรียนรู้และวิทยากร

ขั้นที่ 6 ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน ในระหว่างที่ผู้เรียนทำการศึกษาค้นคว้า ผู้สอน จะต้องติดตาม และบันทึกความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นระยะๆ แนะนำตักเตือนเมื่อผู้เรียนมีปัญหา ซึ่ง ปัญหานั้นอาจมาจากการขาดทักษะในการศึกษาค้นคว้า การขาดทักษะในการทำงาน การขาดความ รับผิดชอบหรือกระบวนการกลุ่มยังไม่สมบูรณ์ ไม่รู้แหล่งศึกษาค้นคว้า ฯลฯ ผู้สอนที่เป็นแกนนำมีหน้าที่ เติมเต็มความรู้ช่วงนี้ให้

ขั้นที่ 7 ประเมินผลกิจกรรม เมื่อผู้เรียนดำเนินการศึกษาค้นคว้า หรือทำกิจกรรมภายในเวลาที่ กำหนด ผู้เรียนต้องนำเสนอความรู้เป็นรูปรายงาน นิทรรศการ การแสดงละคร หรือการเสนอโครงการ

ฯลฯ ผู้สอนร่วมคณะจะเป็นผู้ประเมินผลกิจกรรมตามแบบประเมินตามสภาพจริงในรูปแบบโครงงานอิสระประเมินตามสภาพจริง ที่ประเมินความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของเนื้อหาสาระ ความรู้ที่ผู้เรียนค้นพบประเมินกระบวนการกลุ่ม ประเมินทักษะทางสังคม และเมื่อผู้เรียนนำเสนอความรู้จะประเมินการใช้ภาษา บุคลิกภาพ และรูปแบบการนำเสนอ นอกจากนี้ผู้สอนอาจแนะนำผู้เรียนให้รู้จักประเมินตนเอง ประเมินผลงานของเพื่อนและยอมรับคำติชม ผู้สอนควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินด้วย เพื่อความภูมิใจในผลการศึกษาค้นคว้าของบุตรหลาน

ขั้นที่ 8 การแลกเปลี่ยนข้อมูลกิจกรรม ขณะที่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ นั้น ผู้เรียนกลุ่มอื่นจะเป็นผู้ชมผู้ฟัง จะเรียนรู้การทำงานของกลุ่มอื่นๆด้วย เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลกิจกรรมซึ่งกันและกัน สำหรับกลุ่มที่มีผลงานดีเด่น ผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่มจะเก็บผลงานเข้าแฟ้มสะสมงานของตนเอง

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ในหลายด้าน คือ การบูรณาการทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ทำให้สามารถเรียนรู้ได้เร็ว ผู้เรียนมีความรอบรู้ คิดได้กว้างขวางหลายด้าน และรู้จักการผสมผสานความรู้และทักษะต่างๆ เกิดประสบการณ์พร้อมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตขึ้นและเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง นักเรียนได้รับความสนุกสนานในการเรียนเพราะได้เรียนรู้อย่างรอบด้าน เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายจากการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดจากศาสตร์ต่างๆ และได้รับความรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและสัมพันธ์กับชีวิตจริง เชื่อมต่อการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ดี ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะต่างๆควบคู่กันไปส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน ตลอดจนส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่างๆเช่นภาษาดนตรีศิลปะ นอกจากนี้การสอนแบบบูรณาการข้ามวิชาหรือระหว่างวิชา จะลดการสอนที่ซ้ำซ้อน ประหยัดเวลาลดภาระงานของผู้เรียน โดยผู้สอนทุกคนที่สอนในรายวิชาที่มีเนื้อหาเช่นเดียวกัน มาร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันได้ และเป็นการเสริมสร้างความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนสร้างเจตคติที่ดีให้แก่ผู้เรียน

สรุปได้ว่า การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญได้แก่ ชื่อแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดเวลาเรียน กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ที่ครอบคลุมทักษะความรู้ (K) กระบวนการ (P) และเจตคติ (A) กำหนดกิจกรรมหรือเทคนิคการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหาและผู้เรียน เลือกสื่ออุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งมีวิธีการวัดประเมินผลที่เหมาะสม โดยผู้สอนควรมีการประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อพิจารณาร่วมกันว่ามีเนื้อหาสาระของวิชาใด เรื่องใดที่ซ้ำซ้อนหรือมีความคล้ายคลึงกัน เพื่อที่จะได้นำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ

บูรณาการให้แก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงประโยชน์และข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อร่วมกันดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการแก่ผู้เรียน

6.2 การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project - Based Learning)

ปัจจุบันกระบวนการจัดการเรียนรู้ ให้ความสำคัญกับกระบวนการในการเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตัวของนักเรียนเองมากขึ้น ซึ่งการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project - Based Learning) เป็นการศึกษาเพื่อค้นพบความรู้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ และวิธีการใหม่ด้วยตนเองของนักเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Contructionism) และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์.2553: 24-25; วัชรินทร์ โพธิ์เงินและคณะ.ม.ป.ป) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลักการพัฒนาการคิดของบลูม (Bloom) ทั้ง 6 ขั้นตอน คือ ความรู้ความจำ(Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehension) การนำไปใช้(Application) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) การประเมินค่า (Evaluation)และยังเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.2550:2) และเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ช่วยให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิด ด้วยขั้นตอนที่เป็นลำดับ ซึ่งเรียกว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method)ใช้การสร้างความรู้หรือสิ่งประดิษฐ์ด้วยตนเองตามทฤษฎีการสร้างความรู้ เน้นการค้นพบความรู้ (Discovery) และวิธีสืบสอบ(Inquiry Method) เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนใช้ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาดำเนินการตามขั้นตอน เพื่อแก้ปัญหาหรือหาคำตอบ เขียนรายงาน ตลอดจนเผยแพร่ผลงาน โครงงานจึงเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์และคณะ. 2553: 54) เป็นกิจกรรมที่สามารถจัดได้ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ซึ่งอาจจะเป็นการทำงานกลุ่ม หรือทำงานเป็นรายบุคคลก็ได้ กิจกรรมโครงงานสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกสาระวิชา ทั้งวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย สังคมศึกษา พลศึกษา ดนตรี ศิลปะศึกษา การงานพื้นฐานอาชีพ และภาษาต่างประเทศ ครูผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง และสนใจอย่างจริงจัง เพราะการทำโครงงานในแต่ละเนื้อหาวิชาจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของวิชาที่มีลักษณะเฉพาะของวิชานั้นๆ (ลัดดา ภูเกียรติ .2552:21)

6.2.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบโครงงาน

กิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษอยู่หลายคำ เช่น Project Work,Project Method,Project Approach,Project Portfolio,Project- Based Learning (บุรชัย ศิริมหาสาคร.2545: 16-17) ได้มีนักวิชาการให้ความหมายของการเรียนรู้แบบโครงงานไว้ว่า การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่ได้เน้นหลักสูตรเป็นสำคัญ และเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ครอบคลุม (Haines.2002: 2) วิธีการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจใคร่รู้ของ

ผู้เรียน คือผลงานการวิจัยชิ้นเล็กๆ ที่ใช้กระบวนการวิจัยในการแสวงหาความรู้หรือความจริงเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างแท้จริง โดยใช้ทักษะกระบวนการและปัญญาหลายๆด้าน มีวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เป็นผู้กำหนดปัญหาซึ่งเป็นหัวข้อโครงการ วางแผนในการศึกษาอย่างละเอียด และลงมือปฏิบัติตามที่วางแผนไว้ จนได้ข้อสรุปหรือผลการศึกษาหรือคำตอบเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ด้วยตนเอง เน้นการปฏิบัติจริงและฝึกการเรียนรู้ด้วยการทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่น ครูเป็นเพียงที่ปรึกษา คอยให้คำแนะนำตามความจำเป็น (บุรุษย์ ศิริมหาสาคร (2546:16-17; ลัดดา ภูเกียรติ.2552:22)

ดังนั้น การเรียนรู้แบบโครงงาน จึงหมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้ หรือการค้นคว้าหาคำตอบ ในสิ่งที่ผู้เรียนอยากรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เลือกศึกษาตามความสนใจของตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง จนพบคำตอบที่ต้องการและได้ชิ้นงานที่สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ได้ในชีวิตจริง

6.2.2 ประเภทของโครงงาน

โครงงานมีลักษณะคล้ายกับงานวิจัย เพียงแต่โครงงานของนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาใช้ตัวแปรที่ไม่ซับซ้อนมากนัก และใช้วิธีการทางสถิติอย่างง่าย ซึ่งนักวิชาการแบ่งประเภทของโครงงาน ออกเป็น 4 ประเภท (บุรุษย์ ศิริมหาสาคร,2545:18; กรมวิชาการ.2544:29; สุชาติ วงศ์สุวรรณ .2542) ได้แก่

1. โครงงานประเภทสำรวจ (Survey Project) เป็นโครงงานที่ไม่ต้องมีการจัดหรือกำหนดตัวแปร แต่เป็นการสำรวจความรู้ที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ หรือสภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบัน (What is it) มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาจำแนกเป็นหมวดหมู่และนำเสนอในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เห็นลักษณะหรือความสัมพันธ์ในเรื่องที่ต้องการศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งนักเรียนจะต้องไปศึกษารวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เช่นการสอบถาม การสัมภาษณ์ การสำรวจโดยใช้เครื่องมือ เช่น แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก ฯลฯ (ลัดดา ภูเกียรติ.2552: 23-28 ;พิมพันธ์ เดชะคุปต์ .2553: 28-37)

2. โครงงานประเภททดลอง (Experimental Project) เป็นโครงงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ โดยออกแบบโครงงานในรูปของการทดลอง เพื่อที่จะศึกษาผลของตัวแปรใดตัวแปรหนึ่ง โดยในทางทฤษฎีแล้วอาจมีตัวแปรหลายๆตัวแปรก็ได้ ที่มีผลต่อตัวแปรที่จะศึกษา แต่ในการทดลองดังกล่าวนี้ผู้ทำการศึกษาจะต้องเลือกศึกษาเพียงตัวแปรเดียวเสียก่อน และจะต้องกำหนดให้ตัวแปรอื่นๆที่อาจมีผลต่อการศึกษานั้นๆ เป็นตัวแปรที่จะต้องทำการควบคุมให้หมดทุกตัว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแทรกซ้อนของตัวแปร แล้วทำให้ผลการศึกษานั้นคลาดเคลื่อนไป ขั้นตอนการทำโครงงานประเภทนี้จะประกอบด้วย การกำหนดปัญหา การตั้งจุดประสงค์ การตั้ง

สมมติฐาน การออกแบบการทดลอง การดำเนินการทดลอง การเก็บรวบรวมข้อมูล การบันทึกผลการทดลอง การแปลผลและการสรุปผลการทดลอง (ลัดดา ภูเกียรติ.2552:23-28; สุชาติ วงศ์สุวรรณ .2542)

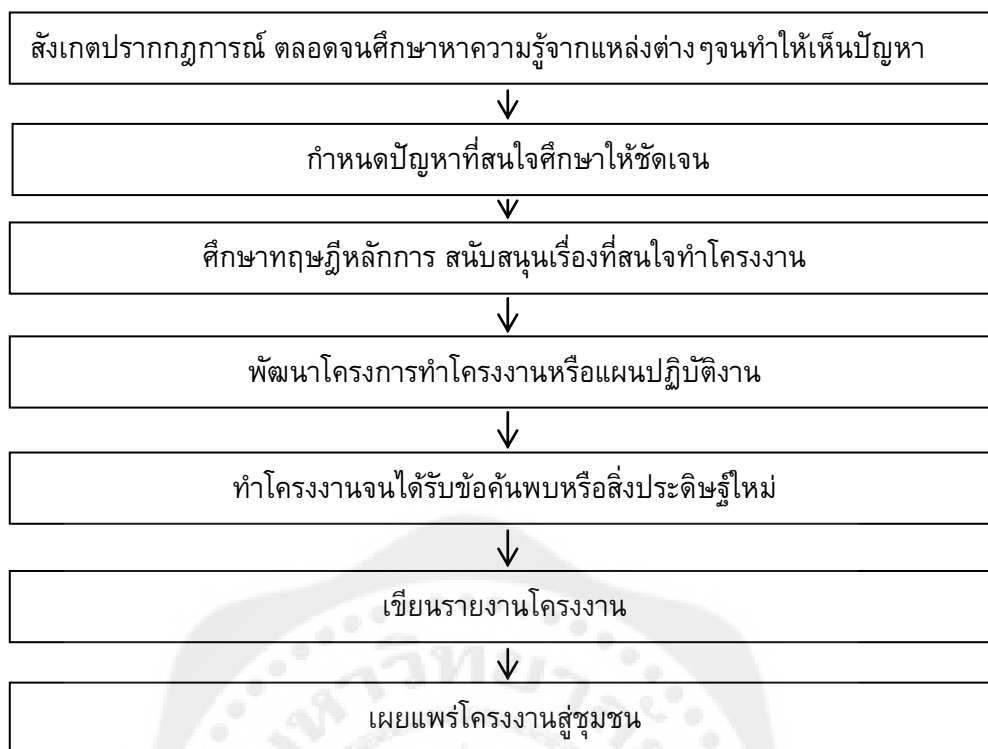
3. โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์ (Development project) เป็นโครงการประเภทพัฒนาหรือประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้ หรืออุปกรณ์ต่างๆ ที่นำมาใช้ประโยชน์ในการทำงาน โครงการประเภทนี้เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์คือ การนำความรู้ ทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดมาประยุกต์ใช้โดยนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ โดยประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการเรียนการทำงาน หรือการใช้สอยอื่นๆ การประดิษฐ์คิดค้นตามโครงการนี้อาจเป็นการประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่โดยที่ยังไม่มีใครทำ หรืออาจเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของเดิมที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ รวมทั้งการสร้างแบบจำลองต่างๆ (ลัดดา ภูเกียรติ.2552:23-28; พิมพันธ์ เดชะคุปต์. 2553: 28-37)

4. โครงการประเภททฤษฎี (Theoretical Project) เป็นโครงการที่นำเสนอแนวคิดทฤษฎีใหม่ๆ ซึ่งอาจอยู่ในรูปสมการ สูตร หรือคำอธิบาย โดยตั้งข้อตกลงหรือกติกาขึ้นมาเอง แล้วเสนอหลักการหรือแนวคิด หรือทฤษฎีในรูปแบบใหม่ที่ยังไม่มีใครคิดมาก่อน การทำโครงการประเภทนี้ผู้ทำจะต้องเป็นผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ในเรื่องนั้นๆ เป็นอย่างดี ต้องศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องอย่างมากมาย จึงจะสามารถสร้างคำอธิบาย หรือทฤษฎีนั้นได้เป็นอย่างดี และมักจะเป็นโครงการทางคณิตศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์มากกว่า (ลัดดา ภูเกียรติ.2552: 23-28)

สรุป การเรียนรู้แบบโครงการ จึงหมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้ หรือการค้นคว้าหาคำตอบ ในสิ่งที่ผู้เรียนอยากรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เลือกศึกษาตามความสนใจของตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง จนพบคำตอบที่ต้องการและได้ชิ้นงานที่สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ได้ในชีวิตจริง แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ 1)โครงการประเภทสำรวจ (Survey Project) 2)โครงการประเภททดลอง (Experimental Project) 3)โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์ (Development project) และ 4)โครงการประเภททฤษฎี (Theoretical Project)

6.2.3 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ คือการใช้ขั้นตอนตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เช่น การสังเกต การศึกษาเรื่องราวต่างๆ เพื่อให้ให้เห็นปัญหา จากนั้นคาดคะเนติดตามปัญหา โดยการศึกษาหลักการทฤษฎีที่สนับสนุนเรื่องนั้น แล้วใช้ความรู้ที่ศึกษามาเป็นแนวทางในการออกแบบการทำโครงการ จากนั้นดำเนินการปฏิบัติตามโครงการ และนำผลที่ได้มาเขียนรายงานเพื่อเสนอและเผยแพร่สู่ชุมชน (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ .2553: 112-113) ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 แสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ

ที่มา: พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2553:112-113)

นักวิชาการได้กล่าวถึงขั้นตอนการทำโครงการ ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้ (ลัดดา ภูเกียรติ.2552: 27-28; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน .2551: ออนไลน์)

1.กำหนดปัญหา หัวข้อเรื่อง ที่จะทำโครงการ ต้องเป็นเรื่องที่ทำโครงการสนใจจริงๆ ควรเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของนักเรียนที่อยากค้นหาคำตอบในสิ่งที่สงสัย โดยมุ่งไปที่กระบวนการแสวงหาความรู้จากการหาวิธีการในการแก้ปัญหา นั้นๆ แต่ครูผู้สอนควรพิจารณาข้อมูลต่างๆประกอบให้ครอบคลุมว่ามีข้อมูล แหล่งเรียนรู้ต่างๆเพียงพอหรือไม่ในการทำโครงการนั้น

2. การวางแผนในการทำโครงการ การวางแผนในการทำโครงการเป็นขั้นตอนในการเขียนแผนงาน ซึ่งต้องคิดล่วงหน้าว่าจะทำอย่างไร ในช่วงเวลาใด โดยการเขียนเป็นโครงร่าง หรือเค้าโครงเสนออาจารย์ที่ปรึกษาหรือครูพี่เลี้ยงว่าจะดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างไร หรือการวางแผนงานคร่าวๆเพื่อให้เข้าใจถึงการทำงานอย่างเป็นลำดับขั้นตอน

3. การลงมือทำโครงการ เป็นการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางเอาไว้ โดยการปฏิบัติตามขั้นตอนที่เขียนไว้ในโครงร่างหรือเค้าโครงที่ผ่านความเห็นชอบจากครูที่ปรึกษาแล้ว

4. การบันทึกผลการปฏิบัติงาน เมื่อทำการทดลองไปตามขั้นตอนและได้ผลของข้อมูลจากการวิเคราะห์แล้ว ผู้ทำโครงการจะต้องทำการแปลผลและสรุปผลการทดลอง พร้อมกับอธิบายผลของการศึกษาค้นคว้า หากไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ก่อนทำการทดลอง ให้บอกเหตุผลว่าเหตุใดจึงไม่เป็นไปตามสมมติฐาน บันทึกข้อมูลให้สอดคล้องกับโครงการที่จัดทำ เช่น ทำเป็นตาราง แผนภูมิแท่ง กราฟ แผนภูมิรูปวงกลม สร้างแบบจำลอง ฯลฯ

5. การเขียนรายงาน เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการทำโครงการ เพื่อบอกให้ทราบว่า เพราะเหตุใดจึงทำโครงการ ทำสิ่งใดไปบ้าง และผลเป็นอย่างไร

6. นำเสนอผลงาน ประเมินผล

7. จัดนิทรรศการ

นอกจากนี้ โดยทั่วไปการเขียนแผนการทำโครงการ ประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้ ชื่อโครงการ ชื่อผู้ทำโครงการ ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ ที่มาและความสำคัญของโครงการ วัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตของโครงการที่จะทำการศึกษา สมมติฐานของการศึกษา วิธีดำเนินงาน ประโยชน์หรือผลที่คาดว่าจะได้รับจากการทำโครงการ แผนการกำหนดระยะเวลาปฏิบัติงาน เอกสารอ้างอิงหรือบรรณานุกรม (ลัดดา ภูเกียรติ.2552:28 ;พิมพันธ์ เดชะคุปต์.2553: 112-114)

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดปัญหา 2) ศึกษาทฤษฎี หลักการ สนับสนุนเรื่องที่สนใจทำโครงการ 3) วางแผนในการทำโครงการ 4) ลงมือปฏิบัติโครงการตามแผนที่วางไว้ 5) เขียนรายงาน 6) เผยแพร่สู่ชุมชน

6.2.4 การประเมินผลโครงการ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้ตามสภาพจริง การประเมินผลโครงการต้องสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ต้องใช้การประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง และเน้นการประเมินตามสภาพจริง ซึ่งประเมินโดยบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการทำโครงการ เช่น เพื่อนนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจรายงาน การตรวจผลงาน การทดสอบความรู้ และการนำเสนอโครงการ (บุรชัย ศิริมหาสาคร.2546: 229) ซึ่งการประเมินผลโครงการสามารถประเมินได้ 3 ระยะ คือ การประเมินระหว่างวางแผนและวิเคราะห์โครงการ (Evaluations during planing) การประเมินในช่วงระหว่างทำโครงการ (On-Going Project Evaluations) และการประเมินหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ (Post-Project Evaluations) (ลัดดา ภูเกียรติ.2544)

วิธีการประเมินโครงการ

1. การสังเกต เป็นวิธีการประเมินพฤติกรรมที่สามารถทำได้ทุกเวลา ทุกสถานการณ์ ทั้งแบบที่มีและไม่มีเครื่องมือในการสังเกต
2. การสอบถาม การสัมภาษณ์ อาจมีลักษณะเป็นทางการ เช่นการสอบปากเปล่า หรือสัมภาษณ์สอบถามขณะปฏิบัติโครงการ
3. การวัดความรู้ความสามารถ (Authentic Test) ควรเป็นแบบทดสอบปลายเปิด เพื่อดูความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ความเข้าใจเดิม กับสิ่งที่ได้เพิ่มเติมจากประสบการณ์ในการทำโครงการ
4. การรายงาน เป็นการเขียนรายงานหรือเล่าขั้นตอนหรือประสบการณ์ในการทำโครงการ เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง จากการที่ได้พูด หรือเขียนบรรยาย สะท้อนความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ตามแนวทางการเรียนรู้ที่ผ่านประสบการณ์ ขณะปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ
5. แฟ้มผลงานโครงการ (Project Portfolio) เป็นการเก็บรวบรวมผลงานโครงการที่มีความโดดเด่น ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ที่รวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อแสดงถึงความรู้ความเข้าใจ ความสนใจ ความถนัด ทักษะความสามารถ อันแสดงออกถึงการพัฒนาความก้าวหน้า และความสำเร็จในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายๆเรื่อง หรือเป็นการเก็บผลการประเมินการปฏิบัติโครงการ

สรุปได้ว่า การประเมินผลโครงการ ผู้ประเมินสามารถทำการประเมินได้ 3 ระยะ คือ การประเมินระหว่างวางแผนและวิเคราะห์โครงการ (Evaluations during planing) การประเมินในช่วงระหว่างทำโครงการ (On-Going Project Evaluations) และ การประเมินหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ (Post-Project) ซึ่งวิธีการประเมินโครงการจะต้องสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง และเน้นการประเมินตามสภาพจริง โดยยึดหลักในการประเมิน ประกอบด้วย ประเมินอะไร ประเมินสิ่งใด ประเมินจากอะไร ประเมินโดยใคร และประเมินโดยวิธีใด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยดำเนินการในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะได้แก่

ระยะที่ 1 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาของชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าแค

ตอนที่ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

ระยะที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 1 การนำการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ไปทดลองใช้

ตอนที่ 2 การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ชุมชนและโรงเรียน

ระยะที่ 3 การสรุปผลการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รหัสโครงการ SWUEC 301/59 E ซึ่งกลุ่มตัวอย่างและผู้เข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการเข้าร่วมและสามารถออกจากการวิจัยได้ตลอดเวลา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างยินดีเข้าร่วมการวิจัยโดยลงชื่อในใบยินยอม โดยข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บเป็นความลับและนำเสนอข้อมูลในภาพรวม

ในแต่ละระยะ มีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาของชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าแร่

1. วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาของโรงเรียนบ้านท่าแร่ และความต้องการจำเป็นของชุมชนทางด้านการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือก โรงเรียนและชุมชนบ้านท่าแร่ หมู่ที่ 5 ตำบลด่านมะขามเตี้ย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เป็นพื้นที่ในการดำเนินการวิจัย โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาของโรงเรียนบ้านท่าแร่และความต้องการจำเป็นของชุมชนทางด้านการจัดการศึกษา ประกอบด้วย กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าแร่ และกลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.1 ขั้นตอนเตรียมการ

2.1.1 วิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าแร่ ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับชุมชน เช่น ประวัติความเป็นมาของชุมชน ผลงานของชุมชน และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เอกสารเกี่ยวกับโรงเรียน เช่น แบบรายงานผลการประเมินตนเองของโรงเรียน (SAR) หลักสูตรสถานศึกษา แผนปฏิบัติการของโรงเรียน ทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่น และเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่เป็นรายละเอียดด้านต่างๆ ของชุมชนและโรงเรียน

2.2 ขั้นตอนการ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการจำเป็นทางด้านการจัดการศึกษาของชุมชน รวมทั้งวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษา ดำเนินการ ดังนี้

1) ประชุมกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม โดยผู้วิจัยนำเสนอวัตถุประสงค์และสร้างแรงจูงใจให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

2) ผู้วิจัยเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) แก่กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม โดยการพูดจากระตุ้น ให้ดูวิดีโอทัศน์ ข่าว เอกสาร เกี่ยวกับนโยบายการยุบ ควบ รวมโรงเรียนขนาดเล็กที่รัฐบาล มีนโยบายดำเนินการอยู่ในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมเกิดความตระหนัก ตื่นตัว

สร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดความรักหวงแหนโรงเรียน และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างแท้จริง รวมถึงชี้แจงให้ทราบถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียน โรงเรียนและชุมชน

3) วิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายใน (จุดอ่อน จุดแข็ง) การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอก (โอกาส อุปสรรค) รวมทั้งกระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนและชุมชนบ้านท่าแร่ เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านความต้องการจำเป็นทางด้านการศึกษา โดยดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าแร่ และ กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการการเรียนรู้ของนักเรียนตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ เมื่อผู้วิจัยทำการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) สังเกตพฤติกรรม ของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมว่าเริ่มมีปฏิสัมพันธ์ กล่าวพูดแสดงความคิดเห็น และรับรู้ถึงสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการให้เกิดขึ้นแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการสอบถามความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าแร่ตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ และนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบกับสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในปัจจุบันเพื่อวางแผนวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) ของโรงเรียน วิเคราะห์ปัญหา และความต้องการจำเป็นทางด้านการจัดการศึกษาของชุมชน รวมทั้งกระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนและชุมชน

4) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ศึกษาแหล่งเรียนรู้และทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีอยู่ในชุมชนและโรงเรียน เพื่อจัดทำแผนที่ชุมชน โดยผู้วิจัยดำเนินการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ ซึ่งต้องเป็นเวลาที่ชุมชนมีเวลาว่างตรงกัน เริ่มทำการสำรวจในช่วงเช้า และร่วมกันสรุปผลการสำรวจในช่วงเย็นของวันเดียวกัน ร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชนแบบคร่าว ๆ ตามข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ ผู้วิจัยและคณะครูร่วมกันเพิ่มเติมรายละเอียดต่าง ๆ ในแผนที่ชุมชน และส่งข้อมูลให้ชุมชนได้ร่วมกันพิจารณาทางแอปพลิเคชันไลน์ (Line) และแจกเป็นเอกสารให้กับชุมชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในกลุ่มไลน์ (Line Group) เครือข่ายผู้ปกครองท่าแร่ ทำการตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของชุมชน

5) กำหนดกลยุทธ์ร่วมกัน เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) โดยผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) แจกเอกสารสรุปผลการวิเคราะห์ พร้อมทั้งผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของชุมชน กับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนบ้านท่าแร่ แก่ผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อพิจารณาปัญหาที่เร่งด่วนและความต้องการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อกำหนดกลยุทธ์ร่วมกัน โดยให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมร่วมกันคิดและเรียงลำดับความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องการพัฒนาคุณภาพ

การศึกษา โดยการยกมือให้คะแนน และแสดงความคิดเห็นในแต่ละประเด็น ผู้วิจัยทำการจดบันทึก และให้ค่าคะแนนแต่ละข้อไว้บนกระดาน และให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมพิจารณาทบทวนอีกครั้ง ซึ่งผลการสรุปปัญหาความต้องการจำเป็น เรียงตามลำดับคะแนน โดยกลุ่มผู้มีส่วนร่วมได้ร่วมกันกำหนด คำจำกัดความของความต้องการจำเป็นที่ต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชุมชน โดยใช้คำว่า “อัตลักษณ์เด็กดี” 4 ประการ ประกอบด้วย 1) เด็กดีมีวินัย 2) มารยาทงามอย่างไทย 3) ใฝ่ใจเรียนรู้ และ 4) กินอยู่อย่างพอเพียง จากนั้นผู้วิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่ม ได้ร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ และ ตัวบ่งชี้ตามอัตลักษณ์เด็กดี ในแต่ละข้อโดยใช้ชื่อกลยุทธ์ ตามชื่อองค์ประกอบของอัตลักษณ์เด็กดี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

3.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) สร้างขึ้นโดยกำหนดตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนท่าแร่ มีลักษณะเป็นแบบคำถามปลายเปิด จำนวน 5 ข้อ คำถาม ซึ่งข้อคำถามต่าง ๆ สามารถปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจนของคำตอบได้ ประกอบด้วย ความคาดหวังต่อความสำเร็จของนักเรียนเมื่อจบการศึกษา ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนโดยพิจารณาจากผลหรือความสามารถที่เกิดขึ้นกับนักเรียน สภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในปัจจุบัน สิ่งที่โรงเรียนต้องจัดเพิ่มเติมหรือปรับปรุงเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพยิ่งขึ้น และวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน

3.2 แบบสำรวจชุมชน เป็นแบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์การวิจัย มีลักษณะเป็นแบบเติมคำ โดยกำหนดตามสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพ ทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลงานของชุมชน องค์การสาธารณประโยชน์ในชุมชน และข้อมูลทั่วไปของชุมชน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้คำแนะนำ และนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดระเบียบข้อมูล ตีความ ให้ความหมาย และจัดกลุ่มข้อมูล (Category)

4.2 ข้อมูลจากการสำรวจชุมชน นำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา จัดกลุ่มข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และสร้างแผนที่ชุมชน

ตอนที่ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) และการนำไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 1 ร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนนี้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1) การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด ขั้นตอนที่ 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ขั้นตอนที่ 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ขั้นตอนที่ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และ ขั้นตอนที่ 5) การมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดี โดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1) การสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าไต้ และกลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ก่อนเริ่มการสนทนากลุ่มในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน ผู้วิจัยเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) แก่กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่ม โดยการพูดกระตุ้นให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมมีแรงผลักดันในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน เพื่อใช้ในโรงเรียนของตน ให้กำลังใจและชื่นชมการให้ความร่วมมือที่ผ่านมาว่าให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และผลการปฏิบัติงานเป็นที่น่าพอใจ และขณะนี้มีข้อมูลที่มีคุณค่าเพียงพอสำหรับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ต่อไป

2) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยอธิบายความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน จากนั้นดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมแต่ละกลุ่มร่วมกันระดมความคิด เพื่อวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง ที่จะนำมาบูรณาการและมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของชุมชน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 – 6) ในภาคเรียนที่ 2 โดยนำอัตลักษณ์เด็กดี ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) เด็กดีมีวินัย 2) มารยาทงามอย่างไทย 3) ใฝ่ใจเรียนรู้ 4) กินอยู่อย่างพอเพียง และกลยุทธ์ที่ได้จากการมีส่วนร่วมจากการวิเคราะห์และกำหนดขึ้นในระยะที่ 1 มาทำการวิเคราะห์หรือร่วมกับหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งก่อน

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยและคณะครูโรงเรียนบ้านท่าแร่ ได้ร่วมกันทำการศึกษา วิเคราะห์ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่นักเรียนต้องเรียนรู้ในภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2559 ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ระดับชั้นเรียนร่วมกัน แล้วนำไป เสนอในที่ประชุมให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ร่วมกันพิจารณา คัดเลือกกลุ่มสาระที่มีความ สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านท่าแร่ ในพัฒนา พัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ประจำปี ภาควิทยาที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ด้วยการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

3) ผู้วิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนร่วม ร่วมกันออกแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเป็น หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยพิจารณาจากแผนกลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในระยะที่ 1 การสำรวจชุมชน และการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง นำมาร่วมกัน กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากสาระ มาตรฐานและตัวชี้วัด ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ แล้วนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังมาออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

4) จัดทำร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอน ปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ กำหนดเวลา สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

5) จัดทำเครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” รวมถึงจัดทำเครื่องมือที่ใช้ใน การประเมินประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบบันทึกข้อมูลการสนทนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด ประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับ 1) กลุ่มสาระการเรียนรู้มาตรฐาน ตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางที่มี สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของชุมชน 2) หน่วยการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ และความคาดหวังของชุมชน มาตรฐานการเรียนรู้ กำหนดเวลา สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการ เรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 3) แผนการจัดการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด อัตลักษณ์เด็กดี สาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของนักเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดระเบียบข้อมูล ตีความ ให้ความหมาย และจัดกลุ่มข้อมูล (Category)

ขั้นตอนที่ 2 ตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างการจัดการเรียนรู้อัตระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญ

2.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมและความสอดคล้องของการจัดการเรียนรู้อัตระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลจำนวน 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ จำนวน 1 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็ก มีประสบการณ์ด้านการบริหารไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน

วิธีดำเนินการ มีดังนี้

- 1) การตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างการจัดการเรียนรู้อัตระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ผู้วิจัยและคณะครูจัดทำเครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบร่างการจัดการเรียนรู้อัตระดับชั้นเรียน โดยร่วมกันกำหนดกรอบประเด็นที่จำเป็นในการประเมิน จากการศึกษารายละเอียดของการจัดการเรียนรู้อัตประกอบของการจัดการเรียนรู้อัต รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แล้วสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมองค์ประกอบต่าง ๆ สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของของการจัดการเรียนรู้อัตระดับชั้นเรียน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ เหมาะสมที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด สร้างแบบประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบภายในการจัดการเรียนรู้อัตระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตามกรอบประเด็นที่กำหนดไว้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 3 ระดับ คือ มีความสอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง นำแบบประเมินที่สร้างขึ้น ไปนำเสนอให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่ม ร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของแบบประเมิน ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถาม และตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท จากนั้นนำร่างการจัดการเรียนรู้อัตระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” และแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตร นำผลมาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พบว่าผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของของการจัดการเรียนรู้อัตระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.75 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.42 ถือว่ามีความเหมาะสมมากที่สุด ส่วนผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องขององค์ประกอบของร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจเด็กไทยพอเพียง” ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่าผู้เชียวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในทุกข้อทุกประเด็น โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ถือว่าองค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกัน สามารถนำไปใช้ได้

2) การตรวจสอบคุณภาพแบบวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน

แบบวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นแบบเลือกตอบ ชนิด 4 ตัวเลือก ผู้วิจัยและคณะครูศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบ เพื่อวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนด้านความรู้ ด้านทักษะ การปฏิบัติและด้านอัตลักษณ์เด็กดี ที่กลุ่มผู้มีส่วนร่วมได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมสร้างแบบทดสอบแบบเลือกตอบ ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 145 ข้อ ได้แก่ หน่วยที่ 1 จำนวน 35 ข้อ หน่วยที่ 2 จำนวน 35 ข้อ หน่วยที่ 3 จำนวน 25 ข้อ หน่วยที่ 4 จำนวน 25 ข้อ หน่วยที่ 5 จำนวน 25 ข้อ แล้วเสนอให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น และกลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าแย้ ร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท นำมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำไปหาคุณภาพของแบบวัดผลการจัดการเรียนรู้ โดยนำไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มทดลองนำร่อง และกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเคยผ่านการเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมาแล้ว จำนวน 20 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ทำการหาคุณภาพแบบทดสอบเป็นรายข้อ โดยหาค่าความยากง่าย (p) และอำนาจจำแนก (r) ตามเกณฑ์คือ มีค่าความยากง่าย .20 - .80 และมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป คัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ดังกล่าวไว้ จำนวน 120 ข้อ ประกอบด้วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 จำนวน 30 ข้อ หน่วยที่ 2 จำนวน 30 ข้อ หน่วยที่ 3 จำนวน 20 ข้อ หน่วยที่ 4 จำนวน 20 ข้อ หน่วยที่ 5 จำนวน 20 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้สูตรค่าความเชื่อมั่น ของ คูเดอร์ริชาร์ดสัน (KR-20) กำหนดค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ คือ มีค่าความเชื่อมั่น .70 ขึ้นไป พบว่า ฉบับที่ 1 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .99 ฉบับที่ 2 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .84 ฉบับที่ 3 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .82 ฉบับที่ 4 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .80 และฉบับที่ 5 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .81 แสดงให้เห็นว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดผลการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 5 ฉบับ มีค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์สามารถยอมรับได้

3) แบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน สร้างขึ้นตามเกณฑ์ตัวบ่งชี้ด้านอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน มีลักษณะเป็นแบบรูบรีค (Rubric) 4 ระดับ คือ การแสดงพฤติกรรมสม่ำเสมอ การแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้ง การแสดงพฤติกรรมบางครั้ง และไม่เคยปฏิบัติ โดยผู้วิจัย

ร่วมกับคณะครู ร่วมกันสร้างแบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดี ข้อคำถามแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) เด็กดีมีวินัย 2) มารยาทงามอย่างไทย 3) ใฝ่ใจเรียนรู้ 4) กินอยู่อย่างพอเพียง นำแบบประเมินที่ผู้วิจัยและคณะครูพัฒนาขึ้น ไปนำเสนอให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่ม ร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ และให้อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทพิจารณา ตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะ ตลอดจนสำนวนภาษาในการสื่อสาร นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไข ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน วัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในทุกข้อทุกประเด็น โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ถือว่าองค์ประกอบของแบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดีมีความสอดคล้องกัน สามารถนำไปใช้ได้ จากนั้นนำไปตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Inter-Rater Reliability : IRR) โดยคำนวณความสอดคล้องด้วยสถิติแคปปาของโคเฮน (Cohen's Kappa) ใช้เกณฑ์การพิจารณาระดับความสอดคล้องของสถิติแคปปาของโคเฮนตามแนวทางของ Fleiss Levin และ Paik พบว่ามีค่าความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater reliability : IRR) อยู่ระหว่าง .70-1.00 แสดงว่ามีความสอดคล้องดีมาก สามารถนำไปใช้ได้

4) การตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบประเมินความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน ของ คุณบุญศกุนตนาค (2552) ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) เกี่ยวกับระดับความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งข้อคำถามแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ด้านความรู้สึกที่มีต่อหน่วยการเรียนรู้ที่เรียน และด้านความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม นำเครื่องมือเสนอกับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่มร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ และให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา ให้ข้อเสนอแนะ ตลอดจนสำนวนภาษาในการสื่อสาร นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไข ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน วัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในทุกข้อทุกประเด็น โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ถือว่าองค์ประกอบของแบบประเมินความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน มีความสอดคล้องกัน สามารถนำไปใช้ได้ และนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านหนองหินทั้งหมด จำนวน 10 คน พบว่า ความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด และแบบเติมคำ ผู้วิจัยและคณะครูศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

สร้างแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน แล้วเสนอให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่มร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ นำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน วัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันในทุกข้อทุกประเด็น โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ถือว่าองค์ประกอบของแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการ มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม สามารถนำไปใช้ได้

6) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) 5 ระดับ คือ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด และให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยผู้วิจัยและคณะครูร่วมกันศึกษานิยามและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ร่วมกันสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ แล้วนำเสนอให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่มร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน วัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ถือว่าองค์ประกอบของแบบประเมินความพึงพอใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม สามารถนำไปใช้ได้

7) แบบประเมินความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สร้างขึ้นตามขอบข่ายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 256) มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) ของระดับความคิดเห็นด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยผู้วิจัยและคณะครูร่วมกันศึกษาขอบข่ายการความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สร้างแบบประเมินความความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แล้วนำเสนอให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่มร่วมกันพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน วัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ถือว่าองค์ประกอบของแบบประเมินความความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามสามารถนำไปใช้ได้

2.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.2.1 การประเมินความเหมาะสมของร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้การวิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ถ้ามีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ถือว่ามีความเหมาะสมมากสามารถยอมรับได้ และนำข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.51 มาพิจารณาปรับปรุงในส่วนที่ได้รับข้อเสนอแนะและดำเนินการเสนอผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งหนึ่ง ความหมายของระดับคะแนนและการแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย ความเหมาะสมของร่างการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

ระดับคะแนนความเหมาะสมของร่างการจัดการเรียนรู้รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

มีความเหมาะสมน้อยที่สุด	1	คะแนน
มีความเหมาะสมน้อย	2	คะแนน
มีความเหมาะสมปานกลาง	3	คะแนน
มีความเหมาะสมมาก	4	คะแนน
มีความเหมาะสมมากที่สุด	5	คะแนน
การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย ดังนี้		
มีความเหมาะสมน้อยที่สุด	1.00 – 1.50	คะแนน
มีความเหมาะสมน้อย	1.51 – 2.50	คะแนน
มีความเหมาะสมปานกลาง	2.51 – 3.50	คะแนน
มีความเหมาะสมมาก	3.51 – 4.50	คะแนน
มีความเหมาะสมมากที่สุด	4.51 – 5.00	คะแนน

2.2.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จากการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบภายในร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้การหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ถ้ามีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ .60 ขึ้นไป ถือว่าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีความสอดคล้องกัน สามารถนำไปใช้ได้ นำข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า.60 มาพิจารณาปรับปรุงในส่วนที่ได้รับข้อเสนอแนะ และดำเนินการเสนอผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งหนึ่ง โดยกำหนดค่าการแปลผลจากข้อมูลมาเป็นคะแนน ดังนี้

มีความสอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	+ 1
ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น	0
ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	- 1

2.2.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater reliability : IRR) โดยคำนวณความสอดคล้องด้วยสถิติแคปปาของโคเฮน (Cohen's Kappa) โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาระดับความสอดคล้องของสถิติแคปปาของโคเฮนตามแนวทางของ Fleiss Levin และ Paik ค่าความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater reliability : IRR) มากกว่า 0.70 ขึ้นไป ถือว่า มีความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน โดยเกณฑ์การพิจารณาระดับความสอดคล้อง มีดังนี้

0.70 – 1.00	ความสอดคล้องดีมาก
0.40 – 0.69	ความสอดคล้องดี
0.00 – 0.39	ความสอดคล้องต่ำ

ระยะที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลัง (One Group Pretest-Posttest Design)

ตอนที่ 1 การนำการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ไปทดลองใช้ (Implementation)

1) นำการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ที่ได้พัฒนาขึ้นในระยะที่ 1 ไปศึกษานำร่อง (Pilot Study) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) โรงเรียนบ้านหนองหินทั้งหมด จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อหาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคก่อนนำไปใช้จริง ในขั้นตอนนี้ดำเนินการทดลองสอน 1 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 กินอยู่อย่างพอเพียง ใช้เวลาในการสอน 2 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง วันละ 1 ชั่วโมง

2) นำการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ที่ได้มีการทดลองใช้และปรับปรุงแล้ว ไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) ทั้งหมดของโรงเรียนบ้านท่าแร่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 1 จำนวน 27 คน โดยดำเนินการทดลองตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยและกลุ่ม ผู้มีส่วนร่วมกันพัฒนาขึ้น ประกอบด้วยการเรียนรู้ในเวลาเรียน ระยะเวลา 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง วันละ 2 ชั่วโมง รวม 48 ชั่วโมง

3) ระหว่างดำเนินการใช้การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ผู้วิจัยและผู้สอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน โดยการสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติกิจกรรมในการเรียน ของนักเรียน ทำการจดบันทึก แล้วนำมาสรุปเป็นประเด็น

4) เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย ผู้วิจัยประชุมร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม โดยนำประเด็นที่ได้จากการสังเกตและการจดบันทึกมาร่วมกันทบทวน สรุปปัญหา อุปสรรค จากนั้นนำผลและข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมไปปรับปรุงแก้ไข สำหรับการทดลองใช้ในหน่วยการเรียนรู้ต่อไป ดำเนินการเช่นนี้หลังสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ทุกหน่วยการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ คือ 1) วินัยดี มีมารยาท 2) ท้องถิ่นของเรา 3) กินอยู่อย่างพอเพียง 4) Mini Company บริษัทขนาดย่อม และ 5) การถอดบทเรียน เวลาทั้งหมด 48 ชั่วโมง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดระเบียบข้อมูล ให้ความหมาย และจัดกลุ่มข้อมูล (Category)

ตอนที่ 2 การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ชุมชนและโรงเรียน ประกอบด้วย การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ผลการเรียนรู้ของนักเรียน อุดมการณ์เด็กดีของนักเรียน ความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน และ การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนและโรงเรียน ได้แก่ ความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน ความพึงพอใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

1.1 การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน (Evaluation)

1.1.1 วิธีดำเนินการวิจัย

1.1.1.1 นำแบบประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน ที่ร่วมกันพัฒนาขึ้นไปทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) ก่อนทำการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

1.1.1.2 ทดสอบผลการเรียนรู้ของนักเรียนอีกครั้งด้วยแบบทดสอบฉบับเดิม หลังจากเรียนจบเนื้อหาในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

1.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน

1.1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.1.3.1 วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการตรวจให้คะแนนความถูกต้องของคำตอบ ตามเกณฑ์ที่กำหนดของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิด ได้ 0 คะแนน วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.1.3.2 เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อน - หลังการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” วิเคราะห์ด้วยสถิติ Non-Parametric โดยใช้ Wilcoxon Signed Ranks Test นำเสนอแยกแต่ละหน่วยการเรียนรู้

1.2 ประเมินอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน

1.2.1 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1.1 นำแบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน ที่พัฒนาขึ้นไปวัดกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) โรงเรียนบ้านท่าแร่ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองครั้งนี้ ก่อนการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ประกอบด้วย

1.2.1.1.1 อัตลักษณ์เด็กดี ด้านเด็กดีมีวินัย ประเมินโดยนักเรียนประเมินตนเอง ประเมินโดยผู้ปกครอง และประเมินโดยครูผู้สอน

1.2.1.1.2 อัตลักษณ์เด็กดี ด้านมารยาทงามอย่างไทย ประเมินโดยนักเรียนประเมินตนเอง ประเมินโดยผู้ปกครอง และประเมินโดยครูผู้สอน

1.2.1.1.3 อัตลักษณ์เด็กดี ด้านใฝ่ใจเรียนรู้ ประเมินโดยนักเรียนประเมินตนเอง และประเมินโดยครูผู้สอน

1.2.1.1.4 อัตลักษณ์เด็กดี ด้านกินอยู่อย่างพอเพียง ประเมินโดยนักเรียนประเมินตนเอง ประเมินโดยผู้ปกครอง และประเมินโดยครูผู้สอน

1.2.1.2 นำแบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน ไปวัดกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) โรงเรียนบ้านท่าแร่อีกครั้ง ด้วยแบบประเมินฉบับเดิมหลังจากสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน

1.2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.2.3.1 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.2.3.2 เปรียบเทียบคะแนนอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน ก่อน-หลัง การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” วิเคราะห์ด้วยสถิติ Non-Parametric โดยใช้ Wilcoxon Signed Ranks Test

1.3 ประเมินความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน

1.3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

1.3.1.1 นำแบบประเมินความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน ที่พัฒนาขึ้นไปวัด กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) โรงเรียนบ้านท่าแร่ ก่อนเริ่มจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

1.3.1.2 นำแบบประเมินความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียนไปวัดกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) โรงเรียนบ้านท่าแร่ อีกครั้งด้วยแบบทดสอบฉบับเดิมหลังจากสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

1.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน

1.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.3.3.1 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3.3.2 เปรียบเทียบคะแนนความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียนก่อน - หลังการใช้การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” วิเคราะห์ด้วยสถิติ Non-Parametric โดยใช้ Wilcoxon Signed Ranks Test

1.4 ความพึงพอใจในการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน

1.4.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.4.1.1 ประชุมกลุ่มผู้มีส่วนร่วมเพื่อวางแผนการจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน หลังจากเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้ครบทุกหน่วยการเรียนรู้

1.4.1.2 กลุ่มผู้มีส่วนร่วม นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) และผู้ปกครองนักเรียน ร่วมกันจัดนิทรรศการแสดงผลงานตามแผนที่วางไว้

1.4.1.3 เชิญบุคคลและหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ศึกษาธิการจังหวัดกาญจนบุรี นักวิชาการศึกษา นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู

นักเรียนโรงเรียนใกล้เคียงชาวบ้าน และผู้สนใจเข้าร่วมชมนิทรรศการ เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

1.4.1.4 กลุ่มผู้มีส่วนร่วม ศึกษาธิการจังหวัดกาญจนบุรี นักวิชาการศึกษานายกองคการบริหารส่วนตำบล ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารสถานศึกษาคณะครู นักเรียนโรงเรียนใกล้เคียงชาวบ้าน และผู้สนใจเข้าร่วมชมนิทรรศการและผู้สนใจที่เข้าร่วมชมนิทรรศการทุกคน ตอบแบบประเมินความพึงพอใจในการจัดนิทรรศการ หลังจากสิ้นสุดการจัดนิทรรศการ

1.4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน

1.4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.4.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.4.3.2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดระเบียบข้อมูล ตีความให้ความหมาย และจัดกลุ่มข้อมูล (Category)

1.5 ความพึงพอใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

1.5.1 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1.1 นำแบบประเมินความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาที่พัฒนาขึ้นไปวัดกับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนเริ่มการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.5.1.2 ประเมินความพึงพอใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษากับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่มอีกครั้งด้วยแบบทดสอบฉบับเดิม หลังจากสิ้นสุดการนำการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ไปทดลองใช้

1.5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน

1.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินความพึงพอใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.5.3.2 เปรียบเทียบผลความพึงพอใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้อีกก่อน - หลัง วิเคราะห์ด้วยสถิติ Non-Parametric โดยใช้ Wilcoxon Signed Ranks Test

1.5.3.3 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ และการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดระเบียบข้อมูล ให้ความหมาย และจัดกลุ่มข้อมูล (Category)

1.6 การประเมินความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.6.1 วิธีดำเนินการวิจัย

1.6.1.1 นำแบบประเมินความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่พัฒนาขึ้นไป ประเมินกับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนเริ่มกระบวนการพัฒนาการศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของ โรงเรียนขนาดเล็ก ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.6.1.2 ประเมินความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่มอีกครั้งด้วยแบบประเมินฉบับเดิม หลังจากสิ้นสุดการนำการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ไปทดลองใช้

1.6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.6.3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ร้อยละ

1.6.3.2 เปรียบเทียบผลการประเมินความความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน ก่อน - หลังการพัฒนาการศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เน้นการมีส่วนร่วม ของชุมชน วิเคราะห์ด้วยสถิติ Non-Parametric โดยใช้ Wilcoxon Signed Ranks Test

1.6.3.3 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ และการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดระเบียบข้อมูล ให้ความหมาย และจัดกลุ่มข้อมูล (Category)

ระยะที่ 3 การสรุปผลการพัฒนาการศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในขั้นตอนนี้ใช้เทคนิคการถอดบทเรียนโดยวิธีการเล่าเรื่อง (Story Telling) ผ่านการสนทนา กลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจัดขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการ จัดการเรียนรู้ตามการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้าน ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 8 คน 2) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอนของ

โรงเรียนบ้านท่าแร่ จำนวน 5 คน 3) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 19 คน ร่วมกันพูดคุย เล่าเรื่องราว ถ่ายทอดความรู้ ตามประเด็นที่กำหนด และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

1) จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม โดยใช้วิธีการเล่าเรื่อง ประเด็นในการสนทนา ประกอบด้วย บทบาทของโรงเรียนในการส่งเสริมให้ชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บทบาทของชุมชนต่อการดำรงอยู่ของโรงเรียน และการปรับตัวของโรงเรียนในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง

2) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ในประเด็นที่ยัง ไม่ชัดเจน ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย บทบาทของโรงเรียนในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บทบาทของชุมชนต่อการดำรงอยู่ของโรงเรียน และการปรับตัวของโรงเรียนในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง

3) ถอดบทเรียนกระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดระเบียบข้อมูล ให้ความหมาย และจัดกลุ่มข้อมูล (Category)

ตาราง 1 การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ขั้นตอนการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การเก็บรวบรวมข้อมูล	การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
ระยะที่ 1 การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน					
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาของชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าแย้	-เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนแย้และชุมชนบ้านท่าแย้ -กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่มประกอบด้วยกลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าแย้ และกลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน	-แบบสัมภาษณ์ -โครงสร้าง -แบบสำรวจชุมชน	-การสัมภาษณ์ -การสำรวจชุมชน	1. ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ด้วยการจัดระเบียบข้อมูล ให้ความหมายและจัดกลุ่มข้อมูล (Category) 2. นำข้อมูลจากการสำรวจชุมชน มาทำการวิเคราะห์เนื้อหาและจัดกลุ่มข้อมูลเป็นหมวดหมู่ สร้างแผนที่ชุมชน	-สภาพปัญหาของโรงเรียน -บ้านท่าแย้และความต้องการจำเป็นทางด้านการจัดการศึกษาของชุมชน -กลยุทธ์ -แผนที่ชุมชน
ตอนที่ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย(ป. 4-6)					

ตาราง 1 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การเก็บรวบรวมข้อมูล	การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
1. ร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจเด็กไทยพอเพียง”	-หลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษา - ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (Swot Analysis) - ข้อมูลการสำรวจชุมชนและข้อมูลจากการดำเนินการในระยะที่ 1	-บันทึกการสนทนากลุ่ม - การวิเคราะห์หลักสูตร	- การสนทนากลุ่ม - การวิเคราะห์หลักสูตร	- วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิเคราะห์เนื้อหาการจัดระเบียบข้อมูล ให้ความหมายและจัดกลุ่มข้อมูล (Category)	- ร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจเด็กไทยพอเพียง”
2. ตรวจสอบยืนยันความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน “ชุมชนรวมใจเด็กไทยพอเพียง” รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน	-แบบประเมินความเหมาะสม -แบบประเมินความสอดคล้อง -แบบประเมินผลการเรียนรู้ -แบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดี -แบบประเมินความสุขในการเรียนรู้ -แบบประเมินความพึงพอใจ	-รวบรวมข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ -แบบประเมินผลการเรียนรู้ -แบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดี -แบบประเมินความสุขในการเรียนรู้ -แบบประเมินความพึงพอใจ	-การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน -ความเหมาะสมของร่างการจัดการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย ตั้งแต่ 3.51 ดัชนีความสอดคล้องในแต่ละข้อมีค่าตั้งแต่ .60	การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจเด็กไทยพอเพียง” และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตาราง 1 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การเก็บรวบรวมข้อมูล	การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
		ต่อการจัด นิทรรศการ -แบบประเมิน ความพึงพอใจ ในการเข้ามามี ส่วนร่วมของ ชุมชน -แบบประเมิน ความสัมพันธ์ ระหว่าง โรงเรียนกับ ชุมชน		-ความเชื่อมั่น ของแบบทดสอบ ผลการเรียนรู้ มีค่า ตั้งแต่ .80	
ระยะที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน					
ตอนที่ 1 การนำ การจัดการเรียนรู้ ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษา ตอนปลาย(ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ไปทดลองใช้					
1) การศึกษา นำร่อง (Pilot Study)	นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียน บ้านหนองหิน ทั้งหมดจำนวน 10 คน	ร่างการจัดการ เรียนรู้ระดับชั้น เรียน	ผลการเรียนรู้ ของนักเรียน	-ตรวจให้คะแนน และเปรียบเทียบ -วิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณใช้ สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	การจัดการ เรียนรู้ระดับชั้น เรียน

ตาราง 1 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การเก็บ รวบรวมข้อมูล	การจัดกระทำ และวิเคราะห์ ข้อมูล	ผลที่ได้
				เปรียบเทียบผล การศึกษาก่อน - หลัง ด้วยสถิติ Non- Parametric โดยใช้ Wilcoxon Signed Ranks Test	
2) การทดลองใช้ (Implementation)	-นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียน บ้านท่าแร่ ทั้งหมดจำนวน 27 คน -กลุ่มผู้มีส่วน ร่วมทั้ง 3 กลุ่ม -ผู้ปกครอง นักเรียนชั้น ประถมศึกษา ตอนปลาย (ป.4-6) -ผู้เข้าร่วมชม นิทรรศการ	-การจัดการ เรียนรู้ระดับชั้น เรียน -แบบประเมิน ผลลัพธ์ที่เกิด ขึ้นกับนักเรียน -แบบประเมิน ผลลัพธ์ที่เกิด ขึ้นกับชุมชน และโรงเรียน	-การสังเกต พฤติกรรม นักเรียน -การทำแบบ ประเมินผลลัพธ์ ที่เกิดขึ้นกับ นักเรียน -การทำแบบ ประเมินผลลัพธ์ ที่เกิดขึ้นกับ ชุมชนและ โรงเรียน	-ตรวจให้ คะแนน -วิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณใช้ สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน -เปรียบเทียบผล การศึกษาก่อน - หลัง ด้วยสถิติ Non- Parametric โดยใช้ Wilcoxon Signed Ranks Test	-ผลลัพธ์ที่เกิด ขึ้นกับนักเรียน -ผลลัพธ์ที่เกิด ขึ้นกับชุมชน และโรงเรียน

ตาราง 1 (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การเก็บรวบรวมข้อมูล	การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
ระยะที่ 3 การสรุปผลการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน					
การถอดบทเรียน	กลุ่มผู้มีส่วน ร่วมทั้ง 3 กลุ่ม	-บันทึกการ สนทนากลุ่ม -แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง	การสนทนา กลุ่ม	วิเคราะห์ข้อมูล เชิงคุณภาพ ด้วยการจัด ระเบียบข้อมูล ตีความ ให้ ความหมาย และจัดกลุ่ม ข้อมูล (Category)	บทเรียน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่องการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาของชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าไต้

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ระดับชั้นเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 1 ผลการทดลองจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

ตอนที่ 2 ประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

ส่วนที่ 3 สรุปผลการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งการนำเสนอผลออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาของชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าไต้ มีรายละเอียดผลการศึกษา ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบ้านท่าไต้

ประวัติชุมชนบ้านท่าไต้ ชุมชนบ้านท่าไต้เป็นชุมชนเกษตรกรรม ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลด่านมะขามเตี้ย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีการเล่าขานสืบต่อกันมา เกี่ยวกับที่มาของชื่อชุมชนบ้านท่าไต้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนท่านหนึ่ง ว่า

“...เมื่อตอนมาอยู่ใหม่ๆ ยังไม่มีบ้านคนมาอาศัยเป็นหลักแหล่ง มีก็เป็นที่พักชั่วคราว ตั้งอยู่ริมลำภาชีเสียส่วนมากเพราะใกล้แหล่งน้ำ และในช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน ก็จะมีชาวบ้านจากที่อื่นเข้ามาหาของป่า เพื่อเป็นอาหารบ้าง นำไปขายบ้าง สัตว์ที่ชาวบ้านหามาได้เป็นส่วนมากก็จะเป็นแย้ พอได้แย้มามากพอก็ต้องทำการลอกหนัง เอาแต่เนื้อกลับบ้าน ชาวบ้านทุกคนที่ได้แย้มมาก ก็จะทำแย้กันที่ท่าน้ำ เพราะตรงท่าน้ำจะมีต้นไทรอยู่ต้นหนึ่ง ทุกคนก็จะอาศัยต้นไทรใหญ่นี้ ลอกแย้ที่ได้มาพร้อมๆ กัน เมื่อลอกหนังแย้เสร็จก็นำหนังแย้และส่วนที่ไม่ต้องการไปทิ้งรวมกันเป็นกองใหญ่ ไม่ได้ฝังไม่ได้เผา ก็เฝ้าส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วป่า จนมีนกแร้งลงมากินและตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ก็เลยเรียกติดปากกันว่า ท่าแย้...” จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านท่าแย้ตลอดมาจนเท่าทุกวันนี้

และเนื่องจากบ้านท่าแย้มีป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีน้ำไหลผ่านตลอดทั้งปี จึงได้เริ่มมีราษฎรอพยพมาอาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่ เข้ามาประกอบอาชีพทำไร่ ตัดไม้เอาข้างลาก ทำแพ เพื่อขายให้คนซื้อแล้วล่องไปตามลำน้ำภาชี ต่อมาได้มีราษฎรอพยพเข้ามาอยู่เรื่อยๆ บางครอบครัวปั่นจักรยานมาจากอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ตามเส้นทางเกวียน มาจับจองที่ดินทำมาหากิน ทำไร่ ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกละหุ่ง ปลูกแตงโม ปลูกข้าวโพด และทำนาแบบข้าวไร่ เป็นต้น และได้เปลี่ยนการทำนาแบบข้าวไร่ เป็นการทำนาแบบแปลง จนถึงปัจจุบัน ต่อมาประมาณ พ.ศ.2507 ชาวบ้านได้ร่วมกันก่อสร้างวัดท่าแย้ เพื่อเป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และได้มีมติพระอธิการเหรียญ อธิญาณโน มาเป็นเจ้าอาวาสวัดท่าแย้ (ปัจจุบันมรณภาพแล้ว) และในปี พ.ศ.2519 พระสงฆ์และชาวบ้านท่าแย้ร่วมกับกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 7 ได้ร่วมกันก่อตั้งโรงเรียนวัดลำภาชี โดยได้รับการบริจาคที่ดิน จากชาวบ้านจำนวน 32 ไร่ และทำพิธีเปิดเรียน เมื่อวันที่พฤหัสบดี ที่ 20 พฤษภาคม 2519 ต่อมาโอนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2522 และเปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนวัดลำภาชี เป็นโรงเรียนบ้านท่าแย้จนถึงปัจจุบัน (แผนปฏิบัติการโรงเรียนบ้านท่าแย้. 2558: 10)

อาณาเขต บ้านท่าแย้ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลด่านมะขามเตี้ย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 4,500 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่ 2	ตำบลด่านมะขามเตี้ย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ 3	ตำบลหนองไผ่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	หมู่ 6	ตำบลด่านมะขามเตี้ย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ 2	ตำบลหนองไผ่

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาและที่ราบลุ่ม สภาพดินส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย และเป็นดินลูกรังในบางแห่ง

สภาพภูมิอากาศ บ้านท่าแย้มีสภาพภูมิอากาศ เช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคกลาง สภาพดินฟ้าอากาศโดยทั่วไปมี 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึงปลายเดือนพฤษภาคมของทุกปี อุณหภูมิระหว่าง 34 – 40 องศาเซลเซียส

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงปลายเดือนตุลาคมของทุกปี บางปีมีฝนมากทำให้หมู่บ้านประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำ

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึงปลายเดือนมกราคมของทุกปี อุณหภูมิระหว่าง 16 - 27 องศาเซลเซียส

การคมนาคม สภาพถนนเส้นทางหลักในเขตหมู่บ้าน เป็นลาดยางหรือคอนกรีต ระยะทาง 5 กิโลเมตร มีถนนที่ใช้เดินทางไปติดต่อราชการ จำนวน 1 เส้นทาง เส้นทางที่สะดวกจากหมู่บ้านท่าแย้ไปอำเภอ ระยะทางใกล้สุด 5 กิโลเมตร เป็นลาดยางหรือถนนคอนกรีต เวลาที่ใช้ในการเดินทางประมาณ 10 นาที

จำนวนประชากร บ้านท่าแย้ มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 174 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 564 คน เป็นชาย 290 คน และเป็นหญิง 275 คน (ฝ่ายงานทะเบียนอำเภอด่านมะขามเตี้ย. 2559:10)

อาชีพของชุมชน บ้านท่าแย้ มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขาสลับกับที่ราบลุ่ม และอยู่ใกล้กับลำน้ำภาชี ในฤดูฝนจะประสบปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี จากสภาพภูมิประเทศดังกล่าว ประชาชนจึงมีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา การปลูกมันสำปะหลัง การปลูกอ้อย การปลูกแตงโม การปลูกผัก การปลูกมะนาว และประชาชนบางส่วนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างตากหญ้า รับจ้างถอนผัก รับจ้างปลูกอ้อย รับจ้างตัดอ้อย รับจ้างเก็บมะนาว รับจ้างปลูกแตงโม รับจ้างปลูกมันสำปะหลัง รับจ้างขุดมันสำปะหลัง รับจ้างก่อสร้าง ฯลฯ

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน บ้านท่าแย้ มีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญในชุมชน ประกอบด้วย

วัดท่าแย้เจริญธรรม สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2507 จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนท่านหนึ่งเล่าว่า “...สมัยก่อนที่หมู่บ้านยังไม่มีวัด ชาวบ้านต้องเดินไปทำบุญที่วัดด่านมะขามเตี้ยหรือไม่ก็วัดใกล้เคียง เวลาเดินไปทำบุญก็ต้องใช้เวลา นาน เดินก็ไกล ชาวบ้านเลยช่วยกันหาไม้ หาเสา และของต่างๆมาช่วยกันสร้าง บ้านใครมีอะไรก็เอามาช่วยกันสร้าง...” วัดท่าแย้ทั้งใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา แหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจ และสถานที่ในการประชุม นัดพบ หรือทำกิจกรรมต่างๆของชุมชนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ปัจจุบันมีพระปลัดเชิดศักดิ์ สุภาจาโร เป็นเจ้าอาวาส

โรงเรียนบ้านท่าแย้ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2519 โดยพระอธิการเหรียญ อธิญาโน (เจ้าอาวาสวัดท่าแย้ ปัจจุบันมรณภาพแล้ว) และชาวบ้านท่าแย้ ร่วมกับกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 7 ได้ร่วมกันก่อตั้งโรงเรียนวัดลำภาชี โดยได้รับการบริจาคที่ดินจากชาวบ้านจำนวน

32 ไร่ และทำพิธีเปิดเรียน เมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 20 พฤษภาคม 2519 ต่อมาได้โอนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2522 และเปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนวัดลำภาชี เป็นโรงเรียนบ้านท่าแย้ จนถึงปัจจุบัน

ป่าชุมชน ตั้งอยู่ในพื้นที่ของโรงเรียนบ้านท่าแย้ มีพื้นที่ป่าประมาณ 11 ไร่ มีไม้เบญจพรรณ ต่างๆ มากมายหลายชนิด เช่น ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้มะค่าแต่ ไม้มะค่าโมง ยอป่า ชงโค ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีพืชสมุนไพรต่าง ๆ หลายชนิด เช่น ว่านสามสิบ โสมไทย สะพลู ไพล กล้วยเต่า ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันชาวบ้านร่วมกันอนุรักษ์ มีพิธีการบวชป่า เพื่อไม่ให้มีใครเข้ามาตัดไม้ในป่าชุมชน มีการปลูกป่าเพิ่มเติมเป็นประจำทุกปี ปัจจุบันเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน และชุมชน

วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

ประเพณีการสงฆ์น้ำพระ เป็นประเพณีที่ชาวบ้านท่าแย้ร่วมกันจัดงานปฏิบัติเป็นประจำในวันที่ 15 เมษายน ของทุกปี เพราะมีความเชื่อว่าการสงฆ์น้ำพระจะเป็นการทำบุญเสริมดวงให้ชีวิตประสบพบเจอแต่สิ่งดีงามตลอดทั้งปี

ผลงานดีเด่นของชุมชน

รางวัลกองทุนหมู่บ้านดีเด่น สมาชิกกองทุนมีการออมเงินในบัญชีเป็นประจำทุกเดือน/ทุกปี และเพิ่มขึ้นทุกปี สมาชิกกองทุนมีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ (พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันและมีความรู้ คู่คุณธรรม) มีกระบวนการและขั้นตอนในการสนับสนุนให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการสนับสนุนของกองทุนหมู่บ้าน

2. ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนบ้านท่าแย้

ประวัติของโรงเรียน โรงเรียนบ้านท่าแย้ ตั้งอยู่บนที่ดินจำนวน 32 ไร่ ได้ทำพิธีเปิดทำการเรียนการสอน เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 20 พฤษภาคม 2519 ปัจจุบันเปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีบุคลากร จำนวนทั้งสิ้น 7 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน วุฒิการศึกษาปริญญาโท ข้าราชการครู 4 คน วุฒิการศึกษาปริญญาตรี ครูอัตราจ้าง 1 คน วุฒิการศึกษาปริญญาตรี และช่างไฟฟ้า 1 วุฒิการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 7 ในส่วนของบุคลากรครูมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ จำนวน 2 คน วิทยฐานะชำนาญการ จำนวน 1 คน ไม่มีวิทยฐานะ จำนวน 2 คน รายละเอียดดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ข้อมูลบุคลากรโรงเรียนบ้านท่าแฉ๊ะ ปีการศึกษา 2559

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	วิทยฐานะ	วุฒิ	วิชาเอก
1	นางสาวนภัสวรรณ วิเศษสิงห์	ผู้อำนวยการ	ชำนาญการ	ค.ม.	บริหารการศึกษา
2	นายธเนศ เมฆนาคา	ครู	ชำนาญการพิเศษ	ค.บ.	พลศึกษา
3	นางสาวดารณี ป้อมสกุล	ครู	ชำนาญการพิเศษ	ค.บ.	คณิตศาสตร์
4	นางสาวชฎาภรณ์ ป้อมสกุล	ครู		ค.บ.	ปฐมวัย
5	นางสาวรุ่งทิวา ขยันทำ	ครูผู้ช่วย		ค.บ.	วิทยาศาสตร์
6	นายสิทธิพงษ์ มนุษย์จันทร์	ครูอัตราจ้าง		ศศ.บ	คอมพิวเตอร์
7	นายทองคำ เพิ่มพูน	ช่างไฟฟ้า 4		ป.7	

ในปีการศึกษา 2559 โรงเรียนบ้านท่าแฉ๊ะมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 74 คน เป็นเพศชาย จำนวน 38 คน เพศหญิง จำนวน 36 คน เปิดสอนระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 8 ชั้นเรียน ชั้นอนุบาล 1 – 2 เรียนรวมกัน โดยมีครูผู้สอน 1 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีครูผู้สอน 1 คน ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 - 3 เรียนรวมกัน มีครูผู้สอน 1 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 5 เรียนรวมกัน มีครูผู้สอน 1 คน และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีครูผู้สอน 1 คน รายละเอียดดังแสดงใน ตาราง 3

ตาราง 3 ข้อมูลนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าแฉ๊ะ ประจำปีการศึกษา 2559

ชั้น	ชาย	หญิง	รวม	ครูประจำชั้น
อนุบาลปีที่ 1	8	7	15	นางสาวชฎาภรณ์ ป้อมสกุล
อนุบาลปีที่ 2	4	3	7	นางสาวชฎาภรณ์ ป้อมสกุล
ประถมศึกษาปีที่ 1	4	2	10	นางสาวรุ่งทิวา ขยันทำ
ประถมศึกษาปีที่ 2	6	5	11	นางสาวรุ่งทิวา ขยันทำ
ประถมศึกษาปีที่ 3	4	4	8	นายสิทธิพงษ์ มนุษย์จันทร์
ประถมศึกษาปีที่ 4	5	6	11	นางสาวดารณี ป้อมสกุล
ประถมศึกษาปีที่ 5	6	3	9	นางสาวดารณี ป้อมสกุล
ประถมศึกษาปีที่ 6	1	6	7	นายธเนศ เมฆนาคา
รวมนักเรียนทั้งหมด	38	36	74	

แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน

แปลงนาข้าว มีพื้นที่ประมาณ 2 ไร่ ใช้สำหรับให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องการทำนาปลูกข้าว โดยยึดวิธีการทำนาแบบดั้งเดิม ตั้งแต่การไถนาด้วยควาย การหว่านข้าว การดำนา การเกี่ยวข้าว การสีข้าว สำหรับไว้รับประทานกันเองภายในโรงเรียน โดยจัดให้มีกิจกรรม การปลูกข้าววันแม่ ในวันที่ 12 สิงหาคม และเกี่ยววันพ่อ ในวันที่ 5 ธันวาคม เป็นประจำทุกปี

แปลงเกษตร เป็นการทำการเกษตรปลอดสารพิษ ฝึกให้นักเรียนรู้ การปลูกพืชผักต่างๆ รับประทาน เช่น ผักบุ้ง กวางตุ้ง ผักกาด มะระ บวบ ผักชี ถั่วฝักยาว มะเขือ ฯลฯ

โรงเรือนปลูกผักกางมุ้ง ขนาด 6 x 18 เมตร เพื่อปลูกผักปลอดสารพิษ ป้องกันแมลง

โรงเลี้ยงสุกร เป็นโรงเรือนชั่วคราวขนาดประมาณ 3 x 3 เมตร สำหรับเลี้ยงสุกรได้ครั้งละ ประมาณ 3 - 5 ตัว

โรงเลี้ยงไก่ไข่ เป็นโรงเรือนชั่วคราวขนาดประมาณ 3 x 4 เมตร ติดกับโรงเลี้ยงสุกร สามารถเลี้ยงไก่ไข่ได้ประมาณ 60 ตัว

ป่าเลี้ยงเป็ด ใช้ต้นไม้เป็นเสารั้วกันลักษณะเป็นคอกด้วยลวดตาข่าย ประมาณ 30 ตารางเมตร ปัจจุบันเลี้ยงเป็ด 22 ตัว

สระน้ำ ขนาดประมาณ 30 x 35 เมตร ลึกประมาณ 3 เมตร ใช้สำหรับกักเก็บน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรและเลี้ยงปลาในกระชัง

อาคารสหกรณ์ร้านค้า เป็นอาคารถาวร ขนาด 6 x 8 เมตร สำหรับเป็นห้องทำผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และผลงานนักเรียน

โรงเพาะเห็ดนางฟ้า เป็นโรงเรือนชั่วคราว ขนาด 4 x 5 เมตร สำหรับเพาะเห็ดนางฟ้า ประมาณ 500 - 1,000 ก้อน

โรงป้อนหมัก น้ำหมักชีวภาพ เป็นโรงเรือนชั่วคราว ขนาด 3 x 5 เมตร ใช้สำหรับเป็นสถานที่ในการผลิตปุ๋ยหมัก และน้ำหมักชีวภาพในโรงเรียน

โรงเลี้ยงไส้เดือน เป็นโรงเรือนชั่วคราว ขนาด 3 x 5 เมตร ใช้สำหรับเป็นสถานที่ในเลี้ยงไส้เดือนดินโดยเลี้ยงในภาชนะ (กล่องซีเมนต์) จำนวน 3 บ่อ

เตาน้ำส้มควันไม้ เป็นโรงเรือนชั่วคราว ขนาด 3 x 5 เมตร ใช้สำหรับเป็นสถานที่ในการผลิตน้ำส้มควันไม้ สำหรับใช้ฉีดพ่นขับไล่แมลง

สวนสมุนไพรพื้นบ้าน ตั้งอยู่หลังโรงเรียนบ้านท่าแฉ้ย ปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น ขะพลู ไพล ขมิ้น อัญชัน ว่านสามสิบ เป็นต้น

ศูนย์พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านท่าแร่ เป็นอาคารถาวร ขนาด 6 x 8 เมตร สำหรับเก็บเครื่องมือการประกอบอาชีพสมัยโบราณ ที่ชาวบ้านไม่ใช้และนำมาบริจาคให้โรงเรียนเพื่อให้นักเรียน หรือผู้สนใจได้ศึกษา เช่น เครื่องสีฝัด เครื่องนวดข้าว โม่ คันไถ กระพริ้ว กระบุง ครกไม้ ฯลฯ เป็นต้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากข้อมูลการสำรวจชุมชน พบว่าชุมชนบ้านท่าแร่ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ ความชำนาญที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษ การแสวงหาเรียนรู้ และสั่งสมประสบการณ์จนชำนาญ จนเกิดเป็นความรู้ตามสภาพการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายในชุมชน ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 ทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านท่าแร่

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ความชำนาญ
1	นายสำรอง แหยมแจ่ม	การทำนาแบบดั้งเดิม การปลูกป่า การทำการเกษตรแบบพอเพียง
2	นางรำพึง สิทธิสร	การทำมะนาวดอง การทำน้ำสมุนไพร การทำขนมเห็ด
3	นายทิวา สิทธิสร	ช่างตีเหล็ก
4	นายสมพงษ์ อุดลยสารพัน	การวาดภาพ
5	นายชัย สิทธิสร	การจักสานไม้ไผ่
6	นางสาวกาญจนา ป้อมสกุล	การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผักข้าว ข้าวเกรียบผักข้าว สมุนไพร ข้าว แซมพู ครีมหมักผสมผักข้าว
7	นางนริรัตน์ กลิ่นถือศีล	การทำขนมหน่อไม้
8	นายธำนิษฐ์ เจริญผล	การทำเตาชีวมวล
9	นางสาวบุญมา จังพัฒนา	ผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพรไทย

ผลงานดีเด่นของโรงเรียน

รางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 15 ปี 2556 กลุ่มเยาวชนรักษาสีสิ่งแวดล้อม โรงเรียนบ้านท่าแร่

รางวัลชนะเลิศโล่พระราชทานพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ประเภทการปลูกและการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก ระดับสถานศึกษา ประจำปี 2558

โรงเรียน แบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง 2558”

3. สภาพปัญหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าแย้

1) ความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าแย้ จากผลการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พบว่า ชุมชนมีความคาดหวังให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่ต้องการ 3 ด้าน ดังนี้

1.1) ด้านความรู้ ชุมชนมีความคาดหวังให้นักเรียนโรงเรียนบ้านท่าแย้ มีความรู้ทางวิชาการ สามารถอ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ และมีวิชาความรู้ติดตัวไปเมื่อจบการศึกษา สามารถเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน และนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของคณะกรรมการสถานศึกษาท่านหนึ่งว่า

“อยากให้นักเรียนเป็นคนดี อ่านออก เขียนได้ ความจริงก็อยากให้เรียนเก่งๆจะได้ไปสู้กับโรงเรียนอื่นเขาได้ แต่ว่าโรงเรียนเราเล็ก เล็กเด็กไม่ได้ ใครเข้ามาก็ต้องรับ ก็เลยอยากให้เขาเป็นคนดี รักโรงเรียน รักการเรียน ไม่ใช่เรียนเฉพาะในเวลาที่เราสอน เพราะครูเราก็มีน้อย อยากให้เขาขยันหาความรู้ใส่ตัวเอง จะได้ไม่ถูกหลอก ไม่จำเป็นต้องเรียนเก่งก็ได้ แต่เรียนรู้ไว้เพื่อเอาชีวิตรอด และมีความรู้ติดตัวไปเมื่อจบ ป.6”

และคำให้สัมภาษณ์ของนักเรียนคนหนึ่ง ว่า “...อยากมีความเข้มแข็ง ใช้ชีวิตในสังคมได้ อยากมีวิชาติดตัวไปเรียนต่อ เช่นวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ เพราะไปเรียนโรงเรียนอื่นเขาจะสอนวิชาเหล่านี้...”

1.2) ด้านทักษะ ชุมชนมีความคาดหวังให้นักเรียนโรงเรียนบ้านท่าแย้ มีความสามารถในการทำงานที่ได้จากการเรียนรู้หรือการฝึกฝนจากโรงเรียน มีทักษะชีวิต ทำงานเป็น มีอาชีพติดตัว เมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนออกไป สามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการกับปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นรอบตัวได้อย่างมีสติ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว และดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ดังคำให้สัมภาษณ์คณะกรรมการโรงเรียน ท่านหนึ่ง ว่า “...อยากให้มีความรอบคอบทุกห้อง และสอนหนังสือคู่กับการสอนอาชีพ เด็กจะได้มีทักษะอาชีพ ทำงานเป็น และมีรายได้ระหว่างเรียน...”

1.3) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ชุมชนมีความคาดหวังให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่ดีงาม เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในโรงเรียนและในสังคมได้อย่างมีความสุข คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของชุมชน ประกอบด้วย เป็นคนดี มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีกิริยามารยาทสุภาพเรียบร้อย มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด และอยู่อย่างพอเพียง ดังคำให้สัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่ง ว่า “ ครูทุกคนก็อยากให้นักเรียนเป็นคนดี จบไปแล้วก็อยากให้ใช้ชีวิตที่ดี ช่วยกันพัฒนาชาติบ้านเมือง และน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงมาใช้ และอีกอย่างหนึ่งที่หวังก็คืออยากให้นักเรียนที่จบไปแล้วมีการรวมกลุ่มกัน สร้างคนให้พร้อม เก่งและดี รวมกลุ่มแล้วย้อนกลับมาโรงเรียน มาพัฒนาโรงเรียน มาช่วยเหลือน้อง มาช่วยเหลือโรงเรียน”

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามความคาดหวังของชุมชน ไปเปรียบเทียบกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนบ้านท่าแร่ สรุปผลได้ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 เปรียบเทียบความคาดหวังของชุมชน กับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนบ้านท่าแร่

ความคาดหวัง	สภาพปัจจุบัน
ด้านความรู้ - มีความรู้ทางวิชาการ - อ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ - มีวิชาติดตัวไปมีความรู้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นไปได้ - มีความรู้พื้นฐานในการต่อยอด - มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน - ใช้ความรู้ไปประกอบอาชีพได้	- ผลการเรียนรู้ทางการเรียนของนักเรียนต่ำ โดยเฉพาะผลการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net) - นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนต่อ เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 - จัดการเรียนรู้ไม่ตรงตามความต้องการและความสนใจของนักเรียน - การจัดการเรียนรู้ไม่เป็นตามตารางสอน - คำให้สัมภาษณ์ของนักเรียนคนหนึ่งว่า “ครูสอนไม่ตรงตามตารางสอนค่ะ ไม่สอนตามวิชา และสอนไม่สนุก เพราะนักเรียนบางคนไม่ชอบเรียน พอครูสอนไม่สนุก ก็จะไม่ตั้งใจเรียนและชวนเพื่อนคุยด้วยค่ะ” และคำให้สัมภาษณ์ของนักเรียนอีกคนหนึ่งว่า “ต้องเรียนรวมกัน ห้องละ 2 ชั้น เวลาครูสอนห้องหนึ่งอีกห้องหนึ่งเสียงก็จะดังค่ะ ทำให้ไม่มีสมาธิ และเรียนไม่รู้เรื่อง” - ครูมีน้อย สอนไม่ตรงวิชาเอก นักเรียนได้เรียนไม่ครบทุกกลุ่มสาระ - ขาดความพร้อมของงบประมาณ อุปกรณ์ อาคารสถานที่พร้อมสำหรับการจัดการเรียนรู้ คำให้สัมภาษณ์ของคณะกรรมการโรงเรียน ท่านหนึ่งว่า “...โรงเรียนเล็กๆ ของงบประมาณอะไรก็ไม่ค่อยได้ จะซื้อหาอุปกรณ์ก็ลำบาก...”
ทักษะ - มีอาชีพติดตัว สามารถเลี้ยงตัวเองได้ - ทำงานเป็น - สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ - มีทักษะอาชีพติดตัวเป็นพื้นฐานและไปต่อยอดได้ในอนาคต	- นักเรียนมีทักษะด้านอาชีพ แต่ยังขาดความชำนาญ คำให้สัมภาษณ์ของ ภูมิปัญญาท้องถิ่นท่านหนึ่งว่า “ได้เข้ามาช่วยสอนเรื่องการทำนา การปลูกป่า การเพาะเห็ด นักเรียนก็สามารถทำได้ แต่ยังไม่เรียบร้อย บางอย่างที่เป็นเรื่องยากๆ สอนไปวันนี้ พอกลับมาทำอีกครั้งก็ลืม ต้องให้เขาฝึกบ่อยๆ และให้ทำสิ่งที่เขาสนใจจะได้ไม่ลืม จะได้จำเอาไปใช้เป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้”

ตาราง 5 (ต่อ)

ความคาดหวัง	สภาพปัจจุบัน
	และตั้งคำให้สัมภาษณ์ของนักเรียนคนหนึ่งว่า “ผมชอบเรียนนอกห้องมากกว่านั่งเรียนในห้อง ผมชอบเลี้ยงไก่ ผมดีใจเวลาที่เห็นไก่ออกไข่ ผมชอบกินไข่ไก่ ขายก็ได้ตั้ง กินก็อร่อยครับ”
คุณลักษณะที่พึงประสงค์	
-เป็นคนดี มีคุณธรรม	-นักเรียนบางส่วนยังไม่ประพฤติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียน
-มีระเบียบวินัย	-นักเรียนบางส่วนมีกิริยามารยาทไม่เรียบร้อย ตะโกนส่งเสียงดัง
-มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ	และพูดคำหยาบ ตั้งคำให้สัมภาษณ์ของคุณครูท่านหนึ่งว่า
-มีกิริยามารยาทเรียบร้อย สง่างาม	“ความจริงเด็กเรานี้น้อย เราน่าจะดูแลนักเรียนให้มีระเบียบวินัยได้
-ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง	มากกว่านี้ ตอนนี้นอกจากเรื่องเรียน เราก็ต้องช่วยกันกับ
-รักโรงเรียนและชุมชน	ผู้ปกครองฝึกเรื่องระเบียบวินัย และการกิน การเล่นด้วย ต้องช่วยกันดูแลตั้งแต่หัวจรดเท้า...”

จากตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของชุมชน กับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนบ้านท่าแร่ พบว่า

ด้านความรู้ ชุมชนมีความคาดหวังให้นักเรียนโรงเรียนบ้านท่าแร่ มีความรู้ทางวิชาการ สามารถอ่านหนังสือออก เขียนหนังสือได้ มีวิชาความรู้ติดตัวไปเมื่อจบการศึกษา สามารถเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน และใช้ความรู้ไปประกอบอาชีพได้ แต่สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันพบว่า ผลการเรียนรู้ทางการเรียนของนักเรียนต่ำ โดยเฉพาะผลทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-Net) ซึ่งมีสาเหตุมาจากการจัดการเรียนรู้ไม่ตรงตามความต้องการและความสนใจของนักเรียน ครูมีน้อย สอนไม่ตรงวิชาเอก และต้องสอนทุกวิชา ส่งผลให้นักเรียนได้เรียนไม่ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ขาดความพร้อมของงบประมาณ อุปกรณ์ อาคารสถานที่สำหรับการจัดการเรียนรู้ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนต่อ เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และผู้ปกครองบางส่วนยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาเท่าที่ควร

ด้านทักษะ ชุมชนมีความคาดหวังให้นักเรียนโรงเรียนบ้านท่าแร่ มีความสามารถในการทำงานที่เกิดจากการเรียนรู้หรือการฝึกฝนจากโรงเรียน มีทักษะชีวิต ทำงานเป็น มีอาชีพติดตัว เมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนออกไป สามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวได้อย่างมีสติ สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง ครอบครัวย และดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ชุมชนมีความคาดหวังให้นักเรียนมีคุณลักษณะเฉพาะที่พึงประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในโรงเรียนและในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของชุมชน ประกอบด้วย เป็นคนดีมีคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีกิจกรรมรยาทสุภาพเรียบร้อย มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด และอยู่อย่างพอเพียง จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของโรงเรียนบ้านท่าแย้ พบว่า นักเรียนบางส่วนยังไม่ประพฤติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียน ขาดระเบียบวินัย การทิ้งขยะไม่ลงถัง กิจกรรมรยาทของนักเรียนบางส่วนยังไม่เรียบร้อย เช่น การทำความเคารพ การไหว้ การตะโกน การพูดคำหยาบ เป็นต้น

จากผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของชุมชน กับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนบ้านท่าแย้ ผู้วิจัยสรุปเป็นประเด็นให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่มทราบ เพื่อทบทวนร่วมกันและเพิ่มเติมข้อมูลที่ตกหล่นหรือขาดหายไปเพื่อให้ตรงตามความต้องการของชุมชน

2) ผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) สรุปผลได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) สภาพการณ์ภายใน (จุดอ่อน จุดแข็ง) สภาพการณ์ภายนอก (โอกาส อุปสรรค) โดยผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ร่วมกันวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของโรงเรียนบ้านท่าแย้ตามประเด็นที่กำหนด วิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอก ด้วยหลัก STEP และวิเคราะห์สภาพการณ์ภายใน ด้วยหลัก 2S 4M ผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) ของโรงเรียนบ้านท่าแย้ สามารถสรุปได้ดังแสดงในตาราง 6 และ 7

ตาราง 6 การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอก ด้วยหลัก STEP

สภาวะแวดล้อม ภายนอก	โอกาส (+) (opportunities)	อุปสรรค (-) (treats)
ด้านสังคมและวัฒนธรรม (Social Culture Factors – S)	1. สภาพสังคมในชุมชนอยู่อย่างสงบสุข ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 2. ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญของการศึกษาและเฝ้าระวังพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน 3. ค่านิยมของผู้ปกครองนิยมให้ลูกเรียนโรงเรียนใกล้บ้าน 4. โรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาของชุมชน	1. ผู้ปกครองไปทำงานต่างถิ่น ทิ้งบุตรหลานให้อยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย 2. ผู้ปกครองแตกแยก หย่าร้าง เด็กต้องอาศัยอยู่กับพ่อ หรือแม่ หรือบุคคลอื่นขาดการควบคุมดูแลการเรียน 3. ผู้ปกครองบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีจัดการเรียนการสอนของครู 4. นักเรียนในเกณฑ์เข้าเรียนในเขตบริการของโรงเรียนน้อย

ตาราง 6 (ต่อ)

สภาวะแวดล้อม ภายนอก	โอกาส (+) (opportunities)	อุปสรรค (-) (treats)
	5.ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น 6.ชุมชนมีแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	5. ผู้ปกครองบางคนส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนในเมือง 6. นักเรียนบางส่วนยังขาดสำนึกรักบ้านเกิดและความรักและห่วงแหนโรงเรียน
ด้านเทคโนโลยี (Technological Factors – T)	1.โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์และระบบ IT ที่รองรับและพัฒนาการเรียนการสอน 2.หน่วยงานภายนอก ให้การสนับสนุนสื่อคอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอน	1. ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญในการใช้สื่อเทคโนโลยี 2. สื่อ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนไม่เพียงพอ และขาดงบประมาณในการซ่อมบำรุง
ด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors – E)	1.โรงเรียนสามารถระดมทรัพยากรจากหน่วยงานภายนอกได้มาก 2. มีงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลด้านการศึกษาละ 30,000 บาท 3.โรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชนเป็นอย่างดี 4. โรงเรียนฝึกให้นักเรียน มีรายได้ระหว่างเรียนโดยจัดการเรียนการสอน โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. โรงเรียนได้รับจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษา เนื่องจากงบประมาณจัดสรรเป็นรายหัวตามจำนวนนักเรียน 2.รายได้ของ ผู้ปกครองไม่แน่นอน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างฐานะค่อนข้างยากจน การระดมทรัพยากรประเภท งบประมาณจากผู้ปกครอง ทำได้ยาก 3.งบประมาณที่ได้จากองค์การบริหารส่วนตำบลไม่เพียงพอ
ด้านการเมืองและกฎหมาย (Political and Local Factor - P)	1.องค์การบริหารส่วนตำบลให้การสนับสนุน 2. ผู้ปกครอง คณะกรรมการโรงเรียน มีความเข้าใจนโยบายด้านการศึกษาส่งผลให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนมากขึ้น	1.เปลี่ยนแปลงนโยบายบ่อยเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 2.นโยบายการยุบ ควบ รวมโรงเรียนขนาดเล็ก ทำให้ชุมชนเกิดความไม่มั่นใจ 3.การดำเนินการด้านการจัดการทรัพยากรการศึกษาไม่สอดคล้องกับระเบียบการปกครองส่วนท้องถิ่น

ตาราง 7 การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายใน ด้วยหลัก 2S 4M

สภาวะแวดล้อมภายใน	จุดแข็ง (+) (strong)	จุดอ่อน (-) (weak)
ด้านโครงสร้างนโยบาย (Structure and Policy – S1)	1. โรงเรียน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และเป้าหมายที่ชัดเจน และสอดคล้องกับแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ 2. โรงเรียน มีโครงสร้างองค์กรและการบังคับบัญชาที่ชัดเจน 3. โรงเรียน มีการกำหนดภาระหน้าที่ของงานอย่างชัดเจน	1. การดำเนินงานของโรงเรียนตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดไม่บรรลุผลเท่าที่ควร 2. นโยบายการจัดการศึกษามีภาระงานที่มากทั้งของโรงเรียนและต้นสังกัด ทำให้ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูลดลง 3. บุคลากรไม่เพียงพอต่อภาระงาน 4. ภาระงานของครูแต่ละคนมีหลายหน้าที่ ทำให้ขาดความชัดเจนในการปฏิบัติงาน บางภาระงานต้องให้บุคลากรร่วมกับงานอื่น 5. การมอบหมายงานบางครั้งไม่ตรงกับความสามารถของบุคลากร บุคลากรหนึ่งคนต้องปฏิบัติงานหลายหน้าที่ 6. การนิเทศติดตามงานไม่สม่ำเสมอ
ด้านผลผลิตและการให้บริการ (Service /Product – S 2)	1. โรงเรียนจัดการบริหารการศึกษาอย่างทั่วถึง ทำให้นักเรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาค 2. โรงเรียนเป็นสถานที่ให้บริการชุมชน เช่นการประชุมหมู่บ้าน การออกกกำลังกาย การใช้สถานที่จัดงานต่างๆ เป็นต้น 3. โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ให้ชุมชนและผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน	1. ผลการเรียนรู้ทางการเรียนของนักเรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน (O-Net) 2. นักเรียนขาดระเบียบวินัย 3. กิริยามารยาทนักเรียนขาดความสุภาพเรียบร้อย
ด้านบุคลากร (Man – M1)	1. บุคลากรมีการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความสามัคคีในหมู่คณะ 2. บุคลากรมีความรับผิดชอบตั้งใจทำงานอย่างเต็ม ความสามารถ และทุ่มเทในการปฏิบัติงาน	1. บุคลากรมีน้อยไม่เพียงพอในการสอน ครูอัตราจ้างขาดความมั่นคงในการทำงาน 2. ครูหนึ่งคน สอนมากกว่าหนึ่งชั้นเรียน 3. ภาระงานของครูมีมาก การประชุม

ตาราง 7 (ต่อ)

สภาวะแวดล้อม ภายใน	จุดแข็ง (+) (strong)	จุดอ่อน (-) (weak)
		การอบรมมีบ่อย ทำให้สอนได้ไม่เต็มที่ ส่งผลต่อผลการเรียนรู้ทางการเรียนของ นักเรียน
ด้านประสิทธิภาพ ทางการเงิน (Money – M 2)	1. การใช้งบประมาณโรงเรียนโปร่งใส สามารถ ติดตามตรวจสอบได้ 2. การใช้จ่ายงบประมาณเกิดประโยชน์ สูงสุดต่อการพัฒนาการศึกษา	1. โรงเรียนได้รับจัดสรรงบประมาณไม่ เพียงพอต่อการจัดการศึกษา เนื่องจาก งบประมาณจัดสรรเป็นรายหัวตาม จำนวนนักเรียน 2. การดำเนินการด้านงบประมาณล่าช้า ไม่ทันต่อความต้องการ ไม่คล่องตัว ผู้บริหาร ครู ต้องใช้เงินส่วนตัวสำรอง จ่ายในการดำเนินการ
ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material – M3)	1. โรงเรียนได้รับความช่วยเหลือและได้รับ การบริจาควัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด จากหน่วยงาน ภายนอก	1. การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ บางอย่างมีราคาแพง ไม่สามารถจัดหา ได้ 2. ห้องพิเศษต่าง ๆ อาคารสถานที่ ไม่ เพียงพอ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพ การเรียนรู้ 3. การซ่อมแซมอุปกรณ์ล่าช้า ไม่ทันต่อ การใช้งาน
ด้านการบริหาร จัดการ (Management – M 4)	1. โรงเรียนมีแผนงาน และโครงการ เพื่อใช้ ในการพัฒนาโรงเรียน 2. โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์ที่ดีทำให้ ได้รับความร่วมมือจากชุมชนและหน่วยงาน ต่างๆ 3. บุคลากรให้ความร่วมมือในการ ปฏิบัติงานตามนโยบายของโรงเรียน 4. มีการประสานงานที่ดีระหว่าง โรงเรียนและชุมชน 5. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของ โรงเรียน	1. มีแผนงาน โครงการแต่ปฏิบัติได้ไม่ ครบ 2. บุคลากรมีน้อย ภาระงานของครูแต่ คนมีหลายหน้าที่ทำให้ขาดความชัดเจน ในการปฏิบัติงาน บางโครงการต้องใช้ บุคคลากรร่วมกับงานอื่น 3. การนิเทศติดตาม การปฏิบัติงานของ ครูขาดความต่อเนื่อง

จากตาราง 6 และ 7 นำผลการสรุปประเด็น การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอก (โอกาส อุปสรรค) ด้วยหลัก STEP และวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายใน (จุดอ่อน จุดแข็ง) ด้วยหลัก 2S 4M มาสร้างแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด เพื่อให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมแต่ละคนให้คะแนนแล้วหาค่าเฉลี่ย กำหนดค่าคะแนนด้านปัจจัยภายนอกมีค่าคะแนนเต็ม 1 คะแนน และปัจจัยภายใน มีคะแนนเต็ม 1 คะแนน เช่นกัน โดยกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม พิจารณาให้คะแนนในแต่ละปัจจัยซึ่งการให้คะแนนมากน้อยขึ้นอยู่กับความสำคัญที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน สรุปได้ดังตาราง 8 – 9

ตาราง 8 สรุปผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมภายนอก (โอกาส อุปสรรค)

รายการปัจจัย สภาวะแวดล้อมภายนอก	น้ำหนัก	คะแนนเฉลี่ย		น้ำหนักคะแนนเฉลี่ย		สรุปผลการ วิเคราะห์
		โอกาส	อุปสรรค	โอกาส	อุปสรรค	
S : ด้านสังคมวัฒนธรรม	0.35	4.50	3.70	1.58	1.30	0.28
T: ด้านเทคโนโลยี	0.15	4.20	3.58	0.63	0.54	0.09
E : ด้านเศรษฐกิจ	0.3	4.00	4.40	1.20	1.32	-0.12
P : ด้านการเมืองและ กฎหมาย	0.2	3.70	3.61	0.74	0.72	0.03
รวม	1			4.15	3.87	
เฉลี่ยค่าปัจจัยภายนอก						+ 0.14

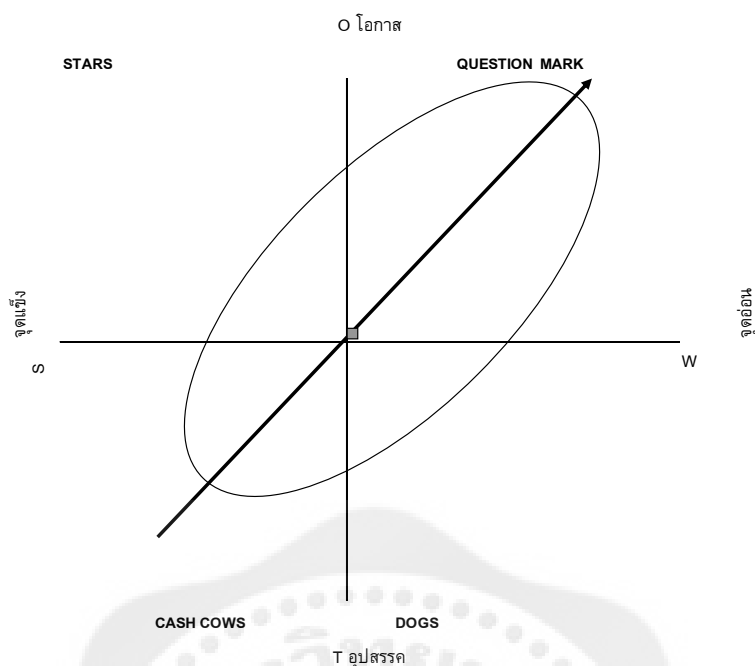
จากตาราง 8 สรุปได้ว่า สภาวะแวดล้อมภายนอกเป็นปัจจัยเชื้อ หรือเป็นโอกาสในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยเฉพาะด้านสังคมวัฒนธรรม คนในชุมชนอยู่กันอย่างสงบสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชุมชนให้ความสำคัญกับการศึกษาและการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ส่งลูกให้มาเรียนที่โรงเรียนโดยที่โรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา และการปฏิบัติกิจกรรมของชุมชน อีกทั้งในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งการเรียนรู้ตามศักยภาพ กรรมการโรงเรียน และชุมชนให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาโรงเรียนเป็นอย่างดี แต่ในด้านเศรษฐกิจพบว่า โรงเรียนประสบปัญหาขาดแคลนงบประมาณ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษา รายได้ของผู้ปกครองไม่แน่นอน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างฐานะค่อนข้างยากจน การระดมทรัพยากรประเภทงบประมาณจาก

ผู้ปกครองจึงทำได้ยาก และงบประมาณที่ได้จากองค์การบริหารส่วนตำบลไม่เพียงพอ ทำให้โรงเรียนต้องทำการระดมทรัพยากรจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้การสนับสนุน

ตาราง 9 สรุปผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมใน

รายการปัจจัย สภาวะแวดล้อมภายใน	น้ำหนัก	คะแนนเฉลี่ย		น้ำหนักคะแนน เฉลี่ย		ผลการ วิเคราะห์
		จุดแข็ง	จุดอ่อน	จุดแข็ง	จุดอ่อน	
S1: ด้านโครงสร้างนโยบาย	0.15	4.30	4.10	0.65	0.62	0.03
S2 : ด้านผลผลิตและการให้บริการ	0.25	4.10	4.70	1.03	1.18	-0.15
M1: ด้านบุคลากร	0.20	4.58	4.40	0.92	0.88	0.04
M2 :ด้านประสิทธิภาพทางการเงิน	0.10	4.20	4.50	0.42	0.45	-0.03
M3 : ด้านวัสดุอุปกรณ์	0.10	4.10	4.40	0.41	0.44	-0.03
M4 :ด้านการบริหารจัดการ	0.10	4.70	3.90	0.47	0.39	0.08
รวม	1.00			4.31	4.39	
เฉลี่ยค่าปัจจัยภายใน						-0.04

จากตาราง 9 สภาวะแวดล้อมด้านปัจจัยภายในโรงเรียนบ้านท่าแย้ มีจุดอ่อนในด้านผลผลิตและการให้บริการ โดยเฉพาะเรื่องผลการเรียนรู้ทางการเรียนของนักเรียน ที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net) นักเรียนขาดระเบียบวินัย กิริยามารยาทของนักเรียนขาดความสุภาพเรียบร้อย และด้านประสิทธิภาพทางการเงินและวัสดุอุปกรณ์ ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการจัดการศึกษา แต่มีจุดแข็ง ในด้านบุคลากร ซึ่งถึงแม้บุคลากรจะมีน้อย แต่มีการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีในหมู่คณะ มีความรับผิดชอบ ตั้งใจ และทุ่มเทในการปฏิบัติงาน บุคลากรทุกคนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานตามนโยบายของโรงเรียน มีการประสานงานที่ดีระหว่างโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง วิทยากรท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และหน่วยงานต่าง ๆ ส่งผลให้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน สามารถเขียน กราฟแสดงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เป็นตารางสัมพันธ์ 2 x 2 ดังภาพประกอบ 5

ภาพประกอบ 5 กราฟแสดงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เป็นตารางสัมพันธ์ 2 x 2

จากภาพประกอบ 5 กราฟแสดงผลการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) โรงเรียนบ้านท่าแย้ พบว่า กราฟอยู่ในช่วง เครื่องหมายคำถาม (Question Mark) เชื้อแต่อ่อน หมายถึง โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมภายในที่เป็นปัญหาต้องแก้ไขจุดอ่อนภายใน แต่มีโอกาสจากปัจจัยภายนอกที่พร้อมให้การสนับสนุน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าแย้ สรุปได้ว่า ชุมชนบ้านท่าแย้เป็นชุมชนขนาดเล็ก คนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และเป็นชุมชนที่ค่อนข้างมีความเข้มแข็งเนื่องจากคนในชุมชนมีความรักสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน กรรมการสถานศึกษา และชุมชนให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาโรงเรียนเป็นอย่างดี โรงเรียนมีบุคลากรที่มีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน มีการทำงานเป็นทีม และประสานความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนอยู่เสมอ นอกจากนี้ชุมชนและโรงเรียนยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายตามศักยภาพ แต่มีสภาพปัญหาต้องแก้ไข ได้แก่ ผลการเรียนรู้ทางการเรียนของนักเรียนที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการทดสอบการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net) นักเรียนยังขาดระเบียบวินัยและขาดความใส่ใจในการเรียน กิริยามารยาทของนักเรียนไม่เรียบร้อย งบประมาณที่โรงเรียนได้รับไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษา การดำเนินการด้านงบประมาณล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการ การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ วัสดุอุปกรณ์บางอย่างมีราคาแพง ไม่สามารถจัดหาได้ ห้องพิเศษต่าง ๆ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ การซ่อมแซมอุปกรณ์ล่าช้าไม่ทันต่อการใช้งาน

ขั้นตอนที่ 4 ความต้องการจำเป็นของชุมชนทางด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียน

เมื่อได้ผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของโรงเรียนบ้านท่าแย้ ผู้วิจัยได้นำหมายกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ในสัปดาห์ต่อมา เพื่อสรุปผลการวิเคราะห์ให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่มทราบ โดยผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) แจกเอกสารการสรุปผลการวิเคราะห์ พร้อมทั้งผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของชุมชน กับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนบ้านท่าแย้ แก่ผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อพิจารณาปัญหาที่เร่งด่วนและความต้องการการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพื่อกำหนดกลยุทธ์ร่วมกัน โดยให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วม ร่วมกันคิด และเรียงลำดับความต้องการจำเป็นที่ต้องการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่มีต้องการเร่งด่วน โดยให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมยกมือให้คะแนน และแสดงความคิดเห็นในแต่ละประเด็น ผู้วิจัยทำการจดบันทึก และให้คะแนนแต่ละข้อไว้บนกระดาน ซึ่งผลการสรุปปัญหาความต้องการจำเป็นเรียงตามลำดับคะแนน ดังนี้ 1) การเพิ่มผลการเรียนรู้ทางการเรียนของนักเรียน 2) ความมีระเบียบวินัย 3) การมีกิจกรรมที่เรียบง่ายและสนุกสนาน และนอกจากนี้ ทางกลุ่มผู้มีส่วนร่วม โดยคณะกรรมการสถานศึกษาท่านหนึ่ง ยังได้เสนอว่า “...นอกจากความต้องการทั้ง 3 ข้อ แล้ว ผมอยากให้โรงเรียนและนักเรียนน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาเป็นหลักในการเรียนการสอนด้วย โดยขึ้นจะได้เป็นคนดี อยู่อย่างพอเพียง ใช้ชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน...” ที่ประชุมทุกคนเห็นด้วย และร่วมกันกำหนดความต้องการจำเป็นและความคาดหวังในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าแย้ โดยใช้คำว่า อัตลักษณ์เด็กดี 4 ประการ ประกอบด้วย 1) เด็กดีมีวินัย 2) มารยาทงามอย่างไทย 3) ใฝ่ใญ่เรียนรู้ 4) กินอยู่อย่างพอเพียง จากนั้นผู้วิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่มได้ร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ และตัวบ่งชี้ตามอัตลักษณ์เด็กดีในแต่ละข้อ โดยใช้ชื่อกลยุทธ์ตามชื่อของอัตลักษณ์เด็กดี ดังแสดงในตาราง 10

ตาราง 10 กลยุทธ์การพัฒนาอัตลักษณ์เด็กดี โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

กลยุทธ์	เป้าหมาย กลยุทธ์	โครงการกิจกรรม	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ
กลยุทธ์ที่ 1 เด็กดีมีวินัย	นักเรียนประพฤติตนเป็นผู้ มีระเบียบวินัยและปฏิบัติ ตนตามระเบียบของ โรงเรียน	1.โครงการพัฒนาการ จัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน 2. โครงการสุขภาพบุรุษ สุขภาพสตรีศรีท่าแย้ 3.โครงการมदनอยเดินแถว 4.โครงการดาวพิเศษ 5.โครงการโรงอาหารผู้ดี	1.แต่งกายถูกต้องตามระเบียบ 2.แต่งกายเหมาะสมตามกาลเทศะ 3. เข้าแถวตามลำดับ 4.ไม่วิ่งหน้าอาคารเรียน 5.วางรองเท้าเป็นระเบียบ 6. ทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้ 7.รอคอยรับประทานอาหารพร้อม ผู้อื่น

ตาราง 10 (ต่อ)

กลยุทธ์	เป้าหมาย กลยุทธ์	โครงการกิจกรรม	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ
กลยุทธ์ที่ 2 มารยาทงาม อย่างไทย	นักเรียนประพฤติตนเป็นผู้ มีกิริยามารยาทเรียบร้อย งดงามตามแบบไทย	1.โครงการพัฒนาการ จัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน 2.โครงการสุภาพบุรุษ สุภาพสตรีศรีทำเย้ 3.โครงการเด็กดี วชิโรเราะ	8. ล้างทำความสะอาดภาชนะ หลังรับประทานอาหารเสร็จ 9. ร้องเพลงชาติ ไหว้พระ สวด มนต์ สงบนิ่ง อย่างมีระเบียบ
			1. ยิ้ม ทักทาย 2. แสดงความเคารพ (ไหว้) อย่างถูกวิธี 3.ก้มหลังเมื่อผ่านผู้ใหญ่ 4. พูดจาไพเราะ มีคำลงท้าย ครับ/ค่ะ 5.ไม่ตะโกนเสียงดัง 6. ไม่พูดคำหยาบ ไม่ด่าว่าร้าย ผู้อื่น 7. ไม่พูดแทรกผู้อื่น 8. ไม่พูดคุย ขณะรับประทานอาหาร 9.ช่วยเหลือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และเพื่อน ทำงานด้วยความ เต็มใจ
กลยุทธ์ที่ 3 ใส่ใจเรียนรู้	นักเรียนมีลักษณะใฝ่รู้ใฝ่ เรียน เอาใจใส่และมีความ เพียรพยายามในการ เรียนรู้ มีผลการเรียนอยู่ใน เกณฑ์ดี	1. โครงการพัฒนาการ จัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน 2.โครงการสอนซ่อมเสริม 3.โครงการพัฒนาแหล่ง เรียนรู้	1.ตั้งใจเรียนรู้ 2.เอาใจใส่ในการเรียน มีความ เพียรพยายามในการเรียนรู้ 3.สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการ เรียนรู้ต่าง ๆ 4.ปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับ มอบหมาย ทำงานจนสำเร็จ 5.รู้จักแก้ปัญหาในการทำงาน เมื่อมีอุปสรรค

ตาราง 10 (ต่อ)

กลยุทธ์	เป้าหมาย กลยุทธ์	โครงการกิจกรรม	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ
กลยุทธ์ที่ 4 กินอยู่อย่าง พอเพียง	นักเรียนดำเนินชีวิตอย่าง พอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรมมี ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้ อย่างมีความสุข	1. โครงการพัฒนาการ จัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน 2. โครงการศูนย์เรียนรู้วิถี พอเพียง	6.ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ เพิ่มเติม เมื่อมีเวลาว่าง 7.เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ได้อย่าง เหมาะสม 8.บันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบ สรุปเป็นองค์ความรู้ 9.นำเสนอถ่ายทอด แลกเปลี่ยน เรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และ นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 10.ปรับปรุงและพัฒนาการ ทำงานให้ดีขึ้น 11.เข้าห้องเรียนทุกครั้ง
			1.ใช้ทรัพยากรดิน อย่างประหยัด คุ้มค่า ไม่ใช้ยาฆ่าแมลงเพื่อ 2.ปิดน้ำ ปิดไฟ ปิดพัดลม และ ถอดปลั๊กเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกครั้ง เมื่อเลิกใช้งาน 3.มีการเก็บออมเงิน ฝากออม ทรัพย์โรงเรียน 4.รับประทานอาหารหมดจาน ไม่ เหลือทิ้ง 5.ซ่อมแซมของใช้ด้วยตนเอง เช่น เสื้อผ้า รองเท้า ฯลฯ 6.ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่าง ประหยัด คุ้มค่า 7.ปลูกผัก ผลไม้ / ช่วยผู้ปกครอง ปลูกผัก ผลไม้ รับประทานเอง 8.ไม่ลักขโมย ไม่เอาของคนอื่น โดยไม่ได้รับอนุญาต

ตาราง 10 (ต่อ)

กลยุทธ์	เป้าหมาย กลยุทธ์	โครงการกิจกรรม	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ
			9.เสียสละ แบ่งปันสิ่งของให้แก่ ผู้อื่น 10.ปฏิบัติตนและตัดสินใจเรื่อง ต่างๆ ด้วยความรอบคอบมี เหตุผล

จากตาราง 10 ชุมชนมีความต้องการในการพัฒนานักเรียนให้มีอัตลักษณ์ที่ดี เพื่อให้
นักเรียนสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข กำหนดเป็นกลยุทธ์ 4 ประการ คือ
1) เด็กดีมีวินัย 2) มารยาทงามอย่างไทย 3) ใฝ่ใจเรียนรู้ และ 4) กินอยู่อย่างพอเพียง โดยมี
รายละเอียดพฤติกรรมบ่งชี้ ในแต่ละอัตลักษณ์ ตามความคาดหวังของชุมชนทางด้านการจัด
การศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าไคร้ ดังนี้

1. เด็กดีมีวินัย หมายถึง การปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ
ของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น แสดงความจงรักภักดีต่อ
สถาบันพระมหากษัตริย์ ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 1.1 แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน
- 1.2 แต่งกายเหมาะสมตามกาลเทศะ
- 1.3 เข้าแถวตามลำดับ
- 1.4 ไม่วิ่งหน้าอาคารเรียน
- 1.5 วางรองเท้าเป็นระเบียบ
- 1.6 ทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้
- 1.7 รอคอยรับประทานอาหารพร้อมผู้อื่น
- 1.8 ล้างทำความสะอาดภาชนะหลังรับประทานอาหารเสร็จ
- 1.9 ร้องเพลงชาติ ไหว้พระ สวดมนต์ สงบนิ่ง อย่างมีระเบียบ

2. มารยาทงามอย่างไทย หมายถึง กิริยา วาจาที่สุภาพเรียบร้อย มีการแสดงในทางที่
บุคคลพึงปฏิบัติในสังคม มีระเบียบแบบแผนเหมาะสมตามกาลเทศะ ประพฤติตรงตามความเป็นจริง
ทั้งทางกาย วาจา ใจ ภาควินัยในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมชุมชน มีความกตัญญู
กตเวทีประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 2.1 ยิ้ม ทักทาย
- 2.2 แสดงความเคารพ (ไหว้) อย่างถูกวิธี
- 2.3 ก้มหลังเมื่อผ่านผู้ใหญ่
- 2.4 พุดจาไฟเราะะ มีคำลงท้าย ครับ/คะ
- 2.5 ไม่ตะโกนเสียงดัง
- 2.6 ไม่พูดคำหยาบ ไม่ด่าว่าร้ายผู้อื่น
- 2.7 ไม่พูดแทรกผู้อื่น
- 2.8 ไม่พูดคุย ขณะรับประทานอาหาร
- 2.9 ช่วยเหลือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู เพื่อน ทำงานด้วยความเต็มใจ

3. ใฝ่ใจเรียนรู้ หมายถึง มีความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดเผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 3.1 ตั้งใจเรียนรู้
- 3.2 เอาใจใส่ในการเรียน มีความเพียรพยายามในการเรียนรู้
- 3.3 สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ
- 3.4 ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำงานจนสำเร็จ
- 3.5 รู้จักแก้ปัญหาในการทำงานเมื่อมีอุปสรรค
- 3.6 ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เมื่อมีเวลาว่าง
- 3.7 เลือกใช้สื่อการเรียนได้อย่างเหมาะสม
- 3.8 บันทึกความรู้ วิเคราะห์ตรวจสอบ สรุปเป็นความรู้
- 3.9 นำเสนอถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- 3.10 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น
- 3.11 เข้าห้องเรียนทุกครั้ง

4. กินอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 4.1 ใช้ทรัพยากร อย่างประหยัด คุ่มค่า ไม่ใช่ว่ายืมเพื่อยืม
- 4.2 ปิดน้ำ ปิดไฟ ปิดพัดลม และถอดปลั๊กเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกครั้งเมื่อเลิกใช้งาน

- 4.3 มีการเก็บออมเงิน ฝากออมทรัพย์โรงเรียน
- 4.4 รับประทานอาหารหมดจาน ไม่เหลือทิ้ง
- 4.5 ซ่อมแซมของใช้ด้วยตนเอง เช่น เสื้อผ้า รองเท้า ฯลฯ
- 4.6 ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัด คู้มค่า
- 4.7 ปลูกผัก ผลไม้ / ช่วยผู้ปกครอง ปลูกผัก ผลไม้ ไว้รับประทานเอง
- 4.8 ไม่ลักขโมย ไม่เอาของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต
- 4.9 เสียสละ แบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่น
- 4.10 ปฏิบัติตนและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ด้วยความรอบคอบมีเหตุผล

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

1. ผลการพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research :PAR) โดยมีขั้นตอนการพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดี ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าแร่ และกลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ คือ การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการและการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การดำเนินการในขั้นตอนนี้ใช้เวลาประมาณ 3 สัปดาห์ ซึ่งจากผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าแร่ ที่มีความมุ่งหวังให้นักเรียนมีอัตลักษณ์เด็กดี 4 ประการ คือ 1) เด็กดีมีวินัย 2) มารยาทงามอย่างไทย 3) ใฝ่ใจเรียนรู้ และ 4) กินอยู่อย่างพอเพียง ผู้วิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนร่วม จึงได้ร่วมกันดำเนินการพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีอัตลักษณ์เด็กดีตามความคาดหวังของชุมชน โดยก่อนเริ่มการสนทนากลุ่มในการพัฒนากิจการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน ผู้วิจัยเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) แก่กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทุกกลุ่ม โดยการพูดกระตุ้นให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมมีแรงผลักดันและมีแรงจูงใจในการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้เพื่อใช้ในโรงเรียนของตน พูดให้กำลังใจและชื่น

ชมการให้ความร่วมมือที่ผ่านมา ว่าให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และผลการปฏิบัติงานเป็นที่น่าพอใจ และขณะนี้ข้อมูลที่มีคุณค่าเพียงพอสำหรับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนต่อไป จากนั้น ผู้วิจัยอธิบายความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนการดำเนินงาน การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน และชุมชนแห่งการเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ผู้วิจัยตอบข้อซักถามเมื่อกลุ่มผู้มีส่วนร่วมสงสัยด้วยความเต็มใจ ใบหน้ายิ้มแย้ม ไม่ทำเสียงดูหรือแสดงอาการไม่พอใจเมื่อถูกซักถาม ซึ่งก่อนการดำเนินการสนทนากลุ่มผู้วิจัย และคณะครูโรงเรียนบ้านท่าแคได้ ร่วมกันทำการศึกษา วิเคราะห์สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่นักเรียนจะต้องเรียนในภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2559 ล่วงหน้าก่อน เพื่อเป็นแนวทางให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนร่วมกัน แล้วนำไปเสนอในที่ประชุมให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ร่วมกันระดมความคิด เพื่อวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง ที่จะนำมาบูรณาการและมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของชุมชน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในภาคเรียนที่ 2 โดยนำอัตลักษณ์เด็กดี ทั้ง 4 ประการ ได้แก่ 1) เด็กดีมีวินัย 2) มารยาทงามอย่างไทย 3) ใฝ่ใจเรียนรู้ 4) กินอยู่อย่างพอเพียง และกลยุทธ์ที่ได้จากการมีส่วนร่วมจากการวิเคราะห์ในระบะที่ 1 มาทำการวิเคราะห์ร่วมกับหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าแค ผลการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า กลุ่มสาระที่มีความสอดคล้องกับ ความต้องการจำเป็นของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านท่าแค ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ประจำปีภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ด้วยการบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังแสดงในตาราง 11

ตาราง 11 ผลการวิเคราะห์สาระและมาตรฐานการเรียนรู้สำหรับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียนขนาดเล็ก

สาระการเรียนรู้	สาระ	มาตรฐาน
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว	มาตรฐาน ง 1.1: เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรมและลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว

ตาราง 11 (ต่อ)

สาระการเรียนรู้	สาระ	มาตรฐาน
สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม	สาระที่ 3 เทคโนโลยี สารสนเทศและการ สื่อสาร	มาตรฐาน ง 3.1 : เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการ เทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหาการทำงานและอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม
	สาระที่ 4 การอาชีพ	มาตรฐาน ง 4.1 : เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์และเห็น แนวทางในงานอาชีพ สามารถสร้างงาน ใช้เทคโนโลยีเพื่อ พัฒนางาน มีคุณธรรมในการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่องาน อาชีพ
	สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนิน ชีวิตในสังคม	มาตรฐาน ส 2.1 : เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็น พลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิต อยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข
ภาษาไทย	สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์	มาตรฐาน ส 3.1 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากร ในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่าง มีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจ พอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่าง มีดุลยภาพ มาตรฐาน ส 3.2 : เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจ ต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจ และความจำเป็นของ การร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก
	สาระที่ 2 การเขียน	มาตรฐาน ท 2.1 : ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียน เรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียน รายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมี ประสิทธิภาพ
คณิตศาสตร์	สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด	มาตรฐาน ท 3.1: สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่าง มีวิจารณญาณและสร้างสรรค์
	สาระที่ 2 การวัด สาระที่ 6 ทักษะ กระบวนการทาง	มาตรฐาน ค 2.2 : แก้ปัญหาเกี่ยวกับการวัด มาตรฐาน ค 6.1 : มีความสามารถในการแก้ปัญหา การให้ เหตุผล การสื่อสาร การสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ และการ

ตาราง 11 (ต่อ)

สาระการเรียนรู้	สาระ	มาตรฐาน
	คณิตศาสตร์	นำเสนอ การเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ ทางคณิตศาสตร์ และเชื่อมโยงคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
วิทยาศาสตร์	สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม	มาตรฐาน ว 2.2 : เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลก นำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
	สาระที่ 8 ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	มาตรฐาน ว8.1: ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ในการสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีรูปแบบที่แน่นอนสามารถอธิบายและตรวจสอบได้ ภายใต้ข้อมูลและเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้น ๆ เข้าใจว่า วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม และสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน
ภาษาต่างประเทศ	สาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร	มาตรฐาน ต 1.2: มีทักษะการสื่อสารทางภาษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ
	สาระที่ 3 ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น	มาตรฐาน ต 3.1: ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและเปิดโลกทัศน์ของตน
	สาระที่ 4 ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก	มาตรฐาน ต 4.2 ใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคมโลก
ศิลปะ	สาระที่ 1 : ทัศนศิลป์	มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อกันศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตาราง 11 (ต่อ)

สาระการเรียนรู้	สาระ	มาตรฐาน
	สาระที่ 3 : นาฏศิลป์	มาตรฐาน ศ 3.1 : เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่า นาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน

จากตาราง 11 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของชุมชน ในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านท่าแร่ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ประจำปีภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ และ สาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา ไม่ได้นำมาบูรณาการ เนื่องจากใน ภาคเรียนที่ 2 ยังมีเนื้อหาที่ยังไม่ได้ทำการเรียนการสอนในสาระที่ 3 การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล สาระที่ 4 การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการ ป้องกันโรค ทำให้ไม่สามารถนำบูรณาการได้และหากพยายามนำมาบูรณาการจะทำให้เนื้อหาและ กิจกรรมตามการพัฒนาการจัดการเรียนรู้มีมากเกินไป

ตาราง 12 ผลการวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านท่าแร่ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

อัตลักษณ์เด็กดี	เป้าหมายกลยุทธ์	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง
1.เด็กดี มีวินัย	นักเรียนประพฤติตนเป็นผู้มีระเบียบวินัยและปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน ปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยต่อตนเองและผู้อื่น	สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระที่ 1 : การดำรงชีวิตและครอบครัว มาตรฐาน ง 1.1: เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรมและลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้ พลังงานทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1 : เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข สาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 : นาฏศิลป์ มาตรฐาน ศ 3.1 : เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด มาตรฐาน ท 3.1 : สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์

อัตลักษณ์เด็กดี	เป้าหมายกลยุทธ์	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง
2. มารยาทงามอย่างไทย	นักเรียนประพฤติตนเป็นผู้มี กิริยามารยาทเรียบร้อยงดงาม ตามแบบไทย	สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส.2.1 : เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข สาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 3 : นาฏศิลป์ มาตรฐาน ศ.3.1 : เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด มาตรฐาน ท.3.1 : สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์
3. ใฝ่ใจเรียนรู้	นักเรียนมีลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียน เอา ใจใส่และมีความเพียรพยายามใน การเรียนรู้ มีผลการเรียนอยู่ใน เกณฑ์ดี	สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระที่ 1 : การดำรงชีวิตและครอบครัว มาตรฐาน ง.1.1 : เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรมและลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว สาระที่ 3 : เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาตรฐาน ง.3.1 : เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหาการทำงานและอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม และบูรณาการทุกกลุ่มสาระ

อัตลักษณ์เด็กดี	เป้าหมายกลยุทธ์	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง
4.กินอยู่อย่างพอเพียง	นักเรียนดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรมมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่าง มีดุลยภาพ มาตรฐาน ส 3.2 : เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระที่ 1 : การดำรงชีวิตและครอบครัว มาตรฐาน ง 1.1 : เข้าใจการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานร่วมกัน และทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรมและลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม เพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว สาระที่ 3 : เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาตรฐาน ง 3.1 : เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหาการทำงานและอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีคุณธรรม สาระที่ 4 : การอาชีพ มาตรฐาน ง 4.1 : เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์และเห็นแนวทางในงานอาชีพ สามารถสร้างงาน ใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนางาน มีคุณธรรมในการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ สาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 2: การเขียน มาตรฐาน ท 2.1 : ใช้กระบวนการเขียน เขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่าง ๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้า

ตาราง 12 (ต่อ)

อัตลักษณ์เด็กดี	เป้าหมายกลยุทธ์	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง
4.กินอยู่อย่างพอเพียง (ต่อ)	อย่างมีประสิทธิภาพ	สาระที่ 3 : การฟัง การดู และการพูด มาตรฐาน ท 3.1 : สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณ และพูดแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์ สาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระที่ 1 : ทศนศิลป์ มาตรฐาน ศ 1.1 : สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อกันศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระที่ 2 : ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม มาตรฐาน ว 2.2 : เข้าใจความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในระดับท้องถิ่น ประเทศ และโลกนำความรู้ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน สาระที่ 8 : ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาตรฐาน ว 8.1 : ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์ในการสืบเสาะหาความรู้ การแก้ปัญหา รู้ว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีรูปแบบที่แน่นอน สามารถอธิบายและตรวจสอบได้ ภายใต้อุปกรณ์และเครื่องมือที่มีอยู่ในช่วงเวลานั้นๆ เข้าใจว่า วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคม และสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

ตาราง 12 (ต่อ)

อัตลักษณ์เด็กดี	เป้าหมายกลยุทธ์	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง
4.กินอยู่อย่างพอเพียง (ต่อ)		สาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สาระที่ 1 : ภาษาเพื่อการสื่อสาร มาตรฐาน ต 1.2 : มีทักษะการสื่อสารทางภาษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ สาระที่ 3 : ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น มาตรฐาน ต 3.1 : ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาและเปิดโลกทัศน์ของตน สาระที่ 4 : ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก มาตรฐาน ต 4.2 : ใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคมโลก

ผลการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาคัดเลือกกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่จะนำมาบูรณาการ และมีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ได้ดีตามความคาดหวังของชุมชน ดังแสดงในตาราง 12 ผู้วิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนร่วมนับ 3 กลุ่ม ร่วมกันจัดทำร่างการจัดการเรียนรู้และหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6) ซึ่งการออกแบบการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน พิจารณาจากแผนกลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) ในระยะที่ 1 โดยผู้วิจัยและคณะครูร่วมกันกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งพิจารณาจากตัวชี้วัดของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ แล้วนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังมาออกแบบหน่วยการเรียนรู้ บูรณาการร่วมกับหลักสูตรสถานศึกษา จัดทำร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) แล้วนำไปเสนอต่อที่ประชุม เพื่อให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมนับ 3 กลุ่ม ได้ร่วมกันพิจารณา ให้ข้อเสนอแนะ และทำการปรับปรุงแก้ไข ให้สมบูรณ์สอดคล้องกับอัตลักษณ์ได้ดีและตามความต้องการของชุมชน นอกจากนี้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมนับได้ร่วมกันกำหนดชื่อการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) โดยใช้ชื่อว่า “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ซึ่งร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ปัญหาและความจำเป็น

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กเป็นเรื่องที่มีความท้าทายและจำเป็นจะต้องหาวิธีการที่เหมาะสม เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรทั้งด้านคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ส่งผลให้การบริหารและการจัดการเรียนรู้ค่อนข้างยากลำบากครูและบุคลากรมีน้อย เกิดปัญหาครูไม่ครบชั้น ผู้ปกครองนักเรียนมีฐานะยากจน ครูและผู้บริหารย้ายเข้าออกบ่อย อีกทั้งยังอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร ขาดแคลนสื่อ เทคโนโลยีและวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมมีสภาพทรุดโทรม นักเรียนมีผลการเรียนต่ำ คุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับที่ไม่พึงพอใจ (พนม พงษ์ไพบูลย์.ม.ป.ป: 103; สาคร บัวศรี.2547; พิธาน พันทอง และคณะ. 2548: 10; กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1-5; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.2555: ออนไลน์; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.2557) อย่างไรก็ตามโรงเรียนขนาดเล็กเป็นโรงเรียนที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน และเป็นที่ยอมรับของแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เป็นสถานที่ในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานของคนในชุมชน และเมื่อเด็กจบการศึกษาออกมาก็ต้องใช้ชีวิตอยู่ในชุมชน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้บริบท และความต้องการของชุมชน ซึ่งชุมชนควรมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของบุตรหลาน และควรจะได้รู้และกำหนดว่าบุตรหลานของตนควรมีลักษณะอย่างไร มีความสามารถด้านไหน ควรทำอะไรได้บ้าง และนำความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นเข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์

ในการจัดการเรียนการสอน นอกจากชุมชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียนแล้ว ยังจะช่วยแก้ปัญหาความไม่เข้าใจกันในการจัดการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพราะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในการให้การศึกษาของบุตรหลาน ก็จะถือว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมกันที่จะต้องหาวิธีการแก้ปัญหา โดยให้ชุมชนทุกกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย วัด บ้าน โรงเรียน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ตามบทบาทและความสามารถ โดยการนำเรื่องราวสภาพปัญหาในวิถีชีวิตของนักเรียน และชุมชน ซึ่งต้องประสบพบเห็นเป็นประจำมาพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการบูรณาการให้มีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ไม่แปลกแยกจากชุมชน มีการออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองนักเรียนและชุมชนเป็นหลัก ไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ แต่สามารถขยายผลและใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันตลอดชีวิต ระหว่างโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ นักเรียนมีความรู้ ทักษะ ที่หลากหลาย มากกว่าการมีความรู้ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตรงตามความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของชุมชนทางด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าแร่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า โรงเรียนมีสภาวะแวดล้อมด้านปัจจัยภายในที่ประสบปัญหา โดยเฉพาะเรื่องผลการเรียนรู้ทางการเรียนของนักเรียนที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน นักเรียนขาดระเบียบวินัย กิริยามารยาทนักเรียนขาดความสุภาพเรียบร้อย และด้านประสิทธิภาพทางการเงิน โรงเรียนขาดแคลนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการจัดการศึกษา บุคลากรมีน้อย ครูไม่ครบชั้น สำหรับจุดแข็งของโรงเรียนพบว่า คณะครูมีการทำงานเป็นทีม มีการประสานงานที่ดีระหว่างโรงเรียน ชุมชน ผู้ปกครอง วิทยากรท้องถิ่น และหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของชุมชนทางด้านการจัดการศึกษา สรุปได้ว่า ชุมชนมีความต้องการพัฒนานักเรียนอย่างเร่งด่วน ให้มีอัตลักษณ์เด็กดี 4 ประการ คือ 1) ความมีระเบียบวินัย 2) การมีกิริยามารยาทงดงาม 3) การใฝ่เรียนรู้ และ 4) การกินอยู่อย่างพอเพียง

1.2 หลักการ

หลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” เป็นการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นโดยเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียนขนาดเล็กทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าแร่ และกลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ร่วมรวมพลังความคิด รวมพลัง

ความพยายาม และทรัพยากรต่างๆเข้าด้วยกัน แล้วมาช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน โดยมีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) มีส่วนร่วมในการระดมความคิด 2) มีส่วนร่วมในการวางแผน 3) มีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และ 5) การมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดี โดยให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านเนื้อหาที่ได้รับการบูรณาการและพัฒนาขึ้นจากข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง หลักสูตรสถานศึกษา และการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของชุมชนทางด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าไคร้ โดยมุ่งพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ตามหลักสูตรและตรงกับความต้องการของชุมชน ที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของชุมชนทางด้านการจัดการศึกษา ใน 4 ด้าน คือ เด็กดีมีวินัย มารยาทงามอย่างไทย ใฝ่ใจเรียนรู้ และการกินอยู่อย่างพอเพียง โดยให้นักเรียนเรียนรู้ตามกระบวนการผ่านเนื้อหาตามหน่วยการเรียนรู้ ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง ซึ่งมีลักษณะการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การสอนแบบโครงงาน การเรียนเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ คือ 1) วินัยดี มีมารยาท 2) ท้องถิ่นของเรา 3) กินอยู่อย่างพอเพียง 4) Mini Company บริษัทขนาดย่อม และ 5) การถอดบทเรียน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เป็นเนื้อหาที่อยู่รอบตัวนักเรียน มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ภายในท้องถิ่นและชุมชน อีกทั้งยังมีการบูรณาการเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ระหว่างสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ และศิลปะ ซึ่งสามารถจัดการเรียนรู้ได้โดยใช้ครูผู้สอนคนเดียว และจัดการเรียนรู้ได้พร้อมกันสำหรับนักเรียน ชั้น ป. 4 - 6 โดยคำนึงถึงอัตลักษณ์เด็กดีตามความคาดหวังของชุมชน และสมรรถนะสำคัญของนักเรียนตามหลักสูตรแกนกลาง

1.3 จุดมุ่งหมาย

1.3.1 เพื่อให้นักเรียนมีอัตลักษณ์เด็กดีตามความต้องการของชุมชน 4 ประการ คือ เด็กดีมีวินัย มารยาทงามอย่างไทย ใฝ่ใจเรียนรู้ กินอยู่อย่างพอเพียง

1.3.2 เพื่อพัฒนาสมรรถนะสำคัญของนักเรียน 4 ด้าน คือ ด้านปัญญา ด้านการใช้ชีวิต ด้านการสื่อสาร ด้านการใช้เทคโนโลยี

1.4 สมรรถนะสำหรับนักเรียน

1.4.1 ด้านปัญญา เป็นความสามารถใช้ปัญญา ในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ได้อย่างสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม ใช้ปัญญาแก้ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ แสวงหาความรู้

และประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ต้องประสบพบเห็นในชีวิตประจำวัน มีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

1.4.2 ด้านการใช้ชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

1.4.3 ด้านการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

1.4.4 ด้านการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

1.5 อัตลักษณ์เด็กดี

มุ่งจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีอัตลักษณ์เด็กดีตามความคาดหวังของชุมชน สอดคล้องกับผลการการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาของชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าไคร้ จากกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านสภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านท่าไคร้ และ กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน จากผลการวิเคราะห์พบว่า ชุมชนมีความมุ่งหวังให้นักเรียนมีอัตลักษณ์เด็กดี เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข 4 ประการ คือ เด็กดีมีวินัย มารยาทงามอย่างไทย ใฝ่ใจเรียนรู้ และกินอยู่อย่างพอเพียง โดยมีรายละเอียดตามความต้องการของชุมชน ดังนี้

1.5.1 เด็กดีมีวินัย หมายถึง ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เชิดชูความเป็นไทย ปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ และแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 1.5.1.1 แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน
- 1.5.1.2 แต่งกายเหมาะสมตามกาลเทศะ
- 1.5.1.3 เข้าแถวตามลำดับ
- 1.5.1.4 ไม่วิ่งหน้าอาคารเรียน
- 1.5.1.5 วางรองเท้าเป็นระเบียบ
- 1.5.1.6 ทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้
- 1.5.1.7 รอคอยรับประทานอาหารพร้อมผู้อื่น
- 1.5.1.8 ล้างทำความสะอาดภาชนะหลังรับประทานอาหารเสร็จ
- 1.5.1.9 ร้องเพลงชาติ ไหว้พระ สวดมนต์ สงบนิ่ง อย่างมีระเบียบ

1.5.2 มารยาทงามอย่างไทย หมายถึง กิริยา วาจาที่สุภาพเรียบร้อย มีการแสดงในทางที่บุคคลพึงปฏิบัติในสังคม มีระเบียบแบบแผนเหมาะสมตามกาลเทศะ ประพฤติตรงตามความเป็นจริง ทั้งทางกาย วาจา ใจ ภาควิไมใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมชุมชน มีความกตัญญู กตเวที ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 1.5.2.1 ยิ้ม ทักทาย
- 1.5.2.2 แสดงความเคารพ (ไหว้) อย่างถูกวิธี
- 1.5.2.3 ก้มหลังเมื่อผ่านผู้ใหญ่
- 1.5.2.4 พูดจาไพเราะ
- 1.5.2.5 ไม่ตะโกนเสียงดัง
- 1.5.2.6 ไม่พูดคำหยาบ ไม่ด่าว่าร้ายผู้อื่น
- 1.5.2.7 ไม่พูดแทรกผู้อื่น
- 1.5.2.8 ไม่พูดคุย ขณะรับประทานอาหาร
- 1.5.2.9 พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู เพื่อน ทำงานด้วยความเต็มใจ

1.5.3 ใฝ่ใจเรียนรู้ หมายถึง มีความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการ เลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 1.5.3.1 ตั้งใจเรียนรู้
- 1.5.3.2 เอาใจใส่ในการเรียน มีความเพียรพยายามในการเรียนรู้
- 1.5.3.3 สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ
- 1.5.3.4 ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำงานจนสำเร็จ

- 1.5.3.5 รู้จักแก้ปัญหาในการทำงานเมื่อมีอุปสรรค
- 1.5.3.6 ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เมื่อมีเวลารว่าง
- 1.5.3.7 เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม
- 1.5.3.8 บันทึกความรู้ วิเคราะห์ตรวจสอบ สรุปเป็นความรู้
- 1.5.3.9 นำเสนอถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำไปใช้ใน
ชีวิตประจำวัน
- 1.5.3.10 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น
- 1.5.3.11 เข้าห้องเรียนทุกครั้ง

1.5.4 กินอยู่อย่างพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างประมาณตน มีเหตุผล รอบคอบ ระมัดระวัง อยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความรับผิดชอบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เห็นคุณค่าของทรัพยากร ต่างๆ มีการวางแผนป้องกันความเสี่ยง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 1.5.4.1 ใช้ทรัพยากร อย่างประหยัด คุ่มค่า ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย
- 1.5.4.2 ปิดน้ำ ปิดไฟ ปิดพัดลม และถอดปลั๊กเครื่องใช้ไฟฟ้าทุกครั้งเมื่อเลิกใช้งาน
- 1.5.4.3 มีการเก็บออมเงิน ฝากออมทรัพย์โรงเรียน
- 1.5.4.4 รับประทานอาหารหมดจาน ไม่เหลือทิ้ง
- 1.5.4.5 ซ่อมแซมของใช้ด้วยตนเอง เช่น เสื้อผ้า รองเท้า ฯลฯ
- 1.5.4.6 ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัด คุ่มค่า
- 1.5.4.7 ปลูกผัก ผลไม้ / ช่วยผู้ปกครอง ปลูกผัก ผลไม้ รับประทานเอง
- 1.5.4.8 ไม่ลักขโมย ไม่เอาของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต
- 1.5.4.9 เสียสละ แบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่น
- 1.5.4.10 ปฏิบัติตนและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ด้วยความรอบคอบมีเหตุผล

1.6 โครงสร้างเนื้อหา

เป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีอัตลักษณ์เด็กดี ตามความคาดหวังของชุมชน 4 ประการ คือ 1) เด็กดีมีวินัย 2) มารยาทงามอย่างไทย 3) ใฝ่ใจเรียนรู้ 4) กินอยู่อย่างพอเพียง โดยปรับเนื้อหาและโครงสร้างให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา ความต้องการของชุมชนและสภาพของท้องถิ่น อีกทั้งยังปลูกฝังสร้างจิตสำนึกความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยบูรณาการ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ระหว่างสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และศิลปะ และภาษาต่างประเทศ เป็นการจัดการเรียนรู้ระดับชั้น

เรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ คือ

หน่วยที่	1	มารยาทดี มีวินัย
หน่วยที่	2	ท้องถิ่นของเรา
หน่วยที่	3	กินอยู่อย่างพอเพียง
หน่วยที่	4	Mini Company (บริษัทขนาดย่อม)
หน่วยที่	5	ถอดบทเรียน

มีรายละเอียด ดังนี้

หน่วยที่ 1 มารยาทดี มีวินัย เนื้อหาสาระเกี่ยวกับ การปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยต่อตนเอง และผู้อื่น การประพฤติปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ ของโรงเรียนชุมชนและสังคมการประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทที่ดี การปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทต่อ ครู บิดามารดา เพื่อน และผู้อื่น เหมาะสมตามกาลเทศะ

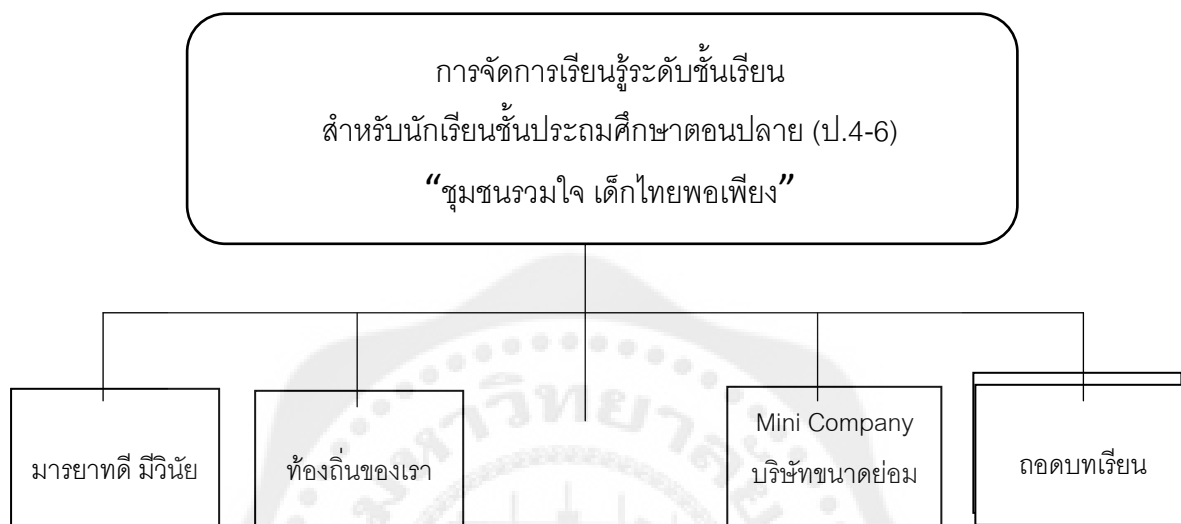
หน่วยที่ 2 ท้องถิ่นของเรา เนื้อหาสาระเกี่ยวกับ การประกอบอาชีพ และบริการต่างๆที่มีในชุมชนต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน ความสำคัญของอาชีพที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน การสำรวจตนเองในการเลือกประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม คุณธรรมในการประกอบอาชีพ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความขยัน อดทน ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ และความพอเพียง เงินและวินัยในการใช้จ่ายเงิน การจดบันทึกรายรับ รายจ่าย และการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพออยู่พอกิน ไม่ยากลำบาก

หน่วยที่ 3 กินอยู่อย่างพอเพียง เนื้อหาสาระเกี่ยวกับ การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพออยู่พอกิน ไม่ยากลำบากและการรู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง ประหยัด คุ่มค่า และดูแลรักษาไว้ให้มีใช้อย่างยั่งยืน

หน่วยที่ 4 Mini Company (บริษัทขนาดย่อม) เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการปฏิบัติโครงการอาชีพที่นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจ มีวินัย และมีมารยาทในการปฏิบัติงานร่วมกันกับผู้อื่น ต้องเป็นอาชีพสุจริต พอเพียงและมีอยู่ในท้องถิ่น และนำผลงานมาจัดตลาดนัดพอเพียง ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักประหยัดอดออม โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จัดจำหน่ายสินค้าที่เป็นผลผลิตของนักเรียน จากภูมิปัญญาในท้องถิ่น สามารถสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และมีวินัย มีมารยาท และทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

หน่วยที่ 5 ถอดบทเรียน เนื้อหาสาระเกี่ยวกับ การทบทวนหรือสรุปประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ทั้งผลการปฏิบัติงาน ปัญหาอุปสรรค เกิดความรู้ หรือข้อค้นพบใหม่ขึ้น

ทั้งผลสำเร็จและล้มเหลว เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ร่วมปฏิบัติงาน จะเป็นแนวทางในการปรับปรุง การปฏิบัติงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และนำความรู้ที่ค้นพบ ไปจัดแสดงและเผยแพร่เพื่อให้เกิด ความรู้ใหม่

ภาพประกอบ 7 แผนผังโครงสร้างเนื้อหาการจัดการเรียนรู้

1.7 เวลา

การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ใช้เวลา 48 ชั่วโมง ประกอบด้วย

หน่วยที่ 1 มารยาทดี มีวินัย	เวลา	7	ชั่วโมง
แผนการเรียนรู้ที่ 1 โครงการคุณธรรม	เวลา	7	ชั่วโมง
หน่วยที่ 2 ท้องถิ่นของเรา	เวลา	12	ชั่วโมง
แผนการเรียนรู้ที่ 2 อาชีพในชุมชน	เวลา	3	ชั่วโมง
แผนการเรียนรู้ที่ 3 อาชีพที่ฉันอยากเป็น	เวลา	4	ชั่วโมง
แผนการเรียนรู้ที่ 4 เศรษฐกิจในชุมชน	เวลา	5	ชั่วโมง
หน่วยที่ 3 กินอยู่อย่างพอเพียง	เวลา	6	ชั่วโมง
แผนการเรียนรู้ที่ 5 เศรษฐกิจพอเพียง	เวลา	3	ชั่วโมง
แผนการเรียนรู้ที่ 6 ทรัพยากรมีน้อย			
ใช้สอยอย่างรู้คุณค่า	เวลา	3	ชั่วโมง

หน่วยที่ 4 Mini Company (บริษัทขนาดย่อม)	เวลา	16	ชั่วโมง
แผนการเรียนรู้ที่ 7 โครงงานอาชีพ	เวลา	10	ชั่วโมง
แผนการเรียนรู้ที่ 8 ตลาดนัดพอเพียง	เวลา	6	ชั่วโมง
หน่วยย่อยที่ 5 ถอดบทเรียน	เวลา	7	ชั่วโมง
แผนการเรียนรู้ที่ 9 การถอดบทเรียน	เวลา	4	ชั่วโมง
แผนการเรียนรู้ที่ 10 นิทรรศการ	เวลา	3	ชั่วโมง

1.9 กิจกรรมการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย มุ่งเน้นให้นักเรียนมีอัตลักษณ์ได้ดี ตามความคาดหวังของชุมชน นักเรียนสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้รายบุคคล ได้แก่

1.8.1 การศึกษาค้นคว้าในห้องเรียน จากใบความรู้ หนังสือ เอกสาร ตำรา อินเทอร์เน็ต

1.8.2 การศึกษานอกห้องเรียน การเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.8.3 การจดบันทึกข้อมูล การเขียนผังความคิด การทำใบงาน การเขียนรายงาน

1.8.4 การอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ การนำเสนอหน้าชั้นเรียน

1.8.5 การทำโครงงาน

1.8.6 การถอดบทเรียน

1.8.7 การจัดนิทรรศการแสดงผลงาน

1.9 สื่อและแหล่งเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ตามการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ประกอบด้วย

1.9.1 สื่อการเรียนรู้

1.9.1.1 หนังสือ หนังสือพิมพ์ เอกสาร ใบความรู้ ใบงานต่างๆ

1.9.1.2 วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น รูปภาพ วีดิทัศน์ เพลง

1.9.2 แหล่งเรียนรู้

1.9.2.1 แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์

1.9.2.2 ศูนย์เรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.9.2.3 วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น บุคลากรในชุมชน และคณะครู

1.10 การวัดและประเมินผล

1.10.1 การวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยแบบวัดผลการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

1.10.2 การประเมินความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน จากนักเรียนที่เรียนรู้ตามการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

1.10.3 การประเมินอัตลักษณ์เด็กดี ด้วยแบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดี 4 ด้าน คือ เด็กดีมีวินัย มารยาทงามอย่างไทย ใฝ่ใจเรียนรู้ และ กินอยู่อย่างพอเพียง โดยประเมินก่อนการเรียนรู้ และหลังการเรียนรู้ ด้วยการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

1.10.4 การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมชมนิทรรศการแสดงผลงาน สำหรับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่มและผู้เข้าชมนิทรรศการทุกคน

รายละเอียด การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ดังแสดงในตาราง 13

ตาราง 13 การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรโรงเรียน
1.มารยาทดี มีวินัย	โครงการคุณธรรม - สาระสำคัญ การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม นักเรียนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ เป็นผู้มีระเบียบวินัย และมีมารยาทที่ดี เหมาะสมตามกาลเทศะ เพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข - ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 1. นักเรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยต่อตนเองและผู้อื่น 2.นักเรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทต่อ ครู บิดามารดา เพื่อน และ ผู้อื่น	1.นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนการเรียนรู้ 2.นักเรียนสำรวจตนเองเรื่องวินัยและมารยาท 3. นักเรียนดูวีดิทัศน์เกี่ยวกับ โครงการคุณธรรมที่ประสบผลสำเร็จ 4.ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนากับปัญหาในโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องวินัยและมารยาท 5. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ศึกษาใบความรู้ เรื่องการทำโครงการคุณธรรม และค้นคว้าเพิ่มเติม 6.นักเรียนแต่ละกลุ่ม ศึกษา สำนวนภาพ ปัญหาที่กลุ่มตนเองสนใจกลุ่มละ 1 ปัญหา เพื่อพัฒนาเป็นโครงการคุณธรรม 7.นักเรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการโครงการ (20วัน)และนำเสนอผลการดำเนินโครงการเขียนรายงาน 8.นักเรียนทำแบบทดสอบหลังการเรียนรู้	1.ตรวจใบงาน 2. ประเมินอัตลักษณ์เด็กดี 3.รายงานโครงการคุณธรรม 4. ประเมินผลการเรียนรู้ ก่อน –หลังการเรียนรู้ ประจำหน่วยการเรียนรู้	ภาระงานอาชีพและเทคโนโลยี ง 1.1 ป. 4/3 ป.5/3 ป.6/3 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ส 2.1 ป. 4/2 ป.6/3 ศิลปะ ศ 3.1 ป. 4/3 ป. 5/2 ป. 6/1 ภาษาไทย ท 3.1 ป. 4/6 ป. 5/5 ป. 6/6

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรโรงเรียน
2.ท้องถิ่นของเรา	1.อาชีพในชุมชน -สาระสำคัญ การประกอบอาชีพมีความสำคัญต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน ผู้ที่จะประกอบอาชีพจะต้องมีความเพียรพยายาม หมั่นศึกษาหาความรู้ ฝึกฝน จนมีชำนาญ ดำเนินการประกอบอาชีพอย่างพอเพียง และมีคุณธรรมต่อการประกอบอาชีพนั้น ๆ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 1. นักเรียนรวบรวม คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพต่าง ๆ ได้ 2. นักเรียนอธิบายความหมาย ความสำคัญและระบุความแตกต่างของอาชีพได้	1.นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน 2.นักเรียนสำรวจตนเอง เรื่องการใฝ่เรียนรู้ 3.ค้นหาคำศัพท์เกี่ยวกับอาชีพที่นักเรียนรู้จัก 4.ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความหมายของอาชีพ ความสำคัญของการประกอบอาชีพ ความแตกต่างของอาชีพ จากนั้นแต่ละกลุ่มนำเสนอหน้าชั้นเรียน 5.สำรวจอาชีพต่าง ๆ ที่มีในชุมชน พร้อมทั้งสัมภาษณ์บุคคลแต่ละอาชีพ นำเสนอหน้าชั้นเรียน 6.แลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันสรุปผลการนำเสนอผลงานในชั้นเรียน	1. ตรวจใบงาน 2.ประเมินอัตลักษณ์ได้ดี 3.ประเมินผลการเรียนรู้ ก่อนการเรียนประจำหน่วยการเรียนรู้	ภาษาไทย ท 2.1 ป.4/1 ป.5/1 ป. 6/1 ท 3.1 ป.4/5 ป.5/4 ป.6/4 ท 3.1 ป. 6/6 ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยี ง 4.1 ป. 4/1 ป. 5/1 ป. 6/1 ง 4.1 ป. 6/2 ภาษาต่างประเทศ ต 3.1 ป. 4/1 ป.5/1 ป.6/1

ตาราง 13 (ต่อ)

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรโรงเรียน
2.ท้องถิ่นของเรา (ต่อ)	3. นักเรียนสามารถดำเนินการสำรวจ อาชีพต่างๆในชุมชน 4. นักเรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ศึกษา หาความรู้อยู่เสมอ			
	2.อาชีพที่ฉันอยากเป็น -สาระสำคัญ การสำรวจตนเองจะทำให้ ให้สามารถเลือกประกอบอาชีพได้อย่าง เหมาะสม ซึ่งในแต่ละอาชีพผู้ประกอบการ อาชีพจะต้องมี คุณธรรมในการ ประกอบอาชีพ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความขยัน อดทน ความยุติธรรม ความ รับผิดชอบ และความพอเพียง ซึ่งผู้ที่มี คุณธรรมจะนำไปสู่การประกอบอาชีพ ที่สุจริตต่อไป	1.นักเรียนดูวีดิทัศน์เรื่อง การประกอบอาชีพ สุจริต 2. ครูและนักเรียนสนทนาร่วมกันเกี่ยวกับอาชีพ ของนักเรียนในอนาคต 3. นักเรียนแต่ละคนสำรวจด้านความพร้อมของ ตนเองในการประกอบอาชีพ	1. ใบงาน 2. ประเมินอัตลักษณ์เด็กดี	ภาษาไทย ท 2.1 ป.4/2 ป.5/2 ป.6/2 ท 3.1 ป.4/3 ป. 4/6 ป.5/1 ท 3.1 ป. 5/5 ป. 6/1 ป.6/6 ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยี ง 4.1 ป. 4/1 ป. 5/1 ป. 5/2 ง 4.1 ป. 6/1 ป. 6/2 ศิลปะ ศ 1.1 ป. 4/7 ป. 6/7

ตาราง 13 (ต่อ)

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรแกนกลาง
2.ท้องถิ่นของเรา (ต่อ)	-ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 1. สำรวจตนเองด้านความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ในการ ประกอบอาชีพ 2. อธิบายคุณธรรมที่มีความสำคัญต่อ การประกอบอาชีพ 3. มีทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม ด้วย ความขยัน ความซื่อสัตย์ มีมารยาท และมีวินัย 4. มีคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบ อาชีพ 3.เศรษฐกิจในชุมชน -สาระสำคัญ ชุมชนย่อมมีหลากหลาย อาชีพ มีสินค้า และบริการต่างๆ เงินจึง มีหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน สินค้าและบริการต่างๆ เราจึงต้องมีวินัย ในการใช้จ่ายเงิน โดย	4. นักเรียนศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคุณธรรมที่ เกี่ยวข้องกับอาชีพที่ตนเองสนใจ บันทึกและ สรุปความรู้ที่ได้ มาสร้างเป็นบัตรความรู้ วาด ภาพ และนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน 5. นักเรียนรวมกลุ่มตามอาชีพที่ตนสนใจ สรุปผลและจัดทำเป็นรายงาน 6. แต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติหน้าชั้นเรียน กลุ่มละ 3 - 5 นาที 1. สนทนาเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่มีอยู่ในชุมชน 2. นักเรียนแบ่งกลุ่ม ค้นหาหาความรู้ และ นำเสนอหน้าชั้นเรียน เรื่อง -การพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจในชุมชน -การประสานประโยชน์ทางเศรษฐกิจในชุมชน -สถาบันทางการเงิน	1. ใบงาน 2. ประเมินอัตลักษณ์เด็กดี 3. บันทึกรายรับ-รายจ่าย 4. ประเมินผลการเรียนรู้หลัง เรียนประจำหน่วยการเรียนรู้	ภาษาไทย ท 3.1 ป. 4/3 ป. 5/1 ป. 6/1 สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ส 3.2 ป. 4/1 ป. 4/2 ป. 5/1 ส 3.2 ป. 5/2 ป. 6/1

ตาราง 13 (ต่อ)

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรแกนกลาง
2. ท้องถิ่นของเรา (ต่อ)	การจดบันทึกรายรับ รายจ่าย รู้จักการเก็บออม และดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงจะทำให้ครอบครัวอยู่อย่างมีความสุข ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 1. อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน 2. อธิบายหน้าที่เบื้องต้นของเงิน 3. เขียนบันทึก-รายรับรายจ่าย 4. มีความพอเพียงในการดำรงชีวิต	-หน้าที่เบื้องต้นของเงินและประเภทของเงิน -สกุลเงินที่ใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ 3.ค้นคว้า เรื่อง การเขียนบันทึกรายรับ-รายจ่าย 4.นักเรียนเขียนบันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเอง เป็นเวลา 7 วัน 5. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังหน่วยการเรียนรู้		คณิตศาสตร์ ค 2.2 ป. 4/2 ป. 5/2 ป. 6/2 ค 6.1 ป. 4/2 ป. 5/2 ป. 6/2การงานอาชีพและเทคโนโลยี ง 3.1 ป. 4/1 ป. 5/1 ป. 6/2
3. กินอยู่อย่างพอเพียง	1.เศรษฐกิจพอเพียง สาระสำคัญ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง ยึดทางสายกลาง นักเรียนจึงควรนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้	1.นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน 2.นักเรียนดูวีดิทัศน์ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง 3. นักเรียนสำรวจตนเอง เรื่องการใช้ชีวิตกินอยู่อย่างพอเพียง 4.นักเรียนศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับ หลักเศรษฐกิจพอเพียง 5.นักเรียนศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ตามหลัก	1. ใบงาน 2. การเขียนรายงาน 3.ประเมินอัตลักษณ์เด็กดี 4.ประเมินผลการเรียนรู้ ก่อนการเรียนรู้ประจำหน่วยการเรียนรู้	ภาษาไทย ท 2.1 ป.4/3 ป.5/3 ป.6/3 ท 3.1 ป.4/3 ป.5/1 ป.6/1 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ส 3.1 ป.4/3 ป.5/2 ป.6/3

ตาราง 13 (ต่อ)

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรแกนกลาง
3.กินอยู่อย่าง พอเพียง (ต่อ)	อย่างพออยู่พอกิน ไม่ยากลำบาก ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 1. อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง 2. ประยุกต์ใช้แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน	ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จดบันทึกความรู้ ที่ได้ และเขียนรายงานการนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันด้านความพอเพียง		ศิลปะ ศ 1.1 ป.4 /4 ป.5/5 ป.6/5 งานอาชีพและเทคโนโลยี ง 3.1 ป. 4/4 ป. 4/5 ป.5/2 ป. 6/5
	2. ทรัพยากรมีน้อย ใช้สอยอย่างรู้คุณค่า -สาระสำคัญ ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้จักใช้ ทรัพยากรอย่างพอเพียง ประหยัด คุ่มค่า และดูแลรักษาไว้ให้มีใช้อย่าง ยั่งยืน	1. นักเรียนดูวิดีโอทัศน์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ที่อุดมสมบูรณ์และถูกทำลาย 2. นักเรียนระดมความคิดเกี่ยวกับการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 3. นักเรียนศึกษาค้นคว้า เรื่องประโยชน์ของการ ใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียง และการดูแลรักษา ทรัพยากร 4. แบ่งกลุ่มนักเรียนสืบค้นข้อมูลตามโจทย์	1. ใบงาน 2. ประเมินอัตลักษณ์เด็กดี 3. ตรวจการจัดป้ายนิเทศ 4. ประเมินผลการเรียนรู้ หลังการเรียนรู้ประจำหน่วย การเรียนรู้	วิทยาศาสตร์ ว 2.2 ป. 6/4 ป. 6/5 สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ส 3.1 ป. 6/3 งานอาชีพและเทคโนโลยี ง 3.1 ป. 4/4 ป.4/4 ป.5/2 ง 3.1 ป. 6/5

ตาราง 13 (ต่อ)

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรแกนกลาง
3.กินอยู่อย่าง พอเพียง (ต่อ)	-ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 1. อธิบายวิธีการใช้ทรัพยากรอย่าง พอเพียง ในการประกอบอาชีพ 2. บอกประโยชน์การใช้ทรัพยากรอย่าง ยั่งยืน 3. การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น	กำหนดให้ อภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้กัน จัดบันทึกความรู้ที่ได้จากการศึกษา แล้วนำเสนอให้เพื่อนฟังหน้าชั้นเรียน 5. นักเรียนแต่ละกลุ่มจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับการใช้ ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและพอเพียง (นอกเวลา) 6.นักเรียนทำแบบทดสอบหลังการเรียนรู้ประจำ หน่วยที่ 3		
4. Mini Company (บริษัทขนาดย่อม)	โครงการอาชีพ -สาระสำคัญ โครงการอาชีพ เป็นการจัดการเรียนรู้ ที่ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาหา ความรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตาม ความถนัดและความสนใจ ผู้ปฏิบัติ โครงการอาชีพจะต้องมีวินัยและมี มารยาทในการปฏิบัติงานร่วมกับ ผู้อื่น ต้องเป็นอาชีพสุจริต พอเพียงและ มีอยู่ในท้องถิ่น	1.ครูและนักเรียนสนทนาเกี่ยวกับอาชีพ และภูมิ ปัญญาท้องถิ่นต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน 2.นักเรียนทำแบบทดสอบการเรียนรู้ก่อนเรียน 3.แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มกลุ่มละ 3 – 4 คน ศึกษาหาความรู้ เรื่องโครงการ จากหนังสือ อินเทอร์เน็ต จัดบันทึกข้อมูล 4.แต่ละกลุ่มเขียนเค้าโครงโครงการงานอาชีพที่ กลุ่มตนเองสนใจ กลุ่มละ 1 อาชีพ	1. รายงานโครงการ 2. บันทึกกรายรับ-รายจ่าย 3. ไปงาน 4. ประเมินอัตลักษณ์เด็กดี 5.ประเมินผลการเรียนรู้ ก่อนการเรียนรู้ประจำหน่วย การเรียนรู้	วิทยาศาสตร์ ว 8.1 ป. 4/1 ป. 4/2 ป. 4/3 ว 8.1 ป. 4/4 ป. 4/5 ป. 4/6 ว 8.1 ป. 4/7 ป. 4/8 ป. 5/1 ว 8.1 ป. 5/2 ป. 5/3 ป. 5/4 ว 8.1 ป. 5/5 ป. 5/6 ป. 5/7 ว 8.1 ป. 5/8 ป. 6/1 ป. 6/2 ว 8.1 ป. 6/3 ป. 6/4 ป. 6/5 ว 8.1 ป. 6/6 ป. 6/7 ป. 6/8

ตาราง 13 (ต่อ)

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรแกนกลาง
4. Mini Company (บริษัทขนาดย่อม) (ต่อ)	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 1. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงงานอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน โดยยึดหลักความพอเพียง 2. นักเรียนสามารถวางแผน กำหนดแนวทางและลงมือปฏิบัติโครงงานตามขั้นตอน 3. นักเรียนปฏิบัติตนอย่างมีมารยาท มีระเบียบวินัยในการทำงานร่วมกับผู้อื่น 4. นักเรียนเขียนบันทึก - รายรับรายจ่าย 5. ใช้ภาษา ต่างประเทศในการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลต่างๆ	5. นักเรียนแต่ละกลุ่มตั้งชื่อ บริษัทของตัวเอง (Mini Company) ทั้งชื่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษ 6. นักเรียน สัมภาษณ์ผู้รู้ เช่นผู้ปกครอง ปราชญ์ชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับอาชีพที่ตนเองสนใจ 7. นักเรียนปฏิบัติโครงงานตามแผนที่วางไว้ มีการระดมทุนกลุ่ม บันทึกรายรับ-รายจ่าย โดยให้ระยะเวลาในการปฏิบัติโครงงาน 3 สัปดาห์ และนำความก้าวหน้ามาเสนอคุณครู ทุก 1 สัปดาห์ 8. เมื่อสิ้นสุดการทำโครงงาน นักเรียนแต่ละกลุ่มนำผลงาน มาส่งคุณครู พร้อมเล่มรายงานครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายและสรุปความรู้	การวัดและประเมินผล 1. ตรวจใบงาน 2. ประเมินอัตลักษณ์เด็กดี	การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี ง 1.1 ป. 4/3 ป. 5/3 ป. 6/3 คณิตศาสตร์ ค 2.2 ป. 4/2 ภาษาต่างประเทศ ต 4.2 ป. 4/1 ป. 5/1 ป. 6/1
	2. ตลาดนัดพอเพียง -สาระสำคัญ ตลาดนัดพอเพียงเป็น	1.นักเรียนสำรวจตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมกรบริโภคสินค้า ที่นักเรียนปฏิบัติ		ภาษาไทย ท 2.1 ป.4/6 ป. 5/2 ป.6/2

ตาราง 13 (ต่อ)

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรแกนกลาง
4. Mini Company (บริษัทขนาดย่อม) ต่อ	กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนรู้จัก ประหยัดอดออม โดยใช้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง จัดจำหน่าย สินค้าที่เป็นผลผลิตของนักเรียนจากภูมิ ปัญญาในท้องถิ่น สามารถสร้างรายได้ ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และมีวินัย มี มารยาท และทักษะในการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น -ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 1. นักเรียนจัดตลาดนัดจำหน่ายสินค้า ตามหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง 2. นักเรียนมีวินัย มีมารยาท สามารถ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 3. นักเรียนจดบันทึก รายรับ - รายจ่าย คำนวณ ต้นทุน กำไร	2.วางแผนจัดตลาดนัดจำหน่ายสินค้าตามหลัก แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ 3.นักเรียนสำรวจสถานที่สำหรับการจัดตลาดนัด จำหน่ายสินค้า 4.แต่ละกลุ่มตั้งชื่อร้าน ออกแบบตกแต่งร้าน ออกแบบป้ายโฆษณา 5.กำหนดราคา สินค้า โดยการคำนวณจากการ จดบันทึกรายรับรายจ่าย 6.กำหนดวันในการจัดตลาดนัดอาชีพ และมีการ ประชาสัมพันธ์ ให้คนไปซื้อสินค้า 7.จัดกิจกรรมตลาดนัดพอเพียง เวลา 2 ชั่วโมง 8.สรุปรายรับ รายจ่าย กำไร ขาดทุน โดยจัดทำ บัญชีรายรับ-รายจ่ายของกลุ่ม และนำข้อมูล ที่ได้มาเสนอในรูปแบบแผนภูมิแท่งเปรียบเทียบ	3.บันทึกรายรับ- รายจ่าย 4.ประเมินผลการเรียนรู้ หลัง การเรียนรู้ประจำหน่วยการ เรียนรู้	ท 3.1 ป.4/2 ป.4/3 ป. 4/5 ท 3.1 ป. 5/1 ป. 5/3 ป. 5/4 ท 3.1 ป. 6/1 ป. 6/4 ป. 6/6 คณิตศาสตร์ ค 2.2 ป. 4/2 ป. 4/2 ป. 4/4 ค 6.1 ป. 5/2 ป. 5/4 ป. 6/2 ค 6.1 ป. 6/4 สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ส 2.1 ป. 5/1 ป. 6/3 การงานอาชีพและเทคโนโลยี ง 3.1 ป. 4/4 ป. 4/5 ป.5/2 ง 3.1 ป. 6/5

ตาราง 13 (ต่อ)

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรแกนกลาง
4. Mini Company (บริษัทขนาดย่อม)	4. นักเรียนนำทักษะและวิชาความรู้ไป ใช้ในชีวิตประจำวัน	9. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายและสรุป ความรู้ที่ได้จากการจัดตลาดนัดพอเพียง สรุป ปัญหาและอุปสรรคในการจัดงานร่วมกัน 10. นักเรียนทำแบบทดสอบการเรียนรู้หลังเรียน (Post-test)		
5. ถอดบทเรียน	1. ถอดบทเรียน -สาระสำคัญ การทบทวนหรือสรุป ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ผ่าน มา ทั้งผลการปฏิบัติงาน ปัญหา อุปสรรค เกิดความรู้หรือข้อค้นพบใหม่ ขึ้น ทั้งผลสำเร็จและล้มเหลว เกิดการ เรียนรู้ร่วมกันของ ผู้ร่วมปฏิบัติงาน จะเป็นแนวทางใน การปรับปรุงการ ปฏิบัติงานให้มี	1. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการจัดตลาด นัดอาชีพของกลุ่มตนเอง ผลกำไร ขาดทุน ปัญหาและอุปสรรค ในการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในห้อง 2. นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) 3. นักเรียนศึกษาใบความรู้ เรื่อง การถอด บทเรียน และ ทำใบงานนักเรียนกลุ่มตัว ศึกษา ค้นคว้าตัวอย่างการถอดบทเรียนจาก อินเทอร์เน็ต หรือ เว็บไซต์	1. ตรวจใบงาน 2. รายงานถอดบทเรียน 3. ประเมินอัตลักษณ์เด็กดี 4. ประเมินผลการเรียนรู้ ก่อนการเรียนรู้ประจำหน่วย การเรียนรู้	ภาษาไทย ท 2.1 ป. 4/6 ป. 5/2 ป. 6/2 ท 3.1 ป. 4/2 ป. 4/3 ป. 4/5 ท 3.1 ป. 5/1 ป. 5/3 ป. 5/4 ท 3.1 ป. 6/1 ป. 6/4 ป. 6/6 การงานอาชีพและเทคโนโลยี ง 3.1 ป. 4/4 ป. 4/5 ป. 5/2 ง 3.1 ป. 6/5

ตาราง 13 (ต่อ)

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรแกนกลาง
5. ถอดบทเรียน	คุณภาพยิ่งขึ้น และสามารถเผยแพร่สู่ ผู้อื่นได้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 1. นักเรียนเกิดความรู้ที่เป็นบทเรียน ใหม่ 2. นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งกันและกัน 3. นักเรียนสามารถเผยแพร่ผลงานแก่ ผู้อื่นได้ 4. นักเรียนมีมารยาทในการปฏิบัติงาน ร่วมกับผู้อื่น 2.การจัดนิทรรศการ -สาระสำคัญ นำความรู้ที่ค้นพบ ไปจัด แสดงและเผยแพร่เพื่อให้เกิดความรู ใหม่	4.นักเรียนแต่ละกลุ่ม ปฏิบัติการ ถอดบทเรียน หลังการปฏิบัติโครงงาน 5.นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนรายงานการถอด บทเรียน โดยจัดพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ มี เนื้อหาให้ครบถ้วน ออกแบบปรายงาน และ รูปเล่มให้สวยงามน่าศึกษาค้นคว้า นำมาส่ง คุณครูพร้อมสำเนาข้อมูลลงบนแผ่น CD 6.แต่ละกลุ่มนำเสนอ บทเรียน ของกลุ่มตนเอง 1.นักเรียนดู พาวเวอร์พอย (Power point) เกี่ยวกับการจัดนิทรรศการของที่ต่างๆ และ แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ประโยชน์ของการจัด นิทรรศการ 2.นักเรียนศึกษาไปความรู้ความสำคัญและ ประโยชน์ของนิทรรศการ และศึกษาค้นคว้า	1. ตรวจใบงาน 2. ประเมินอัตลักษณ์เด็กดี 3. แบบประเมินความ พึงพอใจ	ภาษาไทย ท 2.1 ป. 4/6 ป. 5/2 ป. 6/2 ท 3.1 ป. 4/2 ป. 4/3 ป. 4/5 ท 3.1 ป. 5/1 ป. 5/3 ป. 5/4 ท 3.1 ป. 6/1 ป. 6/4 ป. 6/6

ตาราง 13 (ต่อ)

ชื่อหน่วย	แผนการเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	การวัดและประเมินผล	ความสัมพันธ์สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตาม หลักสูตรแกนกลาง
5. ถอดบทเรียน (ต่อ)	-ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง 1. บอกความสำคัญ ประโยชน์ ของการจัดนิทรรศการ 2. นักเรียนสามารถจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานแก่ผู้อื่นได้ตามหลักความพอเพียง 3. นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้จัดและผู้เยี่ยมชม 4. นักเรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีม มีมารยาทในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น	เพิ่มเติมจาก ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต 3.นักเรียนร่วมกันวางแผนการจัดนิทรรศการ กำหนด วันเวลา สถานที่ และเขียนแผนผังแสดงตำแหน่งการจัดแสดงนิทรรศการ 4.จัดเตรียมผลงาน ทำแผ่นพับ ผูกข้อมูลพุดนำเสนอ และตอบข้อซักถาม 5.นักเรียนจัดแสดงนิทรรศการ 6.สรุปรายรับ - รายจ่าย และเล่าความรู้สึก ความพึงพอใจ ปัญหาอุปสรรคในการจัดแสดงนิทรรศการ 7.นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test)	4. ประเมินผลการเรียนรู้ หลังการเรียนรู้ การเรียนรู้	ภาระงานอาชีพและเทคโนโลยี ง 3.1 ป. 4/4 ป. 4/5 ป.5/2 ง 3.1 ป. 6/5 คณิตศาสตร์ ค 2.2 ป. 4/2 ป. 6/3 ศิลปะ ศ 1.1 ป. 4/5 ป. 5/3 ป. 6/7 ภาษาต่างประเทศ ต 1./2 ป. 4/3 ป. 5/3 ป. 6/3

2. ผลการตรวจสอบร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

2.1 ความเหมาะสมของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

2.1.1 ในภาพรวม ด้านสภาพปัญหาและความจำเป็นมีเหตุผลสมควรที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน ปัญหามีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน หลักการมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ จุดมุ่งหมายตรงตามความต้องการของชุมชน การจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมในการนำไปใช้เพื่อพัฒนานักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก และเหมาะสมกับแนวทางในการแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามการจัดการเรียนรู้ เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน ตัวชี้วัดความสำเร็จมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ โครงสร้างเนื้อหา มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ ที่จะนำไปใช้จัดการกิจกรรมการเรียนรู้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย และครอบคลุมด้านความรู้และอัตลักษณ์ได้ดีตามความคาดหวังของชุมชน โครงสร้างเนื้อหา มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนและตัวนักเรียน กิจกรรมการเรียนรู้มีการบูรณาการกับบริบทของชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับความต้องการและบริบทของชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ชุมชนและนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วม กิจกรรมการเรียนรู้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสม การวัดและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการประเมินตามสภาพจริง ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด

2.1.2 ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วยที่ 1 มารยาทดี มีวินัย แผนการจัดการเรียนรู้ โครงงานคุณธรรม หน่วยที่ 2 ท้องถิ่นของเรา แผนการจัดการเรียนรู้ อาชีพในชุมชน อ อาชีพที่ฉันอยากเป็น และเศรษฐกิจในชุมชน หน่วยที่ 3 กินอยู่อย่างพอเพียง แผนการจัดการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง และทรัพยากรมีน้อย ใช้สอยอย่างรู้คุณค่า หน่วยที่ 4 Mini Company (บริษัทขนาดเล็ก) แผนการจัดการเรียนรู้ โครงงานอาชีพ และตลาดนัดพอเพียง หน่วยที่ 5 ถอดบทเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ การถอดบทเรียน และนิทรรศการ ซึ่งทั้ง 5 หน่วย 10 แผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสม ด้านกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ด้านผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม ด้านกิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม และด้านการวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าทุกหน่วยการเรียนรู้และทุกแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกด้าน

รายละเอียดดังแสดงในตาราง 14

ตาราง 14 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ภาพรวมของการจัดการเรียนรู้			
1.1 สภาพปัญหาและความจำเป็นมีเหตุผลสมควรที่จะพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียนขนาดเล็ก	4.60	0.54	มากที่สุด
1.2 ปัญหาเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กและชุมชน	4.80	0.44	มากที่สุด
1.3 หลักการเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ	4.60	0.54	มากที่สุด
1.4 จุดมุ่งหมาย ตรงตามความต้องการของชุมชน	4.80	0.44	มากที่สุด
1.5 การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้เพื่อพัฒนานักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก	4.60	0.54	มากที่สุด
1.6 การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับแนวทางในการแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก	4.80	0.44	มากที่สุด
1.7 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน	4.80	0.44	มากที่สุด
1.8 ตัวชี้วัดความสำเร็จมีความเหมาะสมและเป็นไปได้	4.60	0.54	มากที่สุด
1.9 กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับความต้องการและบริบทของชุมชน	4.60	0.54	มากที่สุด
1.10 กิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ชุมชนและนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วม	4.60	0.54	มากที่สุด
1.11 กิจกรรมการเรียนรู้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.80	0.44	มากที่สุด
1.12 สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสม	4.60	0.54	มากที่สุด
1.13 การวัดและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย	4.80	0.44	มากที่สุด
1.14 การวัดและประเมินผลเน้นการประเมินตามสภาพจริง	4.60	0.54	มากที่สุด
2. แผนการจัดการเรียนรู้			
2.1 หน่วยที่ 1 มารยาทดี มีวินัย แผนการจัดการเรียนรู้ โครงงานคุณธรรม			

ตาราง 14 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
2.1.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.60	0.54	มากที่สุด
2.1.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.60	0.54	มากที่สุด
2.1.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม	4.60	0.54	มากที่สุด
2.1.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเอง	5.00	0.00	มากที่สุด
2.1.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม	4.60	0.54	มากที่สุด
2.1.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
2.2 หน่วยที่ 2 ท้องถิ่นของเรา แผนการจัดการเรียนรู้ อาชีพในชุมชน			
2.2.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.80	0.44	มากที่สุด
2.2.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
2.2.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด
2.2.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเอง	4.80	0.44	มากที่สุด
2.2.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด
2.2.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
2.3 หน่วยที่ 2 ท้องถิ่นของเรา แผนการจัดการเรียนรู้ อาชีพที่ฉันอยากเป็น			
2.3.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.80	0.44	มากที่สุด
2.3.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.60	0.54	มากที่สุด
2.3.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม	4.60	0.54	มากที่สุด
2.3.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเอง	4.60	0.54	มากที่สุด
2.3.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม	4.60	0.54	มากที่สุด
2.3.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.60	0.54	มากที่สุด
2.4 หน่วยที่ 2 ท้องถิ่นของเรา แผนการจัดการเรียนรู้ เศรษฐกิจในชุมชน			
2.4.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.80	0.44	มากที่สุด

ตาราง 14 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
2.4.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.60	0.54	มากที่สุด
2.4.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม	4.60	0.54	มากที่สุด
2.4.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเอง	5.00	0.00	มากที่สุด
2.4.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
2.4.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์	5.00	0.00	มากที่สุด
2.5 หน่วยที่ 3 กินอยู่อย่างพอเพียง แผนการจัดการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง			
2.5.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.60	0.54	มากที่สุด
2.5.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.60	0.54	มากที่สุด
2.5.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม	4.60	0.54	มากที่สุด
2.5.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเอง	4.60	0.54	มากที่สุด
2.5.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด
2.5.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
2.6 หน่วยที่ 3 กินอยู่อย่างพอเพียง แผนการจัดการเรียนรู้ ทรัพยากรมีน้อย ใช้สอยอย่างรู้คุณค่า			
2.6.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	5.00	0.00	มากที่สุด
2.6.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.60	0.54	มากที่สุด
2.6.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด
2.6.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเอง	4.80	0.44	มากที่สุด
2.6.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด
2.6.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.40	0.89	มากที่สุด
2.7 หน่วยที่ 4 Mini Company (บริษัทขนาดย่อม) แผนการจัดการเรียนรู้ โครงการอาชีพ			
2.7.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.80	0.44	มากที่สุด

ตาราง 14 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
2.7.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
2.7.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
2.7.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นพบและสร้าง ความรู้ด้วยตนเอง	5.00	0.00	มากที่สุด
2.7.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด
2.7.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
2.8 หน่วยที่ 4 Mini Company (บริษัทขนาดย่อม) แผนการจัดการเรียนรู้ ตลาดนัดพอเพียง			
2.8.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.80	0.44	มากที่สุด
2.8.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
2.8.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด
2.8.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นพบและสร้าง ความรู้ด้วยตนเอง	5.00	0.00	มากที่สุด
2.8.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด
2.8.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
2.9 หน่วยที่ 5 ถอดบทเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ การถอดบทเรียน			
2.9.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.80	0.44	มากที่สุด
2.9.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
2.9.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด
2.9.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นพบและสร้าง ความรู้ด้วยตนเอง	4.80	0.44	มากที่สุด
2.9.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด
2.9.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
2.10 หน่วยที่ 5 ถอดบทเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ นิทรรศการ			
2.10.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่ คาดหวัง	4.80	0.44	มากที่สุด

ตาราง 14 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
2.10.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
2.10.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม	4.80	0.44	มากที่สุด
2.10.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้นักเรียนได้ค้นพบและสร้างความรู้ด้วยตนเอง	5.00	0.00	มากที่สุด
2.10.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
2.10.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.80	0.44	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.75	0.42	มากที่สุด

2.2 การประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบภายในการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

การประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบภายใน พิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 จำนวน 14 ข้อ และ 0.80 จำนวน 1 ข้อ ดังนี้ การประเมินความสอดคล้องของหลักการของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน กับปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมาย อัตลักษณ์เด็กดี โครงสร้างเนื้อหา และการวัดและประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีความเห็นตรงกันว่า หลักการของการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบต่างๆภายใน ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 การประเมินความสอดคล้องของกิจกรรมการเรียนรู้กับโครงสร้างเวลาเรียน โครงสร้างเนื้อหา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และการวัดและประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า กิจกรรมการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบต่างๆภายใน ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 มีเพียง 1 ข้อ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.8 ที่ผู้เชี่ยวชาญ 1 ท่าน ประเมินว่า ไม่แน่ใจ คือด้านกิจกรรมการเรียนรู้กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำว่า บุคคล สามารถเป็นได้ทั้งสื่อและแหล่งเรียนรู้ รายละเอียดดังแสดงในตาราง 15

ตาราง 15 แสดงผลความสอดคล้องขององค์ประกอบภายในการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” โดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน		ความ สอดคล้อง	ระดับความเหมาะสม
1.	หลักการของการจัดการเรียนรู้กับปัญหาและความจำเป็น	1.00	สอดคล้อง
2.	หลักการของการจัดการเรียนรู้กับจุดมุ่งหมาย	1.00	สอดคล้อง
3.	หลักการของการจัดการเรียนรู้กับอัตลักษณ์เด็กดี	1.00	สอดคล้อง
4.	หลักการของการจัดการเรียนรู้กับโครงสร้างเนื้อหา	1.00	สอดคล้อง
5.	หลักการของการจัดการเรียนรู้กับการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
6.	จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้กับปัญหาและความจำเป็น	1.00	สอดคล้อง
7.	จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้กับอัตลักษณ์เด็กดี	1.00	สอดคล้อง
8.	จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้กับโครงสร้างเนื้อหา	1.00	สอดคล้อง
9.	จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้กับกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
10.	จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้กับการวัด และประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
11.	กิจกรรมการเรียนรู้กับโครงสร้างเวลาเรียน	1.00	สอดคล้อง
12.	กิจกรรมการเรียนรู้กับโครงสร้างเนื้อหา	1.00	สอดคล้อง
13.	กิจกรรมการเรียนรู้กับอัตลักษณ์เด็กดี	1.00	สอดคล้อง
14.	กิจกรรมการเรียนรู้กับสื่อและแหล่งเรียนรู้	0.80	สอดคล้อง
15.	กิจกรรมการเรียนรู้กับการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง

จากผลการตรวจสอบคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ผู้วิจัยทำการสรุปประเด็นสำคัญที่ต้องปรับปรุงแก้ไขด้านกิจกรรมการเรียนรู้กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ นำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโท แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข ให้มีคุณภาพ เพื่อนำไปทดลองใช้ต่อไป

3.ผลการศึกษานำร่อง (Pilot Study) การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

นำร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองศึกษานำร่องกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 - 6) ทั้งหมดของโรงเรียนบ้านหนองหิน ซึ่งเป็นนักเรียนใน

โรงเรียนขนาดเล็ก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อหาความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคก่อนนำไปใช้จริง ในขั้นตอนนี้ดำเนินการทดลองสอน 1 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 กินอยู่อย่างพอเพียง ใช้เวลาในการสอน 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 วัน วันละ 1 ชั่วโมง ผลการศึกษานำร่องการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านกิจกรรม พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมต่างๆตามที่กำหนดได้เป็นอย่างดี

2. ด้านเวลา พบว่า เวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ควรมีการปรับปรุงเกี่ยวกับใบงานที่ต้องปรับให้ลดลง โดยการรวมใบงานที่มีเนื้อหาสาระที่คล้ายกันเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อให้เวลามีความเหมาะสมกับเนื้อหาการเรียนรู้ และให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้นอกเวลาเรียน

3. ด้านภาษา พบว่า ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาที่อธิบายในใบงาน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนสามารถตอบคำถาม และสามารถปฏิบัติกิจกรรมต่างๆตามที่กำหนดไว้ได้

4. ด้านสื่อ อุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้ พบว่า มีความเหมาะสม โดยสื่อที่จัดในแผนการจัดการเรียนรู้ สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้บรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

จากผลการทดลองศึกษานำร่อง แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ที่พัฒนาขึ้น มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ แต่ควรมีการปรับปรุงเกี่ยวกับใบงานที่ต้องปรับให้ลดลง โดยการรวมใบงานที่มีเนื้อหาสาระที่คล้ายกันเข้าไว้ด้วยกัน และให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้นอกเวลาเรียน ซึ่งผลจากการทดลองศึกษานำร่อง ผู้วิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนร่วม ได้ร่วมกันดำเนินการปรับปรุงให้เหมาะสมก่อนการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ตอนที่ 1 ผลการทดลองจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

ดำเนินการกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4 – 6) ทั้งหมดของโรงเรียนบ้านท่าแย้ จำนวน 27 คน ระยะเวลาในการทดลองใช้เวลา 48 ชั่วโมง โดยมีผู้วิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป. 4 – 6) เป็นผู้สอน ตามความรู้และความถนัดที่ได้รับมอบหมายจากที่ประชุม แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของและในบางกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนร่วมได้เชิญวิทยากรท้องถิ่นที่มีความรู้ความชำนาญ มาเป็นผู้ทำการสอน

ก่อนเริ่มการทดลองใช้การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยและกลุ่มผู้มีส่วนร่วมได้ประชุมร่วมกัน เพื่อวางแผน ร่วมกันจัดเตรียมห้องเรียน โต๊ะเก้าอี้ ให้เหมาะสมและเพียงพอกับจำนวนนักเรียน จัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ จัดประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนร่วม ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ ความสำคัญ และวิธีการจัดการเรียนรู้ตามการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาตอนปลาย (ป. 4 – 6) และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมนักเรียน และบันทึกข้อมูลลงในแบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดี ตามที่กลุ่มผู้มีส่วนร่วมได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ทุกคนเห็นด้วยและยินดีให้ความร่วมมือ ตลอดกระบวนการทดลองใช้ และ มีผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ท่านหนึ่งเสนอว่า ควรจะมีการตั้งกลุ่มไลน์ (Line Group) เพื่อเป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร ที่สะดวกและรวดเร็ว ในการสอบถาม แนะนำและแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนร่วมกับผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งที่ประชุมทุกคนเห็นด้วย และจัดตั้งกลุ่มไลน์ (Line Group) โดยใช้ชื่อว่า เครือข่ายผู้ปกครองท่าแร่

ตอนที่ 2 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป. 4 – 6)

พิจารณาจาก 1) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ได้แก่ ผลการเรียนรู้ของนักเรียน ความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน อัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน 2) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนและโรงเรียน ได้แก่ ความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน ความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลการศึกษาพบว่า

2.1 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

1) **ผลการเรียนรู้ของนักเรียน** ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ พิจารณาจากการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ปรากฏผลดังตาราง 16

ตาราง 16 ผลการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลการเรียนรู้	จำนวนนักเรียน (N)	ก่อนเรียน		หลังเรียน		Z	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	27	14.30	4.31	20.22	3.50	4.549*	.000
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	27	16.04	4.69	22.33	4.79	4.549*	.000
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	27	10.70	1.54	13.44	1.40	4.577*	.000
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	27	9.59	2.63	15.19	2.13	4.555*	.000
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	27	11.33	2.34	15.85	2.84	4.563*	.000

*P<.05

จากตาราง 16 สามารถอธิบายผลการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ได้ดังนี้

1.1) ผลการเรียนรู้ของนักเรียน หน่วยที่ 1 มารยาทดี มีวินัย

1.1.1.) ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน หน่วยที่ 1 มารยาทดี มีวินัย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 14.30 ($\bar{X}$ = 14.30) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.22 ($\bar{X}$ = 20.22) จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการเรียนรู้พบว่า ผลการเรียนรู้หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.1.2) ผลงานของนักเรียนพิจารณาจากการทำงานตามใบงาน พบว่าคะแนนเฉลี่ยของผลการทำงานตามใบงานของนักเรียน เท่ากับ 15.44 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ซึ่งหมายถึงผลงานของนักเรียนอยู่ในระดับดี

1.1.3) ผลการทำโครงงานคุณธรรม พิจารณาจากความสำเร็จของผลการดำเนินงาน และการทำรายงานของนักเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยการทำรายงานโครงงานคุณธรรมของนักเรียน เท่ากับ 17.58 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ซึ่งหมายถึงผลงานของนักเรียนอยู่ในระดับดี

1.1.4) สรุปผลโครงงานคุณธรรมของนักเรียนแต่ละกลุ่ม

1.1.4.1) โครงงานรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ก่อนเริ่มทำโครงงานนักเรียนทำการสำรวจปัญหาแล้วพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ร้องเพลงชาติไทย ไหว้พระ สวดมนต์ ได้ไม่ถูกต้อง ยังไม่มีสมาธิ และพูดคุยหยอกล้อกันในขณะปฏิบัติกิจกรรมหน้าเสาธง กลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบโครงงาน จึงมีวิธีในการดำเนินการ โดยทำข้อตกลงใน

การยืนเข้าแถว สอนการร้องเพลงชาติไทย การไหว้พระ การสวดมนต์ ในช่วงพักกลางวัน การคัดเนื้อเพลงชาติไทย การคัดบทสวดมนต์ และการประกวดการร้องเพลงชาติไทย และการสวดมนต์ไหว้พระ และจัดให้มีสารวัตรนักเรียน ดูแลการเข้าแถวร้องเพลงชาติไทย ไหว้พระ สวดมนต์ สงบนิ่ง ในช่วงเข้าก่อนเข้าห้องเรียน และตอนเย็นก่อนกลับบ้าน เสริมแรงโดยการติดตามแห่งความดีให้กับแถวที่มีการปฏิบัติกิจกรรมได้ถูกต้องพร้อมเพรียง เพื่อให้ตราบ้ความดี สรุปผลทุกสัปดาห์ และมีการรายงานให้นักเรียนทราบหน้าเสาธง และกล่าวคำชมให้ในแถวที่ได้ตราบ้สูงสุด เพื่อให้ชั้นอื่นๆมีกำลังใจในการพัฒนาตนเองต่อไป ผลการดำเนินโครงการของนักเรียน พบว่า นักเรียนร้องเพลงชาติไทย ไหว้พระ สวดมนต์ สงบนิ่ง อย่างมีระเบียบ คิดเป็นร้อยละ 90.17 และนักเรียนร้องเพลงชาติ ไหว้พระ สวดมนต์ ถูกต้องไพเราะ คิดเป็นร้อยละ 81.22

1.1.4.2) โครงการงานสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ศรีทำแยะ

ก่อนเริ่มทำโครงการนักเรียนทำการสำรวจปัญหาแล้วพบว่า นักเรียนบางส่วน ยังมีกิจกรรมยามว่างไม่เรียบร้อย การแสดงความเคารพ กราบไหว้ไม่ถูกต้อง การแต่งกายของนักเรียนบางคน ยังไม่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน และนักเรียนบางส่วนยังขาดความมีน้ำใจในการช่วยเหลือผู้อื่น กลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบโครงการ จึงมีวิธีในการดำเนินการโดย 1) กิจกรรมไหว้งามตามแบบไทย 2) กิจกรรมแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน เหมาะสมตามกาลเทศะ 3) กิจกรรมการประกวดสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ศรีทำแยะ ผลการดำเนินโครงการของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะตามพฤติกรรมที่คาดหวังของโครงการ คิดเป็นร้อยละ 90.45

1.1.4.3) โครงการโรงอาหารผู้ดี

ก่อนเริ่มทำโครงการ นักเรียนทำการสำรวจปัญหภายในโรงเรียน พบว่า นักเรียนชอบคุยและเล่นกัน แอบรับประทานอาหารก่อนได้รับอนุญาต ส่งเสียงดังขณะรับประทานอาหาร รับประทานอาหารไม่หมดจาน และล้างภาชนะใส่อาหารไม่สะอาด กลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบโครงการ จึงมีวิธีการดำเนินโครงการโดย จัดกิจกรรมให้ความรู้ในช่วงพักกลางวัน กิจกรรมคัดเลือกเด็กดีประจำสัปดาห์ กิจกรรมพี่ดูแลน้อง และกิจกรรมติดป้ายคำขวัญ ตบแต่งโรงอาหาร ผลการดำเนินโครงการของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะตามพฤติกรรมที่คาดหวังของโครงการ คิดเป็นร้อยละ 82.23

1.1.4.4) โครงการเด็กดีวัยไฟเราะ

ก่อนเริ่มทำโครงการนักเรียนทำการสำรวจปัญหาภายในโรงเรียน พบว่า นักเรียนบางคนยังพูดจาไม่ไพเราะ พูดไม่มีหางเสียง ตะโกนเสียงดังขณะเล่นหรือทำกิจกรรม และบางคนพูดคำหยาบ พูดโกหก และหากปฏิบัติจนเป็นนิสัยจะทำให้ไม่เป็นที่รักของเพื่อน และผู้อื่น กลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบโครงการ จึงมีวิธีการดำเนินโครงการโดย แต่งตั้งคณะกรรมการนักเรียนแกนนำและขอแต่งตั้งครูที่ปรึกษาโครงการ สมาชิกในกลุ่มร่วมกันประชุมวางแผนการดำเนินงาน คณะกรรมการนักเรียนแกนนำ สำรวจปัญหาที่ต้องการแก้ไข จากนั้นนำเสนอปัญหาให้สมาชิกในกลุ่มทราบและร่วมกันพิจารณาปัญหาสำคัญที่สุดที่สมาชิกต้องการแก้ไข คือ ปัญหาการพูดคำหยาบ พูดจาไม่สุภาพ พูดไม่มีหางเสียง ชอบตะโกนเสียงดัง สมาชิกในกลุ่มร่วมกันกำหนดกฎกติกา เพื่อเป็นข้อปฏิบัติของนักเรียนในโรงเรียน สมาชิกในกลุ่มร่วมกันกำหนดบทลงโทษสำหรับคนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกา และกำหนดวิธีการยกย่องคนที่ปฏิบัติตาม เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนในโรงเรียน จากนั้นประชุมชี้แจง ทำความเข้าใจให้กับนักเรียนในโรงเรียน ติดป้ายรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ ให้นักเรียนในโรงเรียนพูดจาสุภาพอ่อนหวาน ถูกต้องตามกาลเทศะ แต่งตั้งสารวัตรน้อยประจำห้องเรียนและทำการตรวจเช็คการพูดจาของนักเรียน ถ้านักเรียนคนใดพูดคำหยาบหรือคำที่ไม่สุภาพ สารวัตรน้อยจะตักเตือน และหากยังพบพฤติกรรมที่ไม่ดีอีกจะลงโทษโดยการให้ไปบำเพ็ญประโยชน์ และจัดกิจกรรมสมุดบันทึกความดีทุกสัปดาห์ ถ้านักเรียนคนใดไม่พูดคำหยาบเลย และปฏิบัติตามคุณลักษณะที่กำหนด ก็จะได้ดาวในสมุดบันทึกความดี ทุกสิ้นเดือนจะได้รับรางวัลและการยกย่องชมเชยหน้าเสาธง ผลการดำเนินโครงการของนักเรียนพบว่า ในสัปดาห์แรกของการดำเนินโครงการยังคงมีนักเรียน พูดคำหยาบหรือพูดคำที่ไม่สุภาพอยู่บ้าง จำนวนครั้งที่นักเรียนพูดคำหยาบคิดเป็นร้อยละ 25.78 ต่อมาเมื่อผ่านการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ตามกิจกรรมที่วางแผนไว้อย่างเข้มข้นของ กลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบโครงการ พบว่านักเรียนมีการระมัดระวังในการพูดมากขึ้น รู้จักคิดไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนจะพูด และรู้จักอดกลั้นอารมณ์ของตนเองได้ดี จากการสังเกตพฤติกรรมรายบุคคลโดยสรุปเป็นภาพรวมพบว่าการพัฒนาเกี่ยวกับมารยาทการพูดมากขึ้น รู้จักการอดทน อดกลั้น และยอมรับกฎ กติการมารยาทที่ตกลงกัน ส่งผลให้นักเรียนโรงเรียนบ้านท่าแร่พูดจาสุภาพ ไพเราะน่าฟัง มีหางเสียง ทั้งต่อเพื่อน ต่อรุ่นพี่รุ่นน้อง ครู และพ่อแม่ผู้ปกครอง ทั้งนี้มีนักเรียนที่พูดจาสุภาพและไม่พูดคำหยาบเลย คิดเป็นร้อยละ 88.46 และมีนักเรียนบางคนยังคงพูดคำหยาบอยู่บ้าง คิดเป็นร้อยละ 11.54 ซึ่งจำนวนนักเรียนที่พูดคำหยาบ หรือพูดจาไม่สุภาพลดลงกว่าก่อนเริ่มการดำเนินโครงการ และมีเป้าหมายว่านักเรียนทุกคนจะต้องไม่มีใครพูดคำหยาบหรือคำไม่สุภาพครบร้อยละ 100 กลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบโครงการ จึงต้องดำเนินการโครงการนี้ต่อไปในภาคเรียนที่ 1 /2560

1.1.4.5) โครงการมดน้อยเดินแถว ตามแนวเส้นตรง

ก่อนเริ่มทำโครงการนักเรียนทำการสำรวจปัญหาภายในโรงเรียน พบว่านักเรียนวิ่งหน้าอาคารเรียน ทำให้บางครั้งประสบอุบัติเหตุ เดินแถวไม่เป็นระเบียบ พุดคุยกันขณะเดินแถว ชอบแทรกแถว ขาดระเบียบวินัยในการเข้าแถวตามลำดับก่อน - หลัง กลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบโครงการ จึงมีวิธีการดำเนินโครงการ โดยการประชุมสมาชิกกลุ่ม พุดคุยถึงปัญหา และวางแผนร่วมกัน จัดกิจกรรมสอนเรื่องระเบียบวินัยในการเข้าแถวในช่วงเช้าหน้าเสาธงก่อนเข้าห้องเรียน และหลังรับประทานอาหารกลางวัน ทำข้อตกลงร่วมกันในการเข้าแถว การเดินแถว แจกคติในการสะสมดาวแห่งความดี สังเกตพฤติกรรม และบันทึกพฤติกรรม สรุปผลทุกวันศุกร์ และมีการรายงานให้นักเรียนทราบ และกล่าวคำชมเชยหน้าเสาธง แก่ นักเรียนที่ได้ดาวแห่งความดีมากที่สุด เพื่อให้นักเรียนคนอื่น มีแรงบันดาลใจในการปฏิบัติกิจกรรมต่อไป ผลการดำเนินโครงการของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีระเบียบวินัยในการเดินแถว และการเข้าแถวมากขึ้น ระหว่างดำเนินโครงการไม่มีนักเรียนได้รับอุบัติเหตุจากการวิ่งเล่นหน้าอาคารเรียน นักเรียนมีคุณลักษณะตามพฤติกรรมที่คาดหวังของโครงการ คิดเป็นร้อยละ 87.15

1.1.4.6) โครงการจุดสนิทิตฉา

ก่อนเริ่มทำโครงการนักเรียนทำการสำรวจปัญหาภายในโรงเรียน พบว่าบริเวณหน้าอาคารเรียนมีฝุ่น และเศษดิน ซึ่งเกิดจากปัญหานักเรียนสวมรองเท้าเข้ามาในอาคารเรียน เพราะนักเรียนไม่ถอดรองเท้าไว้ในบริเวณที่จัดให้ และเวลาวางรองเท้าจะวางเกะกะไม่เป็นระเบียบ ทำให้ไม่สะดวกในการหยิบมาใส่ ดูไม่เป็นระเบียบและไม่สวยงามเวลาพบเห็นกลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบโครงการ จึงมีวิธีการดำเนินโครงการโดย ประชุมสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อวางแผนการดำเนินงาน จากนั้นจัดประชุมนักเรียนทั้งหมดเพื่อทำข้อตกลงร่วมกัน ในเรื่องการวางรองเท้า โดยกำหนดให้ทุกคนไม่ใส่รองเท้าเดินในอาคารเรียน และให้วางรองเท้าในชั้นวางรองเท้าที่กำหนดให้ วิธีการวางรองเท้าให้หันส้นรองเท้าเข้าด้านใน หรือเข้ากำแพง โดยมีกลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบโครงการเป็นและมีหัวหน้าห้องแต่ละชั้นเรียน ผู้สังเกตพฤติกรรม และจดบันทึกเมื่อพบเห็นว่าใครวางรองเท้าไม่เป็นระเบียบ หรือใส่รองเท้าบนอาคารเรียน ผลการดำเนินโครงการของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะตามพฤติกรรมที่คาดหวังของโครงการ คือ วางรองเท้า ได้อย่างเป็นระเบียบ และวางรองเท้าในพื้นที่ที่กำหนดให้ คิดเป็นร้อยละ 94.25

1.1.4.7) โครงการตาวิเศษ

ก่อนเริ่มทำโครงการนักเรียนทำการสำรวจปัญหาภายในโรงเรียน พบว่ามีขยะถูกทิ้งอยู่บริเวณโรงเรียน โดยที่ไม่ได้อยู่ในถังขยะ ทำให้โรงเรียนสกปรก และขยะหลายชิ้นที่ทิ้งลงถัง นักเรียนจะทิ้งขยะปนกัน โดยที่ไม่มีการคัดแยก ขยะบางชิ้นที่ยังสามารถนำมาใช้ใหม่ หรือขายได้ ก็ต้องเผาทิ้งไม่เกิดมูลค่า กลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบโครงการจึงมีวิธีการดำเนินโครงการโดย ประชุม

สมาชิกภายในกลุ่ม ร่วมกันวางแผนและกำหนดมาตรการในการรักษาความสะอาดในโรงเรียน จากนั้นประชุมนักเรียนทั้งหมด เพื่อแจ้งสภาพปัญหา ร่วมกันหาวิธีการแก้ไข และทำข้อตกลงร่วมกัน แสดงละครเกี่ยวกับการเชิญชวนให้ทิ้งขยะลงถัง ติดป้ายเชิญชวน รณรงค์ให้ทิ้งขยะให้เป็นที่ การประกาศเสียงตามสายในโรงเรียน และสาธิตวิธีการคัดแยกขยะ จากนั้นกลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบ โครงการสังเกตพฤติกรรมกาทิ้งขยะของนักเรียน และวัดจากปริมาณขยะที่พบเห็นนอกบริเวณที่จัดไว้ เช่นสนามกีฬา โรงอาหาร ฯลฯ ผลการดำเนินการ ในช่วงสัปดาห์แรกยังพบเห็นขยะบริเวณโรงเรียนอยู่ บ้างเฉลี่ย 22 ชิ้นต่อสัปดาห์ เมื่อพบเห็นกลุ่มนักเรียนที่รับผิดชอบโครงการก็จะทำการเก็บเพื่อเป็น ตัวอย่างที่ดีให้นักเรียนคนอื่น ซึ่งในสัปดาห์ต่อมา ขยะก็ลดลงและนักเรียนมีรายได้จากการคัดแยก ขยะ โดยนำขยะที่สามารถนำกลับไปใช้ใหม่มาประดิษฐ์เป็นของเล่น ของใช้ เช่นกระปุกออมสินจาก ขวดน้ำ ที่ดักขยะ เป็นต้น และมีรายได้จากการจำหน่ายขยะ จำนวน 217 บาท จากการดำเนิน โครงการดาวพิเศษ พบว่า เพื่อนักเรียนมีคุณลักษณะตามพฤติกรรมที่คาดหวังของโครงการ คิดเป็นร้อยละ 82.34

1.2) ผลการเรียนรู้ของนักเรียน หน่วยที่ 2 ท้องถิ่นของเรา

1.2.1) ผลการเรียนรู้ทางการเรียนของนักเรียน หน่วยที่ 2 ท้องถิ่นของเรา พิจารณาจากการวัดผลการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียนของนักเรียน พบว่า ผลการเรียนรู้ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 16.04 ($\bar{X} = 16.04$) และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.33 ($\bar{X} = 22.33$) จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนผลการเรียนรู้ในการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียน พบว่า ผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.2.2) ผลงานของนักเรียน พิจารณาจากการทำงานตามใบงานของนักเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยของผลงานการทำงานตามใบงานของนักเรียน เท่ากับ 43.37 คะแนน จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน ซึ่งหมายถึง ผลงานของนักเรียนอยู่ในระดับดีมาก

1.3) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนหน่วยที่ 3 กินอยู่อย่างพอเพียง

1.3.1) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนหน่วยที่ 3 กินอยู่อย่างพอเพียง พิจารณาจากการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 10.70 ($\bar{X} = 10.70$) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 13.44. ($\bar{X} = 13.44$) จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลเรียนรู้ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผลการเรียนรู้หลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3.2) ผลงานของนักเรียน พิจารณาจากการทำงานตามใบงาน พบว่า คะแนนเฉลี่ยของผลการทำงานตามใบงาน เท่ากับ 42.85 คะแนน จากคะแนนเต็ม 50 คะแนน ซึ่งหมายถึงผลงานของนักเรียนอยู่ในระดับดีมาก

1.4) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนหน่วยที่ 4 Mini Company (บริษัทขนาดย่อม)

1.4.1) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนหน่วยที่ 4 Mini Company (บริษัทขนาดย่อม) พิจารณาจากการวัดผลการเรียนรู้ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 9.59 ($\bar{X} = 9.59$) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 15.19 ($\bar{X} = 15.19$) จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนผลการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผลการเรียนรู้ของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4.2) ผลงานของนักเรียน พิจารณาจากการทำงานตามใบงานของนักเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยของผลการทำงานตามใบงาน เท่ากับ 25.11 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ซึ่งหมายถึง ผลงานของนักเรียนอยู่ในระดับดีมาก

1.4.3) ผลการทำโครงงานอาชีพ พิจารณาจากความสำเร็จของผลการดำเนินงาน และการทำรายงานของนักเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลการทำโครงงานของนักเรียน เท่ากับ 16.41 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ซึ่งหมายถึงผลงานของนักเรียนอยู่ในระดับดี

1.5) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนหน่วยที่ 5 ถอดบทเรียน

1.5.1) ผลการเรียนรู้ของนักเรียนหน่วยที่ 5 ถอดบทเรียน พิจารณาจากการวัดผลการเรียนรู้ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 11.33 ($\bar{X} = 11.33$) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.85 ($\bar{X} = 15.85$) จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนผลการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า ผลการเรียนรู้หลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.5.2) ผลงานของนักเรียน พิจารณาจากการทำงานตามใบงานของนักเรียนพบว่า คะแนนเฉลี่ยของผลการทำงานตามใบงานของนักเรียน เท่ากับ 16.48 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ซึ่งหมายถึงผลงานของนักเรียนอยู่ในระดับดี

1.5.3) ผลการถอดบทเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับโครงงานอาชีพที่นักเรียนแต่ละกลุ่มได้ปฏิบัติ พิจารณาจากความสำเร็จของผลการดำเนินงาน และรายงานของนักเรียน พบว่า คะแนนเฉลี่ยการถอดบทเรียนของนักเรียน เท่ากับ 17.58 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ซึ่งหมายถึงผลการถอดบทเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับดี

2) ผลการประเมินความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน โดยผู้วิจัยใช้แบบประเมินความสุขในการเรียนรู้ของ คู่บุญ ศกุนตนา (2552) ปรากฏผลดังตาราง 17

ตาราง 17 การประเมินความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน

ความสุข	N	$\bar{X}$	S.D.	Z	P
ก่อนเรียน	27	3.22	0.10	4.546*	.000
หลังเรียน	27	4.50	0.23		

* $p < .05$

จากตาราง 17 ความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.22 ($\bar{X}=3.22$) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ($\bar{X}=4.50$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า คะแนนความสุขในการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผลการประเมินอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน 4 ด้าน คือ เด็กดี มีวินัย มารยาทงามอย่างไทย ใฝ่ใจเรียนรู้ กินอยู่อย่างพอเพียง ปรากฏผลดังตาราง 18

ตาราง 18 ผลการประเมินอัตลักษณ์เด็กดี ก่อนเรียนและหลังเรียน

อัตลักษณ์เด็กดี N=27	นักเรียนประเมินตนเอง				ประเมินโดยผู้ปกครอง				ประเมินโดยครู/ผู้สอน			
	$\bar{X}$	S.D.	Z	P	$\bar{X}$	S.D.	Z	P	$\bar{X}$	S.D.	Z	P
เด็กดีมีวินัย												
ก่อนเรียน	2.11	0.34	4.547*	.000	1.93	0.22	4.554*	.000	2.02	0.27	4.555*	.000
หลังเรียน	2.75	0.20			2.82	0.15			2.75	0.20		
มารยาทงามอย่างไทย												
ก่อนเรียน	2.04	0.29	4.560*	.000	1.91	0.25	4.556*	.000	2.07	0.29	4.550*	.000
หลังเรียน	2.65	0.18			2.73	0.18			2.82	0.16		
ใฝ่ใจเรียนรู้												
ก่อนเรียน	2.07	0.35	4.544*	.000	-	-	-	-	1.94	0.26	4.545*	.000
หลังเรียน	2.58	0.20							2.63	0.17		
กินอยู่อย่างพอเพียง												
ก่อนเรียน	1.93	0.36	4.466*	.000	1.89	0.31	4.468*	.000	2.07	0.29	4.550*	.000
หลังเรียน	2.52	0.22			2.49	0.18			2.58	0.20		

*P<.05

จากตาราง 18 ผลการประเมินอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน สามารถอธิบายได้ดังนี้

ผลการประเมินอัตลักษณ์เด็กดี ด้านที่ 1 เด็กดีมีวินัย โดยนักเรียนประเมินตนเอง ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.11 ($\bar{X}=2.11$) และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.75 ($\bar{X}=2.75$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินโดยผู้ปกครอง ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.93 ($\bar{X}=1.93$) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 ($\bar{X}=2.82$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินโดยผู้สอน ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.02 ($\bar{X}=2.02$) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 ($\bar{X}=2.75$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการประเมินอัตลักษณ์เด็กดี ด้านที่ 2 มารยาทงามอย่างไทย โดยนักเรียนประเมินตนเอง ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.04 ($\bar{X}=2.04$) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 ($\bar{X}=2.65$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินโดยผู้ปกครอง ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.91 ($\bar{X}=1.91$) และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.73 ($\bar{X}=2.73$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินโดยผู้สอน ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.07 ($\bar{X}=2.07$) และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 ($\bar{X}=2.82$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ผลการประเมินอัตลักษณ์เด็กดี ด้านที่ 3 ใฝ่ใจเรียนรู้ โดยนักเรียนประเมินตนเอง ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.07 ($\bar{X}=2.07$) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 ($\bar{X}=2.58$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินโดยผู้สอน ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.94 ($\bar{X}=1.94$) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 ($\bar{X}=2.63$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการประเมินอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียนด้านที่ 4 กินอยู่อย่างพอเพียง โดยนักเรียนประเมินตนเอง ก่อนเรียนค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.93 ($\bar{X}=1.93$) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 ($\bar{X}=2.52$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินโดยผู้ปกครอง ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.89 ($\bar{X}=1.89$) และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 ($\bar{X}=2.49$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการประเมินโดยผู้สอน ก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.07 ($\bar{X}=2.07$) และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 ($\bar{X}=2.58$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2) ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนและโรงเรียน

1) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน โดยประเมินจากผู้เข้าชมนิทรรศการทั้งหมด ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 นักวิชาการศึกษา นายกองค์การบริหารส่วนตำบลด่านมะขามเตี้ย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลด่านมะขามเตี้ย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทหารชุดประสานงานอำเภอด่านมะขามเตี้ย ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูโรงเรียนใกล้เคียง

ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม และผู้สนใจทั่วไป จำนวน 73 คน ปรากฏผลดังตาราง 19

ตาราง 19 ความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความ พึงพอใจ
1. ความรู้ที่ได้รับจากนิทรรศการตรงกับความต้องการ	4.36	.48	มาก
2. การให้ความรู้ของนักเรียนประจำแต่ละโครงงาน	4.14	.75	มาก
3. ความน่าสนใจของการจัดนิทรรศการ	4.12	.87	มาก
4. เนื้อหาสาระ ที่จัดแสดงนิทรรศการ	4.45	.65	มาก
5. ผลิตภัณฑ์ หรือ ผลงานที่นำมาแสดง	4.51	.71	มากที่สุด
6. ประโยชน์ของเอกสารที่นำมาเผยแพร่	4.07	.92	มาก
7. การประชาสัมพันธ์ เชิญชวน และให้ความรู้	4.11	.81	มาก
8. ประโยชน์ต่อการนำไปใช้	4.15	.83	มาก
9. สถานที่ในการจัดนิทรรศการ มีความเหมาะสม	4.12	.87	มาก
10. ความพึงพอใจในภาพรวมของนิทรรศการ	4.47	.73	มาก
เฉลี่ย	4.25	.76	มาก

จากตาราง 19 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจต่อนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน เท่ากับ 4.25 ($\bar{X} = 4.25$) สรุปได้ว่า ผู้เข้าชมนิทรรศการมีความพึงพอใจต่อนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และพบว่า ผู้เข้าชมนิทรรศการ มีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ หรือ ผลงานที่นักเรียนนำมาแสดงมากที่สุด นิทรรศการมีเนื้อหาความรู้ที่น่าสนใจ ผู้เข้าร่วมงานได้รับความรู้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยภาพรวมแล้วผู้เข้าชมนิทรรศการมีความพึงพอใจและมีข้อเสนอแนะว่า ควรขยายเวลาในการจัดนิทรรศการให้นานขึ้น เพราะผลิตภัณฑ์ที่นักเรียนนำมาแสดงมีความน่าสนใจ จะได้มีเวลาซักถามและเดินร่วมชมงานได้อย่างทั่วถึง และยังสามารถเพิ่มเติมว่า ควรจะมีไมโครโฟนหรือเครื่องขยายเสียงให้นักเรียนผู้รับผิดชอบในแต่ละโครงงาน ได้พูดประชาสัมพันธ์โครงงาน แผ่นพับของนักเรียนแต่ละกลุ่มมีจำนวนน้อยเกินไป ไม่เพียงพอทั้งจำนวนผู้เข้าชมนิทรรศการ ผลิตภัณฑ์นักเรียนที่นำมาจำหน่ายบางอย่าง เช่น ขนมดอกจอก แหนมเห็ด ผักปลอดสารพิษไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เข้าร่วมชมนิทรรศการควรเพิ่มปริมาณให้มากขึ้น

2.2) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษา โดยประเมินจากกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ปราบกฎผลดังตาราง 20

ตาราง 20 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความพึงพอใจ การมีส่วนร่วมของชุมชน	N	$\bar{X}$	S.D.	Z	P
ก่อนดำเนินการ	19	3.40	0.67	3.825*	.000
หลังดำเนินการ	19	4.92	0.15		

*P<.05

จากตาราง 20 พบว่า ความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ก่อนดำเนินการมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.40 ($\bar{X}$ = 3.40) และหลังดำเนินการมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.92 ($\bar{X}$ = 4.92) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน หลังดำเนินการ สูงกว่า ก่อนดำเนินการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3) ผลการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยวัดตามขอบข่ายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 ข : 256) โดยประเมินจากกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนปราบกฎผลดังตาราง 21

ตาราง 21 ผลการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน	N	$\bar{X}$	S.D.	Z	P
ก่อนดำเนินการ	19	3.68	0.11	3.828*	.000
หลังดำเนินการ	19	4.24	0.09		

*P<.05

จากตาราง 21 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ก่อนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.68 ($\bar{X} = 3.68$) และหลังดำเนินการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ($\bar{X} = 4.24$) ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน พบว่า ค่าเฉลี่ยความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หลังดำเนินการ สูงกว่าก่อนดำเนินการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลสรุปการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ในขั้นตอนนี้ใช้เทคนิคการถอดบทเรียนโดยวิธีการเล่าเรื่อง (Story Telling) ผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งจัดขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้มีส่วนรวมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 8 คน 2) กลุ่มผู้มีส่วนรวมด้านสภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าแร่ จำนวน 5 คน 3) กลุ่มผู้มีส่วนรวมด้านความต้องการทางการเรียนรู้ของผู้เรียน จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 19 คน ร่วมกันพูดคุยเล่าเรื่องราวตามประเด็นที่กำหนด และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนโดยประเด็นในการสนทนาประกอบด้วย บทบาทของโรงเรียนในการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ บทบาทของชุมชนต่อการดำรงอยู่ของโรงเรียนขนาดเล็ก และการปรับตัวของโรงเรียนขนาดเล็กในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง ผลการถอดบทเรียน พบว่า

1. ด้านบทบาทของโรงเรียนในการส่งเสริมให้ชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนมีการติดต่อสื่อสารกับชุมชนในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน ทั้งการประชุมร่วมกันแบบเป็นทางการ และการพบปะพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์ การสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันไลน์ (Line) และ เฟซบุ๊ก (Facebook) ทำให้ชุมชนได้รับทราบข่าวสารของโรงเรียนตลอดเวลา และสามารถให้คำปรึกษาหรือร่วมกันแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที โรงเรียนมีการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิดค้นหาปัญหาของโรงเรียนที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน ร่วมกันค้นหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ร่วมกันตัดสินใจ มีการประชุมวางแผนสำหรับการทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตามความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคล เช่น ฝ่ายสอน ฝ่ายจัดเตรียมสื่ออุปกรณ์ ฝ่ายประสานงาน การขอความร่วมมือจากวิทยากรท้องถิ่นหรือหน่วยงานภายนอก ร่วมกันสังเกตและการติดตามผลการปฏิบัติงาน และเมื่อพบปัญหาก็จะร่วมกันแก้ไขปัญหา

นั้นให้ผ่านพ้นไปได้ ช่วยกันปรับปรุงพัฒนาให้นักเรียนได้รับความรู้และประโยชน์มากที่สุด รับผิดชอบร่วมกัน ไม่กล่าวโทษว่าเป็นความผิดของใคร และไม่รับความชอบไว้เพียงคนเดียว ทุกคนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นท่านหนึ่งว่า

“บางคนพอถูกอ่านหนังสือไม่ออก ลูกดื้อ ก็จะโทษว่าครูไม่ดี ครูไม่ค่อยอยู่บ้าน ครูน้อยบ้าง ก็จะย้ายลูกออกไปเรียนที่อื่นกัน ตัวผมเองได้เข้ามาช่วยโรงเรียนบ่อยๆก็ช่วยบอกกับชาวบ้าน เพราะมันไม่จริง ผม หลานผม ลูกผมก็เรียนที่นี่ ก็อ่านหนังสือออกทุกคน ผมไม่อยากจะให้ใครว่าโรงเรียนที่นี่พอครูให้มาช่วยกันคิดทำหลักสูตรของโรงเรียนเราเอง กรรมการทุกคนก็มาทั้งหมด ชาวบ้านก็มาร่วมด้วยก็จะไม่มีใครโทษกันแล้ว ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน ต้องช่วยกันปกป้องครู ป้องกันโรงเรียนไม่ให้ใครมาว่า เพราะคนที่ทำหลักสูตรก็พวกเราเอง และเป็นพี่น้องกันทั้งนั้นในหมู่บ้าน”

และ ดังคำให้สัมภาษณ์ของคณะกรรมการสถานศึกษา ท่านหนึ่งว่า

“เมื่อก่อนก็เข้ามาประชุมทุกครั้ง เวลาที่โรงเรียนมีงานก็มาร่วม ตอนนั้นคิดว่ามีส่วนร่วมมากแล้ว แต่พอถูกเชิญให้มาทำหลักสูตร ที่แรกก็กลัว คิดว่าทำไม่ได้แน่ๆให้เป็นหน้าที่ครูดีกว่า แรกๆบางคนก็ไม่ค่อยกล้าพูด เพราะตัวเองมีความรู้ไม่สูง ไม่ได้เรียนสูงๆ แต่พอพูดออกไปแล้วได้รับคำชมแล้วทุกคนก็รับฟัง แล้วแต่ละคนก็ช่วยกันเสนอเพิ่มเติมจนดี ก็กล้าที่จะบอกอะไรที่เราต้องให้เด็กได้ความรู้ ทุกคนต้องช่วยกันตั้งแต่คิด ทำ วางแผน คือทำทุกอย่าง เมื่อก่อนคิดว่าปล่อยให้ครูสอนไป แต่พอได้มาร่วมงานนี้ ทุกคนก็ช่วยกันต้องคุยกัน เวลาคุยกันทำให้เข้าใจกันมากขึ้น ตอนนี้รู้เลยว่าเมื่อก่อนได้ช่วยโรงเรียนน้อยไปเลย”

นอกจากการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมข้างต้นแล้ว โรงเรียนยังมีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และประชุมผู้ปกครองนักเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 2 ครั้ง เพื่อรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน มีการคัดเลือกคณะกรรมการผู้ปกครองประจำชั้นเรียน เพื่อเป็นตัวแทนผู้ปกครองในแต่ละชั้นเรียน และเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการส่งข่าวสารระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง มีการพบปะพูดคุยกันในการร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชน การให้บริการชุมชน ด้านคำปรึกษา ให้บริการอาคารสถานที่ ในการจัดงานต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการเยี่ยมบ้านนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้ครู ได้รู้ได้เห็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางบ้าน และพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนเมื่ออยู่กับครอบครัว ได้พบปะพูดคุยกับผู้ปกครองและนักเรียนเป็นการส่วนตัว เพื่อรับทราบอุปสรรค ปัญหาหรือข้อข้องใจต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการช่วยเหลือ หรือปรับปรุงการทำงานเพื่อพัฒนานักเรียนต่อไป

2. บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพยายามแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการประชุม วางแผน รับฟังความ

คิดเห็น ระดมความคิดและแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อหาทางแก้ไข หรือหาทางออกของปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน มีส่วนร่วมในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน ให้มีอัตลักษณ์เด็กดีตามความคาดหวังของชุมชน และมีความรู้ความเข้าใจในวิถีชุมชน วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะทางวิชาการ และความสามารถ ด้านทักษะชีวิต โดยการบูรณาการให้เข้ากับหลักสูตรสถานศึกษา อัตลักษณ์เด็กดีและภูมิปัญญาท้องถิ่น หรืออาจกล่าวได้ว่า นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีวิตควบคู่กันไป ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในฐานะวิทยากรท้องถิ่น สาขาที่มีความถนัดหรือมีความชำนาญให้กับนักเรียน รวมทั้งร่วมติดตามประเมินผลและรับทราบผลการจัดการศึกษาของนักเรียนร่วมกัน เช่น สอนการทำนา การปลูกผักปลอดสารพิษ การทำขนมพื้นบ้าน การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร การถนอมอาหาร การจักสานไม้ไผ่ เป็นต้น ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ ซึมซับ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งต่อไปให้กับนักเรียนรุ่นต่อไป

จากการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของชุมชนร่วมกับโรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนได้รับรางวัลเหรียญทอง การแข่งขันศิลปหัตถกรรมนักเรียน การแข่งขันโครงงานอาชีพ ระดับภาคกลางและภาคตะวันออก นักเรียนมีความมั่นใจกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง ได้รับคำชมเชยจากผู้ปกครอง ผู้คนที่มาเยี่ยมเยียนโรงเรียน และนักเรียนก็มีผลการเรียนรู้ทางการเรียนที่ดีขึ้น ซึ่งในปีการศึกษา 2559 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลการทดสอบคุณภาพการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net) สูงขึ้นกว่าปีการศึกษา 2558 ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่นักเรียนต้องผ่านการทดสอบ นับเป็นความภาคภูมิใจในความสำเร็จของโรงเรียนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. บทบาทของชุมชนต่อการดำรงอยู่ของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อให้โรงเรียนคงอยู่ ในสมัยที่โรงเรียนเกิดภาวะวิกฤติ ถึงขั้นเกือบจะถูกยุบ เมื่อหลายปีก่อนเนื่องจากปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของผู้บริหาร ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนของครู และปัญหาการขาดแคลนภายใน ส่งผลให้ผู้ปกครองขาดความเชื่อมั่น และย้ายบุตรหลานไปเรียนที่โรงเรียนอื่น แต่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านก็ร่วมกันฟันฝ่าวิกฤตขณะนั้น และหาหนทางต่อสู้เพื่อให้โรงเรียนไม่ถูกยุบ และผู้ปกครองก็นำบุตรหลานกลับมาเข้าเรียนที่โรงเรียนดังเดิม ทำให้โรงเรียนยังคงอยู่ และเป็นสถานที่สำหรับศึกษาเล่าเรียนของเด็กในชุมชนได้สำเร็จจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันชุมชนก็ยังคงให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือโรงเรียนมาอย่างต่อเนื่อง ร่วมกันสละทุนทรัพย์ แรงกาย เวลา จัดให้มีแม่ครัวมาประกอบอาหารให้นักเรียนรับประทานโดยไม่คิดค่าแรง และแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง ผลของการรวมพลังกันในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ส่งผลให้ในปัจจุบันโรงเรียนมีนักเรียนเพิ่มขึ้น มีระบบการบริหารจัดการที่ดี ผู้บริหาร ครู และชุมชนมีความรักสามัคคี มีความตั้งใจจริงใน

การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของนักเรียนและโรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนและบุคคลภายนอกทราบอย่างสม่ำเสมอ ทำให้มีเครือข่ายผู้ให้การสนับสนุนโรงเรียนเพิ่มขึ้น สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนก็ได้รับการพัฒนาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยไม่รอคอยความช่วยเหลือจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว ดังคำให้สัมภาษณ์ของคณะกรรมการสถานศึกษา ท่านหนึ่งว่า “...เราต่อสู้กันมาตลอด จากที่มีเด็กเหลือไม่ถึง 30 คน ตอนนี้ เด็ก 70 กว่าคนแล้ว ถ้ายุบโรงเรียนชุมชนก็คงไม่ยอม เด็กก็ต้องไปเรียนไกล ค่าใช้จ่ายก็เพิ่มขึ้น เรารักโรงเรียนนี้ เรียนที่โรงเรียนนี้ด้วยตนเองตั้งแต่โรงเรียนสร้างใหม่ ๆ สมัย พ.ศ. 2519 ปัจจุบันลูกหลานผมก็เรียนโรงเรียนนี้ ไม่เคยย้ายไปไหน...” และคำให้สัมภาษณ์ของคณะกรรมการสถานศึกษา อีกท่านหนึ่งว่า

“...ไม่ยอมให้โรงเรียนถูกยุบ ตอนนี้โรงเรียนดีขึ้นกว่าเก่ามาก ครูมีน้อยแต่ขยันและตั้งใจสอนจริง ๆ เด็กก็เก่ง ได้รางวัล ได้ออกโทรทัศน์ ขาดเหลืออะไรเราก็ช่วยกัน ออกเองได้เราก็ออก ถ้ามากไปเราก็ไปหาที่อื่นมาช่วย ไม่รอแต่บหลวง ตอนนี้ก็มีคนมาช่วยเหลือโรงเรียนเราตลอด และก็มีส่วนของโรงเรียนที่พวกเราช่วยกันทำ ถ้าต่อไปเขาไม่บรรจุครูมาให้ เราก็ผลักดันเข้ามาสอนได้”

และคำให้สัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่งว่า

“เมื่อก่อนเขาเรียกชื่อโรงเรียนบ้านท่าแย้ ว่าโรงเรียนท่าจะแย้ เพราะว่ามีแต่ปัญหาท่าจะแย้จริง ๆ ตอนมาอยู่ครูทุกคนใหม่หมด ตอนนั้นมีข้าราชการแค่ 2 คน ไม่มีผู้บริหาร ก็ช่วยกันกับคณะกรรมการ ประชุมกันทุกสัปดาห์ เรียกว่าเดินไปเคาะประตูตามบ้านให้เอาลูกหลานที่ย้ายไปกลับเข้ามาเรียนเหมือนเดิม ชาวบ้านก็ผลักดันเรามาทำกับข้าวให้นักเรียน บ้านใครมีผักหรือมีอะไรก็เตรียมมาเพิ่ม ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนก็ดีขึ้นและได้รับความร่วมมืออย่างดีมากมาตลอด ปัจจุบันโรงเรียนมีการพัฒนาขึ้นกว่าเมื่อก่อนมากทั้งผลการเรียน ทั้งความสามารถด้านทักษะชีวิต ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของโรงเรียนตลอด ก็เห็นผลงานและเชื่อมั่นในตัวครู และโรงเรียนชุมชนก็ให้ความร่วมมืออย่างดี มีหน่วยงานภายนอกเข้ามาให้การช่วยเหลือตลอด”

และจากคำให้สัมภาษณ์ของตัวแทนนักเรียนคนหนึ่งว่า “หนูไม่อยากให้โรงเรียนถูกยุบค่ะ ถ้ายุบก็ต้องไปเรียนที่อื่น ก็จะได้เจอเพื่อน และถ้าหนูจบไปแล้วหนูจะกลับเข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียนค่ะ ครูสอนดี หนูจะเป็นแกนนำในการพัฒนาโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนไม่ถูกยุบน้อง ๆ จะได้ไม่ต้องไปเรียนไกล ๆ และแนะนำให้คนอื่นมาเยี่ยมชมและช่วยเหลือโรงเรียนค่ะ” และคำให้สัมภาษณ์ของนักเรียนอีกคนหนึ่งว่า “หนูจะบอกให้คนอื่นส่งลูกมาเรียนที่นี่ค่ะ คุณครูสอนดี ชอบเวลาเรียนโครงการค่ะ สนุกดี ได้ทำหลายอย่าง แล้วก็ได้เรียนหลาย ๆ วิชาพร้อมกัน เช่น คณิต วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ภาษาไทย ค่ะ เมื่อก่อนเรียนแต่ในหนังสือ ไม่ค่อยได้คิดเองค่ะ แต่ตอนนี้เรียนสนุก ได้ช่วยครูสอนน้องด้วยค่ะ อยากให้ถึงชั่วโมงเรียนรวมเร็ว ๆ ”

4. การปรับตัวของโรงเรียนขนาดเล็กในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง พบว่า จากผลการดำเนินงานของโรงเรียนในอดีตที่ผ่านมา โรงเรียนมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ สภาพแวดล้อม

และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปได้เป็นอย่างดี โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดี และยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน ที่มีพื้นฐานทางด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก โรงเรียนมีกลยุทธ์การบริหารจัดการที่เอื้อต่อการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การจัดให้มีศูนย์เรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และป่าชุมชนในโรงเรียน มีการแบ่งฐานการเรียนรู้ให้ผู้ปกครองรับผิดชอบประจำฐาน ร่วมกับนักเรียนพร้อมทั้งให้ความรู้กับนักเรียนและผู้เข้าเยี่ยมชม ให้บริการสระน้ำ สำหรับผู้ปกครองที่ต้องการเลี้ยงปลาในกระชัง สามารถเรียนรู้และนำกระชังมาเลี้ยงปลาที่สระน้ำของโรงเรียนได้ รวมทั้งการอำนวยความสะดวกด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้เข้ามาจัดงานในโรงเรียน ฟรีโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย จัดให้ครูและนักเรียนเข้าร่วมงานของชุมชน เช่นการเก็บขยะตามหมู่บ้าน ทำความสะอาดสะพานข้ามลำน้ำภาชี การทำความสะอาดวัด เป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนร่วมกับชุมชน ที่สามารถใช้จัดการเรียนการสอนพร้อมกันได้ ใน 3 ระดับชั้นเรียน คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งทำการสอนโดยครู และภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถแก้ปัญหาครูไม่ครบชั้น และทำให้ครูมีเวลาไปปฏิบัติงานอื่นที่ต้องรับผิดชอบมากขึ้น เช่น งานด้านธุรการ การเงิน บัญชีและพัสดุ เป็นต้น รวมทั้งมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต (Tablet) หรือแม้แต่โทรศัพท์มือถือ ซึ่งนักเรียนไม่จำเป็นต้องนั่งเรียนเฉพาะในห้องเรียน แต่สามารถใช้สืบค้นข้อมูลด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา มีการติดต่อสื่อสาร และการแจ้งข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน โดยการตั้งกลุ่มเครือข่ายผู้ปกครอง ทางแอปพลิเคชันไลน์ (Line Group) และเผยแพร่ข่าวสารต่างๆของโรงเรียนผ่านทางเฟซบุ๊ก (Facebook) ของโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ผู้บริหาร และครูยังมีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน และบุคคลอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เข้ามาสนับสนุนด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียน เช่น การประสานงานกับภาคเอกชนเพื่อขอรับการสนับสนุนห้องคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ การประสานงานกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในการมาออกค่ายอาสาพัฒนาสร้างห้องสมุดโรงเรียน สร้างอาคารอเนกประสงค์ มอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์การเรียน ชุดนักเรียน กระเป๋านักเรียน หรือการออกค่ายจัดกิจกรรมให้ความรู้ต่าง ๆ แก่นักเรียน เป็นต้น โดยโรงเรียนกับชุมชน ร่วมมือกันในการแสวงหาผู้มีจิตศรัทธาให้มาช่วยเหลือนักเรียนและโรงเรียน ร่วมกันดูแลต้อนรับเพื่อให้คณะผู้มาช่วยเหลือเกิดความประทับใจ และกลับมาช่วยเหลือโรงเรียนของเราอีก ดังคำให้สัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่งว่า

“โรงเรียนของเราเล็กค่ะ เด็กนักเรียนก็น้อย ของบอะไรไปก็ไม่ค่อยได้ พวกเราต้องช่วยเหลือตัวเอง โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงมาเป็นแนวทาง โรงเรียนเราพื้นที่เยอะก็ให้ชาวบ้านมาสอนปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงไก่ เอาไว้กินกันเองจะได้ประหยัด เรียกว่าปลูกสิ่งที่เรากิน ทำสิ่งที่เราใช้ แต่ถ้าสิ่งไหนที่เด็กต้องการหรือจำเป็นจริงๆก็จะพยายามเสาะหาว่าที่ไหนเขาบริจาค เราก็ทำหนังสือไป หรือใครรู้ว่าที่ไหนบริจาคก็จะไรท์จะมาบอกครู แล้วทางโรงเรียนก็จะติดต่อเขาไปค่ะ และอีกช่องทางที่ได้ผลมากคือ การประชาสัมพันธ์ขอความช่วยเหลือผ่านเฟซบุ๊ก ปัจจุบันก็มีคณะทั้งรัฐวิสาหกิจ เอกชน นักศึกษา และคนอื่น ๆ เข้ามาให้การสนับสนุนโรงเรียนอยู่ตลอดค่ะ”

และคำให้สัมภาษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น ท่านหนึ่งว่า

“ต้องสร้างภาคีเครือข่ายผู้อุปถัมภ์โรงเรียน โรงเรียนจะต้องมีการปรับตัวที่ดีและพร้อมที่จะอยู่ได้ด้วยความเข้มแข็งของชุมชนและโรงเรียน ถ้าอนาคตเขาจะไม่ส่งครูมาให้เราเพิ่ม หรือวันไหนครูไม่อยู่ก็คงไม่ต้องปิดโรงเรียนแล้ว เราก็คงจัดเวรชาวบ้านด้วยกันนี้แหละเข้าไปสอน ดูว่าวิชาไหนเหมาะกับใคร เพราะเรามีแผนการสอนของโรงเรียนเรา เราก็ให้ชาวบ้านดูแล้วก็สอนตามแผนก็ได้ พอมีครูมาค่อยเพิ่มเติมอีกที”

และคำให้สัมภาษณ์ของคณะกรรมการสถานศึกษา อีกท่านหนึ่งว่า “...ครูตั้งใจในการสอนดีขึ้นกว่าเดิม ปัจจุบันโรงเรียนก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี นักเรียนเพิ่มขึ้น ครู ชุมชนและนักเรียนให้ความร่วมมือกันในการพัฒนาโรงเรียน ต้องสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้ปกครองเห็นว่าสอนนักเรียนได้ดี และการยุบ เด็กโรงเรียน คนในชุมชนคงจะต้องต่อสู้จะไม่ให้มีการยุบจนถึงที่สุด

ซึ่งการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ยึดแนวคิดหลัก 2 ประการคือ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับชุมชน โดยโรงเรียนมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด การวางแผน การดำเนินการ การกำกับ ติดตาม ประเมินผล และการมีส่วนร่วมชื่นชมยินดีในผลสำเร็จของผลงาน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียน เกิดเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบสมบูรณ์ (Full Participation) ส่งผลให้ผู้ปกครองและบุคคลทั่วไปเกิดความเชื่อมั่นในคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนที่โรงเรียนในชุมชนของตน และเตรียมพร้อมต่อการปรับตัวในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อให้โรงเรียนคงอยู่คู่ชุมชน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมียุทธศาสตร์เกี่ยวกับ ความมุ่งหมายของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายหลัก เพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีความมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ได้พัฒนาขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนากิจการการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินงานใน 3 ระยะ ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินงานใน 2 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาของชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าไต้ ขั้นที่ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ระยะที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ดำเนินงานใน 2 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การทดลองการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ขั้นที่ 2 การหาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

ระยะที่ 3 การสรุปผลการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนากาจัดการเรียนรู้อะดับชั้นเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาของชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าแค

ผลการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม (SWOT Analysis) ของโรงเรียนบ้านท่าแค พบว่าโรงเรียนมีสภาวะแวดล้อมภายในที่เป็นปัญหาต้องแก้ไขจุดอ่อนภายใน ได้แก่ ผลการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net) นักเรียนยังขาดระเบียบวินัยและขาดความใส่ใจในการเรียนรู้ กิจกรรมรยาทของนักเรียนไม่เรียบร้อย ขบประมาณที่โรงเรียนได้รับไม่เพียงพอต่อการจัดการศึกษา การดำเนินการด้านงบประมาณล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการ การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ เพราะวัสดุอุปกรณ์บางอย่างมีราคาแพง ไม่สามารถจัดหาเองได้ ห้องพิเศษต่าง ๆ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ การซ่อมแซมอุปกรณ์ล่าช้า ไม่ทันต่อการใช้งาน แต่มีโอกาสจากสภาวะแวดล้อมภายนอก ที่พร้อมให้การสนับสนุน คือ โรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและการปฏิบัติกิจกรรมของชุมชน คนในชุมชนอยู่กันอย่างสงบสุขช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ชุมชนให้ความสำคัญกับการศึกษาและเฝ้าระวังพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ส่งลูกให้มาเรียนที่โรงเรียน อีกทั้งในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ตามศักยภาพที่หลากหลาย คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชนให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาสถานศึกษา ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาพบว่า ชุมชนมีความต้องการในการพัฒนานักเรียนให้มีอัตลักษณ์เด็กดี 4 ประการ ได้แก่ 1) เด็กดีมีวินัย 2) มารยาทงามอย่างไทย 3) ใฝ่ใจเรียนรู้ และ 4) กินอยู่อย่างพอเพียง

1.2 ผลการพัฒนากาจัดการเรียนรู้อะดับชั้นเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการพัฒนากาจัดการเรียนรู้อะดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยที่ 1 มารยาทดี มีวินัย ประกอบด้วย เนื้อหาสาระเกี่ยวกับ การปฏิบัติตนเป็นผู้มีวินัยต่อตนเองและผู้อื่น การประพฤติปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียน ชุมชนและสังคม การประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทที่ดี การปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาทต่อ ครู บิดามารดา เพื่อน และ ผู้อื่น เหมาะสมตามกาลเทศะ หน่วยที่ 2 ท้องถิ่นของเรา ประกอบด้วย เนื้อหาสาระเกี่ยวกับ การประกอบอาชีพและบริการต่าง ๆ ที่มีในชุมชน ความสำคัญของอาชีพที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน การสำรวจตนเองในการเลือกประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม คุณธรรมในการประกอบอาชีพ เงินและวินัยในการใช้

จ่ายเงิน การจัดบันทึกรายรับ รายจ่าย และการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หน่วยที่ 3 กินอยู่อย่างพอเพียงประกอบด้วย เนื้อหาสาระเกี่ยวกับ การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพออยู่พอกิน ไม่ยากลำบากและการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่ อย่างพอเพียง ประหยัด คุ่มค่า และดูแลรักษาไว้ให้มีใช้อย่างยั่งยืน หน่วยที่ 4 Mini Company (บริษัทขนาดย่อม) ประกอบด้วย เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการปฏิบัติโครงการอาชีพ ที่นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจ เป็นอาชีพสุจริตที่มีอยู่ในท้องถิ่น ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักประหยัดอดออม จัดจำหน่ายสินค้าที่เป็นผลผลิตของนักเรียนจากภูมิปัญญาในท้องถิ่น สามารถสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง ครอบครัว มีวินัย มีมารยาท และทักษะในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น หน่วยที่ 5 ถอดบทเรียน ประกอบด้วย เนื้อหาสาระเกี่ยวกับ การทบทวนหรือสรุปประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ทั้งผลการปฏิบัติงาน ปัญหาอุปสรรค เกิดความรู้หรือข้อค้นพบใหม่ทั้งผลสำเร็จและล้มเหลว เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ร่วมปฏิบัติงาน เป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และนำความรู้ที่ค้นพบไปจัดแสดงและเผยแพร่เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ โดยใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนทั้งสิ้น 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละ 1 ชั่วโมง รวมใช้เวลาทั้งสิ้นจำนวน 48 ชั่วโมง ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม 2559 ถึง 17 กุมภาพันธ์ 2560

2. ผลการประเมินประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปผลได้ดังนี้

2.1 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

2.1.1 ผลการเรียนรู้ของนักเรียน ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ด้วยการประเมินตามสภาพจริง การประเมินจากใบงาน การปฏิบัติโครงการ การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม สรุปได้ว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยการเรียนรู้ในระดับดี การประเมินผลรวม (Summative Assessment) ด้วยการประเมินผลการเรียนรู้ออนเรียน ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้และเมื่อสิ้นสุดการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ สรุปได้ว่า นักเรียนมีคะแนนการเรียนรู้หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนทุกหน่วยการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.1.2 ผลการประเมินความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้แบบประเมินความสุขในการเรียนรู้ของ คุณุณ ศกุนตนาค (2552) โดยให้นักเรียนประเมินตนเองก่อนการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน และประเมินตนเองอีกครั้งหลังจากสิ้นสุดการเรียนรู้ทั้ง 5 หน่วย สรุปได้ว่า ความสุขในการเรียนรู้หลังเรียนของนักเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.1.3 ผลการประเมินอัตลักษณ์เด็กดี 4 ด้าน คือ เด็กดีมีวินัย มารยาทงาม ใฝ่ใจเรียนรู้ กินอยู่อย่างพอเพียง ด้วยการประเมินก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน ประกอบด้วย การประเมินตนเองของนักเรียน การประเมินโดยผู้ปกครอง และการประเมินโดยผู้สอนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปได้ว่า นักเรียนมีผลการประเมินอัตลักษณ์เด็กดีหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สะท้อนให้เห็นว่านักเรียน มีพฤติกรรมทักษะ และการเรียนรู้ตามอัตลักษณ์เด็กดีที่ชุมชนคาดหวัง

2.2 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนและโรงเรียน

2.2.1 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน จากการประเมินความพึงพอใจต่อนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียน จากผู้เข้าชมงานทั้งหมด ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 นักวิชาการศึกษา นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทหารชุดประสานงานอำเภอด่านมะขามเตี้ย ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูโรงเรียนใกล้เคียง ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 กลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม และผู้สนใจทั่วไป จำนวน 73 คน พบว่าผู้เข้าร่วมนิทรรศการมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

2.2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา จากการประเมินความพึงพอใจก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม ทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ชุมชนมีความพึงพอใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หลังดำเนินการสูงกว่าก่อนการดำเนินการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2.3 ผลการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากการประเมินความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามขอบข่ายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 ข : 256) ก่อนและหลังการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หลังการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สูงกว่าก่อนดำเนินการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า 1) ด้านบทบาทของโรงเรียนในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โรงเรียนมีการสื่อสารกับชุมชนในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน ทั้งการประชุมร่วมกัน การสื่อสารผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ (Line) เฟซบุ๊ก (Facebook) ส่งผลให้ชุมชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหวของโรงเรียนตลอดเวลา และสามารถให้คำปรึกษาหรือแก้ไขปัญหาได้อย่าง

พื้นที่ที่มีการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาในทุกชั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิดค้นหาปัญหาของโรงเรียนที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน ร่วมกันค้นหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ร่วมกันตัดสินใจ ประชุมวางแผนสำหรับการทำงานร่วมกัน มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ร่วมกันสังเกตและการติดตามผลการปฏิบัติงาน และเมื่อพบปัญหาก็จะร่วมกันแก้ไขปัญหาให้ผ่านพ้นไปได้ ช่วยกันปรับปรุงพัฒนาให้นักเรียนได้รับความรู้และประโยชน์มากที่สุด รับผิดชอบร่วมกัน ไม่กล่าวโทษว่าเป็นความผิดของใคร และไม่รับความชอบไว้เพียงคนเดียว ทุกคนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน

2) ด้านบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพยายามแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการประชุม วางแผน รับฟังความคิดเห็น ระดมความคิดและแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อหาทางแก้ไข และหาทางออกของปัญหาร่วมกัน มีส่วนร่วมในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน ให้มีอัตลักษณ์เด็กดีตามความคาดหวังของชุมชน มีความรู้ความเข้าใจในวิถีชุมชน วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะทางวิชาการ และความสามารถด้านทักษะชีวิต โดยบูรณาการให้เข้ากับหลักสูตรสถานศึกษา อัตลักษณ์เด็กดี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและบริบทของชุมชน ส่งผลให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีวิตควบคู่กันไป ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในฐานะวิทยากรท้องถิ่น ในด้านที่ตนเองมีความถนัดและมีความชำนาญ ให้กับนักเรียน รวมทั้งร่วมติดตามประเมินผลและรับทราบผลการจัดการศึกษาของนักเรียนร่วมกัน เช่น การเข้ามาสอนการทำนาให้กับนักเรียน การปลูกผักปลอดสารเคมี การทำขนมพื้นบ้าน การทำผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากพืชข้าง การถนอมอาหาร เป็นต้น ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ ชิมชั้บ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งต่อไปให้นักเรียนรุ่นต่อไป เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน และโรงเรียน

3) บทบาทของชุมชนต่อการดำรงอยู่ของโรงเรียน พบว่า ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อให้โรงเรียนคงอยู่ ในสมัยที่โรงเรียนเกิดภาวะวิกฤติ ถึงขั้นเกือบจะถูกยุบ เมื่อหลายปีก่อน ส่งผลให้ผู้ปกครองขาดความเชื่อมั่น และย้ายบุตรหลานไปเรียนโรงเรียนอื่น แต่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านก็ร่วมกันฟันฝ่าวิกฤตขณะนั้น และหาหนทางต่อสู้เพื่อให้โรงเรียนไม่ถูกยุบ และผู้ปกครองก็นำบุตรหลานกลับมาเข้าเรียนที่โรงเรียนเหมือนเดิม ทำให้โรงเรียนยังคงอยู่เป็นสถานที่สำหรับศึกษาเล่าเรียนของเด็กในชุมชนได้สำเร็จจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันชุมชนก็ยังคงให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือโรงเรียนมาอย่างต่อเนื่อง ร่วมกันสละทุนทรัพย์ แรงกาย เวลา จัดให้มีแม่ครัวมาประกอบอาหารให้นักเรียนรับประทานโดยไม่คิดค่าแรง และแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียน ผลของการรวมพลังกันในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ส่งผลให้ในปัจจุบันโรงเรียนมีนักเรียนเพิ่มขึ้น มีระบบการบริหารจัดการที่ดี ผู้บริหาร ครู และชุมชนมีความสามัคคี มีความตั้งใจจริงในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของนักเรียนและโรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ให้

ชุมชนและบุคคลภายนอกทราบ ทำให้มีเครือข่ายผู้ให้การสนับสนุนโรงเรียนเพิ่มขึ้น สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนได้รับการพัฒนาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยไม่รอคอยความช่วยเหลือจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว 4) การปรับตัวของโรงเรียนในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง พบว่า การที่โรงเรียนและชุมชนยึดหลักการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดี และยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานให้สอดคล้องบริบทของโรงเรียนและชุมชนที่มีพื้นฐานทางด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก โรงเรียนมีกลยุทธ์การบริหารจัดการที่เอื้อต่อการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น การจัดให้มีศูนย์เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และป่าชุมชนในโรงเรียนมีการแบ่งฐานการเรียนรู้ให้ผู้ปกครองรับผิดชอบประจำฐาน ร่วมกับนักเรียนพร้อมทั้งให้ความรู้กับนักเรียนและผู้เข้าเยี่ยมชม รวมทั้งการอำนวยความสะดวกด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้เข้ามาจัดงานในโรงเรียน โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย จัดให้ครูและนักเรียนเข้าร่วมงานของชุมชน เก็บขยะตามหมู่บ้าน ทำความสะอาดสะพาน ทำความสะอาดวัด เป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนเป็นของโรงเรียนตนเอง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถจัดการเรียนการสอนพร้อมกันได้ 3 ระดับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ซึ่งทำการสอนโดยครู และภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถแก้ปัญหาครูไม่ครบชั้น และทำให้ครูมีเวลาไปปฏิบัติงานอย่างอื่นเพิ่มขึ้น เช่น การเตรียมสื่อการสอน การทำงานธุรการ งานการเงิน พัสดุ และอื่น ๆ รวมทั้งยังมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน มีการติดต่อ สื่อสาร และการแจ้งข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน โดยการตั้งกลุ่มเครือข่ายผู้ปกครอง ทางแอปพลิเคชันไลน์ (Line Group) และเผยแพร่ข่าวสารต่างๆ ของโรงเรียนผ่านทางเฟซบุ๊ก (Facebook) ของโรงเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ผู้บริหาร คณะครู และชุมชนยังมีความสามารถในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน และบุคคลอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เข้ามาสนับสนุนด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ขอนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัย ตามความมุ่งหมายของการวิจัยดังนี้

1. การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในครั้งนี้ มุ่งพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งเกิดขึ้นจากความร่วมมือ ร่วมใจของชุมชน คือกลุ่มผู้มีส่วนร่วมทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้

มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์/ผู้แทนองค์กรศาสนา กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ชาวบ้าน 2) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านท่าแย้ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอน โรงเรียนบ้านท่าแย้ ศึกษาพิเศษ 3) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ ตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ประกอบด้วย หัวหน้าห้อง และรองหัวหน้าห้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูในโรงเรียนในทุกชั้นตอน เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนแบบสมบูรณ์ (Full Participation) โดยที่ทุกกลุ่มมีความเท่าเทียมกัน มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน และมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ (ศิริกาญจน์ โกศลมภ์. 2542: 189) โดยร่วมกันนำเรื่องราว สภาพปัญหาในวิถีชีวิตของนักเรียน และชุมชน ที่ต้องประสบพบเห็นเป็นประจำ มาร่วมกันวิเคราะห์จัดการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับบริบท และความต้องการของนักเรียนและชุมชนเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับ ไมตรี อินทุสุต (2553: 89) ที่ได้เสนอแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กไว้ว่าครูกับนักเรียนต้องช่วยกันสำรวจข้อมูลชุมชน และนำมาจัดทำเป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดทำแผนการเรียนรู้และหลักสูตรท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับแผนตำบลหรือแผนชุมชน จัดสภาพแวดล้อมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่หลากหลาย มากกว่าการมีความรู้ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โดยได้กล่าวไว้ในมาตรา 8(2) ว่าให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 8(6) การจัดการศึกษาให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มาตรา 24(6) การจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนานักเรียนตามศักยภาพ และมาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาความร่วมมือระหว่างชุมชน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2553) สำหรับการวิจัยครั้งนี้ใช้การดำเนินการในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

แบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้รูปแบบการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล และ 5) การมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2543: 27; เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล. 2554; ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. 2543: 143; อำนาจ บุญทวี. 2546: 22-23; Cohen and Uphoff. 1980: 219-223) ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งเห็นได้จาก ผลการจัดการเรียนรู้หลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในทุกหน่วยการเรียนรู้ นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข มีอัตลักษณ์เด็กดีตรงตามความคาดหวังของชุมชน ผู้เข้ามามีส่วนร่วมมีความพึงพอใจต่อการนิเทศการแสดงผลงานนักเรียน ชุมชนมีความพึงพอใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน ชุมชนกับโรงเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนต่อบุตรหลานของพวกเขา ส่งผลให้ ชุมชนทุกกลุ่มมีความตั้งใจร่วมกันปฏิบัติงานจนสามารถจัดการเรียนรู้ได้ตรงตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เพราะชุมชนย่อมรู้ดีว่าตนเองมีความต้องการอะไร และอยากจะแก้ไขปัญหาอย่างไร การให้โอกาสชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชน (ทะนงศักดิ์ คุ่มไชนะ. 2540: 94; ศิริกาญจน์ โกสุมภ. 2542: 14) การปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันของชุมชน สร้างความรู้สึกร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เกิดความสัมพันธ์อันดีร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก พ.ศ.2558 - 2561 ที่กำหนดไว้ว่า โรงเรียนขนาดเล็กจะต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกภาคส่วน ตามยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2558: 27) และสอดคล้องกับ ฉลาด จันทรมบัติ (2553: 177-178) ที่ได้เสนอแนวคิดในการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมประเมินผล โดยให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง

ซึ่งการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” มีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้สำหรับพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีอัตลักษณ์เด็กดีทางด้านความมีระเบียบวินัย ด้านการมีกิจกรรมายาททั้งดงาม ด้านการใฝ่เรียนรู้ และด้านการดำรงชีวิตอย่างพออยู่พอกินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามบริบทและสภาวะแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียนบ้านท่าไต้ ควบคู่กับการมีผลการจัดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรแกนกลางการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนอย่างชัดเจน เหมาะสมกับบริบทและสภาวะแวดล้อม และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า ซึ่งนอกจากจะพัฒนาให้นักเรียนเกิดความรู้ทางวิชาการแล้ว นักเรียนยังเกิดทักษะในการดำรงชีวิต และมีอัตลักษณ์เด็กดีตรงตามความคาดหวังของชุมชน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากความต้องการอย่างแท้จริงของชุมชน โดยชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนอย่างเหมาะสม

2. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.1 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

2.1.1 ผลการเรียนรู้ของนักเรียน

การที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ที่เรียนรู้ตามการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” มีผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในทุกหน่วยการเรียนรู้ สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนานักเรียนได้ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ตอบสนองได้ตรงตามความต้องการของชุมชน และตรงตามสภาพปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่จริง นักเรียนมีครูสอนประจำห้องเรียนและไม่ถูกทอดทิ้งให้อยู่ลำพังในห้องเรียนเหมือนอดีต ครูและชุมชนมีการเตรียมการสอน และตั้งใจในการปฏิบัติการสอนอย่างเต็มความสามารถ มีการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย ยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) ใช้กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) โดยในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ผู้สอนและชุมชนได้วางแผนการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติการจริง มีการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการเตรียมสื่อการเรียนการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ส่งผลให้นักเรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ส่งเสริมการเรียนรู้ให้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกเวลา ทุกสถานที่ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน หรือที่บ้านของนักเรียนเอง โดยมีครูผู้ปกครอง และภูมิปัญญาท้องถิ่น คอยให้คำปรึกษาแนะนำ และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ นักเรียนสามารถเรียนรู้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองทั้งจากใบงาน หนังสือ อินเทอร์เน็ต (Internet) การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมรายบุคคล มีการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้เข้ากับบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียน นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนและท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น การศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ได้จากสถานที่และประสบการณ์จริง

โดยตรง มีผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นประจำแหล่งเรียนรู้นั้นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ นักเรียนสามารถซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แล้วนำความรู้ที่ได้มาอภิปรายแลกเปลี่ยนกันในระดับชั้นเรียน ถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ที่ได้รับให้แก่ผู้อื่น นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน จะเน้นการเรียนรู้จากกระบวนการปฏิบัติจริงและการมีส่วนร่วมของนักเรียน ในรูปแบบของการปฏิบัติโครงงานกลุ่ม ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงของนักเรียน ที่สอดคล้องกับหลักทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism) และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เกิดเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom (Bloom's Taxonomy) ทั้ง 3 ด้านคือ พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) จิตพิสัย (Affective Domain) และทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และยังเป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นจากครู ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือจากตัวนักเรียนเอง มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และมีผลการเรียนรู้สูงขึ้น และจากผลการทดสอบคุณภาพการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประจำปีการศึกษา 2559 (ผลการทดสอบเมื่อ 25 มีนาคม 2560) สูงขึ้นกว่าปีการศึกษา 2558 ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” ที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนให้สูงขึ้น นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน ที่จัดให้นักเรียนระดับชั้น ป.4 -6 ได้เรียนรู้ร่วมกันและเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน ยังช่วยให้นักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างพี่น้อง เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเรียน นักเรียนมีความกระตือรือร้น และสนุกสนานกับการเรียน สอดคล้องกับสุนีย์ เหมะประสิทธิ์ (2542: 30) ที่พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบรวมชั้น นักเรียนจะไม่เหงาและมีเพื่อนมากขึ้น และถ้าครูผู้สอนมีความเข้าใจในหลักการ นักเรียนจะมีความสุข มีความกระตือรือร้นและสนุกสนานกับการเรียน กล้าแสดงออกและรู้จักการทำงานเป็นทีม และนอกจากนี้การถอดบทเรียนเมื่อจบการปฏิบัติกิจกรรม AAR (After Actions Review) จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ในปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น เป็นกิจกรรมและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทบทวนผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ทั้งที่ประสบความสำเร็จหรือเกิดปัญหาเพื่อหาทางออกร่วมกัน และป้องกันไม่เกิดปัญหานั้นขึ้นอีก

2.1.2 ความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน จากผลการศึกษาพบว่า ความสุขในการเรียนรู้หลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีเนื้อหาและกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอย่างอิสระ ทำให้นักเรียนสนุกและมีความสุขกับการเรียน เกิดการใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

เป็นการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ที่นำนักเรียนมาเรียนรวมกันแบบคละชั้น ซึ่งแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนเดิมของโรงเรียนที่จัดให้นักเรียน 2 ชั้น อยู่ในห้องเดียวกันเพื่อสะดวกในการดูแลนักเรียน แต่เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะจัดแบบแยกชั้น ซึ่งการจัดการเรียนการสอนตามการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนี้ ได้นำนักเรียนทั้ง 3 ชั้นเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4,5 และ 6 มาเรียนรู้พร้อมกัน โดยไม่แบ่งแยกชั้น ทำให้นักเรียนในชั้นเรียนมีจำนวนมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ทั้งกิจกรรมกลุ่ม และรายบุคคล จากการสังเกตพฤติกรรม การเข้าห้องเรียนของนักเรียนพบว่า นักเรียนทุกคนมาเรียนทุกวันและเข้าเรียนตรงเวลาทุกครั้งเมื่อถึงเวลาเรียนตามการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนที่พัฒนาขึ้น และจากการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการกับนักเรียนคนหนึ่ง ที่กล่าวว่า “...หนูมาโรงเรียนทุกวันค่ะ หนูอยากให้งถึงชั่วโมงเรียนรวมไวๆเพราะเรียนสนุก ครูก็ใจดี และจะลุ้นว่าวันนี้ครูจะมีกิจกรรมอะไรให้พวกเราทำบ้าง...” สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กิจกรรมกลุ่มทำให้นักเรียนมีความสุขเพราะบรรยากาศการเรียนรู้มีความเป็นกันเองอย่างกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือ เชื้ออาทรและร่วมมือร่วมใจกันในการเรียน พี่สอนน้อง เพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับ สุณีย์ เหมะประสิทธิ์ (2542: 32) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติต่อการเรียนรวมชั้นของนักเรียน พบว่า นักเรียนชอบการเรียนแบบรวมชั้นเพราะสนุก ได้เพื่อนมากขึ้น และนักเรียนต่างชั้นได้เรียนรู้และพึ่งพาอาศัยกัน และสอดคล้องกับ กิตติวดี บุญชื่อ และคณะ (2540: 37) ที่ได้สรุปหลักการสำคัญว่า การเรียนรู้อย่างมีความสุข ต้องมีแนวคิดพื้นฐานที่จะต้องสร้างความรักและความศรัทธาให้กับนักเรียน การเรียนรู้ที่ดีเกิดจากการได้สัมผัส และสัมผัสกับของจริงและธรรมชาติ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ตนเอง และบุคคลรอบข้าง ช่วยให้นักเรียนปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งการเรียนแบบคละชั้นยังคงมีความจำเป็นในโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครูผู้สอน ในการวิจัยครั้งนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าการจัดชั้นเรียนแบบมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดประสิทธิผลต่อนักเรียนไม่เพียงแต่ด้านวิชาการแต่ยังรวมถึงความสุขในการเรียนรู้อีกด้วย

2.1.3 อัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน จากผลการประเมินอัตลักษณ์เด็กดีทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 เด็กดีมีวินัย ด้านที่ 2 มารยาทงามอย่างไทย ด้านที่ 3 ใฝ่ใจเรียนรู้ ด้านที่ 4 กินอยู่อย่างพอเพียง จากการประเมินตนเองของนักเรียน การประเมินโดยผู้ปกครอง และการประเมินโดยครูผู้สอน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า ค่าเฉลี่ยอัตลักษณ์เด็กดี หลังเรียนของนักเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีการออกแบบการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียน มีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการผสมผสาน ด้านความรู้ ความคิด การปฏิบัติจริงและคุณธรรม จริยธรรมเข้าด้วยกัน โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และลงมือ

ปฏิบัติจริง ซึ่งการพัฒนาอัตลักษณ์ได้ดี โดยเฉพาะในด้านระเบียบวินัย และมารยาท ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ที่นักเรียนผู้รับผิดชอบในแต่ละกลุ่มได้ร่วมกันพัฒนาเป็นโครงงานคุณธรรม กลุ่มละ 1 โครงงาน จำนวน 7 โครงงาน เพื่อแก้ปัญหาด้านระเบียบ วินัย และมารยาทของนักเรียนในโรงเรียนที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) โครงงาน รักษาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) โครงงานสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ศรีท่าแร่ 3) โครงงานโรงอาหารผู้ดี 4) โครงงานเด็กดี วชิรเพราะ 5) โครงงาน มदन้อยเดินแถว ตามแนวเส้นตรง 6) โครงงานจุดสนธิ ขิดฝ่า 7) โครงงานดาวพิเศษ ผลการดำเนินโครงงาน พบว่าได้ผลเป็นอย่างดี นักเรียนมีระเบียบวินัยดีขึ้น และมีกิริยามารยาทที่งดงาม และพร้อมปฏิบัติด้วยความเต็มใจ การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ แตกต่างจากเดิมที่ครูจะเป็นผู้ออกกฎระเบียบ นักเรียนมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎของโรงเรียนที่ครูกำหนดขึ้น หากนักเรียนคนใดไม่ปฏิบัติตามกฎก็จะถูกลงโทษ นอกจากนี้ลักษณะการพัฒนาด้านระเบียบวินัย และมารยาท ยังไม่เป็นรูปธรรม การดำเนินงานยังไม่มี ความชัดเจน เป็นการดำเนินการในลักษณะครูบอกให้ทำ การอบรมหน้าเสาธง การสอดแทรกในวิชาเรียน และการลงโทษเมื่อนักเรียนไม่ปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน บางครั้งการดูแลของครูไม่ทั่วถึง พฤติกรรมบางอย่างของนักเรียนถูกละเลย ละเลย เช่น การแต่งกายไม่สะอาดเรียบร้อย การตะโกน การพูดคำไม่สุภาพ การวิ่ง การพูดคุยนะ รับประทานอาหาร เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เกิดจากความเคยชินที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครอบครัวจนนักเรียนคิดว่าเป็นเรื่องทำธรรมดาที่สามารถปฏิบัติได้ แต่เมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติโครงงานคุณธรรม แล้วพบว่านักเรียนมีระเบียบวินัยดีขึ้น และมีกิริยามารยาทที่งดงาม พร้อมปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เน้นหลักนักเรียนคิด นักเรียนเลือก และนักเรียนลงมือทำ ในรูปแบบของการปฏิบัติโครงงานกลุ่ม โดยให้นักเรียนร่วมกันค้นหาปัญหา เกี่ยวกับระเบียบวินัยและมารยาทที่นักเรียนประสบพบเห็นในโรงเรียน ร่วมกันจัดหมวดหมู่ของปัญหา จากนั้นแบ่งกลุ่มตามความสนใจ ร่วมกันศึกษา สำรวจ สภาพปัญหาที่กลุ่มต้องการจะแก้ไข เพื่อพัฒนาเป็นโครงงานคุณธรรม ประการสำคัญอย่างหนึ่งคือการมอบอำนาจให้นักเรียนแต่ละกลุ่มมีอำนาจและอิสระ ในการพัฒนาและดำเนินโครงงานของกลุ่มตนเองได้อย่างเต็มที่ ซึ่งมีอำนาจในการนัดหมาย จัดประชุม วัดประเมินผลพฤติกรรมนักเรียนทั้งหมดของโรงเรียน ใช้วิธีการฟีดแบ็กเพื่อนเตือนเพื่อน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา (Mentor) และผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการดำเนินโครงงาน ซึ่งก่อนดำเนินโครงงาน นักเรียนจะต้องมีการประชุม วางแผน ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมจากห้องสมุด และ อินเทอร์เน็ต (Internet) ดำเนินการและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนให้ลดลง และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เพิ่มขึ้น ซึ่งเวลาในการดำเนินโครงงานใช้เวลาในช่วงเช้าก่อนเข้าห้องเรียน ช่วงเวลาพักกลางวัน หรือช่วงเวลาดอนเย็น ในกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ซึ่งแต่ละกลุ่มจะร่วมกัน จัดตารางกิจกรรมเพื่อจัดสรรเวลาให้แต่ละโครงงานได้

ดำเนินการ เพราะนักเรียนทุกคนจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ 1 โครงการ และต้องร่วมกิจกรรมในทุกโครงการทั้งของตนเองและเพื่อน เพื่อพัฒนาอัตลักษณ์เด็กดี ในช่วงแรกของการดำเนินโครงการ พบว่าการลงโทษทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนลดลงได้จริง แต่นักเรียนที่ถูกลงโทษจะมีความสุข และอับอายเพื่อน จึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีการมาเป็นการให้รางวัลแก่ผู้ที่ปฏิบัติพฤติกรรมได้ตามเกณฑ์ พบว่านักเรียนมีความสุข มีระเบียบวินัย และมีกิริยามารยาทที่เรียบร้อยงดงามมากขึ้น รวมทั้งนักเรียนยังมีลักษณะการใฝ่เรียนรู้ ค้นหาความรู้ด้วยตนเองจากหนังสือ อินเทอร์เน็ต (Internet) และครู ที่ปรึกษา มีการดำเนินโครงการอย่างประหยัดพอเพียง โดยการประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียนและท้องถิ่น ไม่เพิ่มภาระให้กับนักเรียน โรงเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งนอกจากการปฏิบัติโครงการคุณธรรมจะช่วยในการพัฒนาอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียนแล้ว ยังช่วยฝึกการทำงานเป็นทีม ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การฝึกฝน และการยอมรับซึ่งกันและกัน เรียนรู้ว่าการประพฤติปฏิบัติใดเป็นสิ่งที่ควรกระทำ และการปฏิบัติใดเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำ ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สังคม หรือบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551: 5) ที่ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ไว้ 8 ประการ ประกอบด้วย 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ และผลการจัดการเรียนรู้ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอัตลักษณ์เด็กดีของนักเรียนให้เพิ่มขึ้น และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนให้ลดลง สอดคล้องกับ มูลนิธิยุวสถิรคุณ (2558: 24-42) ที่กล่าวว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจะต้องมีกระบวนการพัฒนา กลไกและเครื่องมือที่ทุกคนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เพิ่มขึ้น และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้ลดลง เป็นไปตามบริบทของโรงเรียนไม่เน้นการเพิ่มงบประมาณจากงบประมาณเดิม

จากผลสำเร็จของการจัดการเรียนรู้และการดำเนินโครงการตามการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” นอกจากนักเรียนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น มีอัตลักษณ์เด็กดีตามความคาดหวังของชุมชนแล้ว นักเรียนยังได้รับการดูแลเอาใจใส่จากผู้ปกครองและชุมชนมากขึ้น ทั้งเรื่องการเรียนรู้และความประพฤติ นักเรียนมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะตัวของนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าแร่ สะท้อนได้จากการได้รับคำชื่นชมจากผู้เข้ามาติดต่อราชการที่โรงเรียน และผู้พบเห็นทั่วไป และชุมชนมีความคาดหวังต่อไปว่า ต้องให้นักเรียนของโรงเรียนบ้านท่าแร่ทุกคนมีอัตลักษณ์เด็กดีติดตัวตลอดไป ซึ่งนักเรียนต้องปฏิบัติได้อย่างเป็นปกติวิสัย อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ชุมชนจึงมีมติร่วมกันว่าจะดำเนินโครงการต่อไปเพื่อปลูกฝังอัตลักษณ์เด็กดีให้แก่นักเรียนรุ่นต่อไป ของโรงเรียนบ้านท่าแร่ ให้นักเรียนทุกคนเป็นคนดี

มีวินัย มีกิริยามารยาทที่งดงามเป็นที่ชื่นชมรักใคร่ ของผู้พบเห็น มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนเพื่อนำความรู้มาพัฒนาตนเอง ครอบครัวยุวมชน และยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นหลักในการดำรงชีวิต

2.2 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนและโรงเรียน

2.2.1 ความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน ซึ่งการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนนี้ จัดขึ้นเพื่อเป็นเวทีในการแสดงผลงานที่นักเรียนและชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน แล้วพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์หรือผลงานที่มีคุณค่า เป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างความภาคภูมิใจในผลงานที่ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น เป็นการให้กำลังใจและชื่นชมผลงานซึ่งกันและกัน ซึ่งการจัดนิทรรศการจะจัดขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการ โดยความร่วมมือของนักเรียน ครู และชุมชน รวมทั้งผู้ปกครองของนักเรียน โดยการร่วมกันวางแผนการจัดนิทรรศการ ร่วมกันเตรียมการและออกแบบนิทรรศการ ร่วมมือกันจัดเตรียมงาน มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ มีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนหรือชักจูงให้ผู้อื่นทราบข้อมูลและอยากเข้ามาร่วมชมนิทรรศการผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การทำหนังสือเชิญ แผ่นพับ หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook) และการเชิญชวนด้วยปากเปล่า ร่วมกันออกแบบการนำเสนอผลงานให้มีความน่าสนใจ และดึงดูดความสนใจของผู้เข้าชมนิทรรศการ จากผลการศึกษาความพึงพอใจต่อนิทรรศการแสดงผลงาน ของผู้เข้าร่วมชมนิทรรศการทุกคน พบว่า ผู้เข้าร่วมชมนิทรรศการมีความพึงพอใจต่อการจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์หรือผลงานของนักเรียนที่นำมาจัดแสดงที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนมีประสิทธิผล นักเรียนมีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจกรรมตามการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ส่งผลให้เกิดขึ้นงานที่มีคุณภาพ มีความน่าสนใจ ผลจากการมีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม ครู นักเรียนและผู้ปกครอง ทำให้รูปแบบการจัดนิทรรศการมีเนื้อหาที่น่าสนใจ การจัดตกแต่งสถานที่ และร้านต่าง ๆ ดึงดูดความสนใจของผู้เข้าชม นักเรียนมีความสามารถในการถ่ายทอด ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ตอบข้อซักถามของผู้เข้าชม โดยอาศัยประสบการณ์ และความรู้ที่ได้เรียนรู้และการปฏิบัติจริงมาแล้วได้อย่างชัดเจน มีการสาธิตการทำโครงการ และเปิดโอกาสให้ผู้เยี่ยมชมได้ทดลองปฏิบัติจริง ซึ่งสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เข้าร่วมงานได้เป็นอย่างมาก และนอกจากนี้ผู้เข้าร่วมชมนิทรรศการยังได้ความรู้จากศึกษาแผ่นพับ และนำกลับไปศึกษาต่อบ้านสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้

2.1.2 ความพึงพอใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนมีความพึงพอใจต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้หลังการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สูงกว่าก่อนดำเนินการ

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด ค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจ กำหนดความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญความต้องการในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการและแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงการกำหนดทรัพยากรสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่จะใช้ในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการนำการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ ส่งเสริมช่วยเหลือการปฏิบัติงานให้สำเร็จตามแผน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ร่วมกันประเมินความก้าวหน้าเป็นระยะตามแผนงานที่กำหนด และเมื่อพบปัญหาที่ร่วมกันแก้ไข ปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น และมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดีต่อผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น โดยการช่วยกันนำเอาชิ้นงาน หรือผลงานมาจัดนิทรรศการแสดงผลงาน เผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น อันเป็นความภาคภูมิใจและความชื่นชมยินดีต่อผลงานที่เกิดจากการร่วมมือกันปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม ชุมชนจะได้รับการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) โดยการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพ และพลังในการทำงาน (อุมาพร ห่านรุ่งชโรทร. 2551:1; มิ่งขวัญ คงเจริญและ อาชัญญา รัตนอุบล, 2554: 23; Zimmerman and Rappaport. 1998; Gutierrez, Parsons; & Cox, 1998) ไม่ขัดขวาง หรือปฏิบัติกิจกรรมใดที่แสดงถึงความไม่เชื่อมั่นในตัวชุมชน ส่งเสริม สนับสนุน ให้กำลังใจ ให้เกียรติและให้ความสำคัญกับชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนได้แสดงศักยภาพของตนเองออกมาได้อย่างเต็มความสามารถ ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินงานในอดีตที่ผ่านมาที่ชุมชนมักคิดว่าการจัดการเรียนการสอน เป็นหน้าที่เฉพาะของโรงเรียนหรือภาครัฐ (ณัฐพงษ์ ฉลาดแย้ม. 2553; 374) ชุมชนมีหน้าที่เพียงให้การสนับสนุนเมื่อโรงเรียนร้องขอเท่านั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวยังคงเป็นแบบชายขอบ (Marginal Participation) เวลาที่มีการประชุม ปรึกษาหารือ ชุมชนมักจะมอบให้ครูเป็นผู้ดำเนินการและตัดสินใจเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อหลังจากที่ชุมชนได้เข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของโรงเรียนขนาดเล็กกับชุมชน ทำให้ชุมชน มีความกล้าคิด กล้าพูด และเสนอแนะในสิ่งที่ต้องการมากขึ้น เพราะเกิดความมั่นใจ และเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ได้พูดหรือแสดงออกไปนั้นไม่ผิดและมีประโยชน์ ทุกคนให้การรับฟัง และช่วยกันเสนอแนะจนเกิดการพัฒนาที่สมบูรณ์ เมื่อพบปัญหาชุมชนสามารถให้ข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นได้อย่างทันท่วงที ทั้งทางโทรศัพท์ และผ่านช่องทางการสื่อสารบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) และทางแอปพลิเคชันไลน์ (Line) เกิดการรวมกลุ่มกันทางแอปพลิเคชันไลน์กลุ่ม (Line Group) โดยตั้งเป็นกลุ่ม “เครือข่ายผู้ปกครองทำไข่” เพื่อใช้สำหรับติดต่อสื่อสาร พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างโรงเรียนกับชุมชนบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีลักษณะเป็นชุมชนเสมือน (Virtual Community) ที่โรงเรียนและ

ชุมชนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทุกที่ทุกเวลา และไม่มีข้อจำกัดด้านระยะทาง ภูมิประเทศ หรือเวลา ซึ่งการสื่อสารผ่านทางไลน์กลุ่ม (Line Group) นอกจากจะเป็นช่องทางการสื่อสารที่สะดวก รวดเร็วแล้วยังเป็นช่องทางที่ชุมชนใช้ติดต่อสื่อสารกับทางโรงเรียนมากและบ่อยครั้งที่สุด เพราะสามารถแสดงความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะของตนเองออกมาได้อย่างอิสระ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มผู้มีส่วนร่วมบางคนที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม หรือมีข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ก็จะสามารถส่งข้อความมาเพื่อให้ทางโรงเรียนดำเนินการพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นๆ ร่วมกันกับสมาชิกคนอื่น นอกจากนี้ยังช่วยลดการกระทบกระทั่งระหว่างบุคคล เพราะสามารถคัดกรองคำพูดที่ต้องการสื่อสารให้สละสลวยก่อนทำการส่งข้อความมา ทุกคนยอมรับฟังความคิดเห็นและเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของจิณวัตร ปะโคพิง (2549) และ มุทิตา แพทย์ประทุม (2549) ที่พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ประกอบด้วย การร่วมระดมความคิดการร่วมวางแผน การร่วมในการลงทุนและลงมือปฏิบัติ การร่วมติดตามประเมินผล และ การรับประโยชน์ร่วมกัน

2.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน สูงกว่าก่อนดำเนินการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีการประชุม พูดคุยปรึกษาหารือกันบ่อยครั้ง ทั้งที่เป็นการประชุมอย่างเป็นทางการ และไม่ใช่ว่าทางการ เช่น การพูดคุยกันขณะมารอรับ นักเรียนกลับบ้าน การปรึกษาหารือผ่าน แอปพลิเคชัน ไลน์ (Line) นอกจากนี้ชุมชนได้ค้นพบศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ตรงในด้านที่มีความชำนาญให้กับนักเรียน อีกทั้งยังได้เรียนรู้ร่วมกับครู นักเรียน นอกจากนี้ชุมชนยังมีการนำกิจกรรมที่ได้ร่วมกันปฏิบัติกับนักเรียน ไปทดลองปฏิบัติเองที่บ้าน และถ่ายทอดความสู่คนในชุมชน สร้างอาชีพเสริมและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชนได้รับรู้ข่าวสารการดำเนินงาน และกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน รับรู้ความสำเร็จของโรงเรียนที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านช่องทางการสื่อสารต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ นำมาซึ่งความภาคภูมิใจในตนเองของชุมชนและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสร้างความสัมพันธ์อันดี เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและโรงเรียน

และจากการสังเกตแบบไม่เป็นทางการยังพบว่า ชุมชนมีความใกล้ชิดกับโรงเรียนมากขึ้น เข้ามาร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนบ่อยขึ้น เช่น การเข้ามาให้ความรู้กับนักเรียน เข้ามานั่งเรียนร่วมกับนักเรียนในช่วงที่ตนเองสนใจ มานั่งหัดพิมพ์คอมพิวเตอร์ การมาขอใช้สถานที่ของโรงเรียน

ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การประชุม กีฬา เป็นต้น ดังคำให้สัมภาษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นท่านหนึ่งที่ว่า

“...มาช่วยครูสอนอาชีพ สอนปลูกข้าว ปลูกผัก ก่อนสอนผมก็จะอ่านแผนการสอนมาก่อนจากบ้าน จะได้เตรียมตัว ไม่ได้มาสอนนักเรียนอย่างเดียว บางทีนักเรียนก็สอนเรา เหมือนวันไหนมีหัวข้อที่ต้องค้นจากคอมพิวเตอร์ เราก็ต้องให้นักเรียนสอนเราพิมพ์เหมือนกัน วันไหนว่างจากทำไร่ ก็มานั่งหัดพิมพ์คอมพิวเตอร์ที่โรงเรียน วันไหนรู้ว่าเด็กเขาเรียนอาชีพอะไร ที่เราทำไม่เป็น แล้วเราสนใจก็มาเรียนกับเด็กด้วย แล้วเอาไปฝึกทำต่อที่บ้าน ทำเป็นอาชีพเสริมได้เลย...”

บางครั้งผู้ปกครองก็นำอาหารที่ปรุงมาจากบ้านมาร่วมรับประทานกับครูที่โรงเรียนในช่วงพักกลางวัน ขณะเดียวกัน ทางโรงเรียนก็ให้ความร่วมมือ สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ร่วมงาน ประเพณี งานบวช งานแต่ง และงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างให้เกิดความสัมพันธ์อันดี ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้มีความเข้าใจกัน ใกล้ชิดสนิทสนม กล้าแสดงความคิดเห็นต่าง ร่วมกันปกป้องชื่อเสียงของโรงเรียน รักและห่วงแหนโรงเรียน ปกป้องโรงเรียน ปกป้องครู และนักเรียน ไม่ให้ใครมาทำลายชื่อเสียง หรือมายุบโรงเรียน สอดคล้องกับ โกลด์ (Glod .2000) ที่พบว่า การดำเนินงานที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างโรงเรียนและชุมชน จะเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับชุมชน การร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองจะทำให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า มีความสมดุลด้านความรู้และประสบการณ์ และจรรยาบรรณ (2554: 18) ที่กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างกัน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียน โรงเรียน และชุมชน

3. การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

สำหรับการวิจัยนี้ดำเนินการโดยยึดแนวคิดหลัก 2 ประการ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) และการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ดังภาพประกอบ 8

ภาพประกอบ 8 กระบวนการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

โดยหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ชุมชนทุกกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เกิดพัฒนาการของการมีส่วนร่วมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งต่างจากเดิมที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะในเวลาที่โรงเรียนร้องขอ และมักไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเนื่องจากรู้สึกว่าคุณเองไม่มีความสามารถ ด้อยอำนาจ เช่น มีความรู้น้อย ไม่มีตำแหน่งทางการเมือง ไม่มีเงินในการช่วยเหลือโรงเรียน เป็นต้น แต่กระบวนการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ จะช่วยให้ทุกคนในชุมชนรู้สึกว่าคุณเองมีคุณค่า ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเกิดได้อย่างเต็มศักยภาพ ด้วยการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) โดยการทำให้ชุมชนเกิดแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) รวมทั้งทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ว่ามีความสามารถเพียงพอที่จะทำงานนั้นสำเร็จ มีการมอบอำนาจและความรับผิดชอบเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในกิจกรรมนั้นๆ (มิ่งขวัญ คงเจริญ และ อาชัญญา รัตนอุบล.2554 : 22-23; สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. 2548; Hawks. 1992; Tebbitt. 1993; Kinlaw. 1995; Conger & Kanungo.1988 ;Thomas & Velhouse.1990 ;Spreitze.1995) การเสริม

พลังอำนาจในทุกขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม ด้วยการให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ พร้อมไปกับการให้ความรู้กับชุมชน ให้ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา กระตุ้นให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และตระหนักว่าการจัดการศึกษาไม่ใช่เพียงหน้าที่ของครูเท่านั้น แต่เป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายทั้งโรงเรียนและชุมชนจะต้องร่วมกันพัฒนา ตลอดจนต้องสร้างศรัทธาในการปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้การทำงานบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การเสริมพลังอำนาจช่วยให้ชุมชนเกิดความมั่นใจ ภูมิใจ และแสดงศักยภาพของตัวเองออกมาได้อย่างเต็มความสามารถในทุกขั้นตอน เกิดเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบสมบูรณ์(Full Participation) โรงเรียนและชุมชนมีความเท่าเทียมกัน และร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน ซึ่งในการประชุมครั้งแรกพบว่าชุมชนยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นมากนัก มีอาการเขินอาย บางคนนั่งเงียบ ไม่ค่อยพูด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการขาดความมั่นใจในตนเอง และความรู้สึกด้อยอำนาจ เมื่อผู้วิจัยเสริมพลังอำนาจ ด้วยการกระตุ้นให้ชุมชนกล้าแสดงความคิดเห็น ให้กำลังใจ สร้างมั่นใจ ยอมรับในความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงออก และให้พูดบ่อย ๆ เพื่อดึงศักยภาพที่แท้จริงในตนเองออกมา และให้ความสำคัญกับสิ่งที่ชุมชนได้พูดออกมา ส่งผลให้ชุมชนกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น และเมื่อมีโอกาสได้พูดบ่อยๆ ก็จะเกิดความมั่นใจ และกล้าแสดงออกมากขึ้น ขณะเดียวกันผู้วิจัยและครูต้องสร้างศรัทธาและความน่าเชื่อถือให้ชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่น และมั่นใจว่าจะร่วมกันพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนให้ดีขึ้นได้ สอดคล้องกับการศึกษาของศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย (2552 : 234) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวิเคราะห์ ตัดสินใจในครั้งแรก ผู้ปกครองยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นมากนัก ครูผู้สอนและผู้วิจัยต้องพยายามซักถามและให้ความสำคัญกับคำตอบของผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครองกล้าพูดและกล้าตัดสินใจร่วมกับครูมากขึ้น และเมื่อเกิดความคุ้นเคยผู้ปกครองก็จะแสดงออกได้มากขึ้น และ อิศราภรณ์ ธรรมโย (2545) ที่พบว่า คนส่วนใหญ่ในชุมชนรู้สึกดีใจภาคภูมิใจและเป็นเกียรติที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และเห็นว่ามิประโยชน์ในหลายด้าน ทั้งต่อตัวนักเรียน โรงเรียน และคนในชุมชน

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) “ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง” สามารถช่วยแก้ไขสภาพปัญหาปัจจุบันของโรงเรียนบ้านท่าแร่ และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด การวางแผน การดำเนินการ การกำกับติดตาม ประเมินผล และการมีส่วนร่วมชื่นชมยินดีในผลสำเร็จของผลงานที่ได้ร่วมกันดำเนินงาน ซึ่งชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของการวิจัย

ในครั้งนี้เป็นความร่วมมือที่แตกต่างไปจากเดิมในอดีต ที่ชุมชนจะเข้ามาร่วมเฉพาะเวลาที่โรงเรียนเป็นฝ่ายร้องขอหรือแสดงความต้องการว่าโรงเรียนต้องการให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือ หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมใดบ้างของโรงเรียน หรือในบางครั้งอาจเข้ามามีส่วนร่วมเพียงรับทราบข้อมูล นั่งประชุม หรือการลงชื่อเป็นกรรมการตรวจรับงานต่างๆของโรงเรียน การแสดงความคิดเห็นไม่สามารถแสดงออกได้มากนัก เนื่องจากคิดว่าตนเองมีความรู้น้อย และคิดว่าการดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร และครู แต่เมื่อชุมชนได้รับการเสริมพลังอำนาจ ด้วยการให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ชุมชนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน และตระหนักว่าทุกคนมีหน้าที่และมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน แล้วร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆอย่างเต็มความสามารถในทุกขั้นตอน เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบสมบูรณ์ (Full Participation) ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ กลุ่มของชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกจากประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ยังประกอบไปด้วยศิษยานุศิษย์ ซึ่งจะคอยให้คำปรึกษา แนะนำและให้ความช่วยเหลือให้การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ สามารถดำเนินงานได้อย่างราบรื่น เพราะเป็นผู้มีความรู้และมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการจัดการเรียนรู้ และคอยติดต่อประสานงานขอความช่วยเหลือจากต้นสังกัด ทั้งด้านเอกสาร วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน เป็นตัวแทนของโรงเรียนในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันปฏิบัติกับโรงเรียนให้กับหน่วยงานต้นสังกัดทราบ ทำให้โรงเรียนได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากต้นสังกัด ทั้งทางด้านการได้รับคำปรึกษาและการสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงอาคารสถานที่ และงบประมาณในการจัดซื้อครุภัณฑ์ คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน และยังประกอบด้วยตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ที่เป็นหัวหน้าห้องและรองหัวหน้าห้อง ซึ่งเป็นตัวแทนของนักเรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกำหนดความต้องการ และเสนอความต้องการของนักเรียนที่ต้องการให้เกิดขึ้นในโรงเรียน รวมถึงเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในขั้นตอนต่าง ๆ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการจริง เพื่อที่จะสามารถพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังเป็นตัวแทนของครูไปชี้แจง พูดคุยกับเพื่อน ๆ ทำให้การเรียนการสอนง่ายขึ้น ส่งผลให้นักเรียนในชั้นเรียนให้ความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นอย่างดี ส่งผลให้การพัฒนาอัตลักษณ์เด็กดีประสบความสำเร็จ และได้รับคำชื่นชมจากคณะครู ชุมชน และผู้พบเห็น ในขณะเดียวกันชุมชนที่เป็นคณะกรรมการสถานศึกษา และภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็เกิดความเชื่อมั่นในโรงเรียน จะเป็นตัวแทนของโรงเรียนไปประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันดำเนินงานกับโรงเรียนให้กับผู้ปกครอง ชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้คนทั่วไปได้ทราบ ช่วยกันปกป้องชื่อเสียงของโรงเรียน และร่วมกันแสวงหาผู้มีจิตศรัทธา มาให้การช่วยเหลือสนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ ของ

โรงเรียน โดยที่ไม่ต้องรบกวนหรือเป็นภาระของผู้ปกครองนักเรียน ส่งผลให้ผู้ปกครองและบุคคลทั่วไป เกิดความเชื่อมั่นในคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน คนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ส่งบุตรหลานให้เข้ามาเรียนในโรงเรียนเพิ่มขึ้น และจากข้อมูลสถิตินักเรียนปีการศึกษา ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนมีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้น จากปีการศึกษา 2559 จาก 74 คน เพิ่มขึ้นเป็น 86 คน (แผนปฏิบัติการโรงเรียนบ้านท่าแย้, 2560) คิดเป็นร้อยละ 16.22 แสดงให้เห็นว่าชุมชนเกิดความเชื่อมั่นต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน และไว้วางใจส่งบุตรหลานให้เข้าเรียนในโรงเรียนมากขึ้น

ปัจจัยความสำเร็จ

ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน เกิดขึ้นจาก

1. **ความร่วมมือ ร่วมใจของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม (Collaboration)** ทั้ง 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์/ผู้แทนองค์กรศาสนา กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และปราชญ์ชาวบ้าน 2) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอนโรงเรียนบ้านท่าแย้ และศึกษานิเทศก์ 3) กลุ่มผู้มีส่วนร่วมด้านความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้แก่ ตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ประกอบด้วย หัวหน้าห้อง และรองหัวหน้าห้อง ซึ่งทุกกลุ่มเป็น คนในชุมชนและโรงเรียนที่ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งสิ้น การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามาร่วมกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โรงเรียน สิ่งสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ คือ ความร่วมมือ ร่วมใจอย่างแท้จริงของกลุ่มผู้มีส่วนร่วม ในการปฏิบัติกิจกรรมในทุกขั้นตอน เนื่องจากจะส่งผลต่อการดำเนินงานให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. **การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment)** ความร่วมมือ ร่วมใจอย่างแท้จริงและการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์จะเกิดขึ้นได้นั้น การเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วมมีความจำเป็นในทุกขั้นตอนของกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านท่าแย้ การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับกลุ่มผู้มีส่วนร่วม เป็นการสร้างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้สามารถแสดงศักยภาพและความต้องการที่แท้จริงออกมา และสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อสิ่งที่ทำร่วมกัน ในช่วงแรกของการสร้างการมีส่วนร่วมเป็นธรรมดาสำหรับคนที่ไม่คุ้นเคยกับสิ่งที่จะร่วมลงมือกระทำ อาจไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่ค่อยกล้าพูด ไม่กล้าแสดงออกมากนัก การเสริมพลังอำนาจด้วยการ

ให้บุคคลมองเห็นคุณค่าในตนเอง กล่าวชื่นชมให้กำลังใจ รวมถึงการรับฟังความคิดเห็น จะส่งผลให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมเกิดความมั่นใจ และกล้าแสดงออกมากขึ้น

3. ปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสและจุดแข็ง (Opportunity and Threads) มีความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมได้มองเห็นปัญหาและโอกาสในการพัฒนาร่วมกันด้วยกิจกรรมการวิเคราะห์สถานะแวดล้อม (SWOT Analysis) สำหรับปัจจัยภายนอกที่ถือเป็นโอกาสจากข้อค้นพบของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ด้านสังคม วัฒนธรรมที่คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการศึกษาและพร้อมให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรมของโรงเรียน และจุดแข็งของโรงเรียน ที่บุคลากรในโรงเรียนมีความรักสามัคคีกัน มีความรับผิดชอบ ตั้งใจ และทุ่มเทในการปฏิบัติงาน ด้วยพื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนและโรงเรียน ที่มีความผูกพันกันและชุมชนพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับโรงเรียน เมื่อได้มาร่วมกระบวนการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการวิจัยครั้งนี้ พบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น โดยเปลี่ยนจากความร่วมมือแบบชายขอบที่จะเกิดขึ้นเมื่อถูกโรงเรียนร้องขอ เป็นการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอน การเข้ามามีส่วนร่วมเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ เพราะมีความรักและผูกพันกับโรงเรียนเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว กอปรกับการเห็นความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่ได้พยายามพัฒนาโรงเรียนมาโดยตลอด การดำเนินงานตามแบบแผนการวิจัยที่กำหนดขึ้นส่งผลให้โรงเรียนกับชุมชนมีความใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น คอยให้ความช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแน่นแฟ้นขึ้น ทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน ชุมชนเข้ามาโรงเรียนบ่อยขึ้น ทั้งเข้าร่วมประชุม ร่วมกิจกรรม เข้ามาพบปะพูดคุยกับ คณะครู นักเรียน ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทีป จันทรสิงห์ (2549) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพองค์กร เพราะเมื่อบุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้ว จะไม่ค่อยเกิดการต่อต้านเกี่ยวกับแนวคิดและการดำเนินงาน รวมทั้งช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดจากการทำงาน รู้สึกพึงพอใจในผลงานที่เกิดขึ้นและเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง รู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับองค์กร ผลลัพธ์สุดท้ายคือ องค์กรมีคุณภาพ

4. การมีภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้าน การทำนาแบบดั้งเดิม การปลูกป่า การทำการเกษตรแบบพอเพียง การถนอมอาหาร การทำน้ำสมุนไพร การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชข้าว ช่างตีเหล็ก การวาดภาพ การจักสานไม้ไผ่ การทำขนมพื้นบ้าน การทำขนมไทย และการทำเตาชีวมวล แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เช่น วัดท่าแย้เจริญธรรม โรงเรียนบ้านท่าแย้ ป่าชุมชน แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น แปลงนาข้าว แปลงเกษตร โรงเรียนปลูกผักกางมุ้ง โรงเรียนสุกร โรงเรียนไก่ไข่ ป่าเลี้ยงเป็ด สระน้ำ สหกรณ์ร้านค้า โรงเพาะเห็ดนางฟ้า โรงบ่มหมักน้ำหมักชีวภาพ โรงเรียนไส้เดือน โรงเตาไม้สั้มนวนไม้ สวนสมุนไพรพื้นบ้าน ศูนย์พิพิธภัณฑ

ชุมชนบ้านท่าแร่ ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และเกิดขึ้นตามสภาพบริบทและสภาพแวดล้อมของชุมชนและโรงเรียน ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนที่มีลักษณะหลากหลายดังกล่าว นับเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ที่โรงเรียนสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้นักเรียน ได้แสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย นอกจากนี้ครูยังใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งจากตัวบุคคล สถานที่ และประสบการณ์จริง ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความรู้ ทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เนื่องจากโรงเรียนบ้านท่าแร่มีชุมชนที่ค่อนข้างมีความเข้มแข็ง จึงส่งผลให้กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งสภาพชุมชนของโรงเรียนขนาดเล็กแต่ละแห่งอาจแตกต่างกันออกไป ดังนั้น ผู้บริหารและครูในโรงเรียนจะต้องเป็นหลักให้ชุมชน ครูในโรงเรียนจะต้องมีความรักสามัคคีกัน สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับชุมชนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนในทางสร้างสรรค์ ต้องแสดงความเสียสละและความมุ่งมั่นในการทำงานให้กับชุมชนได้เห็นประจักษ์ และต้องให้ความสำคัญกับชุมชน ร่วมงานต่างๆของชุมชน ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ และนำมาปรับปรุงพัฒนาให้ชุมชนเห็นเป็นที่ประจักษ์ ว่าข้อเสนอแนะนั้นได้ถูกนำมาดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อจูงใจให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน อีกประการหนึ่งคือ โรงเรียนจะต้องไม่เรียกเงินจากชุมชนหรือผู้ปกครองนักเรียน เพราะผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ก็มีฐานะค่อนข้างยากจนอยู่แล้ว หากโรงเรียนเรียกเงินก็จะเป็นการเพิ่มภาระด้านค่าใช้จ่ายและทำให้ชุมชนไม่ยากเข้ามาร่วมมือกิจกรรมกับโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 3 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ด้านการนำผลการวิจัยไปใช้ และด้านการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

1.1 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เป็นงานที่ต้องใช้เวลาและต้องมีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ เป็นอย่างดี เช่น การศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเสริมพลังอำนาจชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะต้องมีการวางแผน และใช้เวลาในการดำเนินงาน ซึ่งเวลาที่เหมาะสมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ควรเป็นช่วงปิดเทอม วันเสาร์ - อาทิตย์ หรือช่วงเวลาเย็นหลังจากที่ชุมชนเลิกงาน เพื่อจะได้มีเวลาร่วมกันพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ สำหรับการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก

1.2 ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและโรงเรียน และเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนในอนาคตต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 โรงเรียนควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการ ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และเทคนิคการสอนที่หลากหลายให้กับครู ชุมชน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ได้มีเทคนิคการสอนที่สามารถดึงดูดและกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในการเรียนรู้

2.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้โรงเรียนขนาดเล็กในเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอื่นๆ ได้นำกระบวนการการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปดำเนินการทดลองใช้ในโรงเรียนอื่น เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะหากโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ชุมชนก็必将มีความรักหวงแหน และร่วมกันหาวิธีป้องกันไม่ให้โรงเรียนถูกยุบ

2.3 เนื่องจากการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนที่พัฒนาขึ้นนี้ พัฒนาขึ้นสำหรับโรงเรียนบ้านท่าแร่ ผลจากการพัฒนาควรมีการขยายผลในโรงเรียนขนาดเล็กอื่นๆ ซึ่งสิ่งสำคัญที่ควรพัฒนาให้เกิดขึ้นคือการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเสริมพลังอำนาจเพื่อให้ชุมชนแสดงศักยภาพที่แท้จริงออกมา ซึ่งแต่ละชุมชนมีบริบทสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ รวมถึงบุคลากรในโรงเรียนและชุมชนที่แตกต่างกัน โดยนำแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ไปประยุกต์และปรับให้เหมาะสมและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพสำหรับโรงเรียนของตนเองต่อไป

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการขยายการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-3) ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) และโรงเรียนขยายโอกาสขนาดเล็ก ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3) โดยยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำเนื้อหาสาระในแต่ละสาระการเรียนรู้ บูรณาการเข้ากับสภาพจริงที่นักเรียนได้ประสบพบเห็นเป็นประจำในชีวิตประจำวัน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหา ภาควิชาในท้องถิ่นและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้

3.2 ควรมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียน
ขนาดต่างๆ ไม่เฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กเท่านั้น เพื่อให้ได้กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและ
ครอบคลุมในแต่ละบริบทมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- ไกรสร เอี่ยมสุวรรณ. (2559, 7 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดยนรฤทธิ์ เสร็จกิจที่โรงเรียนสาธิตสวนสุนันทา ถนนสามเสน กรุงเทพมหานคร.
- ภาวิณี โสระเวช. (2559, 7 พฤศจิกายน) สัมภาษณ์โดยนรฤทธิ์ เสร็จกิจที่โรงเรียนสาธิตสวนสุนันทา ถนนสามเสน กรุงเทพมหานคร.
- กนกพร กระบวนศรี. (2551). **หน้าที่พลเมือง 4**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: บริษัท ไทยร่มเกล้า จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). **แนวทางการจัดการเรียนรู้ รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง**. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงวัฒนธรรม. กรมการศาสนา. (2540). **จริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กฤษณา รอดมา. (2550). **การวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาเด็กตามแนวนโยบายเยาวชนแห่งชาติ กรณีศึกษาโครงการบ้านร่วมพัฒนาเด็ก**. สารนิพนธ์ รม.ม. (นโยบายสาธารณะ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. กรุงเทพฯ: ถ่ายเอกสาร.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2547). **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์.
- กุสุมา เทพรักษ์. (2555). **กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ละครเพื่อพัฒนาวิถีประชาธิปไตยของเยาวชน**. คุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต ค.ด. (พัฒนศึกษา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- กุสุมา เทพรักษ์. (2548). **กระบวนการสร้างสรรค์ละครสำหรับเด็ก จากเรื่อง "เจ้าหญิง" ของบินหลา สันกาลาคีรี นักเขียนรางวัลซีไรต์ ประจำปี 2548**. นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต นศ.ม. (วาทวิทยา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ไกรสิทธิ์ นฤขัตพิชัย. (2554). **การปลูกฝังและเสริมสร้างประชาธิปไตย**. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2559, จาก <http://www.manarom.com/article-detail.php?id=85>
- ทิพย์พาพร ดันติสุนทร. (2554). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ทศนา แหมมณี. (2536). **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นัฏโณลิน แสงพงษ์พิทยา. (2556). **ความสามารถทางด้านการรับรู้ของเด็กประถมวัยที่ได้
รับการจัดกิจกรรมที่ใช้สื่อด้วยภาพสัญลักษณ์**. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (วิทยาการ
ทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี-
นครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- นางฟ้าดาว คงนคร. (2555). **พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: สำนัก
ประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- เบญจรัตน์ นุชนาฏ. (2554). **พัฒนาการของเด็กวัยเรียน 6 – 12 ปี**. กรุงเทพฯ: สถาบัน
แห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปนัดดา สุกเอี่ยม. (2555). **ผลของการจัดการการเรียนรู้การสอนแบบผสม เรื่องพลเมืองดี
ของสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**. ปรินญานิพนธ์มหาบัณฑิต (เทคโนโลยี
และสื่อสารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปรินญา เทวานฤมิตรกุล. (2550). **Civic education พลังเยาวชน พลังพลเมือง : การ
จัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง**. กรุงเทพฯ: บริษัท นามมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์ จำกัด.
- ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2546). **จิตวิทยาศึกษา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพ.
- วรารักษ์ สามโกเศศ. (2554). **การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง**.
สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2559, จาก <http://www.moe.go.th/moe/th>
- พัชรี สวนแก้ว. (2545). **เอกสารประกอบการสอน วิชา 2173107 จิตวิทยาพัฒนาการและ
การดูแลเด็กปฐมวัย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- พรรัตน์ ดำรุง. (2547). **เอกสารประกอบการสอน ละครเพื่อพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ภาควิชา
ศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรัตน์ ดำรุง. (2550). **การละครสำหรับเยาวชน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย
- ภาวิณี ไสระเวช. **เอกสารประกอบการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เราเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย เรา
เป็นคนดีมีวินัยในตนเอง**. กรุงเทพฯ: โรงเรียนสาธิตสวนสุนันทา.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2526). **ละครสร้างสรรค์สำหรับเด็ก สื่อสารการแสดงสำหรับการพัฒนาเด็ก**.
กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มัทนี รัตนิน. (2559). **ศิลปะการแสดงละครหลักเบื้องต้นและการฝึกซ้อม**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อาคารธรรมศาสตร์ 60 ปี ชั้น 11
U1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถนนท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ 10200.

- ศรัณยู หมั่นทรัพย์. (2559). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง ฐานรากของการเมืองภาค
พลเมือง. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2559, จาก http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_135.pdf
- ศรวิไล พลมณี. (2545). ภาษาและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ทิพย์เนตร.
- ศิราพร มณีเลิศ. (2558). ศิลปะบำบัดเด็กกำพร้าที่มีภาวะซึมเศร้า. ปรินิพนธ์
กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- สถาบันนโยบายศึกษา. (2555). แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคม
ประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เพรส จำกัด.
- สุรวิ ศิวะแพทย์. (2549). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมพร อ่อนน้อมและคณะ. (ม.ป.ป.). หนังสือเรียน รายวิชาเพิ่มเติม หน้าที่พลเมือง 4
ประถมศึกษาปีที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัท โรงพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด.
- แสงเดือน ทวีสิน. (2545). จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยแสง.
- สุชา จันทรเฒ. (2544). จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- เยาวพา เตชะคุปต์. (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- รัชนี นพเกตุ. (2540). จิตวิทยาการรับรู้. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- รัตน์ เหมือนศรีชัย. (2555). การรับรู้บุคลิกภาพตราสินค้าประเภทนมของผู้บริโภคเด็ก
ปฐมวัยและเด็กก่อนวันรุ่ง. นศ.ม. (นิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ลักขณา สรวิวัฒน์. (2539). จิตวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วรัญญู ปิ่นน้ำ. (2558). การพัฒนาพฤติกรรมความกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กิจกรรมการ
ละคร. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. (2545). การอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ:
คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- Anthony Jackson. (2007). **Theatre, Education and the making of meanings.**
New York: Manchester University Press Oxford Road, Manchester M13 9NR, UK
and Room 400, 175 Fifth Avenue, New York, NY 10010, USA.
- Ball, J. W., & Bindler, R. C. 2006. **Child Health Nursing: Partnering with Children &
Families.** New Jersey: Pearson Prentice Hall.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง

แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง
ของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)
ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้สำหรับผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตามกรอบประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ แบบประเมินนี้มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เกณฑ์การให้คะแนนความเหมาะสม ดังนี้

5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 แบบประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบภายในร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ เกณฑ์การให้คะแนนความสอดคล้อง ดังนี้

+1	หมายถึง	สอดคล้อง
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
-1	หมายถึง	ไม่สอดคล้อง

ขออนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาคุณภาพของเครื่องมือ โดยพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง โดยให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องรายการทางขวามือ หากท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แก้อะไรๆ กรุณาเสนอแนะไว้ในข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของแบบสอบถามด้วย

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ได้พิจารณาตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของหลักสูตร และให้ความคิดเห็นมา ณ ที่นี้

นภัสวรรณ วิเศษสิงห์

ผู้วิจัย

**แบบประเมินความเหมาะสมของร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6) ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง**

ตอนที่ 1 คำชี้แจง

ขออนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาความเหมาะสมของร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน โดยให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือ หากท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแก้ไขอย่างไร กรุณาเสนอแนะไว้ในข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของแบบสอบถามด้วย

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1 .ภาพรวมของหลักสูตร					
1.1 สภาพปัญหาและความจำเป็นมีเหตุผลสมควรที่จะพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียนขนาดเล็ก					
1.2 ปัญหาเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กและชุมชน					
1.3 หลักการเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ					
1.4 จุดมุ่งหมาย ตรงตามความต้องการของชุมชน					
1.5 การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้เพื่อพัฒนานักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก					
1.6 กระบวนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับแนวทางในการแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็ก					
1.7 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน					
1.8 ตัวชี้วัดความสำเร็จมีความเหมาะสมและเป็นไปได้					
1.9 กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับความต้องการและบริบทของชุมชน					
1.10 กิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ชุมชนและนักเรียนเข้ามามีส่วนร่วม					
1.11 กิจกรรมการเรียนรู้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ					
1.12 สื่อและแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสม					
1.13 การวัดและประเมินผลใช้วิธีการที่หลากหลาย					
1.15 การวัดและประเมินผลเน้นการประเมินตามสภาพจริง					
2. แผนการจัดการเรียนรู้					
2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 โครงงานคุณธรรม					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.1.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
2.1.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.1.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม					
2.1.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง					
2.1.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม					
2.1.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อาชีพในชุมชน					
2.2.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
2.2.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.2.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม					
2.2.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง					
2.2.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม					
2.2.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 อาชีพที่ฉันอยากเป็น					
2.3.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
2.3.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.3.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม					
2.3.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง					
2.3.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม					
2.3.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เศรษฐกิจในชุมชน					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.4.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
2.4.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.4.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม					
2.4.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง					
2.4.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม					
2.4.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.5 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เศรษฐกิจพอเพียง					
2.5.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
2.5.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.5.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม					
2.5.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง					
2.5.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม					
2.5.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.6 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 ทรัพยากรมีน้อย ใช้สอยอย่างรู้คุณค่า					
2.6.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
2.6.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.6.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม					
2.6.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง					
2.6.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม					
2.6.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.7 แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 7 โครงการอาชีพ					
2.7.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.7.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.7.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม					
2.7.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง					
2.7.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม					
2.7.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.8 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 ตลาดนัดพอเพียง					
2.8.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
2.8.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.8.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม					
2.8.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง					
2.8.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม					
2.8.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.9 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 การถอดบทเรียน					
2.9.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
2.9.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.9.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม					
2.9.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง					
2.9.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.9.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.10 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 นิทรรศการ					
2.10.1 กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง					
2.10.2 ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
2.10.3 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม					
2.10.4 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง					
2.10.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสม					
2.10.6 การวัดประเมินผลครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

ภาคผนวก ข
แบบประเมินความสอดคล้องของร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน

**แบบประเมินความสอดคล้องของร่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป. 4-6)
ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง**

ตอนที่ 2 คำชี้แจง

ขออนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาความสอดคล้อง ของการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน โดยให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือ หากท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมแก้ไขอย่างไร กรุณาเสนอแนะไว้ในข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของแบบสอบถามด้วย

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง +1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่สอดคล้อง -1	
1.หลักการของการจัดการเรียนรู้กับปัญหาและความจำเป็น				
2.หลักการของการจัดการเรียนรู้กับจุดมุ่งหมาย				
3.หลักการของการจัดการเรียนรู้กับอัตลักษณ์เด็กดี				
4.หลักการของการจัดการเรียนรู้กับโครงสร้างเนื้อหา				
5.หลักการของการจัดการเรียนรู้กับการวัดและประเมินผล				
6.จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้กับปัญหาและความจำเป็น				
7.จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้กับอัตลักษณ์เด็กดี				
8.จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้กับโครงสร้างเนื้อหา				
9.จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้กับกิจกรรมการเรียนรู้				
10.จุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้กับการวัดและประเมินผล				
11.กิจกรรมการเรียนรู้กับโครงสร้างเวลาเรียน				
12. กิจกรรมการเรียนรู้กับโครงสร้างเนื้อหา				
13. กิจกรรมการเรียนรู้กับอัตลักษณ์เด็กดี				
14. กิจกรรมการเรียนรู้กับสื่อและแหล่งเรียนรู้				
15. กิจกรรมการเรียนรู้กับการวัดและประเมินผล				

ลงชื่อ.....ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

ภาคผนวก ค

แบบสอบถามเรื่องความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน

แบบสอบถามเรื่องความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป. 4-6) ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริง

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. ระดับการศึกษา

☐ ประถมศึกษาปีที่ 4

☐ ประถมศึกษาปีที่ 5

☐ ประถมศึกษาปีที่

6

ตอนที่ 2 ความสุขในการเรียนรู้ของนักเรียน

ใช้แบบประเมินความสุขในการเรียนรู้ของ คู่บุญ ศกุนตนาค (2552)

รายการประเมิน	ระดับความสุขในการเรียนรู้				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
ความรู้สึกที่มีต่อตนเอง					
1. ข้าพเจ้ารู้สึกสนุกในการเรียน					
2. ข้าพเจ้าให้ความสำคัญกับสิ่งที่ครูสอน					
3. เมื่อข้าพเจ้าเรียนหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนข้าพเจ้าจะมาถึงห้องเรียนก่อนเวลาเสมอ					
4. ข้าพเจ้ามุ่งมั่นที่จะทำงานที่ได้รับมอบหมาย ในการเรียนตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนให้สำเร็จ แม้จะยากลำบากเพียงใด					
5. ข้าพเจ้าเต็มใจทำงานใดๆ ที่ได้รับมอบหมายหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน					
6. ข้าพเจ้ามีความตื่นเต้น ยินดีที่จะได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน					
7. ข้าพเจ้ารู้สึกเพลิดเพลินกับการทำงานที่ได้รับมอบหมายในหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน					
8. ข้าพเจ้าไม่เคยรู้สึกว่าถูกบังคับให้เข้าเรียนตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน					

9. ข้าพเจ้าทบทวนเนื้อหาวิชาตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน หลังจากที่ได้เรียนมาอย่างสม่ำเสมอ					
รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
10. ข้าพเจ้าชอบค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเนื้อหาสาระตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน					
ด้านความรู้สึกที่มีต่อหน่วยการเรียนรู้ที่เรียน					
11. ข้าพเจ้าพอใจในเนื้อหาวิชาในหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนที่ได้เรียนไป					
12. ข้าพเจ้าชอบเรียนเนื้อหาวิชาในหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน					
13. ข้าพเจ้าให้ความเอาใจใส่ในการเรียนตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน					
14. ข้าพเจ้าสามารถทำแบบฝึกหัด ใบงานในการเรียนตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนได้					
15. ข้าพเจ้าทำความเข้าใจเนื้อหาวิชาในหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนที่ศึกษาได้ด้วยตนเอง					
16. ข้าพเจ้าพอใจในผลการเรียนหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน					
ความรู้สึกต่อบุคคลแวดล้อม					
17. ข้าพเจ้าจะยินดีและยกย่องเพื่อเสมอ เมื่อเพื่อนทำถูกต้อง					
18. ข้าพเจ้าปรับตัวในชั้นเรียนที่เรียนตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนได้					
19. ข้าพเจ้าให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน					
20. ข้าพเจ้าคิดว่าความสำเร็จในการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน เกิดจากทุกคนต้องร่วมมือกัน					
21. ในการเรียนตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน เพื่อนๆยอมรับความคิดเห็นของข้าพเจ้า					
22. เมื่อข้าพเจ้ามีความคิดเห็นไม่ตรงกับเพื่อน ข้าพเจ้าสามารถอธิบายเหตุผลที่เขายอมรับได้					
23. ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนกับเพื่อนๆ					
24. ข้าพเจ้าร่วมยินดีกับเพื่อนๆที่ได้คะแนนหรือผลการเรียน					

ตามหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน ดีกว่าข้าพเจ้า					
รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	5	4	3	2	1
25. ข้าพเจ้ารู้สึกชอบและพอใจ หากได้ทำงานกลุ่มในหน่วยการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน เพราะจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนๆ ทำให้ได้ผลงานที่ดี					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน

แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน
 การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงตรงกับตัวท่าน

ตอนที่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. ระดับการศึกษา
 - ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
 - ☐ปริญญาตรี ☐ปริญญาโท ☐ สูงกว่าปริญญาโท
 - ☐ อื่นๆ
3. ตำแหน่ง
 - ☐ ครู ☐ นักเรียน ☐ ผู้บริหาร
 - ☐ ศึกษานิเทศก์ ☐ คณะกรรมการสถานศึกษา ☐ ผู้ปกครองนักเรียน
 - ☐ ประชาชนชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ อื่นๆ.....

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1. ความรู้ที่ได้รับจากนิทรรศการตรงกับความต้องการ					
2. การให้ความรู้ของนักเรียนประจําฐานแต่ละโครงการ					
3. ความน่าสนใจของการจัดนิทรรศการ					
4. เนื้อหาสาระ ที่จัดแสดงนิทรรศการ					
5. ผลิตรายการ หรือ ผลงานที่นำมาแสดง					
6. ประโยชน์ของเอกสารที่นำมาเผยแพร่					
7. การประชาสัมพันธ์ เชิญชวน และให้ความรู้					
8. ประโยชน์ต่อการนำไปใช้					
9. สถานที่ในการจัดนิทรรศการ มีความเหมาะสม					
10. ความพึงพอใจในภาพรวมของนิทรรศการ					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ

แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริง

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. ระดับการศึกษา
 - ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
 - ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ อื่นๆ.....
3. ตำแหน่ง
 - ☐ ครู ☐ นักเรียน ☐ ผู้บริหาร
 - ☐ ศึกษานิเทศก์ ☐ คณะกรรมการสถานศึกษา
 - ☐ ปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ อื่นๆ.....

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจการมีส่วนร่วมของชุมชน

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	5	4	3	2	1
1. การมีส่วนร่วมในการระดมความคิด					
1.1 มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา					
1.2 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ					
1.3 มีส่วนร่วมกำหนดความต้องการของชุมชนในด้านการจัดการ จัดการศึกษาของโรงเรียน					
1.4 มีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญความต้องการในการจัด การศึกษา					
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน					
2.1 มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น					
2.2 มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ กำหนดวิธี และแนวทางการดำเนินงาน					
2.3 มีส่วนร่วมในการกำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่ จะใช้ในการดำเนินงาน					

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา					
3.1 มีส่วนร่วมนำแผนงานที่วางไว้ ไปร่วมมือกันปฏิบัติงาน					
3.2 มีส่วนร่วมส่งเสริมช่วยเหลือให้การปฏิบัติงานสำเร็จตามแผน					
3.3 มีส่วนร่วมสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน ทุน					
3.4 มีส่วนร่วมประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก					
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล					
4.1 มีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานที่ร่วมกันปฏิบัติ					
4.2 มีส่วนร่วมประเมินงานหรือโครงการที่ได้ร่วมกันดำเนินการนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่					
4.3 มีส่วนร่วมแก้ไขปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น					
5.การมีส่วนร่วมในการชื่นชมยินดีต่อผลที่เกิดขึ้น					
5.1 มีส่วนร่วมจัดกิจกรรมแสดงผลงาน					
5.2 มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ผลงาน					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กกับชุมชน

แบบสอบถามด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กกับชุมชน
 การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและโรงเรียนขนาดเล็ก

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริง

ตอนที่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. ระดับการศึกษา
 - ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
 - ☐ปริญญาตรี ☐ปริญญาโท ☐ สูงกว่าปริญญาโท
 - ☐ อื่นๆ
3. ตำแหน่ง
 - ☐ ครู ☐ นักเรียน ☐ ผู้อำนวยการสถานศึกษา
 - ☐ ศึกษานิเทศก์ ☐ คณะกรรมการสถานศึกษา
 - ☐ ปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ อื่นๆ.....

ตอนที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
งานให้บริการชุมชน						
1	การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ด้านวิชาการ อาชีพ แก่ชุมชน					
2	การให้คำแนะนำ ปรึกษาหารือ เมื่อชุมชนต้องการความช่วยเหลือ					
3	การให้บริการด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์แก่ชุมชน					
งานรับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากชุมชน						
4	การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน มาเป็นวิทยากรในโรงเรียน					
5	การขอความช่วยเหลือจากชุมชนด้านแรงงาน					
6	การขอความช่วยเหลือจากชุมชนด้านวัสดุ อุปกรณ์					
7	การขอความช่วยเหลือจากชุมชนด้านงบประมาณ					
8	การขอความช่วยเหลือจากชุมชนด้านการให้คำแนะนำ ปรึกษา					
9	โรงเรียนออกเกียรติบัตรหรือเครื่องหมายตอบแทนแก่ชุมชน					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
งานเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น						
10	ร่วมกับหน่วยงานอื่นในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชน					
11	ร่วมกับหน่วยงานอื่นจัดงานวันสำคัญต่างๆ วันพ่อ วันแม่ เป็นต้น					
งานเกี่ยวกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน						
12	จัดให้มีการสรรหา แต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาตามระเบียบ					
13	จัดให้มีการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา					
14	จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาตามระเบียบ					
15	ให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาศึกษา					
16	การรายงานผลการศึกษาของโรงเรียนต่อคณะกรรมการสถานศึกษา					
17	จัดตั้งกลุ่ม ชมรม เพื่อแสวงหาแนวทางและความร่วมมือจากชุมชน					
18	สนับสนุนให้กลุ่ม หรือชมรมที่จัดตั้งขึ้นมีโอกาสให้คำปรึกษา และจัดกิจกรรมช่วยเหลือโรงเรียน					
งานประชาสัมพันธ์						
19	มีการเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินการของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ ทางจุลสาร ป้ายประกาศ Facebook line					
20	การจัดประชุมผู้ปกครอง					
21	การเยี่ยมบ้านนักเรียน					
22	เสียงตามสายหรือพูดประชาสัมพันธ์ในงานพิธีต่างๆที่มีโอกาส					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ภาคผนวก ซ
แบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดี

แบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดีด้านที่ 1 เด็กดีมีวินัย

การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงตรงกับตัวท่าน

ตอนที่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

2. ตำแหน่ง

☐ นักเรียน ☐ ผู้ปกครอง ☐ ครู ☐ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2 อัตลักษณ์เด็กดีด้านที่ 1 เด็กดีมีวินัย

คำชี้แจง : สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน แล้วขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความจริง

ที่	พฤติกรรม	ระดับการแสดงออก			
		สม่ำเสมอ 3	บ่อยครั้ง 2	บางครั้ง 1	ไม่เคย ปฏิบัติ 0
1	แต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียนเหมาะสม				
2	แต่งกายเหมาะสมตามกาลเทศะ				
3	เข้าแถวตามลำดับ				
4	ไม่วิ่งหน้าอาคารเรียน				
5	วางรองเท้าเป็นระเบียบ				
6	ทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้				
7	รอคอยรับประทานอาหารพร้อมผู้อื่น				
8	ล้างทำความสะอาดภาชนะหลังรับประทานอาหารเสร็จ				
9	ร้องเพลงชาติ ไหว้พระ สวดมนต์ สงบนิ่ง อย่างมีระเบียบ				
รวมคะแนน					

ขอเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

ลงชื่อ ผู้ประเมิน
(.....)

แบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดีด้านที่ 2 มารยาทงามอย่างไทย
 การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงตรงกับตัวท่าน

ตอนที่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

3. ตำแหน่ง

☐ นักเรียน ☐ ผู้ปกครอง ☐ ครู ☐ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2 อัตลักษณ์เด็กดีด้านที่ 2 มารยาทงามอย่างไทย

คำชี้แจง : สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน แล้วขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความจริง

ที่	พฤติกรรม	ระดับการแสดงออก			
		สม่ำเสมอ 3	บ่อยครั้ง 2	บางครั้ง 1	ไม่เคย ปฏิบัติ 0
1	ยิ้ม ทักทาย				
2	แสดงความเคารพ (ไหว้) อย่างถูกวิธี				
3	ก้มหลังเมื่อผ่านผู้ใหญ่				
4	พูดจาไพเราะ มีคำลงท้าย ครับ/ค่ะ				
5	ไม่ตะโกนเสียงดัง				
6	ไม่พูดคำหยาบ ไม่ด่าว่าร้ายผู้อื่น				
7	ไม่พูดแทรกผู้อื่น				
8	ไม่พูดคุย ขณะรับประทานอาหาร				
9	ช่วยเหลือ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู เพื่อน ทำงานด้วยความ เต็มใจ				
รวมคะแนน					

ขอเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

ลงชื่อ ผู้ประเมิน
 (.....)

แบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดีด้านที่ 3 ใฝ่ใจเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงตรงกับตัวท่าน

ตอนที่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. ตำแหน่ง ☐ นักเรียน ☐ ผู้ปกครอง ☐ ครู ☐ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2 อัตลักษณ์เด็กดีด้านที่ 3 ใฝ่ใจเรียนรู้

คำชี้แจง : สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน แล้วขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความจริง

ที่	พฤติกรรม	ระดับการแสดงออก			
		สม่ำเสมอ 3	บ่อยครั้ง 2	บางครั้ง 1	ไม่เคย ปฏิบัติ 0
1	ตั้งใจเรียนรู้				
2	เอาใจใส่ในการเรียน มีความเพียรพยายามในการเรียนรู้				
3	สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ				
4	ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำงานจนสำเร็จ				
5	รู้จักแก้ปัญหาในการทำงานเมื่อมีอุปสรรค				
6	ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เมื่อมีเวลาว่าง				
7	เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม				
8	บันทึกความรู้ วิเคราะห์ตรวจสอบ สรุปเป็นองค์ความรู้				
9	นำเสนอถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน				
10	ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น				
11	เข้าห้องเรียนทุกครั้ง				
รวมคะแนน					

ขอเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

ลงชื่อ ผู้ประเมิน

(.....)

แบบประเมินอัตลักษณ์เด็กดีด้านที่ 4 กินอยู่อย่างพอเพียง
 การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หน้าข้อความที่เป็นจริงตรงกับตัวท่าน

ตอนที่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. ตำแหน่ง ☐ นักเรียน ☐ ผู้ปกครอง ☐ ครู ☐ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ตอนที่ 2 อัตลักษณ์เด็กดีด้านที่ 4 กินอยู่อย่างพอเพียง

คำชี้แจง : สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน แล้วขีด ☒ ลงในช่องที่ตรงกับความจริง

ที่	พฤติกรรม	ระดับการแสดงออก			
		สม่ำเสมอ 3	บ่อยครั้ง 2	บางครั้ง 1	ไม่เคยปฏิบัติ 0
1	ใช้ทรัพยากร อย่างประหยัด คุ่มค่า ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย				
2	ปิดน้ำ ปิดไฟ ปิดพัดลม และถอดปลั๊กเครื่องใช้ไฟฟ้า ทุกครั้งเมื่อเลิกใช้งาน				
3	มีการเก็บออมเงิน ฝากออมทรัพย์โรงเรียน				
4	รับประทานอาหารหมดจาน ไม่เหลือทิ้ง				
5	ซ่อมแซมของใช้ด้วยตนเอง เช่น เสื้อผ้า รองเท้า ฯลฯ				
6	ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัด คุ่มค่า				
7	ปลูกผัก ผลไม้ / ช่วยผู้ปกครอง ปลูกผัก ผลไม้ ไว้รับประทานเอง				
8	ไม่ลักขโมย ไม่เอาของคนอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต				
9	เสียสละ แบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่น				
10	ปฏิบัติตนและตัดสินใจเรื่องต่างๆ ด้วยความรอบคอบมีเหตุผล				
รวมคะแนน					

ขอเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

ลงชื่อ ผู้ประเมิน
 (.....)

ภาคผนวก ฅ

แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วม
ของชุมชน

วันที่ให้ข้อมูล.....เวลาที่ให้ข้อมูล.....

ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....ตำแหน่ง.....

สถานที่สัมภาษณ์.....

ประเด็นคำถาม

1. ท่านคาดหวังหรืออยากเห็นลูกหลานของท่าน ที่มาเรียนที่โรงเรียนบ้านท่าไคร้ เมื่อจบออกมา
มีลักษณะเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

2. ท่านพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าไคร้ในปัจจุบันหรือไม่ โดยดูจาก
ผลหรือความสามารถที่เกิดขึ้นกับลูกหลานของท่าน

.....
.....
.....

3. การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าไคร้ตรงกับความต้องการของท่านหรือไม่ ยังมีอะไรที่
ท่านคิดว่าการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านท่าไคร้ต้องจัดเพิ่มเติม หรือปรับปรุงเพื่อให้การเรียน
การสอนดียิ่งขึ้น

.....
.....
.....

4. ท่านคิดว่าคนในชุมชนบ้านท่าไต้จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการสอนร่วมกับโรงเรียนในด้านใดได้บ้าง อย่างไร

.....

.....

.....

5. ข้อคิดเห็นอื่นๆ

.....

.....

.....

แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ถอดบทเรียน

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็กที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันที่ให้ข้อมูล.....เวลาที่ให้ข้อมูล.....
 ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....ตำแหน่ง.....
 สถานที่สัมภาษณ์.....

ประเด็นคำถาม

1. โรงเรียนมีบทบาทอย่างไรบ้างในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

.....

2. ชุมชนมีบทบาทอย่างไรบ้างในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

.....

3. บทบาทของชุมชนต่อการดำรงอยู่ของโรงเรียน

.....

4. การปรับตัวของโรงเรียน การเผชิญปัญหา ในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง

.....

5. ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

.....

ภาคผนวก ญ

ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป. 4-6)

การจัดการเรียนรู้ระดับชั้นเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-6)

“ชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง”

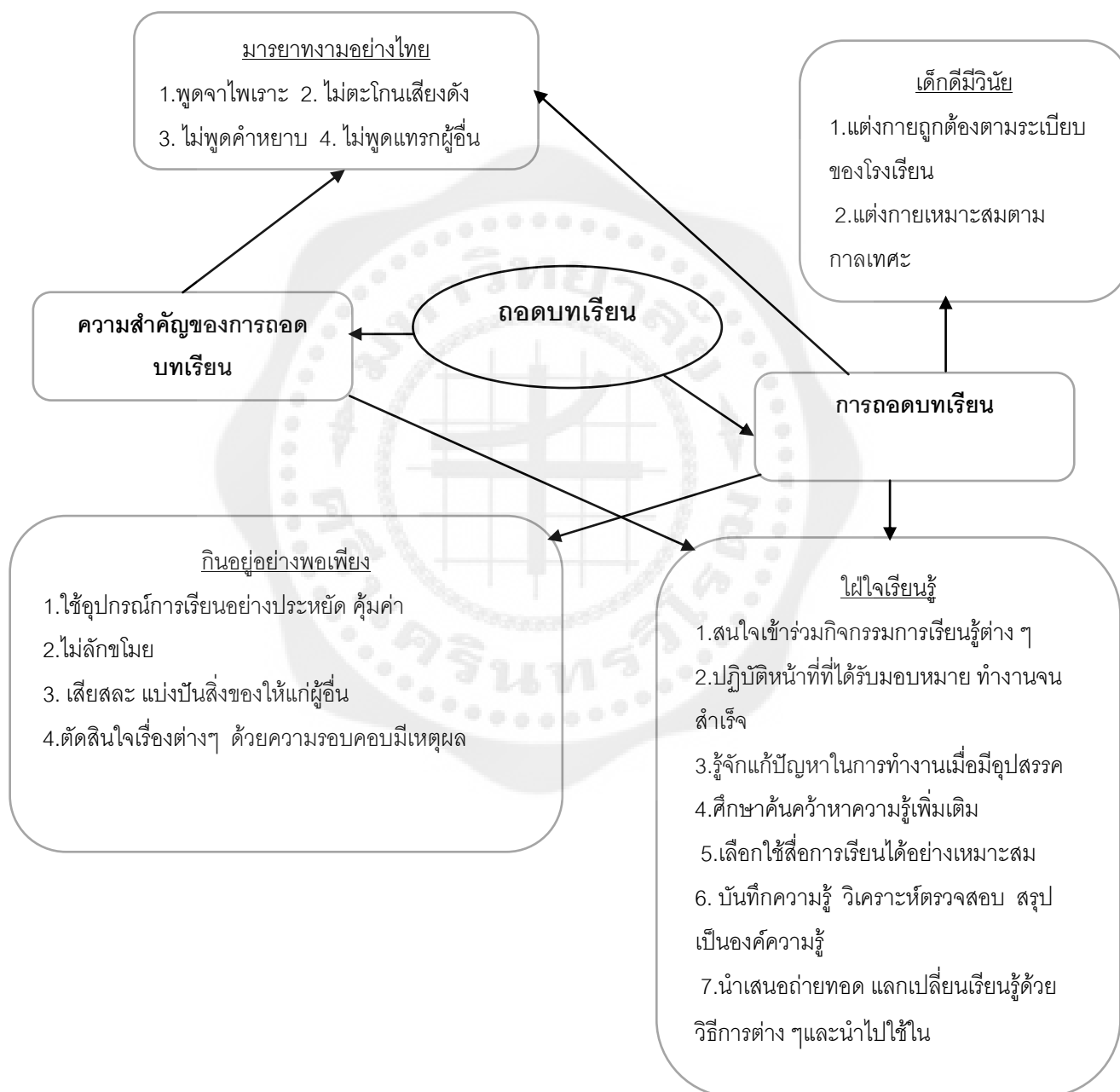
หน่วยที่ 5 ถอดบทเรียน

หน่วย	เวลา (ชม.)	แผนการจัดการเรียนรู้	เวลา (ชม.)
ถอดบทเรียน	7	ถอดบทเรียน	4
		นิทรรศการ	3

แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9
 หน่วยที่ 5 ถอดบทเรียน จำนวน 7 ชั่วโมง
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ถอดบทเรียน เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

1. สารการเรียนรู้

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. นักเรียนเกิดความรู้ที่เป็นบทเรียนใหม่
2. นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันได้
3. นักเรียนสามารถเผยแพร่ผลงานแก่ผู้อื่นได้
4. นักเรียนมีมารยาทในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น

3. สาระสำคัญ

การทบทวนหรือสรุปประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ทั้งผลการปฏิบัติงาน ปัญหา อุปสรรค เกิดความรู้หรือข้อค้นพบใหม่ขึ้น ทั้งผลสำเร็จและล้มเหลว เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ร่วมปฏิบัติงาน จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และสามารถเผยแพร่สู่ผู้อื่นได้

4. อัตลักษณ์เด็กดีตามความคาดหวังของชุมชน

1. เด็กดีมีวินัย
2. มารยาทงามอย่างไทย
3. ใฝ่เรียนรู้
4. กินอยู่อย่างพอเพียง

5. กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการจัดตลาดนัดอาชีพของกลุ่มตนเอง ผลกำไร ขาดทุน ปัญหาและอุปสรรค ในการปฏิบัติงาน แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนในห้อง

2. นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) จำนวน 10 ข้อ

ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนแต่ละกลุ่ม ศึกษาใบความรู้ เรื่อง การถอดบทเรียน และ ทำใบงาน
2. ครูและนักเรียนสรุปเนื้อหาในใบงานร่วมกัน
3. นักเรียนกลุ่มตัว ศึกษาค้นคว้าตัวอย่างการถอดบทเรียนจาก อินเตอร์เน็ต หรือเว็บไซต์
4. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนและเตรียมการถอดบทเรียน นัดหมาย สมาชิก ในกลุ่มของตน และอาจารย์ที่ปรึกษา นัดหมายเวลา สถานที่ เตรียมวัสดุอุปกรณ์
5. แต่ละกลุ่ม ปฏิบัติการ ถอดบทเรียน หลังการปฏิบัติโครงการ โดยมีครูที่ปรึกษาโครงการ เป็นผู้อำนวยความสะดวกกระบวนการถอดบทเรียน ตามหัวข้อ ดังนี้

- ชื่อโครงการ
- วัน เดือน ปี ที่ถอดบทเรียน
- รายชื่อผู้ร่วมถอดบทเรียน
- รายชื่อผู้อำนวยการถอดบทเรียน
- วัตถุประสงค์ของการถอดบทเรียน
- รายละเอียดของโครงการ
- สิ่งที่ผู้ร่วมถอดบทเรียน ทำโครงการได้ดี
- สาเหตุที่ทำได้ดี
- อุปสรรคในการปฏิบัติโครงการ
- สาเหตุของการเกิดอุปสรรค
- ข้อเสนอแนะหรือสิ่งที่ควรกระทำเพิ่ม

6. หลังจากสิ้นสุดการถอดบทเรียน ผู้จัดบันทึกตรวจสอบความถูกต้องและอ่านให้ผู้ร่วมถอดบทเรียนฟัง หากมีข้อมูลใดเพิ่มเติมหรือไม่ถูกต้องผู้ร่วมถอดบทเรียนร่วมกันตรวจสอบแก้ไขและบันทึกเพิ่มเติม

7. นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนรายงานการถอดบทเรียน โดยจัดพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ มีเนื้อหาให้ครบถ้วน ออกแบบปรายงาน และรูปเล่มให้สวยงามนำศึกษาค้นคว้า นำมาส่งคุณครูพร้อมสำเนาข้อมูลลงบนแผ่น CD

8. แต่ละกลุ่มนำเสนอ บทเรียน ของกลุ่มตนเอง

ขั้นสรุปความรู้

1. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายและสรุปความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียน และความรู้จากบทเรียนที่นักเรียนได้รับ พร้อมทั้ง มอบหมายให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำ บทเรียน ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมไปแก้ไข ผลงานของกลุ่มตนเอง เพื่อเตรียมตัวจัดแสดงผลงานให้ผู้อื่นได้รับทราบ

6. สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้

1. ผลิตภัณฑ์โครงการอาชีพ
2. เว็บไซต์

3. ไปความรู้

4. ไปงาน

แหล่งเรียนรู้

1. ห้องคอมพิวเตอร์

2. ผู้ปกครอง / ปราชญ์ชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. การวัดและประเมินผล

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการ	เครื่องมือ	เกณฑ์
1.นักเรียนเกิดความรู้ที่เป็นบทเรียนใหม่	กิจกรรมการถอดบทเรียน	รูปเล่มรายงานถอดบทเรียน	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
2. นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันได้	สังเกตพฤติกรรมนักเรียน	แบบประเมิน อัตลักษณ์เด็กดี	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
3. นักเรียนสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นได้	การนำเสนอการถอดบทเรียน	แบบประเมิน อัตลักษณ์เด็กดี	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์

ใบความรู้ที่ 1

การถอดบทเรียน

การถอดบทเรียน เป็นการทบทวน และสรุปประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา ทั้งผลที่สำเร็จ และผลที่ล้มเหลว หรืออาจกล่าวได้ว่า การถอดบทเรียนเป็นการค้นหาความรู้จากการปฏิบัติงาน โดยใช้วิธีการสกัดความรู้และประสบการณ์ที่ฝังลึก จากกลุ่มเป้าหมายที่ได้ร่วมกันปฏิบัติงาน พร้อมทั้งจดบันทึกรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ผลการปฏิบัติงาน และความรู้ใหม่ๆที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานทั้งที่สำเร็จหรือล้มเหลวเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย และนำความรู้ที่ได้นั้นไปถ่ายทอดเพื่อเผยแพร่และเรียนรู้ต่อไปได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำให้เกิดความรู้ที่เป็นบทเรียน นำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานในโครงการต่อไปให้ดีขึ้น
2. เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกันมาร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน
3. เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทำความเข้าใจและตระหนักในการทำงานของภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

เทคนิคการถอดบทเรียน

เทคนิคการทบทวนหลังปฏิบัติการ (After Action Review – AAR) เป็นการทบทวนว่า เกิดอะไรขึ้นบ้างจากการทำงานที่ผ่านมา ทำไมถึงเกิดผลเช่นนั้น และหากว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ดีเราจะรักษาสິงที่ดี นั้นไว้ได้อย่างไร และจะปรับแก้ไขจุดอ่อนของเราได้อย่างไร ซึ่งเทคนิคนี้จะทำให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการถอดบทเรียนได้เรียนรู้จากความสำเร็จและความล้มเหลวไปพร้อมกัน

สำหรับรูปแบบการทำ AAR เป็นการเปิดใจคุยกันแบบตรงไปตรงมา โดยผู้เข้าร่วมทุกคนร่วมกันตอบคำถามสำคัญ 4 ประการ คือ

1. สิ่งที่เราคาดหวังให้เกิดขึ้น คืออะไร
2. สิ่งที่เกิดขึ้นจริง คืออะไร
3. ทำไมจึงมีความแตกต่าง
4. ได้เรียนรู้อะไร เพื่อว่าในการทำงานครั้งต่อไปจะทำได้ดีขึ้น

ใบงานที่ 1

คำชี้แจง : ศึกษาใบความรู้ และเติมคำตอบลงในช่องว่าง

การถอดบทเรียนคืออะไร

การถอดบทเรียนมีความสำคัญอย่างไร

การถอดบทเรียน มีขั้นตอนอย่างไร

แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรชุมชนรวมใจ เด็กไทยพอเพียง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10

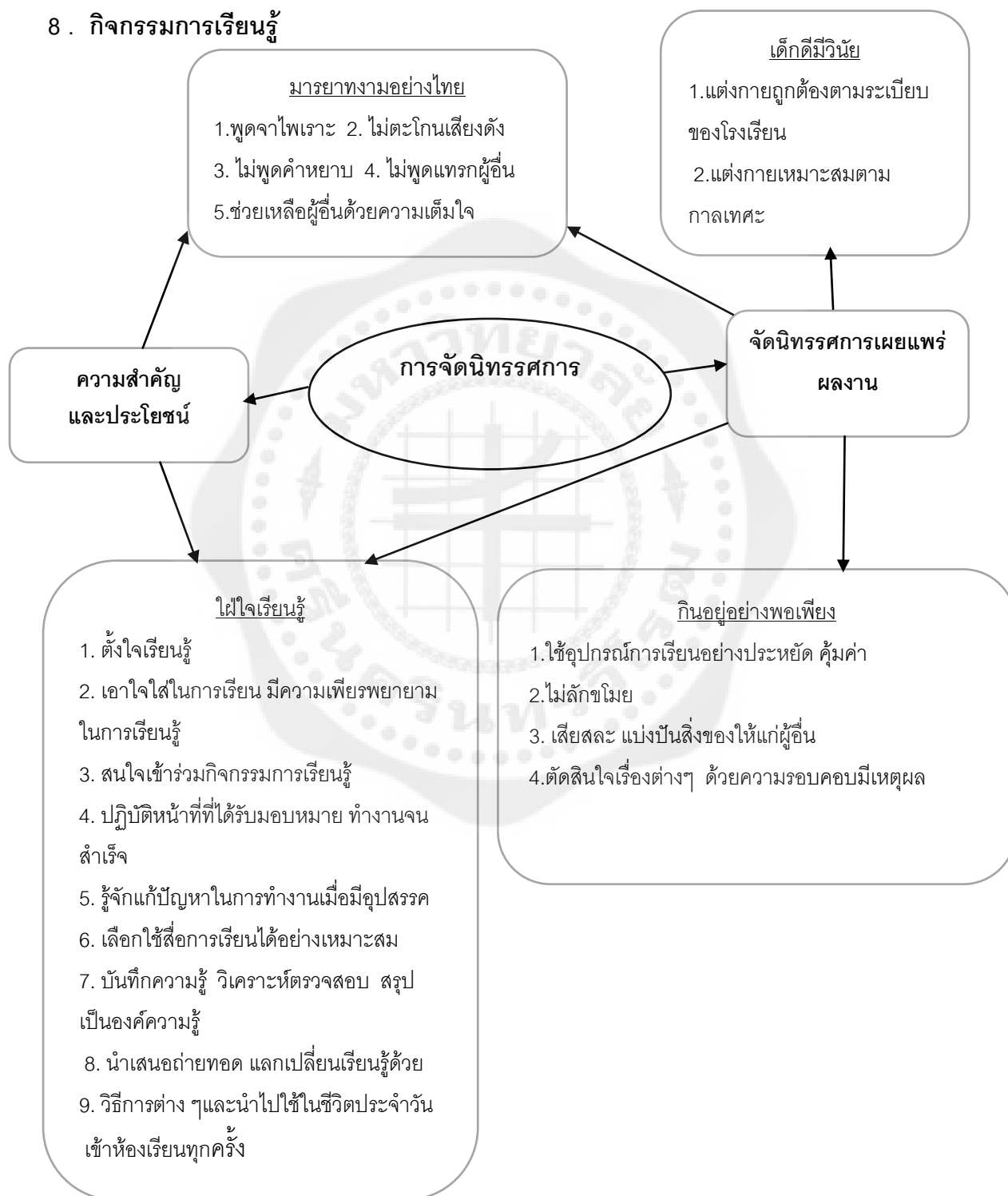
หน่วยย่อยที่ 5 ถอดบทเรียน

จำนวน 7 ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การจัดนิทรรศการ

เวลาเรียน 3 ชั่วโมง

8 . กิจกรรมการเรียนรู้

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. บอกความสำคัญ ประโยชน์ ของการจัดนิทรรศการ
2. นักเรียนสามารถจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานแก่ผู้อื่นได้ตามหลักความพอเพียง
3. นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้จัดและผู้เยี่ยมชม
4. นักเรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีมมีมารยาทในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น

3. สาระสำคัญ

นำความรู้ที่ค้นพบ ไปจัดแสดงและเผยแพร่เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

4. อัตลักษณ์เด็กดีตามความคาดหวังของชุมชน

1. เด็กดีมีวินัย
2. มารยาทงามอย่างไทย
3. ใฝ่เรียนรู้
4. กินอยู่อย่างพอเพียง

5. กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

นักเรียนดู พาวเวอร์พอยท์ (Power Point) เกี่ยวกับการจัดนิทรรศการของหน่วยงานและสถานที่ต่างๆ และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ประโยชน์ของการจัดนิทรรศการ

ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. นักเรียนศึกษาใบความรู้ ความสำคัญและประโยชน์ของนิทรรศการ
2. นักเรียนและคณะครูร่วมกันสนทนาร่วมกันเกี่ยวกับกระบวนการจัดนิทรรศการ จากนั้นให้นักเรียน แต่ละกลุ่มศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจาก อินเทอร์เน็ต แลกเปลี่ยนเรียนรู้และบันทึกความรู้ที่ได้ลงสมุด
3. นักเรียนช่วยกันเสนอชื่องาน ของการจัดนิทรรศการ แล้วให้เพื่อนในชั้นช่วยกันโหวต และออกแบบป้ายชื่องาน และทำบัตรเชิญ เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
4. นักเรียนร่วมกันวางแผนการจัดนิทรรศการ กำหนด วันเวลา สถานที่ และเขียนแผนผังแสดงตำแหน่งการจัดแสดงนิทรรศการ
5. เมื่อกำหนด วันเวลา สถานที่ แล้ว แต่ละกลุ่ม จัดเตรียมผลงาน ทำแผ่นพับ ผูกข้อผูกพุด นำเสนอ และตอบข้อซักถาม รวมทั้งเตรียมผลิตภัณฑ์เพื่อไปจำหน่ายในงานด้วย
6. นักเรียนจัดแสดงนิทรรศการ ตามวัน เวลา สถานที่ที่กำหนดไว้ และ เก็บ ทำความสะอาดสถานที่ เมื่อเสร็จสิ้นการจัดแสดงนิทรรศการ

7. นักเรียนแต่ละกลุ่ม สรุปารายรับ-รายจ่าย และเล่าความรู้สึก ความพึงพอใจ ปัญหา อุปสรรคในการจัดแสดงนิทรรศการ

ขั้นสรุปความรู้

1. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายและสรุปประโยชน์ และความรู้ที่ได้จากการจัดนิทรรศการ
2. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) จำนวน 10 ข้อ

6. สื่อ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้

1. ผลิตภัณฑ์โครงการอาชีพ
2. เว็บไซต์
3. ใบความรู้
4. ใบงาน

แหล่งเรียนรู้

1. ห้องคอมพิวเตอร์
2. ผู้ปกครอง / ประชาชนชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. การวัดและประเมินผล

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีการ	เครื่องมือ	เกณฑ์
1.อธิบายความสำคัญ และประโยชน์ ของการจัดนิทรรศการ	ตรวจใบงาน	ใบงาน	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
2. นักเรียนสามารถจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานแก่ผู้อื่นได้	ประเมินความพึงพอใจ	แบบประเมินความพึงพอใจ	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
3. นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้จัดและผู้เยี่ยมชม	สังเกตพฤติกรรมนักเรียน	แบบประเมิน อัตลักษณ์เด็กดี	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์
4. นักเรียนมีทักษะการทำงานเป็นทีม	สังเกตพฤติกรรมนักเรียน	แบบประเมิน อัตลักษณ์เด็กดี	ร้อยละ 60 ผ่านเกณฑ์

ใบความรู้ที่ 2

ความสำคัญและประโยชน์ของนิทรรศการ

ความสำคัญของนิทรรศการ

นิทรรศการเป็นสื่อที่มีคุณค่า และมีศักยภาพสูงในการดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้ดี เนื่องจากความหลากหลายของสื่อ สามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ชมได้ ดังนั้นนิทรรศการที่ดีจะมีอิทธิพลต่อผู้ชม ในด้านความรู้ ความเข้าใจ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ด้านอารมณ์และความรู้สึก การเปลี่ยนแปลงเจตคติ รวมทั้งการตัดสินใจดังจะเห็นได้จากตัวอย่างนิทรรศการทางการศึกษา ทางการค้าและทางศิลปวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ในการจัดนิทรรศการ

1. เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ
2. เพื่อสร้างความประทับใจ ให้ผู้ชมเกิดความเลื่อมใสศรัทธา
3. เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชม เปลี่ยนแปลงทัศนคติไปตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน
4. เพื่อการประชาสัมพันธ์หรือสร้างภาพพจน์ที่ดีของบุคลากร องค์กร หรือหน่วยงาน
5. เพื่อสร้างความบันเทิง
6. เพื่อเป็นการประเมินประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน

คุณค่าของนิทรรศการ

1. เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ ความคิดและข้อมูลต่าง ๆ
2. เป็นแหล่งถ่ายทอดสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น
3. เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพโดยเปิดโอกาสให้ผู้ชมมีส่วนร่วมใน กิจกรรม
4. เป็นการส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะได้เป็นอย่างดี
5. การใช้สื่อหลายชนิดในการจัดแสดงนิทรรศการ

ใบงานที่ 2

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเขียนแผนผัง การจัดนิทรรศการ พร้อมตกแต่งให้สวยงาม

บันทึกหลังหน่วยการเรียนรู้

ด้านความรู้

.....

.....

.....

ด้านอัตลักษณ์ได้ดี

.....

.....

.....

ด้านอื่นๆ (พฤติกรรมเด่น หรือพฤติกรรมที่มีปัญหาของนักเรียนเป็นรายบุคคล)

.....

.....

.....

ปัญหา / อุปสรรค

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน

(.....)

แบบทดสอบ ก่อน- หลังการจัดการเรียนรู้
หน่วยที่ 5 ถอดบทเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 10 ข้อ

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวแล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงใน กระดาษคำตอบ

1. ข้อใดคือวัตถุประสงค์ของการถอดบทเรียน
 - ก. เกิดความรู้ที่เป็นบทเรียน
 - ข. นำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานในโครงการต่อไปให้ดีขึ้น
 - ค. ให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกันมาร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน
 - ง. ถูกทุกข้อ
2. ควรดำเนินการถอดบทเรียนเมื่อใด
 - ก. เมื่อเริ่มต้นกิจกรรม/โครงการ ระหว่างดำเนินกิจกรรม/โครงการ
 - ข. เมื่อเริ่มต้นกิจกรรม/โครงการ หลังสิ้นสุดโครงการ
 - ค. ระหว่างดำเนินกิจกรรม/โครงการ หลังสิ้นสุดโครงการ
 - ง. เมื่อเริ่มต้นกิจกรรม/โครงการ ระหว่างดำเนินกิจกรรม/โครงการ หลังสิ้นสุดโครงการ
3. After Action Review: AAR ควรกระทำเมื่อใด
 - ก. เมื่อเริ่มต้นกิจกรรม/โครงการ
 - ข. ระหว่างดำเนินกิจกรรม/โครงการ
 - ค. หลังสิ้นสุดกิจกรรม/โครงการ
 - ง. เมื่อเริ่มต้นกิจกรรม/โครงการ ระหว่างดำเนินกิจกรรม/โครงการ
4. การจัดนิทรรศการหมายถึงอะไร
 - ก. การแสดงผลงานเพื่อเผยแพร่ให้ผู้ชมได้ความรู้ ความเข้าใจ
 - ข. การชักชวนคนทั่วไปให้ทราบถึงการจัดนิทรรศการ
 - ค. การให้คำอธิบายและชี้แจงผลงาน ให้ผู้ชมทราบ
 - ง. การสาธิตผลงานต่าง ๆ

5. สิ่งที่ต้องทำล่วงหน้าในการเตรียมจัดนิทรรศการคืออะไร

- ก. การจัดสถานที่
- ข. การเตรียมคนและแบ่งงานรับผิดชอบ
- ค. การกำหนดเรื่องในการจัดนิทรรศการ
- ง. การประชาสัมพันธ์

6. การจัดนิทรรศการมีวัตถุประสงค์ตามข้อใด

- ก. เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ
- ข. เพื่อให้ผู้ชมเกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงโดยไม่มีข้อโต้แย้ง
- ค. เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชม เปลี่ยนแปลงทัศนคติไปตามที่ผู้จัดต้องการ
- ง. เพื่อสร้างความสนุกสนาน

7. สถานที่ใดสามารถใช้จัดนิทรรศการได้

- ก. ลานวัด
- ข. สนามหญ้า
- ค. ศาลาอเนกประสงค์
- ง. ถูกทุกข้อ

8. ข้อใดควรกระทำในการชมนิทรรศการ

- ก. จดบันทึกข้อความเนื้อหาที่เป็นประโยชน์
- ข. วิพากษ์วิจารณ์ผลงานไปในทางเสียหาย
- ค. รู้สึกสนุกสนานพูดคุยกับเพื่อนอย่างกันเองตลอดเวลา
- ง. ถ่ายภาพผลงานทุกชิ้นที่พอใจ

9. ข้อใดคือสิ่งที่ผู้จัดนิทรรศการควรปฏิบัติ

- ก. มีอัธยาศัยดี ยิ้มแย้ม แจ่มใส
- ข. อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่
- ค. บรรยายผลงานให้ผู้เข้าชมผลงานฟังอย่างตั้งใจ
- ง. ถูกทุกข้อ

10. กระบวนการจัดนิทรรศการที่ครบวงจรหมายถึงข้อใด

- ก. เตรียมการ ประชาสัมพันธ์ ประเมินผล
- ข. ออกแบบนิทรรศการ จัดนิทรรศการ ประเมินผล
- ค. วางแผน ทำตามแผน ตรวจสอบ ปรับปรุง
- ง. เตรียมการ จัดนิทรรศการ ประเมินผล

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒผล อาจารย์สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์ ดร.นภาพร ธีธัญญา อาจารย์สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
3. อาจารย์ ดร.บุญโรม สุวรรณพาหุ อาจารย์สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
4. ดร.จิรวรรณ นาคพัฒน์ ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1
5. ดร.สมนึก พงษ์สกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองไผ่
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล

นรฤทธิ์ เสร็จกิจ

วันเดือนปีเกิด

ที่อยู่ปัจจุบัน

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

ประวัติการศึกษา

